GUIDO'S GAZETTE 2019 JUL-DEC

Nummer 205A **Doos Gazette** **juli 2019**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

DOOR EEN EZEL OVER EENE HALVE DEUR GESCHETEN ZIJN

EEN ONECHT KIND

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 600 lezers

Beste abonnee

't Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van 't Neerhof weer aangegroeid.*
De geschiedenis van Poperinge – die onder de rubriek **'DiMPop'** *zit – het Digitaal Museum van Poperinghe' kreeg 2 artikels bij en loopt nu tot 1400.*

https://tneerhofvzw.be/

Sir Thopas – de Poperingse held .

Ook Chaucer schreeft over Poperinge! Hij maakte de Poperingse boerenridder onsterfelijk ... belachelijk!

De walhoeve op de Meessenstraat

De walhoeves zijn de oudste hoeves van Poperinge. Eén van deze wallen is nog goed bewaard en ligt langs de Ouderdom - de vroegere Meessenstraat – en is nu een prachtig stukje landschap!

Jaar 1389

Ondanks alles floreert Poperinge zo goed dat de 'douckhalle' van de stad uitgebreid wordt met 8 winkels en twee banken -
maar toch – er zouden vier weverkens ter botermarkt gaan, maar de boter was er zo diere!

Boek aankondiging
MAURICE QUAGHEBEUR (bewerking NOËL BOUSSEMAERE), *Mijn Herinneringen uit den Wereldkrijg 1914-1918*, FV regio Ieper-Diksmuide, Ieper, 2019 - 234 pp., 69 ill. - € 20,00.
Dit boek is meer dan een oorlogsdagboek. Het is de neerslag van de herinneringen die Maurice Quaghebeur had aan de Eerste Wereldoorlog. Het is een verhaal dat de hele oorlog omsluit, van 1914 tot 1919. Het unieke aan dit sterk persoonsgebonden oorlogsverhaal van Maurice Quaghebeur is het feit dat het alle facetten van die oorlog behandelt. Hij begint zijn verhaal met het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Hij is dan zestien jaar oud. Hij beschrijft de eerste maanden van de oorlog toen Boezinge in contact kwam met de eerste vluchtelingen en vooral Franse soldaten over de vloer kreeg. De gasaanval in 1915 is het sein om te vluchten. Eerst verblijft het gezin Quaghebeur in Tréguier (Bretagne), daarna in Cherbourg (Normandië). In juni 1916 wordt hij opgeroepen om soldaat te worden. We volgen hem in het opleidingskamp in Parigné-l'Evêque. Vanaf 1917 is hij aan het front, meer bepaald in de loopgraven nabij Diksmuide. Hij maakt in september-oktober 1918 het eindoffensief mee en wordt gewond. Uiteindelijk komt hij in een hospitaal in Londen terecht waar hij een goede verzorging krijgt. Het verhaal eindigt in maart 1919.
Pas tijdens de Tweede Wereldoorlog of kort daarna vertrouwt hij zijn wedervaren aan het papier toe.
Na het oorlogsverhaal van Maurice geef ik in een *Nabeschouwing* (dertig bladzijden) meer duiding over Maurice Quaghebeur en "Mijn Herinneringen uit den Wereldkrijg 1914-1918".
Maurice Quaghebeur werd in Boezinge op 22 november 1897 geboren. Na de oorlog trouwde hij met Juliana Nuytten. Zij woonden in Ieper waar hij zijn boterham verdiende in de firma Picanol. Hij overleed in Ieper op 5 januari 1979. Hij is de vader van de bekende Ieperse figuur Roger Quaghebeur, oprichter van de Ieperse vrije radio "Radio Vrie", regisseur van de Kattenstoet, auteur en bezieler van heel wat evenementen.

234 blz., 69 illustraties (waarvan sommige in kleur), formaat 170 x 240 mm, index.
Bestelling kan door overschrijving van € 20 + verzendkosten € 7, op rekening IBAN BE17 7383 2934 4021 (BIC: KREDBEBB) van Familiekunde Vlaanderen regio Ieper-Diksmuide met vermelding "Mijn Herinneringen" en bij noel.boussemaere@skynet.be.

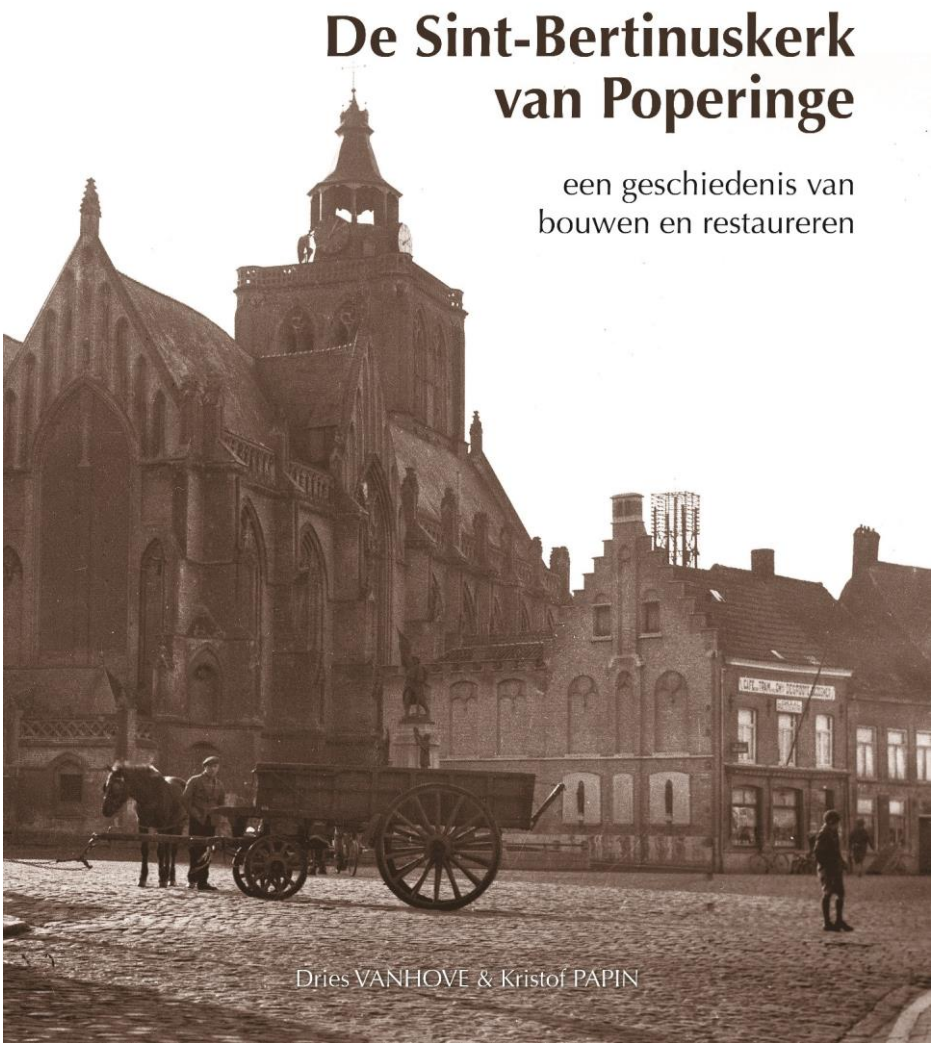

Specificaties:

Het boek *De Sint-Bertinuskerk van Poperinge – een geschiedenis van bouwen en restaureren* verschijnt op 6 september 2019 onder auspiciën van de kerkfabriek Sint-Bertinus.

Ca. 288 blz., formaat 295x240 mm, harde kaft, genaaid en volledig in quadri.
Meer dan 200 illustraties (foto's, tekeningen en plannen).

Prijs voorintekening: 40 euro
Na verschijnen: 50 euro
(eventuele verzendingskosten niet inbegrepen).

Voorintekenen tot 25 augustus 2019 op rekeningnummer :
BE37 0636 6755 3328 van kerkfabriek Sint-Bertinus, en met de mededeling : "BOEK - *VOORNAAM FAMILIENAAM*"

De boekvoorstelling zal plaatsvinden in de Sint-Bertinuskerk
op zaterdag 7 september 2019 om 17.00u.

In het weekend van de boekvoorstelling worden in de Sint-Bertinuskerk ook andere activiteiten georganiseerd door de kerkfabriek Sint-Bertinus in samenwerking met de auteurs:

- een gildenmaal op vrijdagavond 6 september exclusief voor voorintekenaars
- doorlopende tentoonstelling van 7 september tot 6 oktober 2019 getiteld: *130 jaar restaureren aan de Sint-Bertinuskerk (1855-1983)*
- rondleidingen door de auteurs op zaterdag 7 september
- rondleidingen door de auteurs op zondag 8 september (in aanbod OMD)

Voor het programma en uren van alle activiteiten in het boekvoorstellingsweekend, werd een facebookpagina opgestart 'Bouw en restauratie Sint-Bertinuskerk Poperinge'.

Wilt u op de hoogte gehouden worden van de activiteiten en van de boekvoorstelling, kunt u zich inschrijven op onze mailinglist: http://eepurl.com/gt25Qb

contact : st.bertinus.poperinge@gmail.com

Poperinge Verbeeldt

HEU004525342
Kaboutermeisjes op zomerkamp.
De jongsten van de Poperingse meisjesgidsen trokken in juli 1965 voor de eerste keer op kamp, met pak en zak naar het scoutsdomein Merckevelde te Loppem (Zedelgem). We herkennen: 1. Charlotte Vantomme, 2. Hilde Vansevenant, 4. Marijke Degraeve(?) en 7. Hilde Druant. Herkent iemand de anderen? Laat het weten aan onze beeldbankvrijwilliger: luc.ferrand@telenet.be

WESTHOEK VERBEELDT.BE

De zaak van een zilversmid uit Brugge en het magistraat van Poperinge – 1674 - RAGent – Raad van Vlaanderen - Nummer16532 – Guido Vandermarliere

In het Rijksarchief te Gent, onder het nummer 16532 in het archief van de Raad van Vlaenderen zit er een interessant dossier voor Poperinge. Het eerste stuk dat er in zit is de 'supplicatie' van de zilversmid **Charles vander Heyden** *van Brugge. Zijn 'procureur' zoals men zijn advocaat toen noemde, heeft echter een lelijk geschrift zodat we enkele woorden niet konden lezen, maar de* 'teneur' *luidde als volgt:*

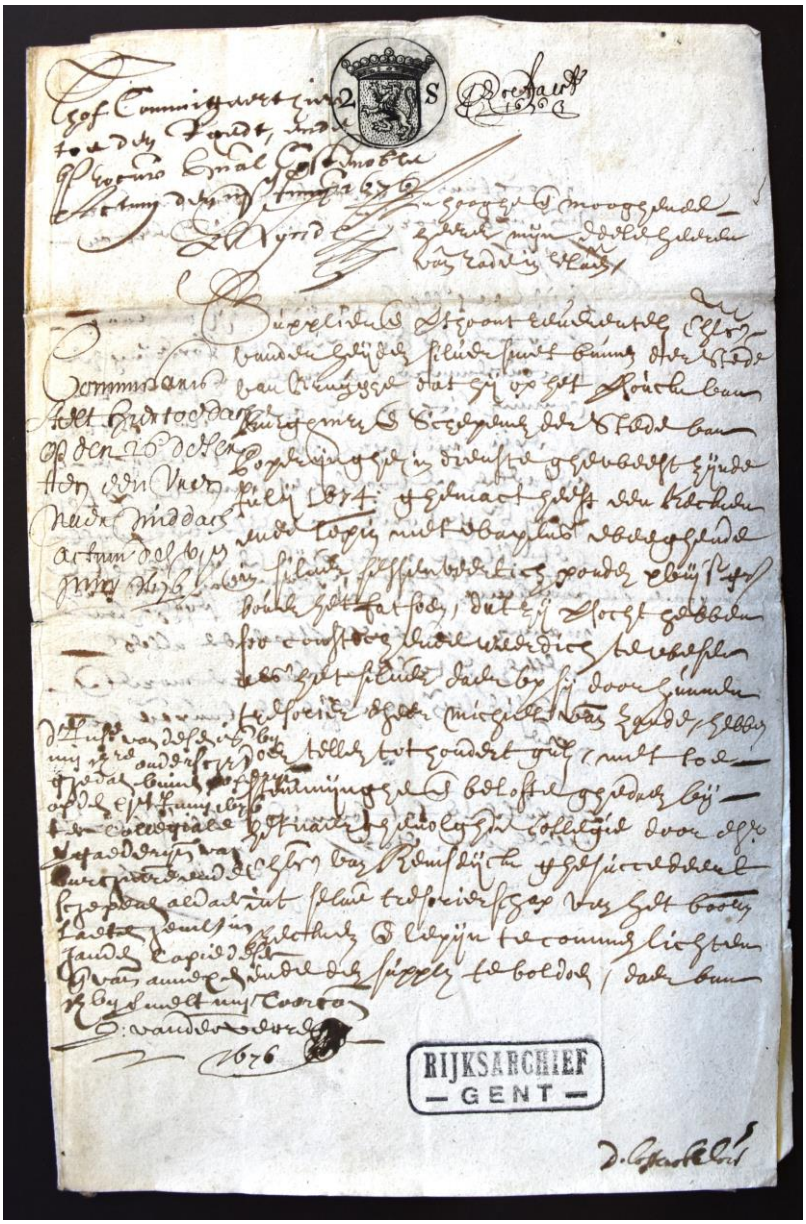

An hooghe ende mooghende heeren myn edele heeren vande raden van Vlaenderen

Supplierende verthoont reverentelick Charles vander Heyden, silversmet binnen der stede van Brugghe dat hy op het versouck van burchmeesters ende schepenen der stede van Poperynghe in dienste gheweest zynde *in* **july 1674** ghemackt heeft **een becken ende lepin**[1] **met** *de* **wapens**

Weeghende in silver sessenveertich ponden xviij schele grooten boven het fatsoen – dat zy versocht hebben soo conste silvere weerdich te weesen als het silver daerby sy door hunnen tresorier dheer **Michiel vande Zande** hebben doen tellen tot hondert gulden – met toestemmynghe ende belofte ghedaen by het naerghevolghende collegie door **dheer Charles van Rensdyck** ghesuccedeert int selve tresorierschap van het voornoemde becken ende lepyn te commen lichten ende den suppliant te voldoen,

[1] Bekken en de lepin = *wat dit 'bekken' juist was, kunnen we uit de tekst niet opmaken. Enerzijds denken we aan een soort schaal – gezien ook die 'lepin' – en anderzijds denken we aan een soort bekken of metalen bord waartegen geslagen werd om een galmend geluid te maken, dat de omroeper gebruikte om de aandacht te vragen vooraleer hij zijn aankondiging uitgalmde. Wat een 'leping' is, heb ik nergens terug gevonden. Zie verder.*

daervan toorconde sy nochtans in ghebreecke blyfven thunnen heesch vande suppliant, oorsaeke hy selven adresseert an thoff
Biddende t'selve ghedient zy de voornoemde burghmeesters ende schepenen van Poperynghe te condemneren van onderen te commen lichten het voorseide silver – becken ende lepin – mitsgaders hem op te legghen ende betaelen de voorseide somme van xlvj – *46* - pond xviij – *18* - schele grooten over soo veele bedraeghende het silver naer prys ende gheobichte … [2]voor de somme van hondert gulden voor het fatsoen ter segghen van mannen hun dies verstaende – alles metten interest a tempore more ende inde costen vande processe – ter tauxatie vanden hove

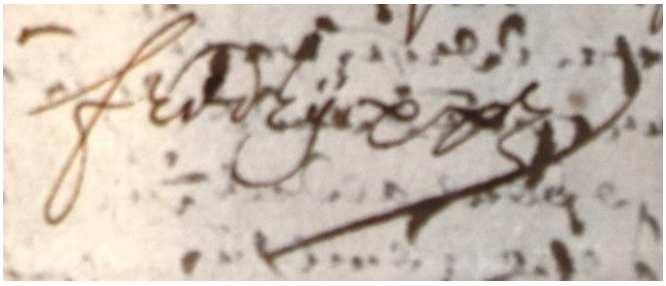

Frederix procureur

De zilversmid Charels vander Heyden heeft dus uit Poperinge in juli 1674 opdracht gekregen om een 'becken en Lepin' te maken in zilver met daarop getekend de wapens van de stad.

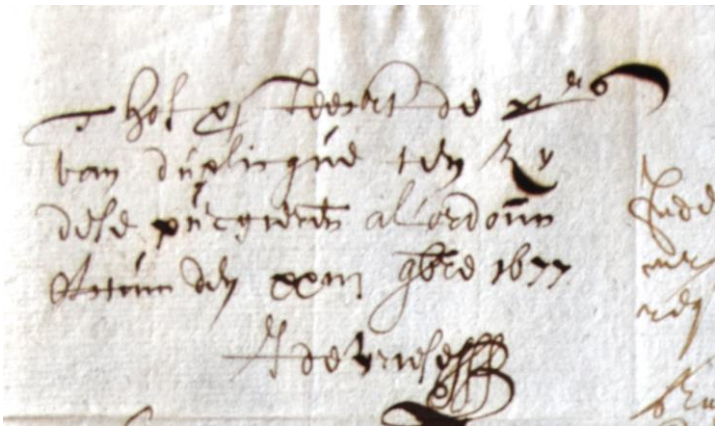

Aantekening op het frontblad
Thof versteekt de verweerders vande duplicque tenzy dese prcqnents al ordonnancie
Actum den xxiij november 1677 – J. de Treseff

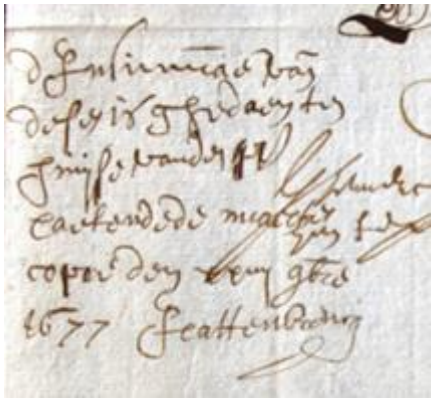

d'insinuatie van desen is ghedaen ten huuse vander Copie den xxiij november 1677 J. Cattenbourg

En verder staat er:

D'insinuatie van desen is by my onderschreven ghedaen binnen Poperynghe op den xj juny 1676 ter collegiale vergaederynghe van burghmeesters ende schepenen aldaer laetende hemlieden in handen copie deser ende van annex daerby vermelt my toorconde J. Vandeveure – 1676

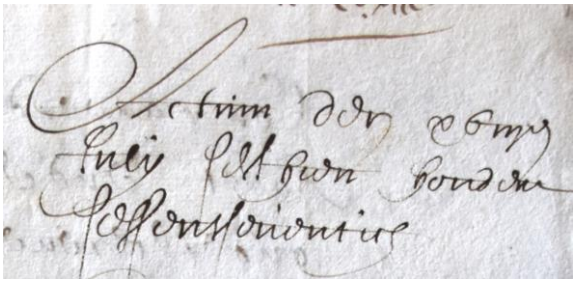

Het dossierke zelf begint met:
Inde saeke van Christiaen vander Heyden meester silversmet tot Brugghe heescher by requeste
Jeghens Burghemeesters ende schepenen van Poperynghe

[2] Geobichte: we denken dat er hier bedoeld wordt – gebruikte – maar het woord daarna konden we niet lezen.

Actum den xviij july sesthien hondert sessentseventich
Inde saecke van **Charles vander Heyden** silversmid binnen der stede van Brugghe, heescher by requeste vanden derden deser
Jeghens
Burghmeesters ende schepenen der stede van Poperynghe verweerders

Ten voornomden daeghe compareerde voor mij raedt ende commisaris onderschreven den procureur **Fredericx** over den voornomden heescher ten eendere syde ende den procureur **Matthys** over de verweerders ter andere
Den eersten comparant employeerde syne voorseyde requeste d'aene hend et min committimus ende prefixie concluderende ende persisterende als by deselve met heesch van costen
Den tweeden comparant seght dat de jeghenwoordighe weth der stede van Poperinghe van geen silverwerck en weten te spreken –
veele min daertoe eenich ordre thebben gegeven - bydien nemen conclusien van niet ontfanghelyck - met absolutie ende heesch van costen
Dheescher onverlet hem t'addresseren aende gonne hem te wercke gestelt hebbende indiender eenighe syn
Den eersten comparant versocht de copie van desen verbaele omme aen synen meester te communiqueren, daernaer hij sal ropen ofte doen soo hy te raede wert

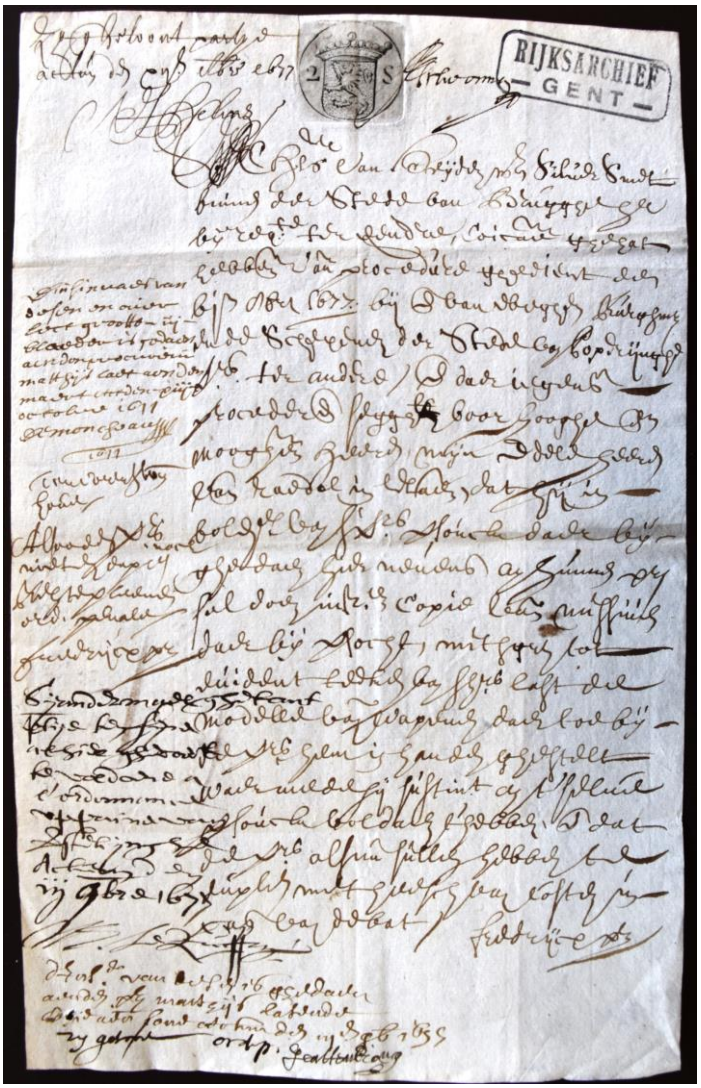

Actum ut surpa en was onderteekent

De beweringen staan recht tegenover elkaar. Fredericx, de advocaat van de zilversmid stelt dat deze opdracht gekregen heeft van het magistraat van Poperinge – terwijl Matthys, de advocaat van het magistraat van Popeirnge stelt dat men in Poperinge van geen opdracht weet en dat de zilversmid zich maar moet richten tot diegene van wie hij de opdracht kreeg.
Natuurlijk laat Fredericx het hier niet bij en gaat hij in de aanval.

Charles van der Heyden meester silversmet binnen der stede van Brugghe heescher by requeste ter eendere, communicatie ghehat hebbende vande procedure ghedient den **vjde 8bre 1677** by ende van weghen burghmeesters ende schepenen der stede van Poperynghe verweerder ter andere
Ende daer jeghens procederende segghende voor hooghe ende mooghende heeren – mijn edele heeren van de raede in Vlaenderen – dat hij involghende sverweerders

versouck daer by ghedaen hier nevens
an hunnen verweerder sal doen insinuatie, copie, letteren, missive daerby versocht,
mitsgaders tot duident teeken van sheeschers last
de modelle van de wapenene daertoe by de verweerder hem in handen ghestelt
waermede hij sustint an tselve versouck voldaen t'hebben
ende dat de verweerders als nu sullen hebben te duplieren met heesche van costen in cas van debat.
Frederix

De bijgevoegde 'modellen' voor de inscripties zijn prachtig in de typische Poperingse kleuren uitgewerkt.
Links zien we het wapenschild van de abdij met daarbij geschreven: 'abdie op het becken gedreven'.
We leggen daar naast het wapen van de abdij zoals we het vonden weergegeven in het boek van Henri de laplane die de lisjt van de abten opstelde en letten op de verschillen.
De grote staf staat voor Poperinge links gericht, trwijl deze voor de abdij rechts gericht staat. Zou er dan toch iets van aan zijn, dat een rechts gerichte staf de betekenis heeft van 'macht binnen de abdij' en wanneer de taf naar links gericht staat – dat dit betekent dat de macht buiten de abdij ligt.

Rechts zien we het wapen van de stad Poperinge met daarbij geschreven: 'wapen vande stadt moet gedreven op den pot ende becken.'
Waar we in het begin van ons artikel nog niet wisten wat het 'bekken en de lepin' was – kunnen we uit deze notitie uitmaken dat het bekken een 'schaal' zal geweest zijn, en de 'leping' een pot. We zien hier dezelfde staf als deze op het wapenschild van de abdij. De handschoen die de staf vasthoudt, kunnen we ook zien als een teken van de macht.
In het boek 'Het geschenk: over de verschillende betekenissen van geven'[3] *geredigeerd door Aafke E. Komter schrijft deze over het gebruik van de rechtssymbolen het volgende:*
De gewoonte om bij een overdracht voorwerpen te gebruiken om het overgedragen onroerend goed te symboliseren , wasin de Middeleeuwen wijdverbreid in heel West-Europa. De oorsprong van dit gebruik ligt in de vroege Middeleeuwen. Met deze openbare symbolische afstand, overdracht en inbezitstelling werd de transactie bevestigd en in het geheugen geprent. De rechtshandeling was een feit en kon niet meer worden aangevochten.
Het gebruikte voorwerp kon rechtstreeks verwijzen naar het onroerend goed of de opbrenst hiervan, zoals in het geval van een kluit aarde, een grazode, een halm, een twijg of riet.
Daarom worden in eht stadsarchief van Poperinge de akten van de grondoverdrachten nog steeds de 'halmen' genoemd.
En dan schrijft men:
Ook andere symbolen werden gehanteerd, zoals een mes, **een handschoen**, een staf of een boek.

Verder schrijft men:
Ook het uitdoen van de handschoen symboliseerde mogelijk een dergelijke scheiding tussen de bezitter en zijn bezit. De handschoen stond ook vaak voor de hand van de overdrager. Anderzijds waren voorwerpen als het mes, dat tot de alledaagse uitrusting behoorde, en kledingstukken als de handschoen zo nauw met de pesoon verbonden, dat het voorwerp in kwestie de persoon zelf kon vertegenwoordigen. Zo kennen we nu nog de uitdrukking 'rouwen met de handschoen'.
Dergelijke voorwerpen verwezen ook naar de enge band tussen de schenker en het geschonkene. Door het overdragen van de handschoen of het mes schonk degever, met het onroerend goed in kwestie, als het ware een stukje van zichzelf.

Als illustratie voegt men er een pentekening bij uit het cartularium van de abdij van Mont Saint Michel (circa 1155. Op het onderste prentje zien we de hertog zijn grote 'handschoen' op het altaar van de heilige Sint Michiel leggen.

Voor Poperinge mogen we een gelijke interpretatie rond 'onze' handschoen op ons wapenschild geven. **De handschoen hier is deze van graaf Walbert** *– die het graafschap Arke – Arques – met Poperinge aan de abdij gaf.*

---

3 https://books.google.be/books?id=iGeYKQSgy4cC&pg=PA64&dq=handschoen+symbool+macht&hl=nl&sa=X&ved=0ahUKEwj0rLnr5ODhAhWGCuwKHZcDBB4Q6AEIKDAA#v=onepage&q&f=false

Op de tweede ingekleurde tekening staat het wapenschild van de abt. Daarbij staat er geschreven: 'Op het becken met het wapen vande abdij, nevens malcanderen in een schild gedreven.'

We baseren ons op het werk van Henri de Laplane [4] ' Les abbés de Saint-Bertin d'après les aciens monuments de ce monastère' om te onderzoeken van welke abt dit wapenschild was.
François de Lières was de 75ste abt van de abdij van het jaar ***1650 tot het jaar 1674****. Hij stierf op de 19de mei 1674 en werd opgevolgd door* **François Boucault** *– de 76ste abt van de abdij. Deze stierf in 1677 maar we krijgen geen precieze sterfdatum. In* juli 1677 *wordt hij echter als abt al opgevolgd door Benoit de Bethune de Plancques, zodat we weten dat hij voor juli 1677 reeds gestorven was.*
In het procesbundeltje zit er een 'missive' van de 6de juli 1674 waarin het magistraat van Poperinge effectief opdracht geeft aan de zilversmid Vander Heyden 'het leppyn' en het 'becken' te maken.

Poperinghe – 6de july 1674

Monsieur vander Heyden
DHeeren van het magistraet deser stede hebben my belast ulieden te doen tellen een hondert guldens ten goeden bevinde van het leppyn ende becken - twelck den burghmeester van alhier heeft doen maeken – oversulcx sal den bode bringer deser ulieden de selve somme tellen, daer van hem wilt geven acquit – het becken moet ghemaeckt wesen ovaelwys, ende nopende

4 https://books.google.be/books?id=v9FbAAAAQAAJ&printsec=frontcover&dq=saint+bertin&hl=nl&sa=X&ved=0ahUKEwiE48ij2-DhAhXFIVAKHSKUD3EQ6AEIKDAA#v=onepage&q=saint%20bertin&f=false

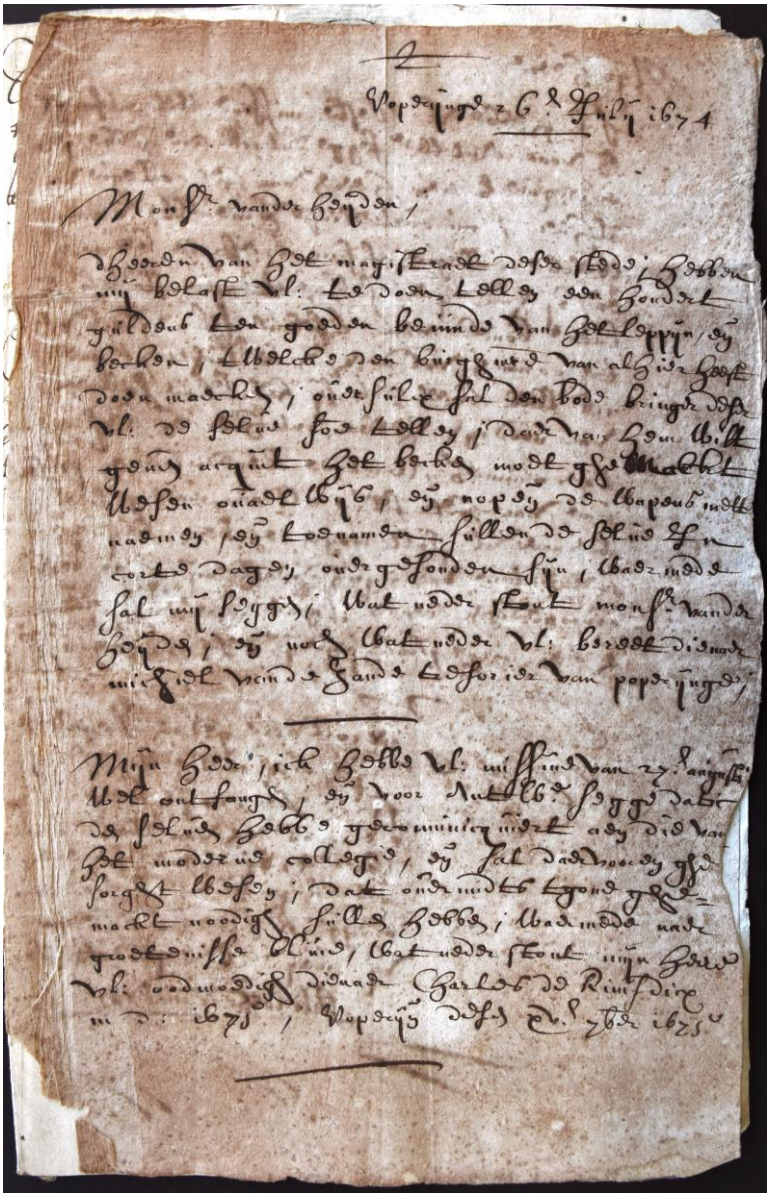

De wapens mette naemen ende toenamen sullen de selve in corte dage overghesonden syn, waermede sal mij seggen – wat nederstaet monsieur vander Heyden, ende noch wat neder ulieden bereet dienaer **Michel vande Zande**, tresorier van Poperynghe

De bestelling wort op de 27 ste augustus 1675 ten andere bevestigd door de opvolger van Michiel vande Zande, de ontvanger Charles de Rinsdicx, een invloedrijke persoon te Poperinge in die tijd. De man was naast zijn beroep als geneesheer, ook wel eens belastingontvanger, stadsontvanger stadthresorier, moleneigenaar, enzovoort.

Myn heere, ick hebbe ulieden missive van 27ste augusti wel ontfangen ende voor antwoorde segge dat ic de selven hebbe gecommunicquert aen die van het moderne collegie ende zal daervooren ghesorght wesen, dat overmidts tgone ghemackt noodigh sullen hebben – waermede naer groetenisse bluve,
Wat neder stont – mijn heere ulieden oodmoedighe dienaer **Charles de Rinsdicx** anno 1675

Charles was in het jaar 1675 de ontvanger van de stad. Op de 15de september 1675 volgt er nog een briefje.

Poperynghe
Desen xvde 7ber 1675

Myn heere
Ick hebbe ulieden leste missive[5] wel ontfanghen
ende voor antwoorde segge dat ick die hebbe gecommuniquert aen de heeren van het collegie van alhier – nu cortelinge vernieuwt, -

[5] Missive = brief of bericht

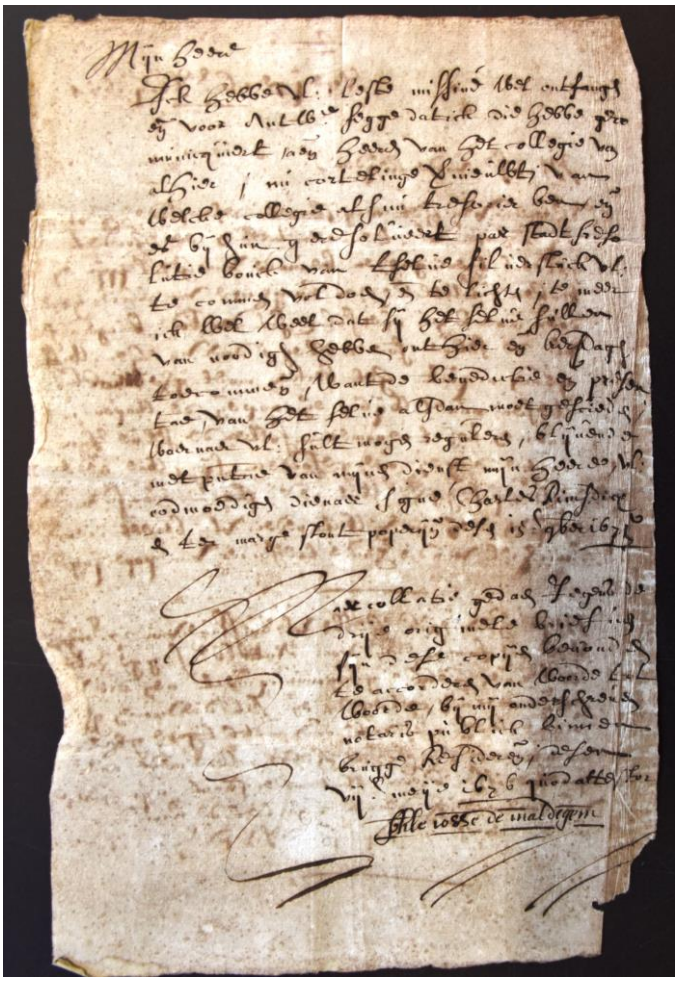

van welcke collegie *ik* alsnu tresorier ben ende es by hun gheresolveert par stadtresolutie bouck **van tselve silverstick ulieden te commen voldoen ende te lichten** – te meer ick wel weet dat sy het selve sullen van noodigh hebben onthier ende kersdagh[6] toecommende,
want de beneducie[7] en presentatie van het selve alsdan moet geschieden waernaer ulieden sult mogen reguleren – blyvende met presentatie van myn dienst – myn heere ulieden oedmoedigen dienaer
Signé - Charles Rinsdicx
ende ter marge stont Poperinghen desen 15de 9ber 1675

Na collatie ghedaen jegens drye originele briefven syn dese copyen bevonden te accorderen van woorde tot woorde by my onderschreven notaris publick binnen Brugge residerende – desen vij meye 1676 – quod atteste Philippe Josse de Maldegem

Deze drie vorengaande brieven maken de bedoeling van dit zilverwerk duidelijk. Het bekken en de pot werden gemaakt om de nieuwe abt **François Boucault** *te ontvangen in de stad Poperinge, en misschien wel om hem ter gelegenheid van zijn 'blyde incomst' die voorzien werd tegen Kerstdag, hem ten geschenke aan te bieden.*
De 'blyde incomst' ging echter niet door. Waarschijnlijk omwille van de oorlogsperikelen – met Lodewijk de XIV die onder andere werd dit afgelast of ten minste uitgesteld. En van uitstel kwam afstel.
Zoals we verder ondertussen weten stierf deze abt voor juli 1677, zodat men zeker wist dat de abt zijn 'zilverwerk' niet meer zou komen halen.
Vandaar dat het magistraat van Poperinge hun bestelling niet meer wilde. Zij bespreken dit op het 'college' – noteren het besluit in de register van de resoluties en brengen Vander Heyden daarvan op de hoogte.

22 juli 1677 - SAP471bis – Resoluties

folio 19
Actum den 22 july 1677 - present t'gheheele collegie vande wet – vuytghenomen Rousserey

[6] Onthier ende kersdagh = tussen nu en kerstdag
[7] Benedicie = het woord is moeilijk te lezen en is waarschijnlijk ook foutief geschreven We denken we dat het hier om 'Benedicie' gaat , ook al omdat dan de betekenis heel goed uitkomt. Benedicie of wijding of zegening.

Alsoo **Charles vande Heyden**, silversmidt binnen Brugghe, de wet heeft beschreven tot het lichten van het silverstick dat sy hem hadde doen maken om te presenteren an myn eerweerde heere den abt van St. Bertins
ende alsoo hy – *dus de abt van Sint Bertin* - is comen t'overlyden ende datmen niet en weet *wat er* tsal gheschieden
es goet ghevonden ende gheresolveert
dat den greffier sal schryfven aende voornoemde VanderHeyden wat hy es pretenderende over syn interrest ofte hem te vraghen of hy silver begheert t'hebben als betalynghe metsgaders hoeveel hy es pretenderende van 't fatsoen.

Het magistraat stelt dus voor om Vanderheyden zijn 'interest' of zijn schade te betalen en of hij daarvoor geld of zilver wilt, en hoeveel hij vraagt voor zijn 'fatsoen' of zijn graveerwerk. Charles vander Heyden legt het in zijn 'repliek' zo uit:

Replycque omme sieur **Charles vander Heyden** - silversmidt binnen der stede van Brugghe – heesscher ter eender syde
jegens burghmeesters ende schepenen der stede van Poperynghe – verweerders ter andere syde –
voor hooge ende mogende heeren vanden rade in Vlaenderen
1
Alvooren d'heescher persistere by den inhouden van syne requeste ende premysen van diere, seght hem grootelijcx te verwondere vande onbedachte antwoorden byde verweerders apud acta[8] gedient ten verbaele voor commissaris van daten den **xviij july 1677**
2
Hierby zy te kennen ghevende dat de wet van Poperynghe soude verandert syn ende dat de jeghenwoordighe wet ter selver stede van geen silverwercken weten te spreken, veele min daertoe ordre heben gegeven.
3
Alle twelcke is eene peure cavillatie[9] ende vuytvlucht – alleenelick streckende omme dese saecke te traineren daermede den heescher gehouden wort buyten syn goet recht.
4
Want inden eersten – het is waerachtich dat in cas het soo waere dat de selve wet verandert waere – den meesteren deel van diere syn gehcontinueert gheworden, daer van d'heescher presenteert preuve.
5
Ten tweeden is warachtich dat den heescher op tselve stuck silver heeft ontfangen per bode de somme van hondert guldens eens per manus vanden heere **Michiel vande Zande**, tresorier van de selve stadt Poperynghe, conforme den brief autentycquelick by requeste overgeleyt ende alhier originelick catte A.
In de marge staat er: de missive is overgheleit by sheescher procedure vande **12de 8bre 1677** *12 oktober 1677.*
6
Welcken heere tresorier midtsgaders greffier ende andere geconbineerde heeren vande selve wet, emt recht niet ne hebben connen ontkennen vantselve silverstuck niet te weten.
7
Dienvolghende stellende dat het selve stuck, by de wet, voorgaendelick gheordonneert is te maken, met de wapens daertoe gegeven – twelcke als noch by den heescher is rustende ende oock de betalynghe van hondert guldens, soo en connen de verweerders niet ontgaen de

[8] Apud acta = bij volmacht
[9] Cavillatie = spitsvondigheid

conclusie by requeste ghenomen – te meer dat het jeghenwoordigh collegie ende wet schuldigh is te presteren het recht van hemlieden voorsaeten in officie

8

Ende wat willen de verweerders ignoreren van het stuck silver in questien, aenghemerckt dat sy selver op den **24ste july 1677** door den greffier **Philippe Raulé** aende heescher hebben gepresenteert ende daer vooren te leveren silvere scalen, ofte in cas dat de heescher tselve stuck aen hem selven soude houden, presenteren den heescher over synen intrest te voldoene conforme den originelen brief hier annex, dragende dat naer communcatie ghedaen hebbende ten wet tselve alsoo geordonneert hebben te scryven

9

Teecken evident dat zy d'obligatie van het voorgaende collegie hemlieden syn aendraeghende gelyck zy de jure schuldigh sijn

Midts welcken dheescher concludeert als by requeste met costen

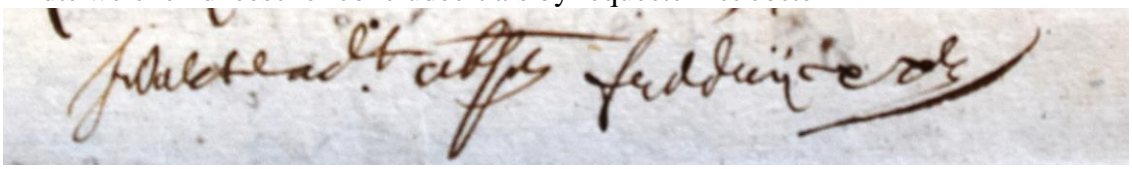

Effectief wordt het briefje van Poperinge bij de bundel gevoegd – en daarin lezen we:

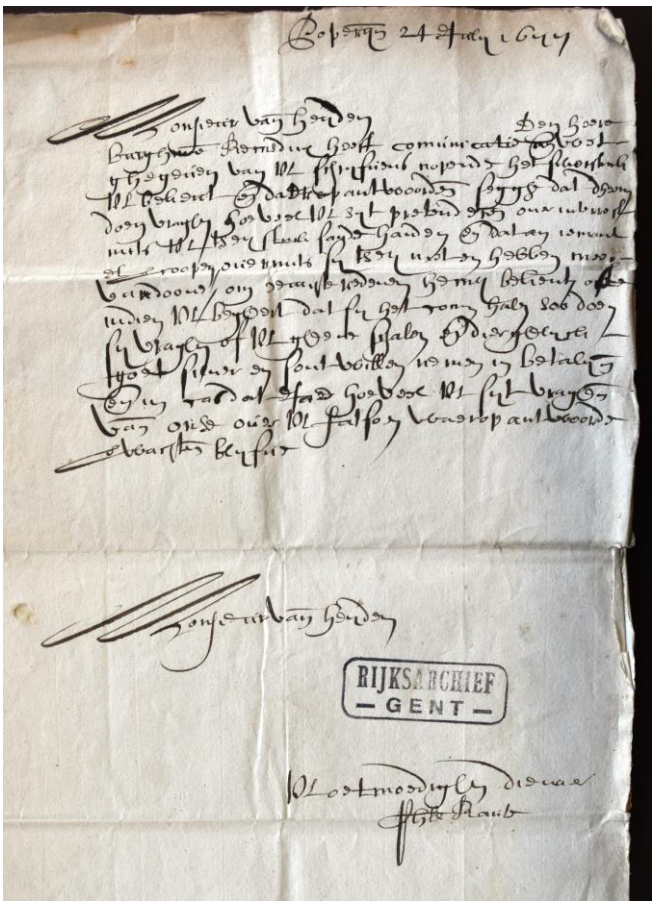
RIJKSARCHIEF
— GENT —

Poperynghe 24 july 1677

Monsieur vander Heyden
Burghmeester Rensdicx heeft communicatie aen den heere Voet ghegeven van ulieden schrifvens nopende het silverstuk ulieden bekent ende daerop antwoordende –
segghe dat dheren doen vraghen hoeveel ulieden syt pretenderende over interrest mits ulieden tselve stuck saude hauden ende dat an iemant daer vercoopen, **overmits sy tselve niet en hebben meer van doene**,
om diversche redenen hemlieden bekent ofte indien ulieden begeert dat sy het comen halen, soo doen sy vraghen of ulieden gheene chalen en diergelicke goet silver en sout willen nemen in betalynghe Ende in cas dat jae, hoeveel ulieden syt vraghende vande onse over ulieden fatsoen, waerop antwoorde verwachten blyfve.

Monsieur vander Heyden
Ulieden oetmoedighen dienaer - Philippe Raulé

Poperinghe 25 ougst 1677 –

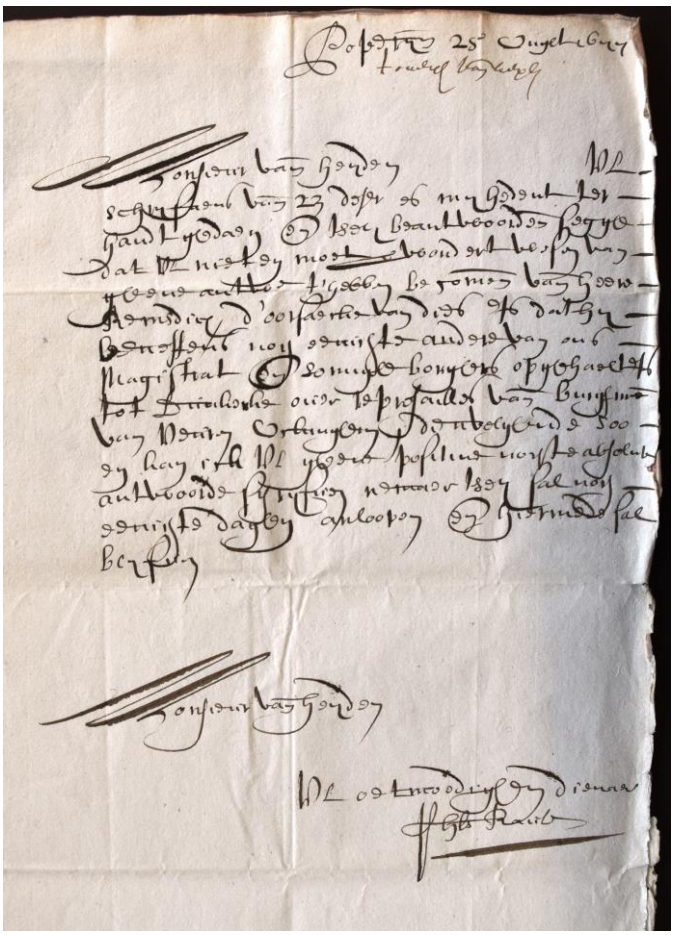

Monsieur vander Heyden
Ulieden schryfvens vande 23 deser –
es my hedent ter handt ghedaen ende
tselve beantwoordende
segge dat ulieden niet en moet
verwoondert wesen van gheene
antwoorde t'hebben becommen vande
heere Rensdics, **d'oorsaecke van dies
is dat hy beneffens noch eenighe
andere van ons magistraet ende
sommighe borghers opghehaelt es tot
Dunkerke over represailles vande
burghmeesters van Udeuten,
Ockinghem –**
dienvolghende soo en kan ick ulieden
gheen positive nochte absolute
antwoorde schryfven nemaer tselve sal
noch eenighe daghen anloopen ende
hiermede sal blyfven

Monsieur Vander Heyden
Ulieden oetmoedighen dienaer –
Philippe Raulé

De reden waarom Charles van Rinsdicx niet kan antwoorden is dus omdat hij opgehaald werd door de soldaten van Duinkerke en naar daar gebracht werd als gijzelaar. Hij zat daar dus gevangen in het fort.
Wat de uitspraak van de Raad van Vlaanderen was, vonden we niet, maar het lijkt mij een duidelijke zaak. Vander Heyden diende betaald te worden en Poperinge diende het 'bekken en de leping' te krijgen.
We vonden echter geen verdere gegevens meer over deze

1910 – 1911 – De waterkwestie te Poperinge – Vandermarliere Guido – Foto's Daniël Liefooghe

Zondag 3n Aug. 1913. 5 Centiemen. 9e Jaar. — Nr 36.

ANNONCEN
Den drukregel 10 c.
Herhaalde Annoncen volgens overeenkomst.
Eerste Taps, Bollingen en Herbergkermissen worden ingelijfd uits betaling van 25 c°.
Alle Annoncen vooraf betaalbaar moeten vóór den VRIJDAG-NOEN ingezonden worden.
Het recht, annoncen of artikels te weigeren is voorbehouden.

HET NOTARIËEL EN NIJVERHEIDS ANNONCENBLAD

DE POPERINGHENAAR

NIEUWSBLAD VOOR POPERINGHE EN OMSTREKEN,

verschijnende den Zaterdag namiddag.

INSCHRIJVINGSPRIJS
Buiten grondgebied van Poperinghe
2,50 Fr. VOOR IEDEREEN.
De Herbergiers hebben recht van Kosteloze inlaatsching van twee Herbergloesten.
Op grondgebied van Poperinghe
Bijzondere buiten stad 2,50
- binnen stad 2,00
Herbergiers buiten stad 1,50
- binnen stad 1,00
Buitenland 4,60 fr
De plakbrieven die bij mij gedrukt zijn, zullen éens onvergeld in het blad verschijnen.

Uitgever, VALÈRE SANSEN, Boek- en Steendrukker, Gasthuisstraat, 15, Poperinghe.

De **'Waterkwestie'** *stelde zich al voor de eerste wereldoorlog te Poperinge. Hoe kon een stad als Poperinge geraken aan goed en drinkbaar water, voor een groeiende bevolking?*
In 'De Poperinghenaar' (Historische Kranten & SAPoperinge) verschenen een reeks artikels vanaf **3 augustus 1913** *die deze zaak behandelde.*

Het eerste artikel kreeg de titel mee:

Water is een onmisbaar gerief in het huishouden. Voor het wassen en schuren mag men er vrij breed mee omgaan, maar voor het gebruik in de keuken kan men er nooit te voorzichtig mee zijn. Dat laatste punt is zeer belangrijk, het is de moeite weerd eens te onderzoeken op welke voorwaarden een water als gezond en drinkbaar mag doorgaan.
Vooreerst, is het regenwater, dat wij in waterstukken vergaarputten opvangen te betrouwen? Neen't , wan van uit de lucht sleept het niet enkel kleine hoeveelheden koolzuur en soms wat ammoniak, maar vooral stof en microben mede; het spoelt daken en goten af waarop de wind allerlei onreinheden geblazen heeft en waar de vogels ook velerhande… afval op laten.
Het moet gefilterd zijn, liefst nog gekookt, voor aleer te mogen gedronken worden.
En het steenputwater?
Ja en neen. Immers oorspronkelijk is dat ook regenwater dat op de bodem stroomde en er langzaam indrong, al dieper en dieper, tot dat het door een ondoordringbare laag opgehouden wierd.
Dat water doorweekt gans de opperst liggende doordringbare grondlaag waarin onze steenputten gemaakt zijn. Zulk water is dus waarlijk gefilterd en moet zeer zuiver zijn. Ongelukkiglijk, dikwijls deugt die filter zelf niet, want die grond kan besmet zijn en is het werkelijk in dichtbewoonde gebuurten, of daar waar het water van de keuken en de was niet wegvloeit, ook daar waar aal- en mestputten niet dicht gemetst zijn. Zo dringen vuilnissen en kiemen van bederf met het water in de grond. Maar daartegen weet de natuur nog raad; immers al die bestanddelen afkomstig van planten, dieren en mensen ondergaan een gehele vervorming onder invloed van de zuurstof in de grond – bevat en met behulp van weldoende microben. In luchtrijke grond geschied die vervorming gemakkelijk: wat vet is vergaat in koolzuur en water, wat stikstof bevat verandert in nitraat, maar is de grond te dicht om veel zuurstof der lucht te kunnen opnemen, dan is die vervorming onvolledig. De vetstoffen veranderen in stinkende gas (methaan) – de andere stoffen met stikstof geven nitriet of ammoniak. Het water lost al die nieuwgevormde verbindingen op en sleept ze mee, even als andere stoffen (kalk, keukenzout) op weg gemoet, ook de microben van de lucht en de grond, goede en slechte, en dat goedje woekert dan in 't water met verbazende snelheid.

En zo komt het, dat putwater veel stoffen bevat die in het regenwater niet te vinden zijn: iedere huishoudster weet dat steenputwater zo wel dient om te wassen en groensels te koken, dat ligt aan de kalkverbindingen die er in opgelost zijn. De ontleedkunde laat toe er nog veel andere zoutstoffen in te ontdekken.
Dit al ingezien, welke gaven moet steenputwater bezitten om drinkbaar te heten?
1° Uiterlijk moet het helder zijn, kleurloos en sodner geur, het moet een aangename smaak hebben, niet fleeuws, noch zuur, noch zoet smaken – als het water stinkt, mag het zelfs niet gebruikt worden om het huis te schuren.
2° In scheikundig opzicht mag het water geen gevaarlijk stoffen bevatten – zo bijvoorbeeld geen lood, zeer weinig ijzer – en ook niet te veel schadeloze verbindingen – zo niet is het mineraal water, als dat van Vichy, Carlsbad, enz. Kalkcarbonaat en kalksulfaat zijn niet slecht voor de gezondheid, maar maken het water ongeschikt voor het wassen: chloorsodium – keukenzout – en nitraat mogen gedoogd zijn in kleine gehalte, zo een tienste van een gram per liter water maar nitriet en ammoniak mogen in het water niet gevonden worden, hoe gering de hoeveelheid ook weze, want zij getuigen dat het water in aanraking komt met onvolledig geteerde stoffen uit aalputten of andere oorzaken van bederf, zulk water is hoogst verdacht. Als het water uiterlijk voldoende toch kwa perten speelt – zoo bijvoorbeeld als het – zelfs gekookt, de melk doet wrongelen – gebruikt het niet als drank vooraleer het te doen ontleden, zodat bij weet wat er hapert: zonder zweten zullen doktoor, apotheker of drogist de schadelijke of ongewenste stoffen ontdekken en u bescheid geven.

HUIS VAN VERTROUWEN.

Ik heb de eer te laten weten dat ik alle nieuwe **aalpompen** maak en oude vermaak met seulen die onbreekbaar zijn, goed en gemakkelijk om pompen. — Bij mij ook te verkrijgen alle **bierpompen** en alle stukken voor **spuitmachienen.** — Ik plaats ook donderschermen.

Justin DEVOS-CAPPELAERE,
Veurnestraat, 34, Poperinghe.

3° Daarenboven moet het water vrij zijn van gevaarlijk microben: het water bevat onvermijdelijk microben, maar dat is niet erg. Wat in het water niet gevonden mag zijn, het zijn de levelingen van typhus, de slunseziekte, de cholera: iedereen begrijpt dat.
De coli-microbe schijnt in zijn eigen geen gevaarlijk dng: 't is dat zulk water in betrek is met een aalput.
Het onderzoek van het water, om te ween of er te veel microben in zijn en welke, kan maar door vakkundigen gedaan worden. De staat heeft daartoe gestichten ingericht die het water kosteloos onderzoeken op elke redelijke aanvraag.
Tot slot herinneren wij dat geen microben blijven leven als men het water 10 minuten laat koken, maar rauw water drinken is altijd gevaarlijk!

Het tweede artikel, de week daarop, op 10 augustus kreeg de titel mee:

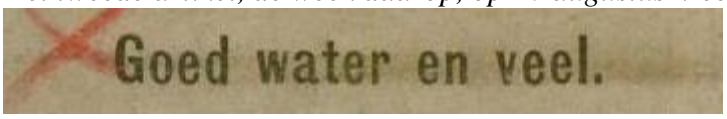
Goed water en veel.

Voor een stad is het van groot belang goed water te hebben en veel water.
Dat het eerste, - namelijk goed water te hebben – belangrijk is, valt niet te betwijfelen: immers vele ziekten – en van de gevaarlijkste – zetten voort door het water. Ook de gezondheidstoestand eener stad is nauw verbonden met de hoedanigheid van het drinkbaar

water – is het water goed, doorgaans geen besmettelijke ziekten; is het water slecht, verwacht u aan alles.
Om maar één voorbeeld te geven, vermelden wij de stad Yper: tot over een 25-tal jaren heerste aldaar bijna gedurig besmetting, vooral van pokken en typhus: sedert dat de bevolking over goed en gezond water beschikt, is de toestand teenemaal veranderd : van pokken wierd er sedert jaren niet meer gehoord, de gevallen van typhus zijn zeldzaam.
Reeds hebben wij hier uiteengedaan op welke voorwaarden een water als drinkbaar mag doorgaan: ook hebben wij laten zien hoe het water onzer steenputten voortkomt uit de opperste grondlaag die gemakkelijk besmet wordt en dus niet zonder voorzorgen mag gebruikt worden, en wij hebben iedereen gewaarschuwd toch alle oorzaken te vermijden die de grondlaag, waaruit ons water getrokken wordt, bezoedelen: ja, wij hebben de aandacht der overheid geroepen op nalatige eigenaars die hunne pachters of geburen schade veroorzaken met mesthopen of mestputten en ondichte aalputten te behouden binnen de stad, of met den vrijen loop van het vuil water te belemmeren.

Het tweede punt – veel water te hebben – is even belangrijk. Water is er nodig voor het schuren der huizen, het wassen van klederen en gerief, het reinigen van ons lichaam.
Waar men water spaart of moet sparen, kan het niet net zijn. Men klaagt soms van zekere gebuurten, dat er de huishoudens en de bewoners vuil en slordig zijn. Dat is te betreuren zeker. Maar, daargelaten dat er altijd een deel nalatigheid en luiheid in 't spel is, moet men niet bekennen dat het lieden van zindelijk en net te zijn? Er is geen water in huis: men moet het halen naar eene stadspomp, maar, als de kwelm leeg staat, is de hoeveelheid water heel beperkt: de steenputten zijn dagelijks afgepompt en 't gebeurt al dat men moet schermen – of nog meer – om een paar seulen water te krijgen.
Gaat daarmee eten bereiden, wassen, spoelen, steperen!
Er zijn jaren dat zulke toestanden lange duren. Hoe kunnen zulke mensen net zijn op hen zelven en in hunne doening?
Dat herinnert ons het gebeurtenisje door Doktoor Dousy in 'Nieuwe Wegen' (1910) verteld: Een fabrieksmeisje gaat bij hem raadplegen voor haren voet.

- Laat dien voet zien! … Wat gezwollen aan den knoezel… Is uwe andere voet ook zoo gezwollen?
- Neen hij, mijnheer
- Laat eens zien.

't Meisje verschiet lijk een weinig, ze aarzelt een beetje :

- Hij is niet gezwollen, mijnheer
- Laat hem maar zien, kom.

Als benauwd en heug tegen meug, maakt zij den anderen voet bloot. Maar wat vertoog! 't Zieke been was vers gewassen en wit als een engelke, maar 't andere… zwart als een moorejong.
Men gevoelt aan zijn zelven de schaamte van dit volkskind, en voor 's doktoors ogen rees die smerige volkswijk, waar onze wroetersjongens moet opgroeien.

Was ons volk zich genoeg? Vraagt de doktoor. Kan ons volk zich genoeg wassen?
Hij trekt daar uit, als besluit, de noodzakelijkheid vandegelijke zwamkommen, en goedkope baden. Daar zouden onze arbeiders zich deftig en betamelijk kunnen kuissen en zuiveren, en ongetwijfeld zou de gezondheid van hun lichaam, en zeker ook wel van ziel en gemoed eraan winnen!
Kon men dus te Poperinghe goed water en veel water ter beschikking der bevolking stellen, zou het een allerschoonste werk zijn. Maar is dat wel mogelijk?
Voorzeker hebben onze gemeente-overheden, anders zo bezorg om de welvaart van Poperinghe, daar ook meer dan eens aan gedacht.

't Was reeds in de middeleeuwen de grote bekommernis van het magistraat: immers om de invoer van de wolle ende uitvoer van het laken gemakkelijker te maken, hadden onze voorouders de Vleterbeek bevaarbaar gemaakt, niet zonder grote kosten.
De grootste moeilijkheid – waarmede zij niet 't einden gerochten – was de schaarste aan water; de vaart was niet bestendig vlotbaar. Vruchteloos kochten zij grond in de bergen, om bronnen bij te winnen; vruchteloos legden zij drie 'overdragen' aan, om de sluizen te vervangen die te veel water verspillen bij iedere versassing; vruchteloos betaalden zij vakmannen om raad en hulp.
Zo blijkt het dat de waterkwestie te Poperinghe geen nieuws is, en 't moet niemand verwonderen, komt ze op heden nog boven.
Maar wat nieuws is, 't is dat wij nu zo machteloos niet meer staan voor het gebrek aan water. Is er daar wel middel aan? Ja, en 't is het gene wij menen te zullen bewijzen in een aanstaand artikel: voor vandaag weze het genoeg de vraag onder hare twee zijden te beschouwen:
1° Kan er water gevonden worden, goed en veel, om Poperinghe naar eis der gezondheidsleer en van de hedendaagsen vooruitgang te bevoorraden?
2° Zoo ja, - is de oplossing van het vraagstuk niet al te gewaagd, ingezien de geldelijke toestand der stad? In andere woorden, ware het niet verder springen dan onze stok lang is.

Het derde artikel is nog uitgebreider en verscheen op de 7de september 1913 in de 'Poperinghenaar'.
Het is te Poperinghe alleen niet dat men om het water bekommerd moet zijn; vele gemeentebesturen staan voor dezelfde moeilijkheid, hoe aan goed water gerocht in voldoende hoeveelheid en welke onkosten zou dat bijbrengen?
Op de 2600 gemeenten die er in België bestaan, zijn er enkel 600 die op heden eenen genoegzamen watervoorraad bezitten; dit verklaarde verleden week in de kamer minister Berryer. Daar wierd het volgende ontwerp ernstig besproken: gelijk er eene algemeene maatschappij bestaat om de gemeenten te helpen in het aanleggen van buurtspoorwegen, zo ook zou er eene maatschappij ingericht worden, met toelagen van staat en provinciën, om water te verschaffen waar er gemist wordt.
Er bestaan in de Kempen overvloedige bronnen en in de Ardennen rivieren die hun allerbeste water nutteloos naar de zee sturen; die algemene maatschappij zou dat water weglieden naar steden en dorpen waar er schaarste is, juist gelijk reeds sedert jaren eene maatschappij het

water van **den Bocq** (een rivier in de provincie Namen) verkoopt aan de voorsteden van Brussel.
Dat is een oprecht goed gedacht, maar ’t is zonneklaar dat de verst gelegen gemeenten laatst zullen bediend worden: Poperinghe zal dus nog lang mogen wachten. Daarbij, die maatschappij zal niet voor nieten werken: deze der buurtspoorwegen is ook met geen pennetje te laven.
Is er geen spoediger oplossing mogelijk voor de waterkwestie? ’t Doet.
Onderzoeken wij eerst hoeveel water er nodig is om Poperinghe te gerieven.
Als men van den staat toelagen verzoekt voor de werken ener waterleiding, komt de staat tussen voor een derde der onkosten, op voorwaarde dat men 50 liters water per inwoner en per dag verzekere: dat is een brede maat. Nu, als wij de stedelijke bevolking (dat is al deze die naar genoeg wonen om van het stadswater gebruik te maken) schatten op 7000 zelen, zoo hebben wij 350 kubieke meters nodig per dag.
Hoe aan al dat water geraakt?
Men kan er op vier wijzen aan geraken, elke wijze reeds door andere steden aangewend zijnde.

Men kan een beek afdammen en hare vallei ondersteken, om zo een voorraad water te behouden.
Dat deed de stad Yper reeds in de XIV eeuw te Zillebeke: de Dickebusch-vijver is ook tot stand gekomen als men de beek die van den Kemmelberg afdaalt, afgedamd heeft.
De rivier de Gileppe, insgelijks afgedamd, vormt een klein meer waaruit de stad Verviers water trekt.
Zou men alhier hetzelfde kunnen doen?

De enige beek die een genoegzaam stroomgebied doorloopt is de Vleterbeek, onze vaart; wil men er het water van gebruiken, men moet het doen vooraleer de beek de stad bereikt, anders is het water niet meer aan te bevelen.
Welnu die beek kan men niet afdammen zonder den ijzerweg die er nevens loopt onder water te steken.

Van de Boonaert naar de Bommelaarsbeek…

Zoeken wij dus elders**: tussen de Provense steenweg en de Crombeke Calsijde licht een dal waarin de Hipsbeek vloeit,** de tram rijdt er dweers door op eenen dijk die de vallei verspert, het ware genoeg den dijk wat op te hogen en te verzekeren, en daar zou men een

prachtige vijver maken, waarin men het water der Vleterbeek gedeeltelijk zou leiden. Daarom zou men **omtrent den Boonaert** een sluis maken in de beek: bij gewone tijden zou men het water zijnen loop laten; enkele bij grote regens zou men het wegleiden onder de Abele kalsijde naar **de Bommelaarsbeek**; vooraleer deze aan de Werf komt zou men ze opnieuw afleiden omtrent recht naar **Moncareys molen** waar, in de diepte de vijver het water zou ontvangen. Die vijver zou 15 hectaren oppervlakte en van 1 tot 4 meters diepte hebben.

De Bonaert – Foto Daniël Liefooghe

De Vleterbeek zou gemakkelijk die vijver een twintigmaal per jaar kunnen volsteken, zonder in gewone tijden den vaart van water te beroven: welnu de voorraad in de vijver verzameld zou genoegzaam zijn om de stad breed te gerieven gedurende meer dan een jaar. De berekening is te lang om hier aan te geven, maar onbetwistbaar.
Die vijver zou merkelijk kleiner zijn dan deze van Dickebusch, maar veel gemakkelijker gevuld worden, omdat de Vleterbeek een uitgestrekte stroomgebied heeft dan de Vijverbeek van Dickebusch.

Geen ander ontwerp zou zoveel water kunnen verzekeren, maar deze onderneming zou de kostelijkste zijn; immers de onteigeningen van grond mag men reeds op 75 duizend rank schatten; daarbij zou het water noodzakelijk moeten gefilterd worden, in een waterkasteel opgesteken en dan in de stad gebracht en verspreid.

Eene andere wijze om water te krijgen, wordt aangewend te **Belle,** men neemt het water in **de Zwartenberg** en brengt het in de stad waar het onder drukking is en dus op alle verdiepen in de huizen kan gebracht worden. De stad Audenaerde haalt ook water ui de naburige hoogten, de drukking is zo dat het spruit, in geval van band, tot de daking der hoogste huizen. Hetzelfde zou men kunnen hebben te Poperinghe: op de noorderhelling van de Roodenberg en den Zwartenberg zou men het water dat uit de zandlaag sijpelt opvangen en in buizen in de

stad brengen: de hoeveelheid per jaar mag men op 300 duizend kubiekmeters gerekend worden, dit is het dubbel van hetgeene nodig is.
Voordelen: dat water is zeer zuiver en alleraangenaamst.
Het bekende water der **'Topbronnen'** en van **'Louise Marie'** heeft dergelijken oorsprong: men doet er slechts wat poeder bij om te doen kieremieren. Daarenboven, het water zou van zelfs onder drukking zijn: het zou te Poperinghe ten minste 30 meters hoog kunnen spruiten: moeite verspaard voor de pompiers in geval van brand.
De onkosten van werken in de bergen en van de waterleiding tot in de stad, zouden nog al aanzienlijk zijn, maar merkelijk minder dan bij het vorig ontwerp. Met 100 duizend frank zou het al gaan.
De twee andere wijzen om te Poperinghe water te krijgen, volgen later.

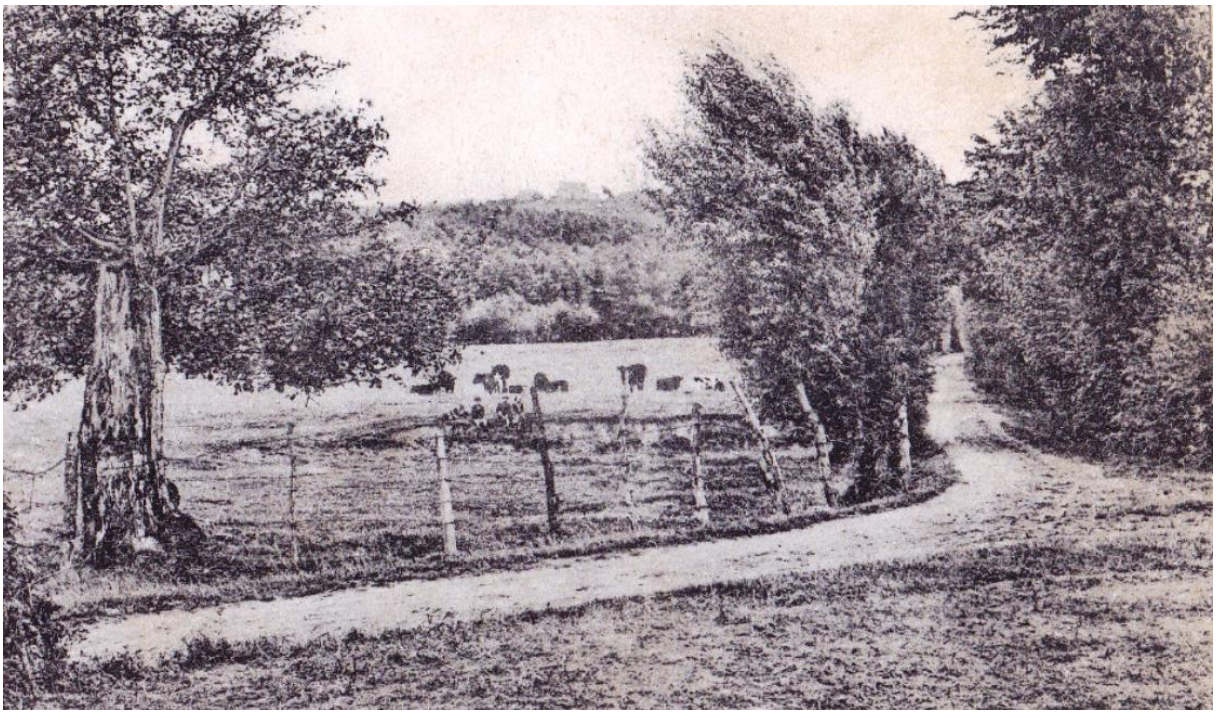

De Rodenberg – Westouter

En effectief op de 14de september 1913 krijgen we het vervolg van dit interessant artikel.

Zekere steden die de kans niet hebben van in hun omtrek rivieren met onbevuild water of bergen met zuivere bronnen te vinden, hebben geen andere toevlucht meer, in hun waterarmoede, dan van **een artesiaanse put** te doen boren om in de diepe grondlagen hun voorraad op te doen. En dan nog gelukken zij niet altijd.
Hoe staat het alhier met de diepe grondlagen?
Na de blauwe klijtte, die onder Poperinghe 110 meters dik ligt, is er geen water te verwachten. Daaronder ligt een laag bleekgroen zand dat veel water bevat: 't is uit die laag dat **de melkerij van Poperinghe en die van Oostvleteren** water trekken en dat water is goed.
Op een 35 meters diepte ligt een kalklaag van meer dan 50 meters dikte, daarin is er ook water maar geen zoveel en het houdt te veel zoutstoffen in oplossing: 't is in deze laag dat de put van **M. Maurice Lebbe's stokerij** water neemt.
Dieper nog liggen er steenlagen van meer dan een soort en eindelijk schaliën: daarin is ook water te vinden, soms geweldig veel, bij stromen, maar 't is een lukslag om er op te komen;

bachten de statie van Yper, in de blekerij van M. Verschoore, slaat een stoomtuig sedert maanden de stenen in gruis op grote diepte, nu moet men omtrent 250 meter diep zijn, en ’t water is nog niet zo overvloedig als men wenst.

Westhoek verbeeldt - HEU004500335

Daarbij dat water zal zeker veel zoutstoffen bevatten en niet aan te bevelen zijn als drinkbaar water. Te Oostende over 50 jaar, boorden ze zulk een put tot 302 meters diepte, het water spruit van zelfs, maar het is zo rijk aan zoutstoffen van alle slag, dat bij het maar moet drinken wilt gij de steen krijgen.
Beter dus en goedkoper niet zo diept te boren, als het kan zijn.
Blijven wij dus bij de bleekgroene zandlaag, door de vakkundigen Landense laag genoemd; zij wordt zo genoemd omdat ze blootligt in de omstreken van Landen (provincie Luik); men vindt ze ook aan de oppervlakte van de bodem in zekere streken van Henegouw en van **het Noorder departement in Frankrijk**: het regenwater dat ginder in de grond dringt, zinkt altijd dieper met de hellende zandlaag tot dat het onder Poperinghe meer dan 110 meters diep is, als men de blauwe klijtte die daarboven ligt doorboort, dan rijst het water der Landense laag tot op 9 meters van de oppervlakte te Poperinghe, te Westvleteren spruit het van zelfs uit. Dat dit water wel gefilterd is en vrij van microben, hoeft niet gezegd te zijn, maar er bestaat gevaar dat de geboorde put zou volgesteken worden met zand. Met buizen van 30 centimeters doorsnede en mits een tiental uren daags matig te pompen, zou men waarschijnlijk het gevaar van het verzanden vermijden en toch de nodige voorraad van 350 kubieke meters bekomen. De put zou 15 duist frank kosten van boren, daarbij zou er moeten voorzien zijn in een goed stelsel van pompen, dan een waterkasteel, enz.
Daar zijn nu drie ontwerpen om Poperinghe te gerieven met veel en goed water:
1° Een vallei ondersteken, overvloedig veel water van mindere hoedanigheid: grootsten kost.
2° Bronnen opnemen in de Roodenberg, redelijk veel water, genoeg, goede hoedanigheid, minsten kost.

3° Een put boren tot in de Landense laag, veel water, allerbest, grote kosten.

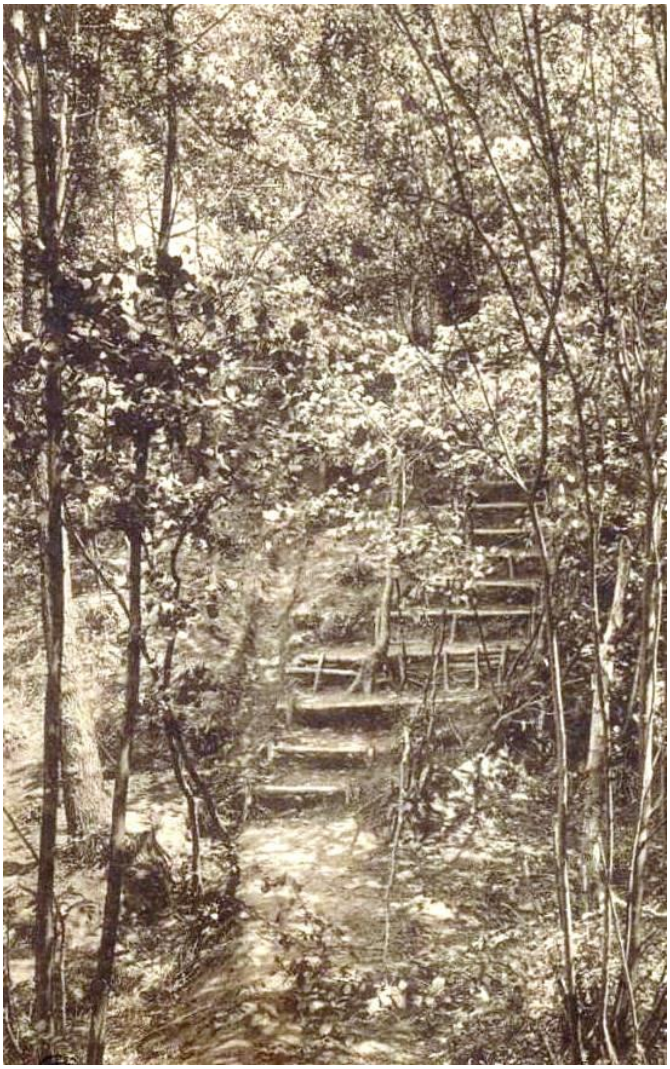

Dat al ingezien, aarzelen wij geen ogenblik aan de welwillende onderzoekingen van onze gemeenteraad, het tweede ontwerp aan te bevelen.
Ware het niet spijtig moest er binnen enige jaren een maatschappij – om geld te winnen – die bronnen in de bergen kopen, ze wegleiden om Yper of Rousselare te gerieven? En nochtans het zal gebeuren. Eerst komt, eerst krijgt.
Maar die onkosten, hoor ik, rekent gij daarvan niet spreken? 't Doet, 't doet!
Iedereen verstaat dat men geen koeken koopt zonder oortjes. Maar als een onkost niet alleen redelijk is maar nodig, moet men aarzelen naar middelen zien?

Het Hellegat op de Rodenberg

Neen.
Welnu goed water en veel, is er te Poperinghe nodig – deze zomer zijn er drie mensen, in de bloei van 't leven, dood van de typhus; hoeveel gevaarlijk ziek?
Al de bewoners zijn aan die besmetting blootgesteld. Dat er dus niemand onverstandig genoeg weze om zulke nodige onkosten te beknibbelen!
Er zijn daar geen doekjes aan te vinden. Men ga een lening aan, om de kroos en de inkortingen van die schuld te betalen zal men moten opcentiemen meer stemmen, men stemme die!
Deze die zeker zijn van de typhus niet te krijgen, en die er deugd in hebben dat Poperinghe 50 jaar ten achtere blijve, deze kunnen lamenteren over die opcentiemen en, bij de naaste stemming, van hun neus maken. Verstandige lieden zullen goedkeuren en 't is om die verstandige lieden in te lichten dat deze artikel geschreven wierd.

Moest men echter zulke grote bezwaren vinden, dat men de oplossing van het vraagstuk tot latere tijden uitstelde, toch is dat geen reden om niet voorlopig maatregelen te nemen en in onze dichtbevolkte arme gebuurten goed water te geven.
Daartoe zou men kunnen doen wat men over een zestal jaren te Brugge deed: daar ook is het vraagstuk van heel de stad met goed water te gerieven nog onopgelost: maar voorlopig heeft men, in de wijken waar meest werkvolk en armen wonen, artenisaanse putten geboord die het gebuurte voorzien van goed water in overvloed.

Zo zou men van nu, in de Meessenstraat een put boren gelijk in de melkerij daarop een windmolen zoals er een staat op het magazijn van **M. Georges Coevoet**, die windmolen zou gedurig pompen in een vergaarbak van een tiental hectoliters.

De windmolen boven op het magazijn van Georges Coevoet met daarvoor een groep internen van het pensionaat de la Sainte Union.

Er zou altijd water zijn en de mensen zouden niet moeten vechten om een paar seulen; en 't wate zou gezond zijn. De kost? Daaromtrent 5000 frank.
Toekomende jaar zou men hetzelfde doen op de plaine, later op de keer vanden Ommegang, enz. met vijf of zes sulke putten zou het al gaan en mits daarvan in eens een plan in te dienen, zou de staat grote toelagen verlenen.
Dat al zou toch de kwestie niet oplossen van een algemene waterverspreiding, de kwestie zal toch vroeg of laat te berde komen. Liefst dus nog zo voor goed eens onderzocht … en opgelost.

Het volgende dat we horen over de 'waterkwestie' komt uit **de 'Poperinghenaar' van de 28ste september 1913.** *Daarin wordt er* **een lezersbrief** *gepubliceerd en toen waren ze nog beleefd. En hier gaat het ook eigenaardig genoeg over* **het vullen van de vaart!**

Geachte heer uitgever van den Poperinghenaar
Het heeft mij, en anderen nog, gespeten verleden zondag niets te lezen in uw blad over de waterkwestie.
Wij hopen toch wel dat de schrijver van de bedoelde artikels niet dood is, ook hopen wij dat hij het niet opgeeft. Mij dunkt moet men daarover schrijven en herschrijven om het volk in te lichten over de gevaren die voortkomen uit het gebruik van slecht water, en om de gemeenteoverheid duidelijk te maken wat er kan gedaan worden in zulk opzicht.
Dank aan de artikels over de waterkwestie wordt er hier en daar al gesproken over misbruiken en middels tot verbetering : met veel belang heeft men de oplossingen gelezen die in uw blad voorgesteld wierden op deze vraag: Hoe zal men Poperinghe met veel en goed water gerieven?
Maar de bewerker van deze voorstellen mag het hier niet laten steken. Mocht ik hem een verzoek doen, ik zou hem vragen van eens weder te komen op zijne verscheidene oplossingen: dat zijn goede gedachten, maar iemand die de zaak niet nader bestudeerd heeft, kan maar moeilijk oordelen over de uitvoering van die ontwerpen.
Men wenst een bewijs dat de hoeveelheid water wel zo groot zou zijn als de schrijver het bevestigd heeft. Men wenst een nauwere raming aangaande de onkosten.
Tevens steun ik krachtig het verzoek van den schrijver, dat de overheid streng zou waken dat men de grachten en beken die 't vuil water moeten wegleiden niet zou laten aanvullen en

volwerpen met allerlei afval: hier is kaf of strooi van beddingen, daar is het wied en onkruid uit eenen naburigen lochting, en overal zijn het potten en pannen, mooren en kommen, scherfstukken en afbraak!

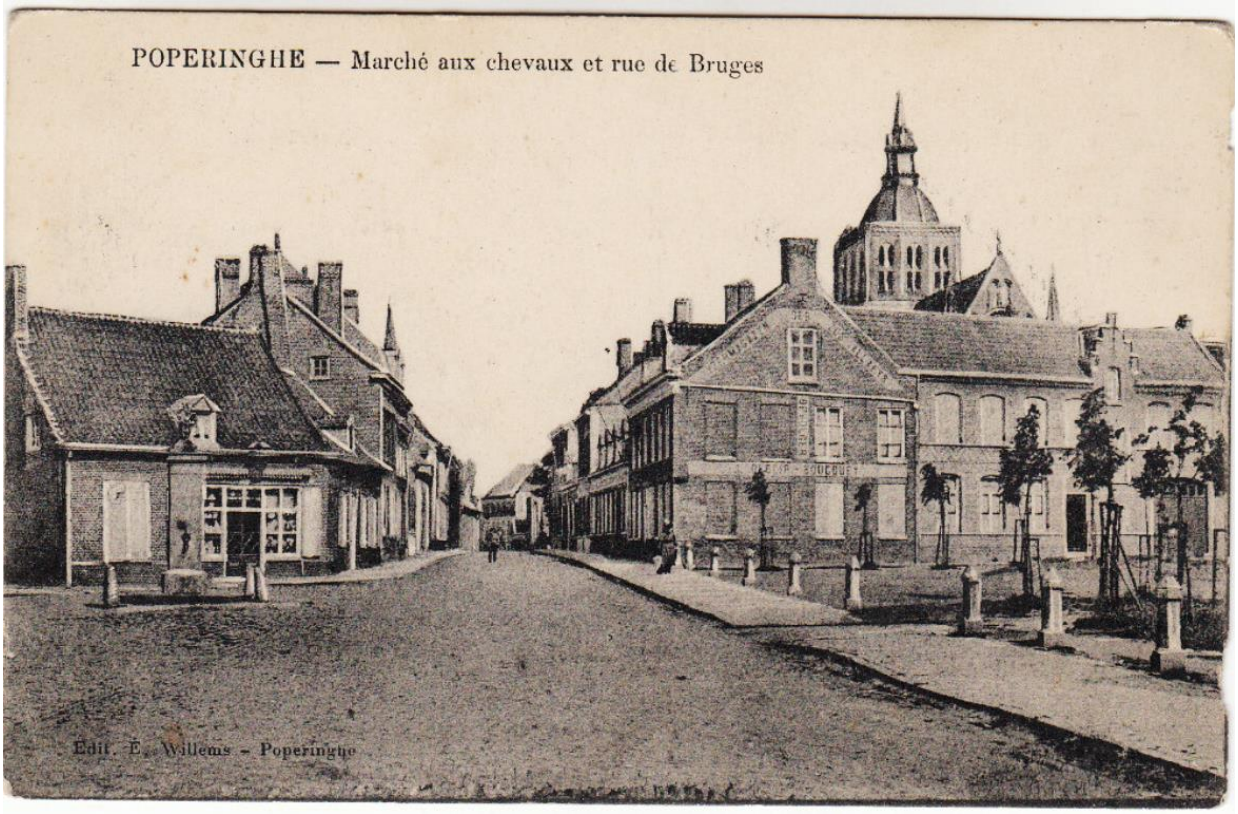

De waterpomp op de Paardenmarkt

Is dat eene liefhebberij van alles wat men te veel heeft in den naasten dijk te gaan dooien? Neen, 't is geen liefhebberij: 't is een gevolg van een onnozel misbruik.
Immers **de vuilkarre**, die 's zaterdags, haren triompfantelijke omtocht rond Poperinghe doet, is een zinnelijk ding, veel te zinnelijk voor een vuilkarre! Ze neemt maar goed vuiligheid mede: peerdenmest, vette mooze uit de duiker en wat afval van tafel en stoof, anders niet! Hebt gij eene gatige koffijkan, eene gebroken teel, zet ze 's zaterdags maar buiten: de vuilkarre zal dat misprijzend voorbijgaan. **Gij hebt niets anders te doen dan die voorwerpen zelve naar vaart te dragen bij den Kalkzak:** en zo komt het dat die voorwerpen, bij het avondduisteren, geen zo verre geraken en gesmeten worden in eene gracht, de naaste is verre genoeg….
De vuilkarre zou moeten alles medenemen. 't Staat haar vrij eene afdeling voor te behouden voor nuttige vuilnis en daar van mesthopen te maken – **en eene andere afdeling voor al de afval die maar goed is om de vaart te vullen…** maar ze moet alles medenemen – is ze niet genoeg betaald, dat men loon naar werken geve – is ze genoeg betaald, dat men ze op haar pootjes duwe!
Dankbaar omdat gij deze reken wilt opnemen in uw verdienstelijk blad, bied ik u, geachte Heer opsteller, mijne beleefde groeten.

En er kwam nog antwoord op deze zeer beleefde brief, en dit op **12 oktober 1913.**

Antwoord van den schrijver der artikelen over de waterkwestie aan den briefwisselaar van verleden week :

1. Dank aan het belang dat gij stelt in mijne voorstellen en om den steun dien gij geeft aan mijn bemerkingen nopens het onderhouden der grachten die het vuil water moeten wegleiden. Hierop kan niet genoeg gelet worden : als dit water geen val heeft, verpest het niet enkel lucht in het gebuurte, maar het besmet nog op onherstelbare wijze de grondlaag waaruit onze steenputten water trekken. Zal de gezondheidscommissie ook niet eens, desaangaande, verantwoordelijkheden vaststellen?
2. Toelichtingen geef ik hier, met liefde, voor zo veel ik kan: immers nauwe raming der kosten zou een ondernemer van openbare werken of vakman alleen kunnen geven : ik ben onbevoegd. Voor 't overige, ziehier, meen ik, wat iedereen zal gerust stellen aangaande de hoeveelheid water die men verwachten mag met mijn eerst –ontwerp.

Dit eerste ontwerp stelde voor een vijver te maken tussen de Watoukalsijde en den steenweg naar Crombeke en er water in te brengen van de Vleterbeek. Zie dit blad, 7 september laatst. Zou de beek water genoeg geven? Men zou denken van neen, als men onze vaart soms weken lang, half droog en zonder stroming ziet, maar iedereen weet ook dat er, na een goede regenvlaag ongelooflijk veel water door onze stad trekt. Kan men de hoeveelheid water die op een jaar door Poperinghe vloeit niet schatten of meten?
Voor stromen met gestadige loop, als Maas en Schelde, kent men hoeveel water er op een bepaalde plaats en in een bepaalde tijd voorbij trekt. Maar met onze vaart is het al of niets; nu eens lange stilstand, dan vloed. Toch moet al het water, buiten het geval van overstroming, door de sluizen aan de speikom, men zou daar moeten de breedte en hoogste der opening der sluizen meten, en de snelheid van de stroom op elke dag, zelfs uur per uur, waarnemen. 't Is schier onmogelijk, en alleszins zulke berekening bestaat niet, wij kunnen er dus geen staat op maken.

Er blijft nog over te zoeken hoeveel water er, tot op zeker plaats, in de beek komt, dit kunnen wij nagenoeg zeggen. Hoort!
Wat gebeurt er met het water dat valt, als 't regent ?

Een derde deel verdampt en keert weder in de lucht, een derde deel dringt in de grond en wordt er in opgehouden om later uit putten en bronnen uit te wellen, een derde deel vloeit op de oppervlakte naar beken en rivieren. Als ik zeg, een derde deel, is dat breed te nemen, min of meer, maar dat doet niets: gij zult zien dat het op geen sardijntje aan komt.
Hoeveel water valt er op een jaar in onze streek? Middelmatig 70 centimeters hoog : 't Is te zeggen, moest men het water, dat gedurende een jaar valt, beletten te verdampen of in de grond te zinken of weg te lopen, zo zou het 70 centimeters hoog staan. Zeker, in natte jaren is het veel meer : verleden jaar was het 99 centimeters – in droge jaren is het wat min – door den band is het 70 centimeters.

De Vleterbeek ter hoogte van den Bonaert of van Remi Quaghebeurs, waar men een aftakking voor het water wilde mak'en – Foto: Daniël Liefooghe

Welnu, het stroomgebied van de Vleterbeek tot aan den Boonaart, beslaat 2300 hectaren, weze 23 millioen vierkante meters, op geheel die oppervlakte valt er dus per jaar: 23.000 000 x 0,70 = 16.100.000 kubieke meters.
Wij hebben gezien dat een derde daarvan onmiddellijk naar de beek stroomt, ware meer dan 5.366.000 kubieke meters.
't Is danig veel, maar de cijfering is juist. Er worde opgemerkt dat wij geen rekening houden van het andere derde deel water dat in de grond dringt en langzamerhand toch door bronnen grotendeels in de beek geraakt.
Wij hebben de behoefte der stedelijke bevolking van Poperinghe breed geschat op 350 kubieke meters daags, dat is omtrent 128.000 kubiek meters 's jaars : zo blijkt het dat de Vleterbeek jaarlijks ruim een en veertigmaal zoveel water wegleidt als dat er nodig is om Poperinghe rijkelijk te gerieven.

Daarom mogen wij weeldig zijn, en al de mindere regen, deze die geen centimeter per dag hoogte geven, laten gaan : zij zouden dienen om de vaart door te spoelen en te vernieuwen van water, zoals het nu gaat.

Abele ligt ook in het stroomgebied van de Vleterbeek

Enkel de grote regenvlagen zouden wij gebruiken, en er zou nog overvloed zijn. Want sedert 1 oktober van verleden jaar tot 30 september laatst, geven de grote regenvlagen, al te samen 34 centimeters, dat is nagenoeg de helft van een middelmatig jaar : dus nog twintigmaal meer dan er nodig is.
Dit ingezien, stelden wij voor, **aan de Boonaert een sluis** te maken die zou openstaan in gewone tijd – het water zou omtrent heel 't jaar lopen zoals nu – slechts na grote regens en als het eerste water, het vuilste eens doorgespeld is, zou men de sluis toedoen: 't water zou er rijzen en weglopen door grote buizen, langs vroeger bepaalde weg naar de vallei van de Hipshoek – vijver geworden. He is dus klaar, meen ik dat er, mits dit ontwerp, nooit een schaarste van water zou te vrezen zijn te Poperinghe.
Deze berekening heeft u, Vriend briefwisselaar, misschien wat droog geschenen, maar gij hebt nauwkeurige uitleg begeerd; dat zal u leren een boer zijn kunsten afvragen.
Toekomende week zoeken wij de gegevens om aan vaklieden de kosten van deze onderneming te laten uitrekenen.

De schrijver is van zijn woord; op de 2de november 1913; krijgen we het vervolg in de Poperinghenaar.
Laatst bewezen wij dat, mits het water der Vleterbeek na grote regens weg te leiden naar de vallei van de Hipsbeek en deze vallei af te dammen, men in de vijver die zo zou ontstaan overvloed van water zou hebben.
Maar dat het niet zonder kosten zou geschieden, dit moeten wij nu tonen.
Die wat ondervinding hebben in delven en metsen, zullen na aanduiding der nodige werken, kunnen berekenen hoeveel het zou kosten.

Vooreerst de vijver. De dam waarop de tram loopt zou, van wege ’t water van de vijver, grote zijdelingse drukking lijden; hij moet dus versterkt worden; beide glooiingen, min steil opgaande, zouden belegd zijn met een muur van ijzerbeton, rustende op sterke grondvesten; elke muur moet 300 meters lang zijn, in ’t midden 5 meters hoog en pianowijs op niet uitgaan aan de uiteinden. Op de nodige hoogte zouden enige grote buizen, dweers door de dam, uitweg geven aan het water als het hoger dan het peil van 22 meter (boven de zeespiegel) zou rijzen. Indien men nu alles wat beneden het peil van 22 meters onder water steekt, zo verdwijnt het doeningske van Barbara Willemet, heel bij de dam gelegen. De oppervlakte van de vijver zou daaromtrent de vorm hebben van een scheef langwerpig vierkant, met een hoorn uitstekende voorwaarts; de hofstede gebruikt door Achille Leuwers ligt in dien hoorn, om ze te bevrijden, zou men maken dien hoorn te missen en daarom een dijk opwerpen. Insgelijks met ijzerbeton versterkt, voor de vermelde hofstede, van west naar oost gaande, lengte 200 meters, grootste hoogte 2 meters. Met dien hoorn min, zou de vijver nog 15 hectaren beslaan, rekent en telt hoeveel dat zou kosten van onteigening!

Het prachtig dal van de Vleterbeek en Winterbeek ter hoogte van Remi Quaghebeurs – Foto Daniël Liefooghe

Tussen de twee dammen zou de oever van de vijver moeten opgehoogd worden, om te beletten dat vuil water, bijvoorbeeld het spoelwater van de melkerij en van naburige huizen in de vijver kome; daarom zou men de ondiepe boorden van de vijver wat uitdelven, en met de opgeworpen aarde een dam maken van een halve meter hoog en een paar maters breed, dan, al de buitenzijde, een gracht om dat water ringsom weg te leiden naar de beek. Beneden de grote dam. Dat zou al drie duizend kubiekmeters aardewerk geven.
Nu de afleiding van het water der Vleterbeek naar den vijver.
Als wij de Abelekalsijde opgaan, treffen wij ove Schabaillie’’s brikoven, links, een aardweg aan, die ons leidt naar **Remi Quagebeur’s pachtgoed**, **bij den Boonaert**. De ballie van de weide is nevens de Vleterbeek, juist 24 meters boven de zeespiegel.

De beek zelf ligt daar nog al diep; moest men op die plaats de oevers met wat metselwerk verzekeren, en een sluis maken zonder veel beslag, zou men er het water naar beliefte kunnen doen rijzen: op het peil van 23 meter zou de monding liggen van de waterleiding naar de vijver; het water zou dus één meter val hebben op de afstand van ongeveer 3.300 meters, lengte van de afleiding : dat is meer dan genoeg val, om wel te stromen. Het water in die

leiding zou niet onder drukking zijn : ook ware het genoeg cimentbuizen in de grond te leggen, van de grootste uit, zoals men er gebruikt om nieuwmoden steenputten te maken. Die waterleiding zou men grotendeels onder bestaande wegen kunnen leggen : elders zou men moeten overeenkomen met de grondeigenaars ofwel onteigeningen doen voor de nodige strook lands . eerst na bepaling van de weg, zal men nauw kunnen bepalen hoe lang de waterleiding zou zijn en hoe diep de buizen op elke plaats zouden liggen : daarvan hangt de berekening der kosten voor de buizen en aardewerk af.

Remi Quaghebeurs pachtgoed – Foto Daniël Liefooghe

Dan blijft nog een waterkasteel te bouwen bij de vijver, en een net waterleidingen door de stad te leggen. Dat is hoofdbreking voor vaklieden.

De Diepen Meers tussen de Watoustraat en de Krombekestraat, de nummers 39 en 42. Het kleine vijvertje dat te zien is op de kaart werd in de 17de eeuw het 'Quagat' genoemd.

Maar – hoor ik u zeggen – dat water in de beek en in de vijver is blootgesteld aan besmetting en zou, hoewel gefilterd ook, nog min voldoen in opzicht van

hoedanigheid dan het water dat men uit de bergen zou opnemen of door een diepe boring uit de grond trekken. Waarom dan nog verder van dit ontwerp gesproken?
Wel! 't Is met de hoop dat men eens zal goedkopen, doeltreffende middels vinden om het water in grote massa te ontsmetten. Daar wordt veel naar gezocht : gelukt men het te vinden zou dit ontwerp ons dan meest en beste water geven.
Wat cijfering om te eindigen.
Met een oppervlakte van 15 hectaren en een middelmatige diepte van 1 ½ meter, zou de vijver 125 duist kubiek meters water inhouden. Veronderstellen wij een tijdstip van lange droogte, laat ons onderzoeken voor hoelang die voorraad water zou dienen . wij hebben het gebruik der stedelijke bevolking berekend op 360 kubiek meters daags; daarbij ware te voegen een verdamping die wij breed genoeg schatten op een laag water van 2 millimeters daags, dat maakt nog 300 kubiek meters.
125.000 : 650 = 192 dagen. Wij zijn goed voor meer dan een half jaar. Niemand zal houden staan dat er in zolange geen vlaagske regen zou komen!
Welnu een bonte regen van drie dagen, zoals verleden jaar van 11° tot 13° november – als er overstroming was – gaf 6 centimeters hoogte water dat is genoeg om de vijver drie maal en half vol te steken.

Op de 16de november 1913, kregen we weer het vervolg.
Het ontwerp dat wij liefst zouden zien uitvoeren om Poperinghe met gezond en overvloedig water te gerieven, ware dat men enige bronnen in onze naburige bergen opvange en hun voorraad naar de stad afleidde.
Iedereen kent **de Zwartenberg, de Roodenberg, den Scherpenberg**; en wie een weinig opmerkzaam aldaar een uitstapje deed, zal bemerkt hebben dat de top dezer heuvels zandig is; daar zijn wel gerolde keien, wat platte zandstenen, ook al samengekoekte kiezel, maar de grond bestaat meest uit zand, ijzerachtige, geluw of rood (van daar de naam van de Roodenberg).

Scherpenberg

Die laag is ruim 25 meter dik en men vindt ze met dzelfde kenschetsende eigenaardigheden weder, op de top van al onze Vlaamse heuvels, tot over Leuven, waar ze, omstreeks Diest een aanzienlijke oppervlakte beslaat: daarom hebben de geleerden in aardkunde ze gedoopt: Diestse laag.

Daaronder ligt een dunne laag groenachtige klijtte, een meter of twee dik: deze klijtte is waterdicht en belet het regenwater dat in de bovenliggende zandlaag dringt, dieper te zinken, en doet bronnen ontstaan tot bijna boven op onze bergen. Zeker, wind en zon kunnen het oppervlakkige zand uitdrogen, maar, delft gij een voet diep, reeds vindt gij het zand wak, en hoe dieper hoe vochtige, zo geraakt de zandlaag doordrongen als een spons: maakt men nu een put in 't zand, of een onderaardse pijp tot op de klijtte, zo wordt het water erin getrokken, juist lijk in de draineerbuizen onzer akkers.
Hoeveel water kan er getrokken worden uit de Dietse laag onzer heuvels?
Hare uitgestrektheid op de Roodenberg en het Belgische gedeelte van de Zwartenberg is 60 hectaren : herinneren wij ons dat er in onze streek jaarlijks middelmatig 70 centimeters regen valt en dat een derde ervan in de grond dringt: dat geeft 138 duist kubieke meters water. Welnu wij hebben de behoefte van water voor onze stedelijke bevolking geschat op 350 kubieke meters daags of 180 duist per jaar. Zo zien wij dat de Diestse laag jaarlijks meer dan genoeg water opneemt om Poperinghe te gerieven: men zou er dus ook evenveel kunnen uittrekken. Maar…

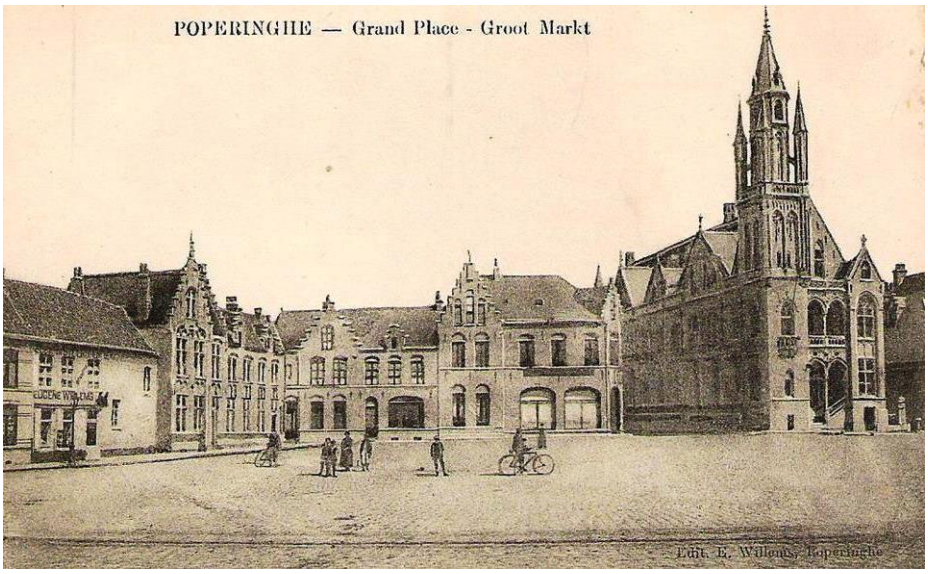

En daar staat de pomp – voor de fotograaf Willems, op de 'Groot Markt' – spelling was misschien niet zijn sterkste kant!

Hier dient nu in acht genomen te worden dat het onmogelijk is heel dien voorraad water Poperinghevaart te krijgen. Immers beekjes en grachten doen van natuurswege wat wij door kunstwerken zouden betrachten: zij trekken ook hun deel water uit de grond, gemakkelijk kunnen wij die beekjes naar onze vervangputten leiden op de noorderhelling, al onze kant, maar dat kunnen wij niet op de zuiderhelling, al de overkant; de bronnen, die aldaar de Doviebeek spijzen, verminderen onzen voorraad.
Daar is echter niets ergs aan. Wij hebben immers nog andere, veel overvloediger bronnen, leger.
Onder de dunne kleilaag even vermeld, vinden wij opnieuw zand, eerst witachtig met veel zeeschelpen, dan bleekblauw, groenachtig of geluw met zwarte korreltjes, dit laatste zand

wordt kleiachtig naarmate men dieper gaat en eindigt met een waterdichte klijttelaag te vormen als vloer.
Deze nieuwe zanglagen, te samen ongeveer 30 meters dik, beslaan met de Diestse laag een oppervlakte van 280 hectaren, zijnde de vervoeting van de Scherpenberg, de Rooden en de Zwartenberg.
De waterrijkdom daarvan ?

De pomp aan de stadsbalance

644 duist kubieke meters per jaar! Daarbij weze bemerkt dat vermelde onderste lagen in onze streek niet heel waterpas liggen, maar hellen noordwaarts en ’t water, en brengen ’t water dus al onze kant. De Doviebeek, bezuiden; zal er dus wel een deel water uit trekken, maar het kleinste. Wij mogen milde zijn, geven wij haar en aan enige andere beekjes de helft van de voorraad, nog blijft er ons jaarlijks meer dan 300 duist kubieke meters over, weze 2 maal en half meer dan wij vragen!
Welke werken zou dat eisen?
Op drie verscheidene plaatsen, - gemakkelijk om bepalen – zou men wat grond kopen, een half gemet of daaromtrent. Men graaft er, in de richting van de berg, verscheidene loopgrachten, zo ver en zo diep mogelijk in het zand: men versterkt ze met ankers en metselwerk, zonder ze waterdicht te maken : deze onderaardse grachten of pijpen zouden het water aantrekken, zoals onze steenputten doen, en het leiden in drie grote vergaarbakken, waarin het water, dat na grote regens soms geelachtig is, zou kunnen bezinken en klaren : met drie vergaarbakken van 10 meters op 10 en 5 hoogte zou men water hebben voor meer dan een maand op voorhand. Uit die drie vergaarbakken zouden buizen komen in ijzerbeton die te samen zouden geraken op de Westouter kalsijde en langs daar naar Poperinghe afzakken: lengte 8 kilometers.

De vervangputten zouden liggen 50 meter boven het zeepeil; Poperinghe markt is 19 meter boven de zee, zo zou er te Poperinghe een genoegzame waterdrukking zijn om het water 60 meter hoog te steken in buizen, en in geval van brand zou het spuiten tot boven onze hoogste daken.
Zeer zuiver water, gezegen door een dikke laag zand, de beste filter van al, water met alleraangenaamste smaak, dat mag gesteld worden nevens de meest begeerde tafelwaters – water op alle verdiepen in onze huizen, dus met mogelijkheid van baden in te richten voor bijzonderen en voor ’t volk – dit al met de minste kost en terstond uitvoerbaar.
Zal het een droom blijven?

Nummer 205B **Doos Gazette** **juli 2019**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Een pond ajuinen in de soep
De storm komt door de poep
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 600 lezers

Beste abonnee

't Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van 't Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot 1413.*

https://tneerhofvzw.be/

Jaar 1400 –1409

Over de deken van Sint-Bertens en Jan zonder Vrees en zijn standaard en over de tempeliers op de markt van Poperinge ... een allegaartje.

Jaar1410-1413

Over Hommel in de Iepers keuren en het Gruuthuseliederenboek met een paar vuil liedjes. En een oliemolen te Poperinge!

Ook in het gedeelte 'DiMHop' – onze deelwebstek rond biercultuur en hop zijn er vier stukken bijgekomen :

Jaar 1040

Afflighem – de heilige Arnoldus – Sint Truiden en gruut – ... tussen heiligheid en dronkenschap.

Jaar 1100

Professor Deploige aan de toog en toch geen toogpraat maar onderbouwd historisch biercultuuronderzoek!

Jaar 1110

Hildegard von Bingen – Lambertus van Sint-Omaars en de Sachsenspiegel en hop!

Jaar 1245

De oudste hommelakten in Vlaanderen en de cervoise van Boileau!

Uit de statistiek hieronder zien we dat we ondertussen een vaste groep bezoekers – van zo'n 1000 tal - hebben die onze website bezoekt. Het aantal bezoeken stijgt langzaam maar zeker en ook het aantal pagina's die bekeken worden vermeerderd.
Kortom we zitten in een stijgende trend!
Bedankt aan alle bezoekers!
En zeker bedankt aan Jean die deze webstek in orde houdt.

Maandelijkse historie

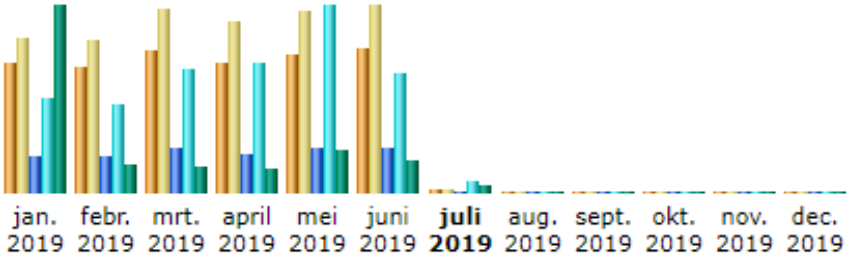

Maand	Unieke bezoekers	Aantal bezoeken	Pagina's	Hits	Bytes
jan. 2019	907	1.083	1.289	3.428	26.96 GB
febr. 2019	883	1.071	1.300	3.159	4.07 GB
mrt. 2019	997	1.294	1.584	4.434	3.66 GB
april 2019	907	1.203	1.397	4.647	3.41 GB
mei 2019	965	1.275	1.617	6.708	6.04 GB
juni 2019	1.018	1.314	1.590	4.277	4.50 GB
juli 2019	28	28	44	446	1.12 GB
aug. 2019	0	0	0	0	0
sept. 2019	0	0	0	0	0
okt. 2019	0	0	0	0	0
nov. 2019	0	0	0	0	0
dec. 2019	0	0	0	0	0
Totaal	5.705	7.268	8.821	27.099	49.76 GB

De geschiedenis van Poperinge in het DiMPop – of het Digitaal Museum van Poperinge – gaat goed vooruit. We naderen langzaam maar zeker de 16de eeuw en mijn notities hieromtrent - ben ik nu ook reeds enkele maanden – aan het herzien.
Om niet steeds terug te moeten keren naar de register SAP 394 – de oudste register van ons stadsarchief – heb ik mij voorgenomen om deze eens volledig uit te typen en dusdanig op te nemen in het DiMPop. Daar zitten geregeld interessante akten tussen die bij ons een lichtje doen branden of die ons juist voor interpretatieproblemen stellen.
In dit nummer van Doos Gazette neem ik een enkele van deze akten op.

De wuppe of de Wippe?

Aandacht! Aandacht!

Beste Guido,

Mag ik op je ruim verspreide Doosgazette een beroep doen om een vraagje te plaatsen?

De 'Wuppe' als gehucht van Oostvleteren, maar palend aan Woesten, zou zijn naam te danken hebben aan een staande wip die daar voorkwam. Dat heb ik ooit ergens gelezen, maar er nooit een bevestiging voor gevonden.
Er is daar een café geweest, 'De nieuwe wippe', dat in 1981 dicht ging. De oudste vermelding vinden we bij Karel de Flou (1846) en slaat eveneens op een herberg 'De wippe'. Het lijkt er dus op dat de herberg er eerst was, en dat de naam op het gehucht overgegaan is. Heeft iemand weet van een 'staande wip' op die hoek?

Een vraagje dat daarmee samengaat. Wannes Cappelle zingt in 'Naar de wuppe' : 't Is nog al nie naar de wuppe.'
Voor zover ik me herinner zeiden de mensen vroeger niet 'naar de wuppe', maar 'aan de wuppe' voor een verloren zaak.
Zijn er lezers die dit kunnen bevestigen en die ook nog een vermoeden hebben van de oorsprong van die uitdrukking?

Beste dank bij voorbaat en nog veel volharding en succes gewenst!

Luc Vanacker

Brouwerij Masschelein is afgebroken

De brouwerij van Masschelein in de Iepertraat is afgebroken !

Poperinge verbeeldt !

Deze keer een ode aan de koersen tijdens de kermisweek van Reningelst, het fietsdorp dat dit jaar een 'make-over' krijgt. Op 30 juli 1961 won Belgisch kampioen Jos Wouters er bij de Onafhankelijken. Dank aan beeldbankmedewerker Willy Vangheluwe voor de foto.

'Poperinge verbeeldt' is nog de hele julimaand in de ban van de koers, breng zeker eens een bezoekje aan de bibliotheek, om de expo 'Het wielerleven in het Hoppeland' te ontdekken!

Vriendelijke groeten,

Het enigma van den Bonten Herdt

Op de huidige ‘Grote Markt’ te Poperinge stond tot enkele jaren geleden ‘Het Belfort’.

Rond 1900

Achteraan het Belfort stond er een toneelzaal, waar vooral het toneelgezelschap 'Ic Dien' jarenlang gespeeld heeft. Als kind mocht ik wel eens mee achter het podium als mijn vader - Henri Vandermarliere - meespeelde in het toneel – en één enkele keer mocht ik zelf mee-eten van de pistolets.
Een paar jaar geleden brak men het Belfort en de zaal af.

De laatste jaren werd er dan ook druk gewerkt om hier een nieuwe invulling aan te geven. Ondertussen staan hier serviceflats op gebouwd.
We gingen zoeken achter de 'oudste' akte waarin er sprake is van deze plaats en die werd geschreven op **de 28ste oktober 1541.**
Ze luidde als volgt:

28 oktober 1541 – Weduwe Willem Sherjanssuene geeft een lening aande Kruisbroeders – SAP 394

De wedewe van Willem Sherjanssuene heyft ghecocht jeghens A**ndries Alaert - Gillis Clais - Jacob Zolen -** als gouverneurs ende besoorghers vande ghemeene goeden ende buerse vande **Ghilde vande Lichtgeladen Cruusbroeders** binnen der stede van Poperinghe –
de somme van xiiij ponden parisis sjaers den penninck xvj -
omme de somme van xviij pond ende viiij pond parisis
wanof het eerste jaer vallen ende verschinen zal den xxviij in october xvc xlij tich –
Te lossen de zelve rente met philips ghulden te L schele ende ander ghelt ten advenanten -
daerinne verbonden een huus ende erfve ende cathelen staende **ter ouder maerct** ghenaemt **den Hoornen** tusschen **den Hert** ende derfve van Gillis Clais
Actum den xxviij den in october xvc xlj
Present Ghilein Hazebaert - Pieter Melis - Bauderan Oudegheerste - Jooris vander Goesteene, meester Christiaen de Roo.

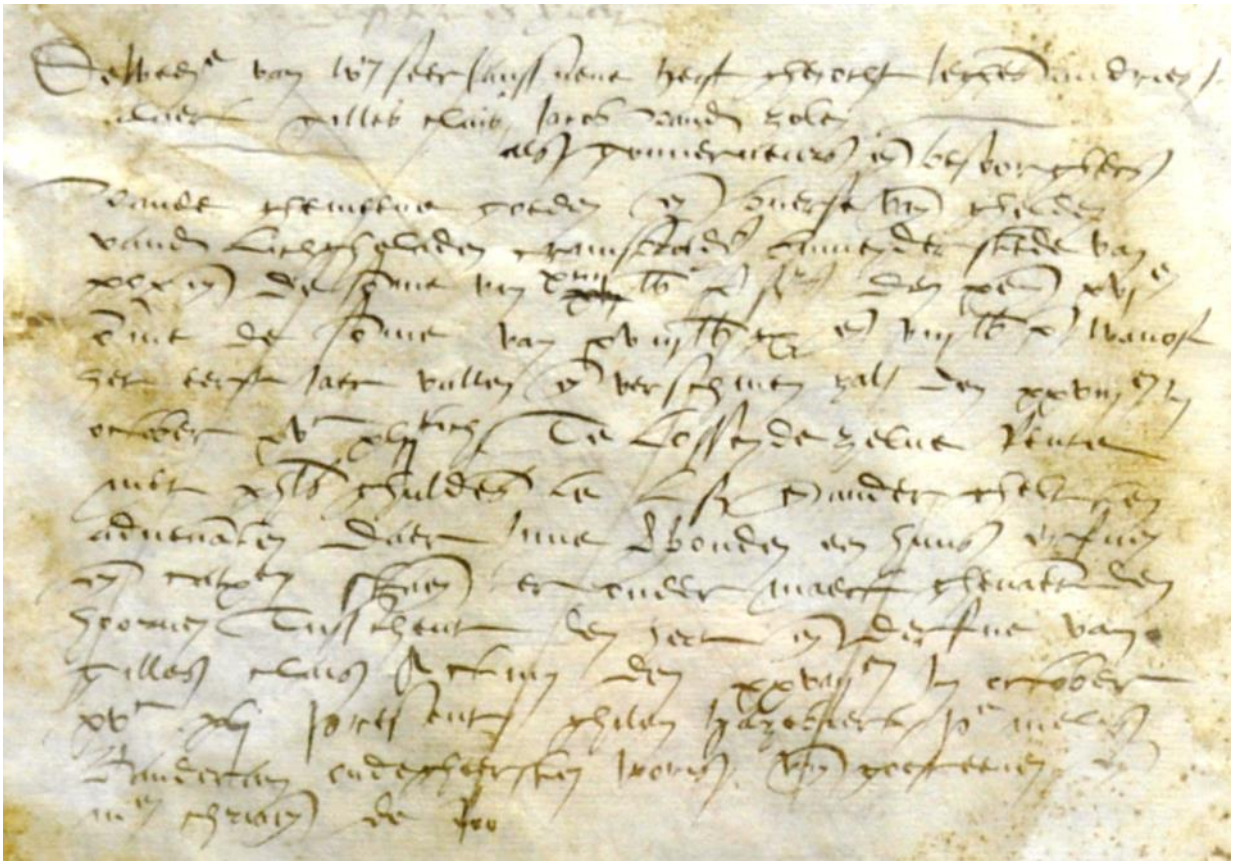

Kort uitgelegd: de weduwe van Willem Sjerjanssuene geeft een lening aan Andries Alaert, Gillis Clais en Jacob Zolen, als afgevaardigden of gouverneurs van de Ghilde van de Lichtgeladen Cruusbroeders.

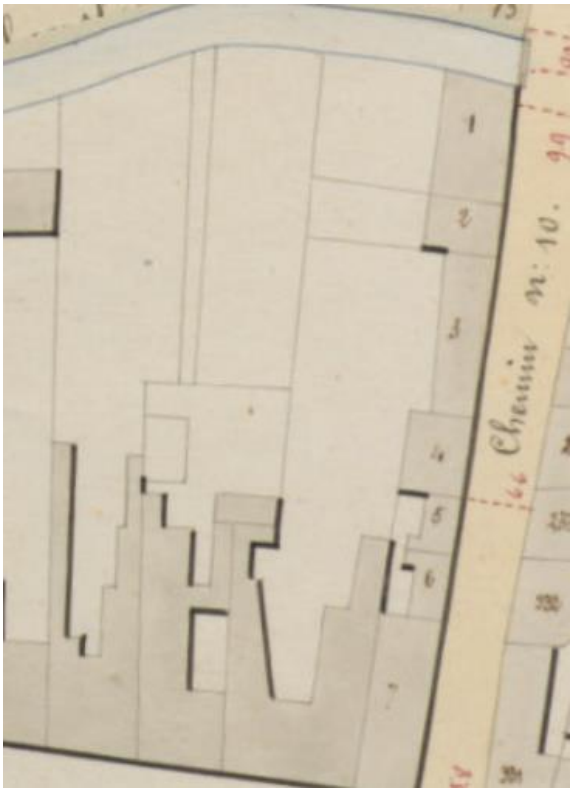

Deze rethorieke gilde had eigen 'ghemeene' of gezamenlijke 'goederen' en een beurs om hun leden te steunen. En ze hadden ook een eigen gildelhuis, een herberg die genaamd was 'De Gulden Hoorn'.

Dit was gelegen op de noordkant van de 'Oude' Markt of de huidige Grote Markt tussen het hoekhuis met de toenmalige Leverstraat of de huidige Veurnestraat. En de 'Hert' of het huidige Belfort.

We halen dan ook de kaart van de Atlas van de Buurtwegen erbij – anno 1841 – om dit te illustreren.
Deze voorgaande akte maakt ons dus duidelijk hoe het 'Belfort' in de 16de eeuw dus genaamd werd: De Hert.
Tenminste zo werd de herberg regelmatig 'afgekort' want in een andere akte – ééntje van de 7de februari 1600 – vinden we een andere naam: **De Bonten Hert.**

Die akte luidt als volgt:

7 februari 1600 - **De Inghele en De Bonten Hert**

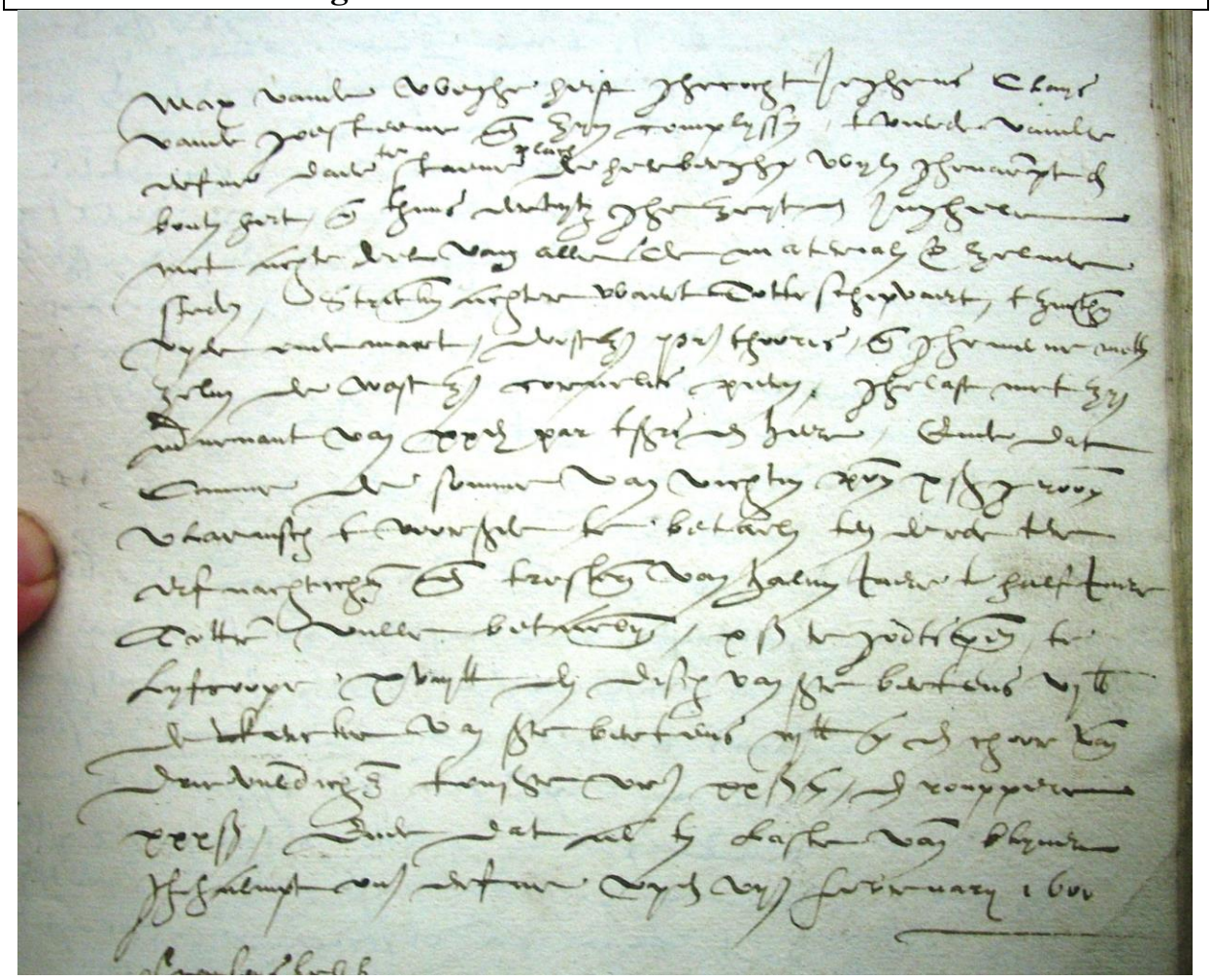

Max vander Weeghe
heift gecocht jeghens **Clays Vande Goesteene** ende zyn complyssen
tvierde vande erfve
daer te staene plach de herberghe ghenaempt **den bonten hert**
ende thuus eertyts ghezeyt **den Inghelene**
met achte deel van alle de materialen der zelve steden –
streckende achterwaert totter schipvaert – **tzuydhende upde Oude Mart**,
dosthende **Pieter Thooris**,
ghelast met zijn advenant van xxix parisis tsjaers den heere – ende dat omme de somme van vichtien ponden parisis tsjaers grooten vlaemsch -
tvoorschreven te betalen ten date ter erfvachtigheyt ende tresterende van halven jaere te half jaere totter vulle betalynghe
X schele te godtspenninck
Te lyfcoope xviij pond
Den disch van Ste. Bertens vj pond
De kercke van Ste. Bertens iij pond ende de choor vande drievuldigheyt tOnser Vrauwen xx schele parisis
De roupere xxx schele
Ende dat al ten laste vande blyvere

Ghehalmpt over erfve upden vijde february 1600

Hoewel deze akte dateert uit de periode na de grote ruïne van Poperinge en de streek (1583 – 1585) refereert men hier naar de plaats waar De Bonten Hert 'placht' te staan. Men spreekt ook over één erf waar twee herbergen opstonden, enerzijds de Inghele en anderzijds de Bonten Hert.
Dat 'De Bonten Hert' langs de Gulden Hoorne lag wordt bevestigd door een volgende akte van de **25ste oktober 1563 –** *daarbij wordt het gildehuis van de Kruisbroeders* **'De Gulden Hoorne'** *op de Oude Markt verkocht. Bij de voorwaarden wordt er tevens het volgende vermeld:*
Dies heift de coopere jaerlicx tsinen profyte te ontfanghen van de herberghe ghenaempt **de Bonten Hert** xi schele parisis **over tosydrop**
Blijkbaar had de verkoper van de Gulden Hoorne, de familie Serjanssoene, recht op een vergoeding omwille van de 'osiedrop' van de Bonten Herd.
Een vergoeding krijgen omwille van de 'osiedrop' wat zoveel wilt zeggen als het afdruppen van het regenwater langs het huis, kan alleen maar indien deze familie het huis naast de Bonten Herd op de Grote of Oude Markt bezat.
De Bonten Herd stond dus naast de Gulden Hoorn. Het regenwater van de Bonten Herd viel op het erf van de buurman De Gulden Hoorne.

'De Bonten Herd' *vinden we ook op 16 oktober 1556 in de Resoluties terug wanneer er uit de kelders van de proost wijn gehaald werd om in Den Bonten Herd te drinken. Dit was zeker geen alleenstaand geval maar deed zich meer voor en leidde uiteindelijk tot onderhandelingen met de proost om hier een einde aan te maken.*
Op de 2de mei 1605 vinden we de volgende akte:

2 mei 1605 – Verkoop van de Hert en de Inghel op de Oude Markt – Halmen – SAP 366

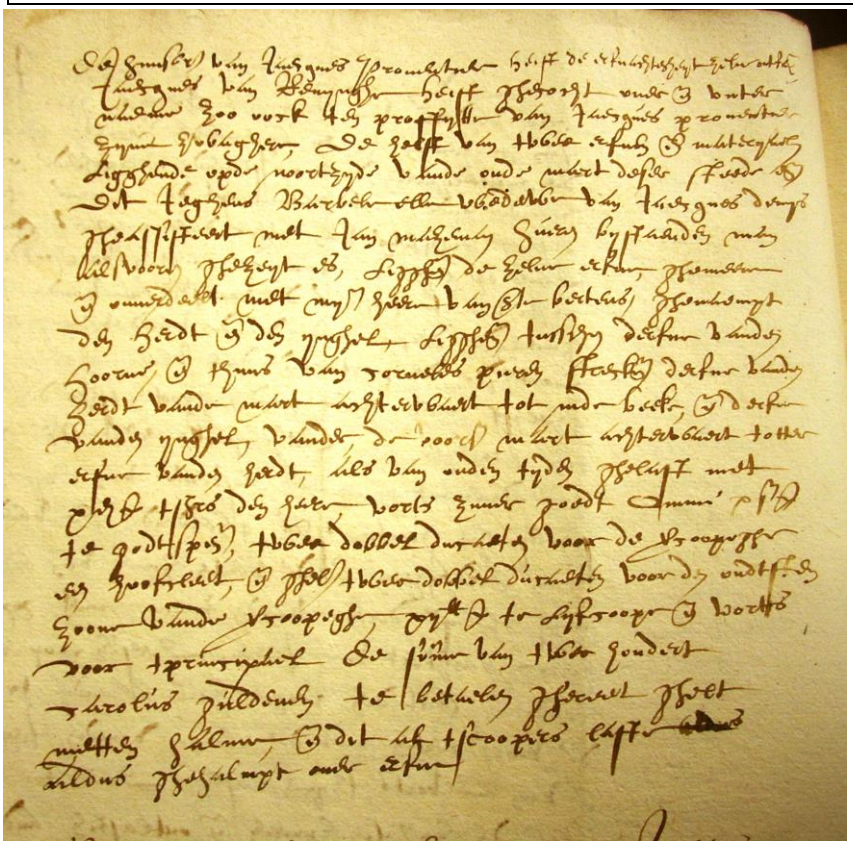

Jaecques van Reninghe heift ghecocht over ende vuter naeme zoo oock ten proffytte van **Jaecques Proventier** zyne zwagher, de helft van twee erfven ende materalen ligghende op de noortzyde vande **Oude Mart** deser steede ende dit jeghens **Barbele Elle**, wedwe van **Jaecques Denys**, gheassistert met **Jan Mahieu,** hueren bystaenden man, als vooren ghezeyt es, ligghende de zelve erfve, ghemeen ende onverdeelt met mijn heere van Sinte Bertens, ghenaempt **den Herdt ende den Ynghel**, ligghende tusschen derfve vanden Hoorne, ende thuus

van Cornelis Pieren,
streckende derfve vanden Herdt
vande mart achterwaert tot inde beeke,
ende derfve vanden **Ynghel** vander voorseide mart, achterwaert totter erfve vanden **Herdt,** als van ouden tyden ghelast met x deniers parisis tsjaers den heere,
vorts zuuver goedt,
omme x schele parisis te godtspenninck,
twee dobbel ducaeten voor de vercoopeghe een hoofcleet
ende ghelicke twee dobbel ducaeten voor den oudtsen zoone van de vercoopeghe,
xij pond parisis te lyfcoope
ende vorts voor tprinciapel de somme van twee hondert carolus guldenen te betaelen ghereet ghelt metten halme ende dit al tscoopers laste
Aldus ghehalmpt over erfve .

Wat is de betekenis van 'De Bonten Herd'?

De Bo legt ons het volgende uit: .
Tussen de betekenissen die 'Bont' hebben, haalt hij het volgende aan:
Bonte Pier, een kwaadaardige, ruwe, **trotse, moedwillige vent**. Het is gelijk een bonte Pier. Gelijk een bonte Pier te werk gaan. De bonten Pier scheren of Van den bonten Pier scheren. Telkens hij dronken thuis komt, scheert hij zo de bonten Pier dat vrouw en kinders uit het huis vluchten.
De Bo haalt ook de volgende betekenis aan als typisch Poperings:
Bonte (Poperingse uitspraak bounte) **Een poos, een rande, een zekere tijdruimte**.
Hij gaat voor een bonte weg. Na een bonte gelopen te hebben, hield hij stil.
In het Woordenboek der Nederlandse Taal haalt men onder andere de volgende betekenis van 'bont' aan:
In de eveneens verouderde uitdrukking: Hem (zich) bont maken – stellen, **trotsch,** voornaam, **boud** handelen of spreken (verg. nnl. *zich druk maken*) schijnt *bont* zooveel te beteekenen als: in 't oog vallende, zich onderscheidende.
We mogen concluderen dat 'De bonten herd' misschien wel zoveel wil zeggen als **'Het trotse** *– eerder het overmoedige -* **hart'** *– maar ergens ook met de betekenis als het 'te bont ' maken.*
Maar hier hebben we het probleem dat een 'hart' onzijdig is – en er dus eigenlijk zou moeten staan: HET bonten hert'.

Aan de andere kant kan dat 'bonten' van 'De bonten herdt' misschien toch wel slaat op 'een poos, een rande, een zekere tijdruimte' en vinden we dan de betekenis : **het is een heerd of haard waar men een 'bounte' verblijft** *op zijn reis door het leven.*

Gelukkig dien ik niet alleen te prakkezeren over de betekenis van deze oude naam. Ook **Wouter Moyaert** *denkt geregeld mee over wat een woordje zou kunnen betekenen. Hij schreef de volgende notities op:*

(den) Bonte(n) Hert

• "bont(en)
Instituut voor de Nederlandse taal geeft als primaire betekenis voor "bont",

- Als zelfstandig naamwoord: vel van zachtharige dieren

vgl; “bunting” in het Engels : (licht textiel voor) vlaggendoek
vlg. Vlaams Idioticon ook in Oost-Vlaams geattesteerd “bont” als betekenis bundel”
“bunten” in Noors, Zweeds heeft ook deze betekenis

- als bijvoeglijk naamwoord: veelkleurig, opzichtig

bvb. ‘t is een bonte” = als beschrijving van de kleur van een koeienvacht
vlg. West-Vlaams Idioticon ook in overdrachtelijke zin: in ’t bonte weg “in ’t wilde weg”

Woordenboek der Nederlandse taal: voor "bont”
In samenstelling met andere kleurnamen, wordt hiermee gewoonlijk uitgedrukt, dat de grondkleur (bij bladeren groen, bij rundvee veelal wit) geschakeerd is door plekken van de door het eerste lid aangewezen kleur, die als zodanig het meest in 't oog valt. Beisbont, roodbont, witbont, zwartbont (zie die woorden).

Wouter Moyaert van de ‘woordpolitie’

West-Vlaams idioticon: een “bonte” (uitgesproken als “boente” in het Poperings):
- een vlaag of luim bvb. in een goede bonte zijn”
- maar ook: een (korte) periode, tijdsspanne, dus ook: **een pauze**

Echter niet geattesteerd als werkwoord *bonten “pauzeren”

• "hert" zelfstandig naamwoord (mannelijk, onzijdig), **soms ook hart** en hirt:
Instituut voor de Nederlandse taal geeft in de periode 1250-1550

1.hert Benaming voor een in het wild levend, door benig en vertakt gewei gekenmerkt, herkauwend dier…Bijvoorbeeld gebruikt op uithangbord van een herberg.

Woordenboek der Toponymie van Kaerel Du Flou, Tweede Deel: (den) Bonten Hert herberg in Hooglede (ook den Bonten Hond in Leke, den Bonten Os in Staden, den Bonten Stier in Deerlijk)
Opmerking: er is nog een restaurant 'Het Bonte Hert' in Hulst (Nl) , verder ook Den bonten os
2.Vliegent hert (als familienaam ook Vliegenthart), benaming van den grootsten kever in Europa. Kil. vlieghende hert, scarabaeus lucanicus, taurus, vulgo cervus volans. [Bekijk woordenboek]
• **haard**("hert")zelfstandig naamwoord (mannelijk)
1.Haard, stookplaats. Kil. herd, heerd, herdstad, heerdstad,
2.Haard, als uitdrukking van het stamgoed. Hofstede. Vgl. hertstede

Samengevat:

- eerste interpretatie als **herberg waar een uithangbord van een bont gekleurd hoefdier** hing, heeft voor mij nog steeds de voorkeur
- die van "haardstede om te rusten" lijkt me minder aannemelijk, want vlg. de grammaticale logica zou een dergelijke samenstelling van het werkwoord "bonten" (=kort pauzeren) met het zelfstandig naamwoord "hert" (= in de betekenis van "haard") zou *den bont hert* moeten opleveren, dus enkel stam van het werkwoord "bont" (zonder verbuiging bonte of bonten)

Daar heb ik het dan weer moeilijk mee – omdat wanneer dat 'hert' effectief een dier was – men dan toch moest spreken van 'HET bonten Hert' en men spreekt van 'DE bonten hert'.

En zo komen we uiteindelijk tot drie mogelijke betekenissen van deze naam van de herberg: Ofwel is de(n) bonten(n) her(d)t

- *Gewoon een herberg waar een schild van een veelkleurig hert uithing*
- *Ofwel een herberg waarvan de naam zoveel betekende als 'Het overmoedige Hart'*
- *Ofwel een herberg waarvan de naam zoveel betekende als 'een haard waar men een 'bonte' of een poosje' verbleef.*
- *Ofwel een herberg waar men een 'bont- of veelkleurige haard' had.*

En misschien is er wel nog een andere uitleg te geven?

Ondertussen is men zover gevorderd dat er op het erf van 'Den Bonten Hert' nieuwe gebouwen met 'service flats' zijn opgerezen.
Graag stellen we dan ook voor dat men dit pleintje in de toekomst 'De Bonten Hert' – pleintje zou gaan noemen om zo niet alleen dit oude toponiem te bewaren, maar ook het vraagstuk of het 'enigma' van 'Den Bonten Hert' levend te houden.

Het Hellestraatje – Een vergeten straatje

Momenteel typ ik de tweede oudste register van ons stadsarchief uit – een register die de ''renten' of de leningen die de Poperingenaars opnamen van 1540 tot rond 1550, bewaart.
Daar hebben, zoals men kan zien 'de muizen' aangezeten en ook het zuur zit er nu in – vandaar dat we hieraan onze prioriteit gegeven hebben om uit te typen wat nog leesbaar is.
Op de 4de juni 1543 werd de onderstaande akte ingeschreven.

4 juni 1543 – Matheus de Pape geeft een lening aan Fransois Christiaen en Margriete –
't Hellestraatje - SAP 394 - Folio 53 verso

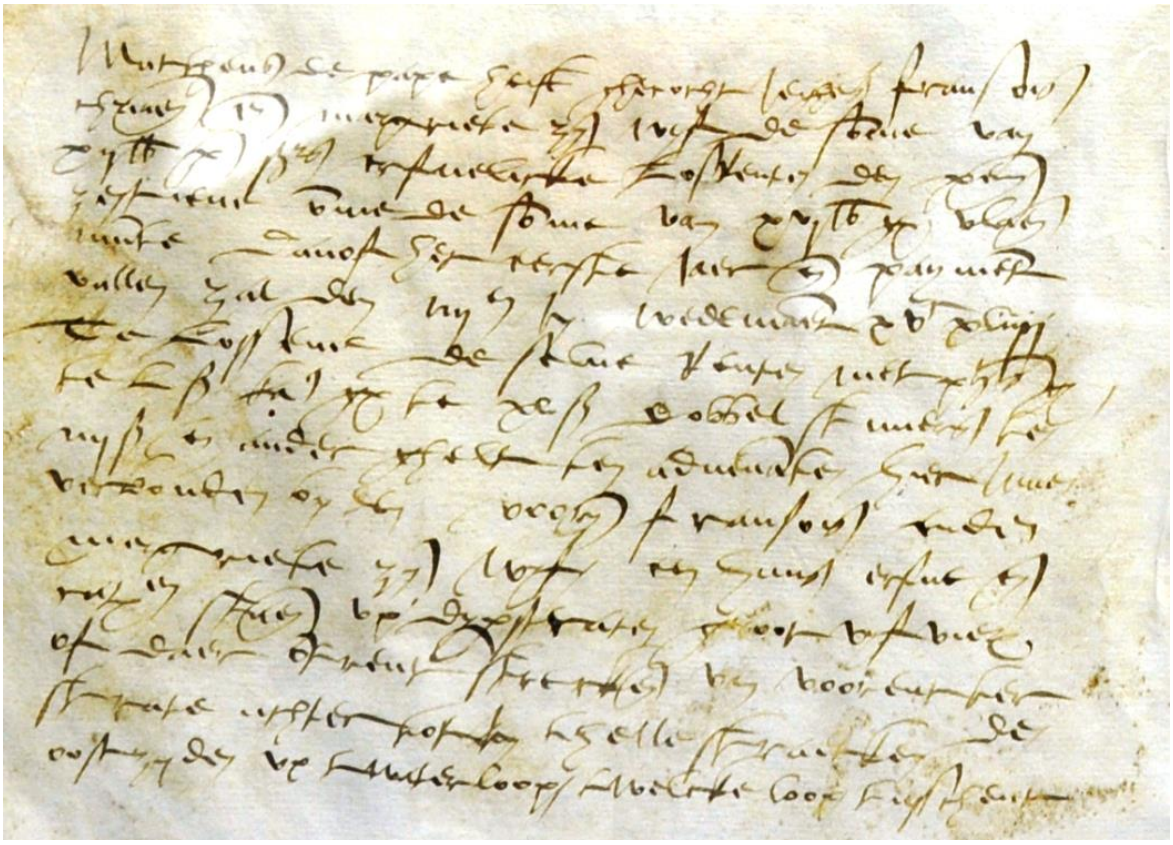

Matheus de Pape heift ghecocht jeghens **Fransois Christiaen ende Margriete** zyn wif de somme van xij pond parisis sjaers erfvelicke losrente - den penninck zesthien - omme de somme van xvj pond grooten vlaemsscher munte –

danof het eerse jaer ende payement vallen zal den iiij in wedemaent xvc xliiij -
te lossene de selve rente met philipsgulden te L schele - karolusghulden te xl schele - dobbel stuvers te iij schele ende ander ghelt ten advenante –
Hierinne verbonden byden voornoemde Fransois ende Margriete zyn wyf een hus, erfve ende catheilen staende op **dYperstraete** –
groot vijf vierendeel of daer ontrent - streckende van vooren ter straete - achter tot in **'t Hellestratken** - de oostzyde up twaterloop - twelcke loopt tusschent dese erfve ende derfve van Gheleyn Makeblyde - de westzyde op **Sint Jansstraetken**
Actum den iiijde in weedemaent xvc xliij tich
Present scepenen Sherjanssuene - Baroen - Simpol - Goesteene ende Pieren

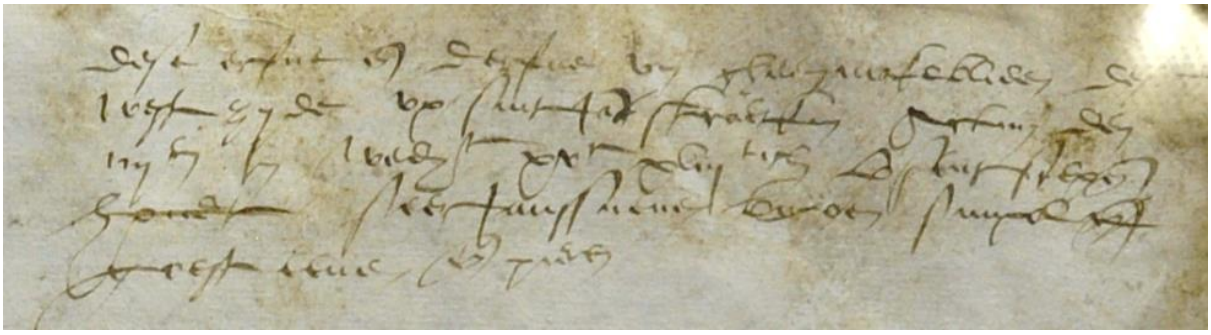

We vinden hier een akte waarbij **Matheus de Pape** *een lening geeft aan* **Fransois Christiaen en Margriete**, *zyn wyf.*
De term 'zyn wyf' is hier allesbehalve pejoratief bedoeld. In de 16de eeuw, maakte men een onderscheid tussen de term 'vrauwe', waarmee men eigenlijk 'meesteres' bedoelde en de term 'wyf' waarmee men zijn wettelijke echtgenote bedoelde.

De lening – aan een goede 6 procent – betreft een kapitaal van 16 pond grooten Vlaams. Het koppel mag dit kapitaal terug betalen in ofwel Philipsguldens, ofwel Karolusguldens of wel dubbel stuivers of in ander geld.

Karolusgulden

Als borg stelt het koppel hun huis,
erf en 'catheilen'. De 'catheilen' zijn hier in de betekenis – volgens het Woordenboek der Nederlandse Taal - Een roerend goed; in het mv. *roerende goederen*; hetz. als have, en het tegenovergestelde van erve, onroerend goed. Bepaaldelijk dezulke, die dienen tot stoffeering van huizen en erven.

Dit erf met het huis erop is gelegen in de Yperstraet – de huidige Ieperstraat.
Achterwaarts bevond zich ***het 'Hellestraatje'.***
Aan de 'westkant bevond zich het Sint Jansstraatje en in het oosten een 'waterloop' of gracht die tussen dit erf en het erf van Gheleyn Makeblyde liep. We weten uit een plan van het jaar 1690 dat aan beide kanten van dit deel van de Ieperstraat toen nog een gracht liep om het water, komende van de erfven op te vangen en verder te leiden naar de Vleterbeek aan het Rekhof. We kunnen dus stellen dat Fransois Christiaen en Margriete in het hoekhuis van de huidige Ieperstraat en Sint JansKruisstraat woonde.

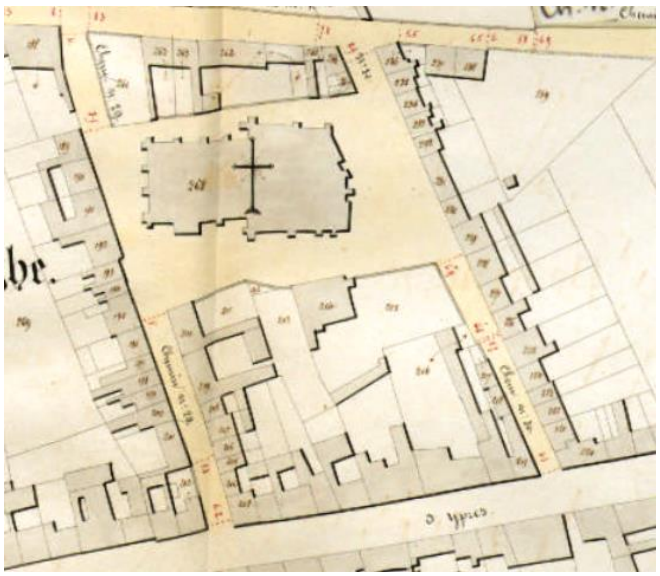

Als we onze oudste kaart – de Ferrariskaart - gaan bekijken dan zien we dat de gebouwen in 1776, het jaar van het opmaken van deze kaart – van de hoek van de Ieperstraat, de Sint Janskruisstraat in, doorlopen. Rechts, aan de kant van het Valkestraatje, zien we echter dat er wel nog een straatje van het Valkestraatje westwaarts loopt, achter de tuin van de pastorij. Als we deze hoek vergelijken met de kaart uit de Atlas van de Buurtwegen – we zitten dan in 1841 – zien we dat dit straatje verdwenen is. De gebouwen in het Valkestraatje komen nu tot tegen de muur van de tuin van de pastorij.

Momenteel heeft men het aanpalende huis in de Ieperstraat gesloopt – en tot mijn verwondering blijkt er in de muur van de tuin van de pastorij een 'kapelletje' te zitten.

Een kapelletje in een muur duidt doorgaans op een straatje, nemen we aan. We zien ten andere dat dit kapelletje zich in de 'oude' muur bevindt en uitgevoerd werd, met de bekende 18de eeuwse gele baksteen, die men in teksten uit die tijd een 'witte' steen noemde.
Het straatje moet verdwenen zijn tussen 1776 – toen de Ferrariskaart gemaakt werd – en 1842 – toen de kaarten voor de atlas gemaakt werden.
Gezien dat in onze tekst uit 1543 het 'Hellestraatje' vermeld wordt achter het hoekhuis met het Sint Janskruisstraat – mogen we dus aannemen dat dit straatje in de 16de eeuw gewoon doorliep vanaf het 't Valkestraatje tot aan het Sint Janskruisstraatje.

De huidige hoek van het Sint Janskruisstraatje en de Ieperstraat – de locatie waarvan er sprake is. We mogen wel aannemen dat het erf waarvan sprake is – vijf vierendeel groot – of dus meer dan een gemet – minstens de eerste twee huizen zal bevat hebben.

Waarom het straatje achter de pastorij van Sint Jans, **het Hellestraatje** *genoemd werd, is ons niet echt duidelijk – maar het lijkt ons hier zeker geen synoniem met 'diepte' zoals in het toponiem 'Helleketel'. Het lijkt ons eerder dat men bij de bouw van de kerk rond 1300 – op het open plein 'de Pamele' – men ook aan deze kant van de kerk een kerkhof voorzag.*
Dan is dit 'Hellestraatje' de scheiding tussen het Sint Janskerkhof en de huizenblok de Blauwe Lelie – en zou die 'helle' hier eerder staan als synoniem van kerkhof.

We vinden ons 'Hellestraatje' nog eens terug in een akte van de 30ste januari 1546 in de zelfde register. Daar staat het volgende:

30 januari 1546 – Andries de Corte houdt Clays Fobert kosteloos en schadeloos - SAP 394 - Folio 103 verso

Andries de Corten belooft voor kuerheers vande stede van Poperinghen **Willem de Reckemaeker ende Jan Witz** al wettelick ten garanderen ende indempneren - te houdenen costeloos ende scadeloos - te weeten van **Clays Fobert**
ende dat van alzulcke boortocht alzo door den voornoemde Andries hem gheconstitueert ten betaelen seven ponden ende by seven jaeren telcken jaeren xij pond parisis danof het eersren jaer vallen zal te baefmessen in tjaer xvc xlvj tich ende alzo voort van jaere ten jaeren van payementen te payementen -
totter vuller betalinghe ende in versekerthede vande voorseide Willem zo verbindt daerinnen de voorschreven Andries de drien delen van een lynen lants **hommelhof** zynde - ligghende an **tHellenstraetjen** jeghens over Frans Bollaert - **twelcken een driehoucken is**
Actum den xxx en in lauwe xvc vyfenveertich

Jaar 1546 - Renten

In één van onze oudste registers – goed bewaard in het StadsArchief van Poperinge zit de onderstaande van de 13de januari 1546.

13 januari 1546 – Frans Pillaert heeft schulden bij Joos Ghysselen - SAP 394 - Folio 100 verso

Frans Pillaert doude kendt duechedelick schuldich zynde **Joos Ghysselen** doude
de somme vna xx pond grooten vlaemsscher munte
ende dat van coope van een huuse, erfve ende catheileen stende opde **Casselstraete** metter zuutzyde an derfve daeldinghen van Jacop de Waghemaker -
ghenaemt Sint Jacop - de noortzyde an derfve van relicta Barbelsant van Hille ende Christiaen de Berch - toosthende vut an Christiaen voorseid -
te betaelen by xxiiij pond parisis sajers danof teerste jaer vallen zal Sint Andriesdaghe eerstcommende xvc xlvj ende also van jaere te jaere –
elck jaere Sint Andriesdaghe xxiiij pond parisis totter vulle btaelinghe -
hierinne verbonden tvoorseide huus, erfve ende catheelen - regaerderende al zyn goet - present ende teocommende -
Actum den xiij in lauwe xvc xlv
Present kuerheers Baudran Oudegheerste ende Willem vande Walle

15 januari 1546 – **De baljuw Christiaen May hertrouwt** - SAP 394 - Folio 100 verso

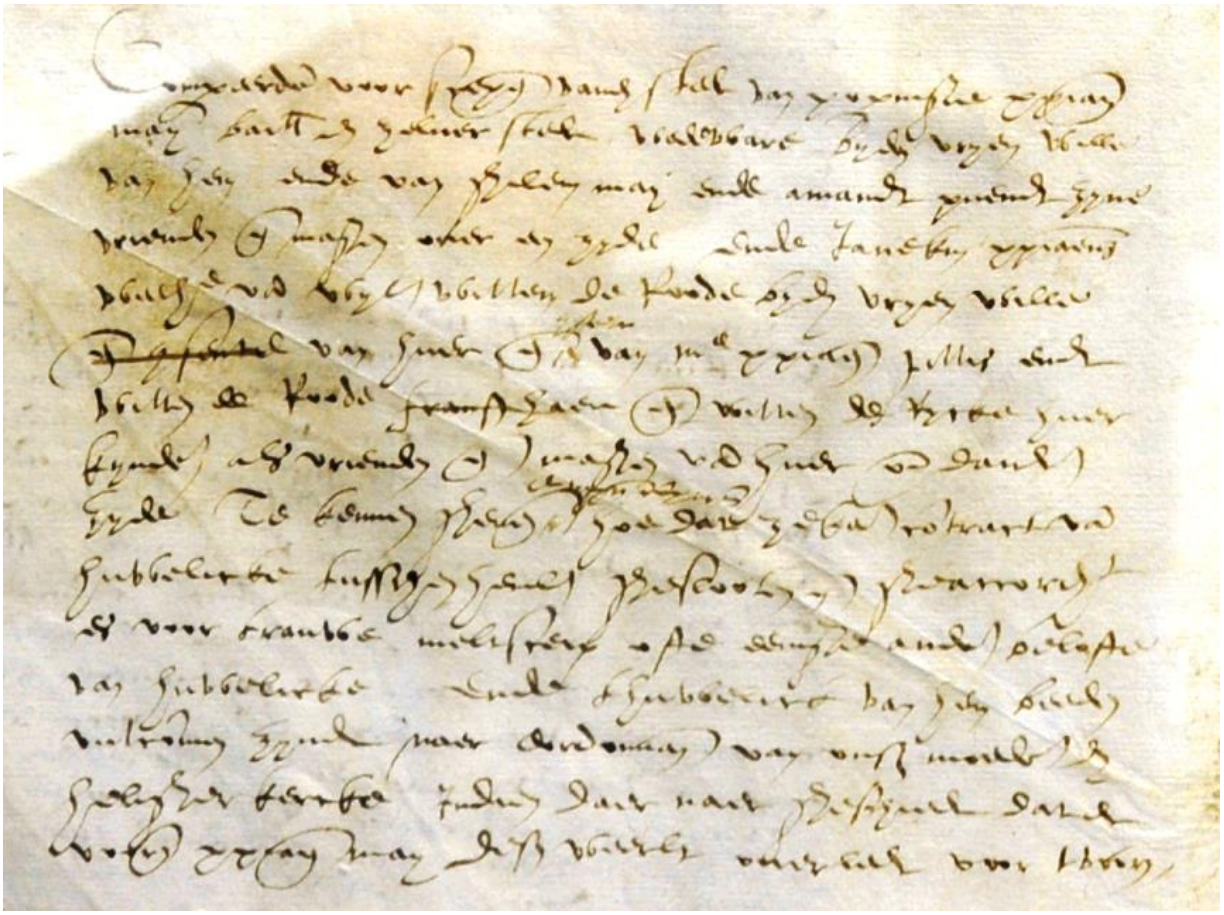

Compareerde voor scepenen vande stede van Poperinghe **Christiaen May** -
bailjuw deser stede - wedeware - byden vryen wille van hem ende van Ghelein May ende Amandt Peundt zyne vrienden ende Maghen over een zyde
ende **Janeken Chrispiaens** wede van wylen Willem de Roode - byden vryen wille van huer ende van meester Christiaen Gillis ende Willem de Roode ende Willem de Ricke huer kynde als vrienden ende maghen van huer onder ander zyde
te kennen ghevende hoe dat zeker contract van huwelicke tusschen hemlieden ghesloten ende gheaccordeert es **voor trauwe meltscep** ofte eenighe ander belofte van huwelicke ende thuwelick van hen beeden vulcommen zynde naer ordonnancie van onse moeder de heligher kercke -
indien daer naer gheschiede datter voornoemde Christiaen May desen weerelt overleet voor tvoornoemde Janeken - zonder achter hem te laeten wettelic levende ghetrauwede hoir van huerlieden beede lichame gheghenereert wesende -
zo zal tvoornoemde Janeken alsdanne in rechte **douwarye**
vooren vute hebben ende behouden huer camer ghestoffeert also die in wesen es nu ter tyt ende also die ghepresen was inde deel van de sterfhuuse van Willem de Roode - huer eersten man ende alle huerlieden cleederen - **abyten** - **baghen ende juweelen** thuerlieden hoofde ende lichaem gaende
ende dienende metsgaders noch alle de catheilen - droghe ende groene –
wertel ende naghel- ende eerdevast staende up al huere grondt ende proprere erfachtichede van hueren zyde - - waer die ghestaen ofte gheleghen zyn –

also binnen den kuere van Poperinghe als daer buuten –
ende boven dies voorschreven - zal tvoornoemde Janneken int remenant van allen dander achterbleven goedinghen ter herberghe bevonden - deelen van achten de vyfve naer de costume van Poperinghe –
Ende ghevielt zo dat tvoorseide Janneken beswaret (?) van beede voor de voornoemde Christiaen May zonder achter te latene wettelic levende ghehuwet hoir in maniere voorscreven -
zo zal de voorseide Christiaen in dien ghevallen vooren vute hebben ende heffen
in rechter douwarye zyn peerdeharnassen metgaders alle cathelen - droghe ende groene –
wertel-, naghel- ende eerdevast staende op zynen grondt ende erfve -
ligghende op de **Casselstraete t**er stede daer Bouden Scerrier nu woondt ende ghegeven hebbende tguend dies voorschreven es -
zal nyet min de voorschreven Christiaen deelen in allen tander achterbleven goedinghen ende cathelen van achte de vyfve ende deen helft vande erfachtighede in byleven naer de costume van Poperinghe –
ghereserveert int catheil vande voorschreven camer - twelcke huere kinde zuuver voren vute hebben zullen achtervolghende de eersten deel van huerlieden vader Willem de Roode –

dies zo heift de voornoemde **Christaien May** belooft ende hem verobligiert ende verbonden - belooft - obligiert hem mids desen - staende tvoornoemde huwelick - nimmermeer te vercrancken - alieren - vercopen noch belasten in eenighe maniere de grondt ende erfachtighede van Janeken voorseid - waer die ghestaen ofte gheleghen es -
luttel noch vele - ten waere by **bevanthede** ende grote necessiteit toeghecommen by oorloghe, brande, ziecte ofte ander merckelicke inconvenenten ende infortunen
ende indien ter eerste doot wettelic levende ghetrauwet hoir waere van huerlieden bede lichaemen gheghenereert - zo zoude desen douwarye ten nyenten ende van onweerde wesen volghende de welcke verclaers kennese ende verlydt vande voorseide comparanten zo hebbende bede voorseide ghewyst ende de voornoemde Christiaen gheydemneert int onderhoudt van dies voorseit ende voorschreven es –
hier af verleenende elc vande voornoemde comparanten een brief ofte chaerter van eenen vorme ende inhouden ter elckx bewarenesse
In kennesse der waerheyt - zo hebben wy scepeneen voorseid - desen letteren ghezeghelt -
Actum den xvde in lauwe xvc xlv
Present scepenen Scrolinc - Hazebaert - Pieren - Diedeman ende Simpol

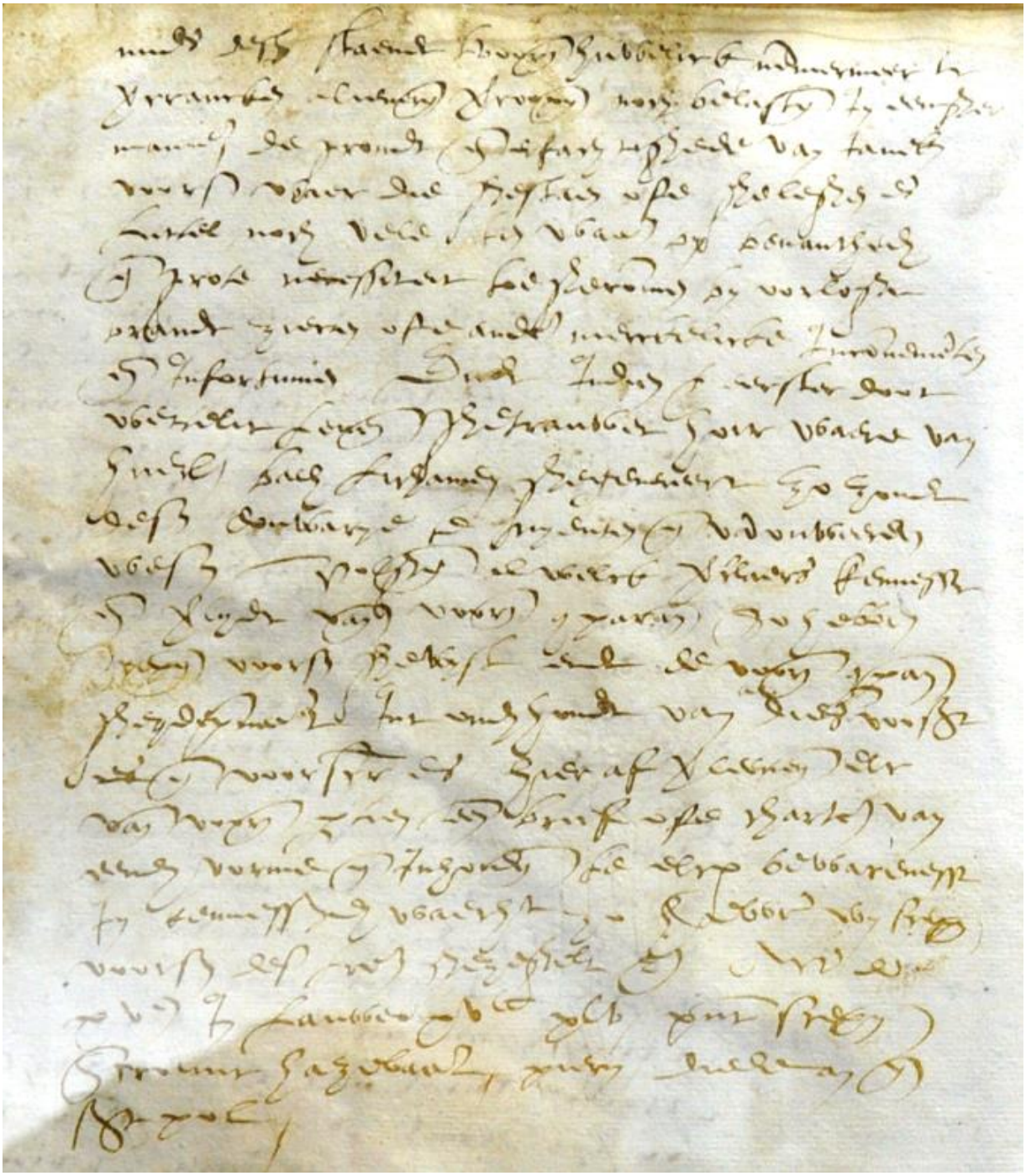

En hier krijg je de interessante commentaar van onze woordanalist **Wouter Moyaert**

Aantekeningen akte Christiaen May –

‘wedeware’ - weduwnaar en **‘wede’** – weduwe
Het ‘Westvlaamsch Idiotocon’ van De Bo kent enkel ‘wedewe’
Het huidige W-Vl. ‘weeuwe’ is het resultaat van een samentrekking van dit element (=typisch gevolg van spreektaal, let ook op de vele varianten voor weduwe en weduwnaar in de diverse streektalen)

‘maghen’ - bloedverwanten ; zoals in Middelnederlands epos Van den vos Reynaerde: “…Hoort eens wat een bitter klagen! Isengrim en al zijn magen…”
(integrale tekst te vinden op DBNL, Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren)

‘huer’ – West-Vlaamse variant van het vrouwelijk persoonlijk voornaamwoord ‘haar’ (let op de gelijkenis met ‘her’ in het Engels).
Opmerkingen:
a) een van de vele ‘ingweonismen’ die in het West-Vlaams voorkomen. Caesar heette de Germanen die aan de kust wonen de Ingweonen, ingweonismen zijn dus de typische kenmerken van de ‘kustdialecten’ tgo. de meer landinwaartse varianten
b) het Algemeen Nederlands bekleedt zowat een middenpositie tussen het Duits en het Engels en heeft hoofdzakelijk istveoonse (oostelijk, Brabants) kenmerken, maar toch ook ingweoonse (Vlaams en ook Hollands)
c) de variatie in de overgebleven dialecten staat onder druk door de invloed van die oostelijk geïnspireerde standaardtaal/tussentaal (=let op nivellering van het West-Vlaamse door toegenomen taalcontact met niet-West-Vlamingen)
d) de spelling ‘ue’ wijst op de (toenmalige) invloed van de Franse schrijftaal; zie bvb. ook ’kuere’ iets verderop in de tekst): ‘heur’ en ‘keure’ zou voor ons, hedendaagse lezers, een meer klankgetrouwe (en meer leesbare) weergave zijn

‘voor trauwe meltscep’

Diverse geattesteerde varianten, ook ‘trauwe ende meltsc**i**p’ en ‘trauwe ende meltsc**a**p’ (verschillende voorbeelden te vinden op DBNL)

Achtervoegsel -scep correspondeert met huidige -schap

Mijn opmerking:
a)meltsc**a**p en metsc**e**p is illustratie van de hoge mate van klinkervariatie in de diverse e streektalen. Vergelijk bvb. het moderne Nederlands achtervoegsel vriends**chap** tgo. het Engels friend**ship**
b) de ‘-scep’- variant is dus het ingweonisme is, dat niet in de standaardtaal is opgenomen
c) Hypothese: hoe westelijker en ouder de akte, hoe meer de variant ‘scep’ in de akten zou moeten voorkomen, door ‘nivellering’ zal de ‘-scap’ variant steeds overheersender worden)

En wat nu met het eerste element ‘**melt**’?
Lemma in DBNL (Uit artikel in Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde 1912 (volledige tekst op www.dbnl.org)

88. - Maelscap en meltscap.
Id., op. cit., I, 372: ‘Item, de madelare of madeleghe behout voor allen deele vooren uut..., ten ware dat by contracte voor **trauwe ende meltscip** anders gheaccordeirt ware.’ (1535.)
Verifieren zyn meltscap is overigens hetzelfde als Verifieren... dat hy es van ghemelden bedde
Zie ook: www.kuleuven-kulak.be Keuren ende statuuten van de stede, poorterie ende vrijdom van Waestene, volghende den ouden keuren ende ordonnantien van diere. 1538
[144] Item, alle ghiften [bij] contracten, dewelke die man ende wijf doen voor **trauwe ende meltscap**, sal sorteren in effecte vaeliable wesende

Volgens http://taaldacht.nl/vergeten-woorden mellen
Melde is de 1e en 3e persoon van den onvolmaakt verleden tijd van het ww. Mellen, dat **Huwen, Trouwen, zou betekenen** 1) plechtig spreken 2) huwen, trouwen

Mijn bijvoeging: vermoedelijk is met dit ww. ‘melden’ een betekenis en -klankverschuiving gebeurd: van “(plechtig bekend maken dat men gaat) huwen” naar “bekend maken” naar het huidige “mededelen” In de semantiek ofwel betekenisleer, waar ook de etymologie zich van bedient, zijn betekenisverschuivingen schering en inslag, waardoor bij interpretatie van oude teksten heel vaak fouten gebeuren

Samengevat: trauwe ende meltscap is een appositie (=een bijstelling van twee woorden die toen ongeveer hetzelfde betekenen). Het was in de tijd van de opstelling van de akte al een versteende uitdrukking (het ww. mellen in zijn oorspronkelijke betekenis was niet meer actief, maar melden kreeg een steeds algemenere betekenis; betekenisverruiming dus). Het is juridisch jargon dat wijst op het bestaan van een huwelijkscontract, zodat elke mogelijke verdenking van een schaking als ongegrond wordt verklaard.

desen weerelt **overleet**
over-lijden is ook een mooi voorbeeld van betekenisverschuiving, een betekenisvernauwing in dit geval. In het Middelnederlands betekend het oorspronkelijk iets als '(weg)gaan,vertrekken', zoals in de 'Roman van Lancelot'
"Lanceloet **leet** sonder wedersien Ende voer opten hertoge mettien. Die hertoge, diene weder op liep" (volledige tekst op Google Books)
= werd later in figuurlijke zin 'deze wereld verlaten' 'oversteken' (=overlijden)

ghetrauwede **hoir**
http://www.betekenis-definitie.nl erfgenaam
Ook weer juridisch jargon ; volgens mij etymologisch verwant met het Middelnederlands 'horige' (=weer een geval van betekenisvernauwing)
in rechte **douwarye**
'vernederlandsing' van het Franse leenwoord 'douairière '
Wikipedia: Douairière is een aanduiding voor een weduwe van een adellijk heer. In het verleden werd een weduwe van bijvoorbeeld een graaf als volgt aangeschreven: douairière

Mijn opmerking: let op het contrast met 'wede' in de eerste paragraaf; 'Douairière' is de statusterm ontleend uit de taal van de hogere klasse (= het Frans), en deze heeft een juridische connotatie); terwijl het equivalent uit de volkstaal*: 'wede/weeuwe'* dit niet heeft.

huerlieden cleederen - **abyten** - **baghen ende juweelen**

abyt - habijt - uit Frans (of rechtstreeks uit Latijn?) *habit* dagelijkse kleding, specifiek voor religieuzen (www.encyclo.nl) (=een leenwoord met betekenisvernauwing)

baghen ende juweelen – eveneens een vaste uitdrukking, en betekende zoiets als "(ingelegde) sieraden en juwelen"

een 'bagge' was een sieraad met edelsteen (zie www.encyclo.nl)

Zie bvb. uit Het Nieuwe of Onvervalste Vervolg, van het Peert van Troyen "… ls haar Douarie van 5ooooo gonde Kroone, en daar en tegen, van wegen syn Alderkristelykste Majesteit scooo goude Kroons voor haar Baggen en juwelen.." (volledige tekst op Google Books)

wertel ende naghel- ende **eerde**vast staende

opnieuw een 'ingweoonse' klinkervariatie: **wortel** en **aarde** in het moderne AN
(ik heb in mij jeugd nog boeren horen spreken van *witlofwettels*)

up al huere grondt ende proprere **erfachtichede** (zie www.encyclo.nl)
erfachtigheid betekent 'erfdeel aan vaste goederen'

<u>luttel</u> noch vele

luttel is/was een vol synoniem voor 'weinig'
dus letterlijk: "weinig noch veel"

Opmerking:
a) Opnieuw een ingweonisme, hoe oostelijker hoe minder dit woord werd gebruikt (ws. dus ook het meest terug te vinden in de oudste akten?:vergelijkend onderzoek nodig!) Enkele geattesteerde varianten: lettel, littel, litel, littele; de verwantschap met het Engelse 'littele' is zonneklaar;
b) In het AN heeft opnieuw de oostelijke variant 'weinig' ('wenig' in het Duits) het gehaald , de westelijke variant 'luttel' is bijna volledig verdwenen. Bvb. nog gebruikt in de uitdrukking 'u krijgt enkele luttele seconden')
c) opm. de ingweoonse klinkervariatie **i voor u** is ook goed bekend in de dialectkunde: bvb. AN 'put' wordt 'pit' in het W-Vl, AN 'dun' wordt 'din(ne)'; dus ook 'luttel' naast 'littel' (en verdere verschuiving naar 'lettel' en 'letter', tot voor kort(?) nog gebruikt in de streek rond Roeselare)

ten waere by <u>bevanthede</u> ende grote necessiteit

'bevanthede'? Levert weinig zoekresultaten op via Google!

'-hede' correspondeert zeker met het huidige achtervoegsel -heid

'bevanthede ende grote necessiteit' is opnieuw een bijstelling (= 2 elementen die bijna synoniemen zijn)
Het gaat dus opnieuw om een verouderde term die in deze juridische tekst een heel welomschreven betekenis moet hebben gehad:

We kunnen al vertalen:
"*tenzij bij* bevantheid *en grote noodzaak"*

Na nog wat verder zoeken op internet vind ik: 'Precis analytique des documents que renferme le depot des ..., Volume 1;Volume 3Door Octave Delepierre')
Daar staat op p.226
"al tlant ende graefscip van Vlaenderen duere, omme te remedierne ende te voorsiene op de **groote dierte ende bevanthede ..."**

Ik vertaal dus **= de grote duurte en <u>schaarste</u>**

De geschiedenis van het Wilhelmus is nooit af

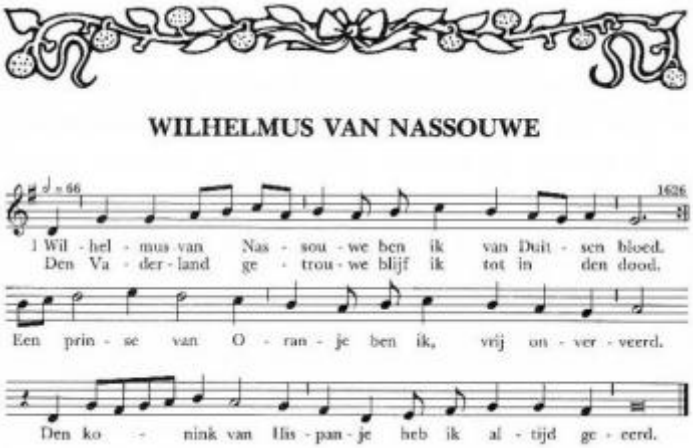

Datum
28 juni 2019

Deze week verscheen een documentaire en lesmateriaal over de tekst en de muziek van het Wilhelmus. Het Meertens Instituut werkte eraan mee. Centrale boodschap: de geschiedenis van het Wilhelmus is nooit af, als leerlingen er deel van uit gaan maken.

door Mathilde Jansen

Nederlanders zijn behoorlijk eensgezind over wat ze verstaan onder de Nederlandse identiteit. Die conclusie trekt het Sociaal en Cultureel Planbureau in het deze week verschenen rapport *Denkend aan Nederland*, gebaseerd op enquêtes onder vijfduizend Nederlanders. Voorop staat de taal, en daarna volgen tradities als Koningsdag, pakjesavond en de Elfstedentocht.

Het rapport van het SCP beschrijft wat Nederlanders zelf verstaan onder de Nederlandse identiteit, en neemt nadrukkelijk geen stelling in: ‘dat betekent dat we geen antwoord geven op de vraag of op scholen het Wilhelmus gezongen moet worden’, aldus het rapport. Wel kunnen we lezen dat het volkslied voor veel Nederlanders een belangrijk deel is van hun identiteit. Bij het horen van het Wilhelmus voelt meer dan de helft van de ondervraagden zich één met andere Nederlanders.

Het kabinetsvoorstel in 2017 om scholieren verplicht het Wilhelmus te leren, was voor onderzoekers van het Meertens Instituut, de Universiteit Utrecht en de Universiteit Antwerpen aanleiding om een lespakket te ontwikkelen. Samen met SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Dyzlofilm, Nationale Opera & Ballet en het Nederlands Philharmonisch Orkest maakten ze de website How to Wilhelmus, waarop sinds deze week een documentaire en lesmateriaal te vinden zijn voor scholieren van 12-15 jaar.

Mysterie

Op de website lezen scholieren en docenten meer over de geschiedenis van het volkslied, die nooit af is. “Met deze website willen we leerlingen aan het denken zetten, en laten zien hoe verrassend de geschiedenis van het Wilhelmus eigenlijk is”, zegt Martine de Bruin, liedonderzoeker aan het Meertens Instituut. Het Wilhelmus is een van de oudste volksliederen ter wereld, maar wie de auteur was is bijvoorbeeld nog altijd een mysterie.

Het lied dateert uit het einde van de zestiende eeuw, en valt op doordat het is geschreven in de eerste persoon. Daarmee vertolkt het de stem van Willem van Oranje, die oproept tot een opstand tegen de Spanjaarden. Lang werd Marnix van St. Aldegonde aangewezen als auteur. Als schrijver én vertrouweling van Willem van Oranje was hij de aangewezen kandidaat. Maar er waren ook andere mogelijke auteurs, zoals Fruytiers, Houwaert en Coornhert.

Challenge

In 2016 kwamen onderzoekers van de Universiteit Antwerpen, het Meertens Instituut en de Universiteit Utrecht met computeranalyses een geheel nieuwe kandidaat op het spoor: Petrus Datheen. Deze was aanvankelijk als controle toegevoegd aan de test, en niet als een plausibele mededinger naar het auteurschap. Hoewel zijn psalmberijming uit 1566 heel populair was, was hij onder literatoren meestal onderwerp van spot, door de metrische onvolkomenheden in zijn liederen.

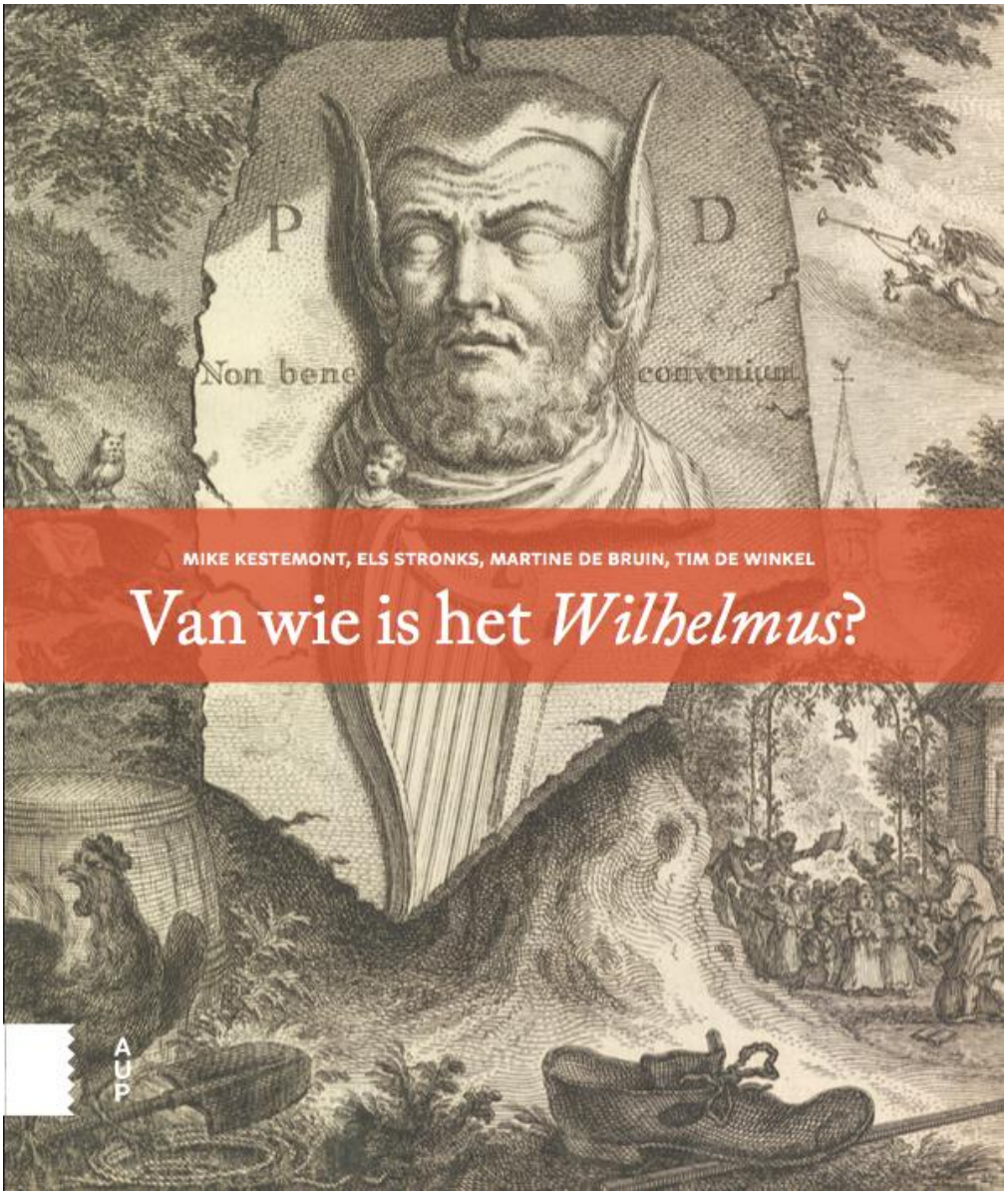

Hoewel – *de Poperingse* - Datheen als winnaar uit de bus kwam van de computationele analyses, is daarmee nog niet gezegd dat hij de auteur was van het Wilhelmus. Er zijn immers meer zestiende-eeuwse liedschrijvers geweest die niet meegenomen zijn in de analyses. Daarom hebben de onderzoekers nu de Wilhelmus Challenge in het leven geroepen. Deze vindt plaats in het kader van de Internationale Digital Humanities Conferentie (DH2019), die van 9 tot 12 juli plaatsvindt in Utrecht.

Niet statisch

Deelnemers aan de Wilhelmus Challenge kunnen zelf aan de slag met een grote dataset met historische Nederlandse liederen. De winnaar van de Challenge wordt aan het einde van het congres bekendgemaakt. “Voor de challenge is een heel grote dataset gemaakt, waarin nog veel, niet eerder onderzochte auteurs zitten”, zegt taaltechnoloog Folgert Karsdorp van het Meertens Instituut. “Dus wie weet rolt er een compleet nieuwe schrijver van het Wilhelmus uit.”

Wat de geschiedenis ons vooral duidelijk maakt, is dat het Wilhelmus geen statisch geheel vormt, maar zich voegt naar zijn tijd. Zo veranderde de betekenis die men eraan hechtte door de eeuwen heen, maar ook de manier waarop de tekst gezongen werd. Op de website How to Wilhelmus zijn verschillende versies te beluisteren. Ook kunnen scholieren hun eigen muzikale versie maken en zelf een oordeel vormen over wat het Wilhelmus voor hen betekent.

Foto's: 1. bladmuziek van het Wilhelmus, publiek domein; 2. *Van wie is het Wilhelmus?* verscheen in 2017 in de reeks Meertens Nieuwjaarsuitgaven.

Links

Perbericht Universiteit Utrecht

Rapport SCP 'Denkend aan Nederland'

'Computer als onderzoeksinstrument in de zoektocht naar de auteur van het Wilhelmus' (Meertens Nieuwsbrief 2017)

Wilhelmus Challenge bij DH2019

Nummer 206A **Doos Gazette** **augustus 2019**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Die nie besnot is moe zn neuze nie vagen
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 615 lezers

Beste abonnee

‘Doos Gazette’ wereldwijd!

Beste Guido,
Ja, ik sprak met Serge over de ‘Doos’ met gedetailleerd geschiedenisnieuws van Poperinge.
Ik kreeg af en toe een kopij van mijn goede vriend Willy van Rijckeghem. Las niet alles maar wel een en ander.
Dank om op me te denken.
Goede moed met verder de geschiedenis van mijn geboortestad te ontdekken en te verspreiden.
Ik volg dat vanuit Arlington, VIRGINIA usa.

Luc Dewulf

‘t Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van ’t Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot 1419.*

https://tneerhofvzw.be/

Jaar 1413 – over de Penitenten -

In 1413 zitten er opeens een zwerm Grauwe Zusters Penitenten in Poperinge. Hun regel van de Heilige Franciscus is bikkelhard!

Jaar1415 – 1419

Wordt deze man een oor of een kei gesneden.
Het zijn rare tijden als de Poperingenaars hun 'gewysde' te Veurne moeten gaan halen. Dan heeft Ghybe de zotheid weer in het hoofd.

MANDEN EN STOELEN

MAURITS BOONE-LEPMYTE, Watoustraat, 7, HARINGE, brengt ter kennis dat hij van heden af zich gelast met het **breien en verbreien van manden en stoelen.**

DE COMMERÇANTEN VAN ROESBRUGGE EN HARINGE

WESTHOEK VERBEELDT.BE

TOONMOMENT VAN WESTHOEK VERBEELDT

(Paula Recour, Johan Braem en Stef Ryon)

KERK ROESBRUGGE

ZONDAG 1 SEPTEMBER 2019 VAN 11 TOT 18 UUR

MAANDAG 2 SEPTEMBER 2019 VAN 11 TOT 16 UUR

Hoplunch op zondag 8 september – Plukdag van de hop

We kregen van **Willy Tillie** *de onderstaande interessante opmerking.*

Dag Guido,
Je hebt het in je laatste gazette over **een nis in een muur**. Bij mijn weten zijn er in Poperinge nog verschillende plaatsen waar zo'n nis in de muur zit.
Velen denken direct dat het gaat om een kapelletje om er een beeld in te plaatsen. En dat deden sommigen dan ook.
Het gaat hier echter om een 'mazieregat'. Zo'n mazieregat was het bewijs dat de muur eigendom was van de persoon aan wiens kant zo'n nis was ingebouwd.
Dergelijke nissen werden ook wel eens naast een open haard voorzien, maar in dat geval ging het meer om een ruimte waarin alle soorten spulletjes (bv. de tondeldoos) werden geplaatst.
Je moet eens kijken bij De Bo onder het lemma 'mazier' en je gaat voldoende uitleg krijgen voor dit item.

Groetjes, Willy Tillie

Op Willy's suggestie gingen we eens kijken bij onze deken de Bo en daar vonden we het volgende:

MAZIER, MOZIER, m., klemt. op *zier*. Kleene nis of indieping in de dikte van eenen muur, anders ook Kapelleken genaamd, *fenestella impervia in muro, pariete aut foco*, zegt Kil. Een vierkantte mazier. Een mazier die van boven spits toeloopt. Mijn gebuur heeft ongelijk van te beweren dat die scheidsmuur aan hem is en niet aan mij; want de mazieren zijn langs mijnen kant. " Men onderkent ghemeenschap van muren, by datter op oft in gevrocht is met hout, anckers, hoornen, uytstaende steenen, pilaerkens oft drummers, veynsters oft *mosieren* van over beede zijden..... " (Cost. v. Audenaerde.) " Het gemeenschap van mueren wort onder-kent door oude gemetste uytstaende steenen, vensteren ofte *mosieren* over beede sijden staende, ende ander diergelijcke teeckenen. " (Cost. v. Nieuwpoort.) In vele huizen is er in den muur een mazier waarin een kruisbeeld en een Mariabeeld staan. In oude huizen ziet men mazieren in den hoek van den heerd, en daarin legt men de baanstdoze, de solfers, enz. of stelt men dikwijls een potje of een pannetje.

Douw! douw! mijne Pier!
En de pap staat in den *mazier*.
En moerke zal naar Gent gaan,
En de pap zal in den *mazier* staan.
(Volkslied.)

— In Braband zegt men Maziergat. Kil. heeft Masier en Masier-gat. " Is oock een teeken van ghemeenschap (van muren), alsser van de een sijde balcken ligghen, ende van d'ander sijde *masier-gaten* sijn. " (Cost. v. Berghen S. Winocx, xv, 10.)

De wuppe of de Wippe?

In ons vorig nummer stelde Luc Vanacker onze lezers de vraag vanwaar de naam van de 'Wippe' – een hoek van Oostvleteren – vandaan kon komen.
En of 'naar de wuppe' in de volksmond gebruikt werd.

Tone Coutteny *was er als de kippen bij met de volgende opmerking:*
Dag Guido ,
Op de vraag van Luc Vanacker kan ik als 79 -jarige Poperingenaar alleen maar bevestigen dat mijn vader altijd zei " 't ollemoale **naar** de wuppe " als ik al dacht : " 't is ollemoale naar de kl..ten " . Wat zoveel wil zeggen als het is allemaal kapot !! Wat de" wuppe" dan wel is , is nu wel de vraag die ik mij nooit stelde .
Groeten ,
Tone

En ook **Andreas Sercu** *voegt er nog een nieuwe 'wuppe' uitdrukking aan toe.*

Hey Guido,
Bij ons zeggen ze ook: "Lopt noar de Wuppe" en 't is ollemoale vo de Wuppe".
Waar ieder jaar een kind geboren werd luidde het gezegde: "Huppe, wuppe, olle joare e Fluppe".
Groeten.
Andéas Sercu.

Blijft de vraag waar de naam 'de wippe' vandaan komt.
Eerst wil ik wel stellen dat 'Wippe' de oude vorm van 'Wuppe' is.
In het verleden vinden we enkele voorbeelden van de 'I' klank die overgaat naar een 'u' klank. Zo is er een 'pype' die pupe' geworden is – maar ook – zo merkte Jacques Destailleur op – een 'verzyp' dat een 'verzup' geworden is.
En een 'hille' is een 'hulle' geworden en in de keuken gebruiken we nog altijd een 'nulle'.
Volgens Wouter Moyaert is ook 'ip' later 'up' en nog later 'op' geworden.
Dus het is alleszins duidelijk dat de 'Wuppe' van de 'Wippe' komt.

De 'Wippe' is volgens mij eigenlijk een watertoponiem.

We constateerden voor Poperinge dat het toponiem 'Yperdam en 'Yperdamcouter' bestaat.
Beide woorden hebben de kern 'Ypre' wat zoveel betekent als 'beek'.
Naast deze toponiemen treffen we ook de 'Hypshoek' aan en natuurlijk ook de 'Wypperhoek'.

In WNT – het Woordenboek van de Nederlandse Taal' treffen we onder 'Wijp' of Wip' het volgende aan:
— WIJP, WIP —, znw. vr., mv. *-en*. *Mnl. wipe* (*wyppe, wyp, wip*); *mnd. wîp, wîpe*; *ofri. wîpe, wîp*; *eng. wipe*; *ohd. wîfa*. Teruggaand op een *idg.* wortel * *ueib*-'draaien; zich draaiend of zwaaiend bewegen' (POKORNY 1131-32) en etymologisch verwant met
o.a. *mnl. wipen* 'bekransen' en *ndl. wippen* en *wimpel*; zie hiervoor de etym. wdb.
Diphthongeering tot *wijp* heeft bijna uitsl. plaatsgevonden in Vl.-België, alleen voor de bet
We kunnen die 'wyppe' ook vergelijken met het Engelse 'to wipe' wat eigenlijk ook 'zwaaien' en 'draaien' betekent.
Die 'Wipperhoek' is de 'Ypre' met een W' voor of de beek die 'draait' en meandert.

De ‘Wipperhoek’ betekent dus zoveel als de hoek met de beek die meandert of constant draait.

Het Hoppeland is niet het enige land met een ‘Wipper’. In de ‘Handleiding tot de aardrijkskunde – Volume 1 – van A.A.Van Heusden – schrijft deze dat de ‘Wupper’ of Wipper’ haar bron heeft in het Sauerlandse gebergte in Westfalen. Zij loopt door Rijn Pruisen langs Elberfeld – Barmen en Solingen alwaar zij bevaarbaar wordt.
Bonk op de ‘Wipper’ ligt ten andere Frankenhausen- dus mogen we er van uitgaan dat de Wipper van Frankische origine is.

De betekenis van de ‘Wipper’ is daarmee verklaard. We vinden in Poperinge ten andere in de 16de eeuw nog een ‘Wipstraatje’ – en dit maakte effectief een draai.
De ‘Wippe ‘ of ‘Wuppe’ is dus de hoek die aan de draai van de beek ligt.

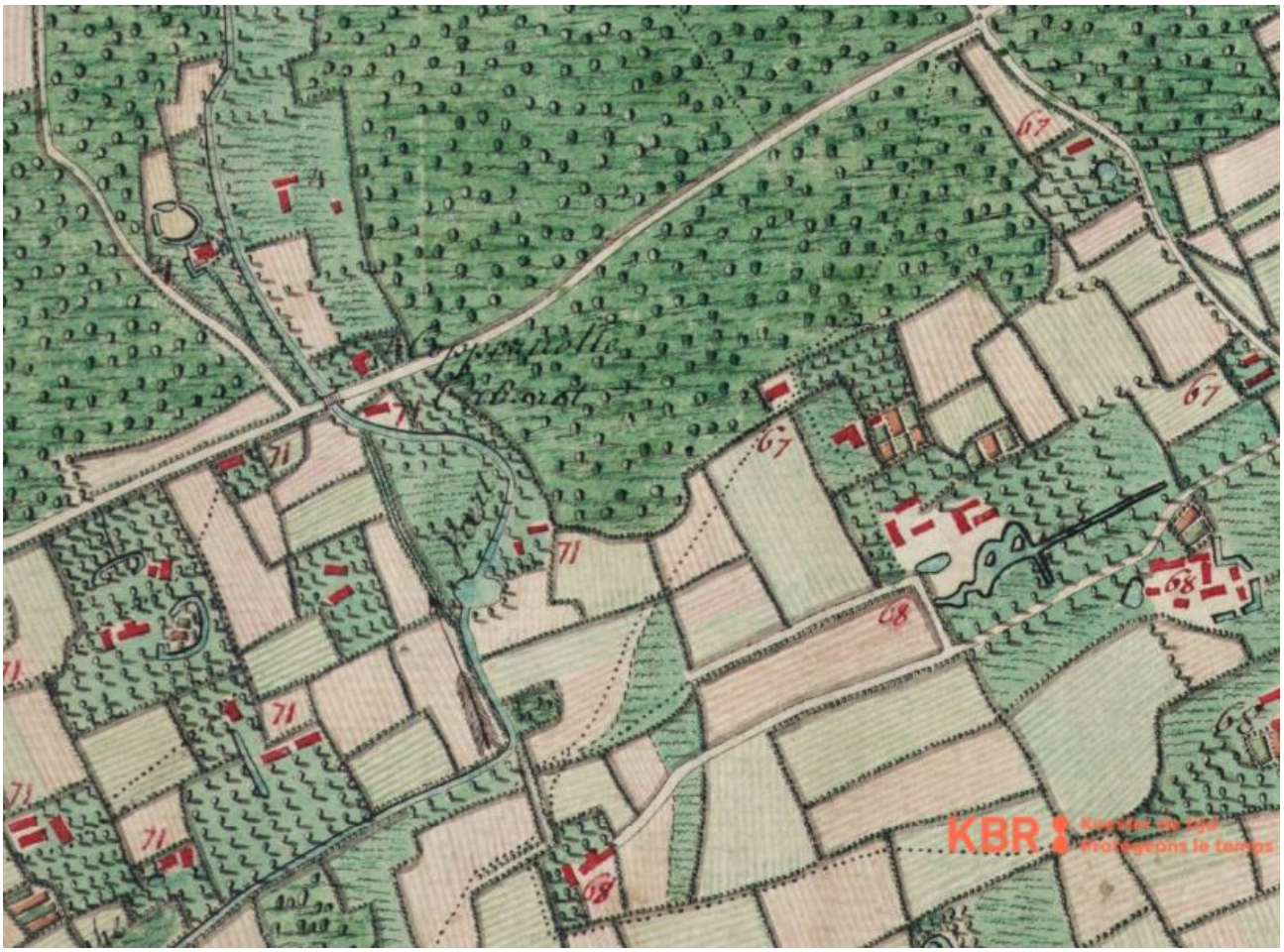

Als we de Ferrariskaart erbij nemen – zien we duidelijk dat de ‘Vleterbeek’ - de vroegere Frankische ‘Ypre’ – hier een draai maakt. Het is zelf zo dat er in die draai nog een speciale ‘meander’ zit die de ‘Coppenolle’ – te ‘hertalen’ als ‘hanekam’ – genoemd werd.
De Wippe’ of de ‘Wuppe’ is dus de plaats waar de beek een draai maakt.

Als je in Nederland in een wip een wip doet – dan doe je in Vlaanderen in een draai een draai!

Poperinge verbeeldt !

De Scouts op de Jamboree

1 augustus: HEU004523376
50 jaar geleden vertegenwoordigden de Verkenners van Poperinge, als enige groep uit België, het Vlaams Verbond der Katholieke Scouts op de jamboree in Wales.
Het kamp met 3.800 deelnemers uit 14 landen werd opgezet in het Lawrenny Park te Pembrokeshire.
Op de foto: 1. x x, 2. Jean Claude Vanderbeeken, 3. Joseph Denut, 4. x x, 5. Pierre Vantomme, 6. Luc Dequidt, 7. Johan Denys, 8. Jacques Gouwy, 9. x x en 10. x x.
Herkent iemand de anderen?
Laat het ons weten….
Dank aan Luc Ferrand voor de foto!

Suicide in Flanders Fields

Waarom WO1-Soldaten zelf uit het Leven stapten

Hans Vandenbroucke 11/11/2018

0. Inleiding

In dit artikel richten we onze blik op het fenomeen van zelfmoord bij militairen tijdens Wereldoorlog I. We proberen vat te krijgen op de grootte van het fenomeen, mogelijke achtergronden en de aanpak ervan in die tijd. Meer specifiek belichten we het fenomeen bij de Belgen. Voor de Duitsers en de Britten gaan we exemplarisch te werk.

1. Zelfmoord bij Belgische militairen in WO 1

1.1. Data

Met de hulp van het Research Centre van het In Flanders Fields Museum te Ieper kreeg ik toegang tot de digitale databank van de Belgische gesneuvelden. Het lukte ons om via een zoekopdracht naar 'doodsoorzaak' een groep militairen te selecteren die stierf door zelfmoord. Blijkbaar noteerden de Belgische artsen in WO1 vrij objectief de doodsoorzaak. Als de dood duidelijk het gevolg was van zelfdoding, dan werd genoteerd op het medisch dossier: zelfmoord of "s'est suicidé".

1.2. Totaal aantal : 168 Belgen

De zoektocht naar het aantal soldaten dat 'sneuvelde' door zelfdoding leverde maar liefst 168 namen op. Dit is ongeveer 0.34% van de ongeveer 50 000 Belgische gesneuvelde militairen. Is dit veel of is dit niet veel?

Veel

Het is veel omdat we niet hadden verwacht zo'n grote groep te kunnen identificeren. Het gaat uiteindelijk om 1 soldaat op 294 gesneuvelden (0.34%)die sterft uit eigen beweging. Als we dit getal ruw zouden doortrekken naar de 9 miljoen gesneuvelden die WO 1 heeft opgeleverd, dan bekomen we een getal van ongeveer 30 600 mogelijke zelfmoorden bij militairen.

Het lijkt aannemelijk om het vastgestelde cijfer Belgische cijfer van 0.34% zelfmoord van alle gesneuvelden te transponeren naar de andere legers.

Maar bij de andere legers is het bijzonder moeilijk om soldaten aan te wijzen die stierven door zelfdoding. Op Lijssenthoek, de militaire begraafplaats in Poperinge, liggen bijna 11 000 doden. Daarvan is tot op heden slechts 1 gekend als zijnde omgekomen door zelfmoord. Als Gemenebest- en Franse soldaten vergelijkbaar zijn met Belgische soldaten, zou je daar in feite 30 à 40 dergelijke zelfdodingsgevallen kunnen vinden.

In totaal zou men aldus onder de 930 000 Britse gesneuvelde militairen zo'n 3.000 namen moeten vinden van soldaten die zelf hun leven beëindigden. Tot op heden kon ik er amper een drietal identificeren.

Nog meer?

De lijst van 168 namen is een lijst waarvan de medische dienst van het leger oordeelt dat de soldaat effectief overleden is door zelfmoord. Twijfelgevallen zijn hierin niet opgenomen. Achter één geregistreerde zelfdoding gaat een onbekend aantal niet-geregistreerde zelfdodingen schuil : overlijdens met onduidelijke oorzaken, dood gevonden in het water, verdachte valpartijen, zelfvergiftigingen, roekeloos gedrag in gevechtszones …

Het totale aantal Belgische zelfdodingen ligt dus wellicht nog hoger dan 168. Niet meegeteld zijn de zelfdodingen van veteranen na WO 1, d.w.z. na het verdrag van Versailles. De cijfers geven duidelijk aan dat ook na het einde van de gevechten nog heel wat soldaten kampten met psychische trauma's en vaak uit het leven stapten.

Niet veel

Men kan ook stellen dat het aantal zelfmoorden gezien de stresserende omstandigheden eigenlijk niet zo hoog is. Zeker als we dit vergelijken met de huidige cijfers binnen het leger. Sinds 2009 ligt het zelfmoordcijfer bij Belgische militairen ruim boven de 30 op 100 000. In 2010, een jaar van sterke afslanking binnen het leger, lag de ratio zelfs op 52.77 op 100.000.

Tijdens WO 1 pleegden per jaar gemiddeld zo'n 33.6 Belgische militairen zelfmoord. Als we aannemen dat het Belgische leger ongeveer 190 000 eenheden telde komen we aan een zelfmoordratio van 17.7 op 100 000. Dit is zelfs veel lager dan het ratio in het huidige Belgische leger!

Hieronder geven we een statistische beschrijving van de groep Belgische militairen die om het leven kwam door zelfdoding in WO1 (4 augustus 1914 - 28 juni 1919).

1.3. Enkele opmerkelijke cijfers

Landsdeel

Van de 168 geregistreerde zelfdodingen zijn er 75 van Vlamingen (45%) en 81 Franstaligen (48%) , 10 Brusselaars en 2 buitenlanders.

De provincie met het hoogste aantal zelfdodingen onder de manschappen is duidelijk Henegouwen. Deze ene provincie tekent voor één op vijf (21%) van alle zelfdodingen in het Belgische leger. Een verklaring is er niet.

Binnen Vlaanderen scoort Vlaams-Brabant het hoogst en Limburg het laagst.

Hiërarchie

Van de 168 zelfdodingen konden we van 160 militairen de hiërarchische positie achterhalen. De meest voorkomende groep is de piot van het leger, de soldaat 2de klas.

Maar het is opvallend dat ook bij sergeanten, luitenanten, en kapiteins zelfmoorden voorkomen. Ook een generaal, een arts en een hoofdveearts benemen zich het leven.

We tellen 17 officieren en onderofficieren, zijnde bijna 10% van de totale groep.

Het is wel zo dat er een verschil in methode bestaat tussen officieren en soldaten : soldaten beëindigen hun leven eerder door verhanging of verdrinking, officieren eerder met een revolverkogel.

Charles Van Vyve, majoor, hoofdveearts, 2de Cavaleriedivisie (°13-2-1867, +14-05-1915) Belgische militaire begraafplaats van Adinkerke, grafnummer 757. Hij sterft door zelfdoding in de Moeren, "getroffen door cerebrale zenuwzwakte te wijten aan de vermoeidheden tijdens de veldtocht".

Oorlogsjaar

Het aantal zelfdodingen begint reeds in augustus 1914. Reeds in dat eerste jaar telt het Belgische leger 15 zelfdodingen. In 1915 loopt dit op tot 20 en in 1916 blijft dit stijgen tot 36. Dit is al 3 per maand. Ook 1917 (30 zelfdodingen) en 1918 (39 zelfdodingen) scoren hoog. Heel opvallend is dat er zich na de wapenstilstand geen daling voordoet van het zelfmoordcijfer.
Integendeel zelfs, in 1919 stoppen de registraties al na 6 maand en het cijfer staat al op 27 zelfmoorden. Men mag hieruit concluderen dat heel wat militairen psychisch geschonden uit deze oorlog kwamen. De laatst geregistreerde Belgische militair die zelfmoord pleegt is Remi Butseraen uit Koksijde (32). Hij sterft in Xanten (Duitsland) op 27 juni 1919 en is begraven in Koksijde. Vanaf 28 juni 1919 houdt de telling op...

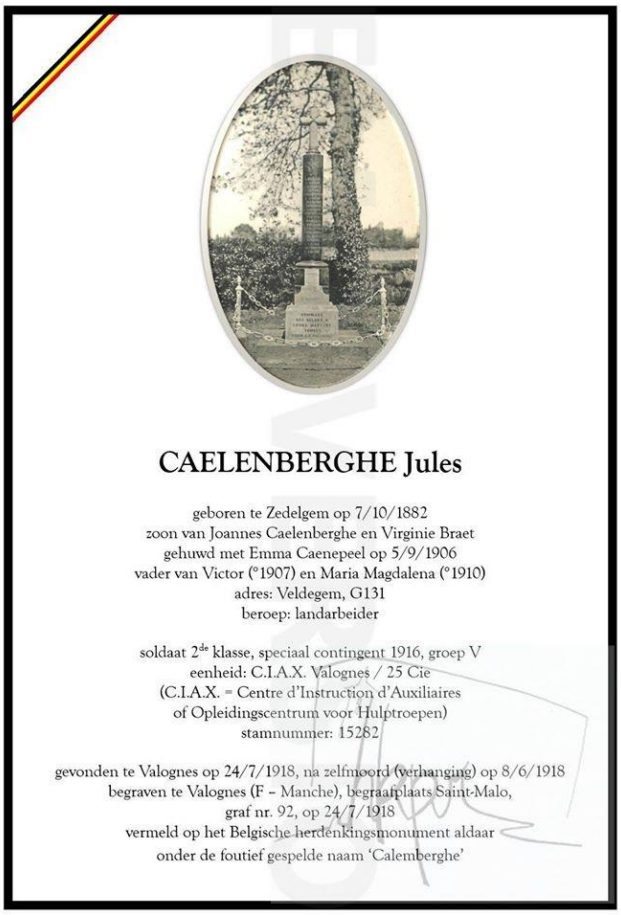

CAELENBERGHE Jules

geboren te Zedelgem op 7/10/1882
zoon van Joannes Caelenberghe en Virginie Braet
gehuwd met Emma Caenepeel op 5/9/1906
vader van Victor (°1907) en Maria Magdalena (°1910)
adres: Veldegem, G131
beroep: landarbeider

soldaat 2de klasse, speciaal contingent 1916, groep V
eenheid: C.I.A.X. Valognes / 25 Cie
(C.I.A.X. = Centre d'Instruction d'Auxiliaires
of Opleidingscentrum voor Hulptroepen)
stamnummer: 15282

gevonden te Valognes op 24/7/1918, na zelfmoord (verhanging) op 8/6/1918
begraven te Valognes (F – Manche), begraafplaats Saint-Malo,
graf nr. 92, op 24/7/1918
vermeld op het Belgische herdenkingsmonument aldaar
onder de foutief gespelde naam 'Calemberghe'

Burgerlijke stand

Bijna de helft van de groep militairen die zelf zijn leven beëindigt, is gehuwd. De andere helft niet.
De gemiddelde leeftijd van de hele groep bedraagt 32 jaar. De gehuwden zijn gemiddeld iets ouder. De ongehuwden zijn iets jonger en gemiddeld 28 jaar.

Begraafplaats

De meeste Belgische militairen die sterven door zelfdoding (17) liggen begraven in Adinkerke, de militaire begraafplaats aan de Heldenweg. Deze soldaten sterven allen in het gebied tussen de Belgische kust, Alveringem en het Franse Duinkerke.
Opvallend is ook de groep die rust in Leopoldsburg (13). Dit zijn allemaal krijgsgevangenen die de oorlog doorbrachten in Duitsland. Wellicht was hun situatie dermate uitzichtloos dat zij het leven niet verder aankonden. Na de oorlog heeft de militaire overheid ervoor gezorgd dat de meesten onder hen een laatste rustplaats kregen in het thuisland.
Sommigen hebben een graf ver van huis. Henri Clarebaut (31) uit Vlamertinge, soldaat 2de klas bij de 3de Jagers te Voet raakt op 1 oktober 1918 gewond bij Moorslede. Hij wordt

overgebracht naar een hospitaal in Londen alwaar hij zich van het leven berooft op 12 mei 1919. Hij ligt begraven in Londen, Kensal Green Saint Mary's Roman Catholic Cemetery.

Methode

Van 105 militairen op de 168 die zelfmoord plegen is er informatie beschikbaar over de methode. We gaan hier niet gedetailleerd op in. Maar de meest gehanteerde methode is de verhanging (46). Meestal uitgevoerd door gewone soldaten die niet beschikten over revolvers. Ook de verdrinking wordt het meest toegepast door gewone soldaten (17). Officieren en onderofficieren hebben toegang tot handwapens en hanteren die ook meer bij pogingen tot zelfmoord (23).

2. Waarom?

Waarom pleegt een militair zelfmoord? Soms vinden we in de archieven aanwijzingen van een mogelijke oorzaak.

De grootste groep maakt er zelf een eind aan door zogenaamde 'zenuwzwakte'. Nu zouden we spreken van burn-out, oververmoeidheid. Soms ook zware onbehandelde depressie, zoals de arts Georges Hubin (Namen) en veearts Charles Van Vyve (Adinkerke).

Enkele soldaten zaten in een uitzichtloze situatie wegens dreigende krijgsraad : na misdrijf, desertie of zelfs na moord. Sommige soldaten waren ongeneeslijk ziek, dreigden invalide te worden of hadden syfilis.

Bij de officieren merken we het niet kunnen omgaan met onmacht of verlieservaring. De commandant van het fort Bornem ingenieur officier Rasquin neemt een drastische beslissing als zijn fort het dreigt te begeven. Hij laat een nota achter voor zijn adjudant :

> Ik ben op een punt beland waar mijn zenuwen de toestand niet meer de baas kunnen. In het belang van de verdediging van het fort wens ik er zo geen deel meer vanuit te maken. U zal me moedig vervangen.
> Hierbij een brief aan mijn vrouw
> Vaarwel,
> Adolphe Rasquin

Tegen eind 1914 benemen reeds 15 Belgische militairen zich van het leven. 5 onder hen zijn officieren. Van de 17 Belgische officieren die zelfmoord plegen in de periode WO 1 doen 5 dat al in de eerste maanden. Wellicht wijst dit op een zware ontreddering van de organisatie van het Belgische leger in die eerste oorlogsmaanden. De stress op het leidinggevend apparaat is immens, maar de onmacht wellicht evenzeer.

Opvallend is het aantal zelfmoorden in de vreedzame, maar uitzichtloze situatie van krijgsgevangenschap in Duitsland. Zelfs in de interneringskampen in Nederland zijn er een aantal gevallen geregistreerd.

Voor veel Belgen viel het jarenlang afgesneden zijn van contact met het thuisfront heel zwaar, heimwee naar huis maakte het frontleven extra zwaar. Soldaat 2de klas Arthur Roosendans, 25 jaar, krijgt geen nieuws meer van vrouw en kind, en pleegt een wanhoopsdaad.

3. Herdenking

De meeste militairen die zelfmoord plegen krijgen een herdenking die niet afwijkt van hun makkers die sterven op het veld van eer.

Toch zijn er enkele uitzonderingen.

Ferdinand Dewyn uit Menen is adjudant, beroepsvrijwilliger bij de Artillerie Versterkte plaats Namur - militie 1886 – stamnummer 14. Op 23 augustus 1914 wordt het oorlogsgeweld te Namen hem teveel en pleegt hij zelfmoord. Hij wordt op de stedelijke begraafplaats van Namen begraven, graf A-25.
Zijn naam komt echter op geen enkel Menens oorlogsmonument of gedenkplaat voor.

Onderluitenant Eduard Bosmans, rijkswachter wordt op 14/03/1915 in Veurne dood aan getroffen in een sluis met bij zich een afscheidsbrief. Hij wordt niet begraven op militaire grond (wel op het kerkhof in Veurne) en aan zijn vrouw wordt een weduwenpensioen geweigerd.
De 37-jarige 1ste opperwachtmeester bij de 5de lansiers **Albert Lallemand** uit Gent pleegt zelfmoord in Bulskamp. De onfortuinlijke rijkswachter wordt post mortem gedegradeerd tot wachtmeester en begraven op het kerkhof te Bulskamp.
De militaire overheid is beducht voor deze 'laffe daden' en wil voorbeelden stellen. Het is echter opvallend dat hier manifest met 2 maten en 2 gewichten wordt gewogen. Niet iedereen wordt gedegradeerd. **Louis Charles**, soldaat 2de klas uit Boussu Bois bij Mons, pleegt zelfmoord op 15 september 1915, wordt militair begraven in Adinkerke en krijgt postuum zelfs een resem medailles.

4. Andere legers

DUITSLAND

Bij de andere legers voerden we zo'n systematisch onderzoek niet uit, maar we vonden via Johan R. Ryheul bij de Duitsers wel een lijst van 237 zelfmoorden alleen al bij het Kaiserliche Marinekorps (zie literatuurlijst).
Niet minder dan 48 man van deze eenheid pleegde zelfmoord in Vlaanderen. Eén van hen was zelfs een Kapitänleutnant. 3 officieren : 6% van het totaal.
33 daarvan liggen begraven op Vladslo, 1 op Hooglede, 1 op Langemark, 1 Menen Wald, 1 op Zeebrugge en 1 werd met zekerheid gerepatrieerd en heeft een graf in Duitsland. Van 11 andere is niets bekend, vermoedelijk gerepatrieerd.

GROOT-BRITTANNIË

Via Ivan Top kwamen we op het spoor van een tragische zelfmoord in Proven. De Britse arts-in opleiding en assistent-vliegenier luitenant Robert Cameron pleegt compleet overstuur en na weken van overmatig drankverbruik een wanhoopsdaad vanuit een vliegtuig nabij Poperinge. Dit wordt door twee bronnen in zijn omgeving bevestigd; zijn overste en de legeraalmoezenier. In de officiële registers staat Camerons dood geregistreerd als 'Killed in Action'.

Via Annie Morisse (WO1-cel) vonden we het graf van private Hubert Payne, 21 jaar, assistent-vliegenier. Hij rust op Lijssenthoek, graf X-D-6. Treffend en veelzeggend is zijn epitaaf : "The cup is bitter, the pain severe, to part with those, we love so dear." Een citaat uit het gedicht 'In the Abyss of Thy Soul' uit de bundel 'Notes From My Solitude' door Yolande Jessamy. Ook Payne's dood staat geregistreerd als 'Killed in Action'…

"In winter trenches, cowed and glum,
With crumps and lice and lack of rum,

He put a bullet through his brain.
No one spoke of him again."
Siegfried Sassoon

5. Literatuurlijst

i. Borden, Mary; *Verboden Gebied*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2011 vertaling van Erwin Mortier, The Forbidden Zone, Wiliam Heinemann, London, 1929

ii. Dye, Peter ; *The aviator as superhero. The Individual and the FIrst War in the Air.* RAF, Airpower Review vol 7 N°3 2004 p. 65

iii. La Motte, Ellen N.; *Het kielzog van de oorlog*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2009, vertaling van Erwin Mortier, *The Backwash of War. The Human Wreckage of the Battlefield as Witnessed by an American Hospital Nurse*, GP Putnam's Sons, 1916

iv. Portzky, G; van Heeringen, C; e.a. *De epidemiologie van suïcidepogingen in Vlaanderen*, jaarverslag 2017.

v. Van Der Kolk, Bessel A.; *Posttraumatische stresssyndroom* in : Oorlog en Trauma, Soldaten en Ambulances 1914-1918, Soldaten en psychiaters 1914-2014, Hannibal 2013, pp. 135-139

vi. Website http://www.denkmalprojekt.org/2014/kaiserliche-marine_verluste-durch-selbstmord_wk1.html

https://www.boterbijdeviswo1.be/verhalen/herstel-en-wederopbouw/woi-op-t-erf-boerderijen-op-en-achter-de-frontlinie/?fbclid=IwAR1Maz_-rlJPgqURBvBa7GpBiAiTEkn15VrqdpwjETA36US5Hlncb0_zxkw

Van Paul Top

Boter bij de vis
Landbouw, Voeding en Eerste Wereldoorlog

4. Den Overdraght in Poperinge: rustkamp Breda Farm

Den Overdraght droeg tijdens de Eerste Wereldoorlog de naam Breda Farm. Het was een Engelse naam omdat in de omgeving van Poperinge vooral Engelstalige soldaten verbleven. Soldaten noemden de hoeve ook wel 'G-Camp' wat gemakkelijker te onthouden was. 'G-Camp' was de plaatsaanduiding. Zo was er ook het A-Camp, B-Camp, C-Camp … Dit omdat voor buitenlandse soldaten de Vlaamse namen van de hofstedes vaak te moeilijk waren. Net zoals een aantal andere boerderijen in de buurt was het een rustkamp voor soldaten. Na enkele dagen trokken de soldaten terug naar het front.

Op een Duitse plattegrond van 12 april 1918 waren naast de hoevegebouwen

vlakken getekend. Die wezen op de aanwezigheid van barakken. Een Britse luchtfoto van 6 januari 1918, bewaard in het Imperial War Museum, bevestigde dit. Daarnaast waren er twee luchtfoto's van 2 mei 1918 en 31 juli 1918 waarop de loopgraven zichtbaar zijn. De loopgraven werden voordien aangelegd, tussen 12 april en 2 mei. Dit kaderde in het offensief rond de Kemmelberg van april 1918 waardoor in de ruime regio veel loopgraven werden aangelegd.

Over het leven op de boerderij tijdens de oorlog is weinig gekend. De toenmalige eigenaar was een voerman-landbouwer, een zekere Soenen. Kort na de oorlog (1922) kwam Maurits Louwagie, de grootvader van de huidige eigenaar, naar de hoeve. Tijdens de oorlog was de jonge Maurits, toen werkzaam op een andere hoeve, opgeroepen voor het Belgische leger. Omdat hij boerenzoon was, moest hij zorgen voor de voedselbevoorrading met paard en kar.

Er is een fragment teruggevonden van een officier die met zijn compagnie verbleef in G-Camp. Het ging om de eenheid van John Gamble, het 14th Durham Light Infantry (14 DLI). Over het verblijf zelf is weinig bekend, enkel dat het gezelschap veel plezier beleefde in Poperinge. Diezelfde officier sneuvelde enkele weken later en werd begraven op het Lyssenthoek Cemetery, aan de andere kant van Poperinge.

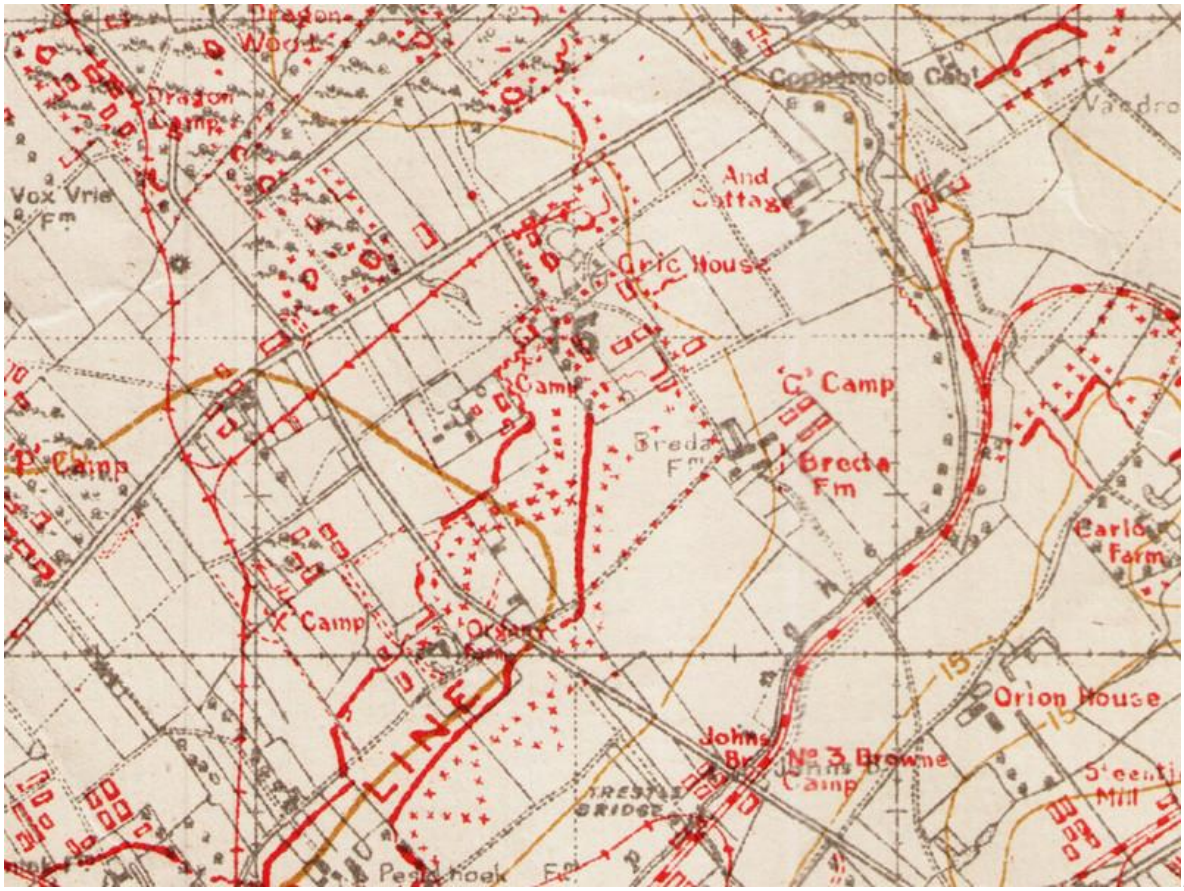

In de omgeving van Poperinge waren er veel rustplaatsen voor Engelse soldaten. Datum kaart: 7 juli 1918. © Imperial War Museum, Londen

De bende van Salembien in Brugge terechtgesteld 1798

In *BdS* 2003, blz. 42-43 hebben we de terechtstelling van de bende van Lodewijk Bakelandt in 1803 uitvoerig belicht. Die bende kreeg allerminst de primeur voor het gebruik van de guillotine. In 1798 rolden op de Markt van Brugge voor de herberg 'De Gouden Mande' de 21 koppen van de bende van Salembien in de mand.

Bendeleider en moordenaar François-Marie Salembien werd geboren op 15 december 1764 in Isbergues (Pas-de-Calais). Hij was een zoon van Jacques Salembien en Anne-Isabelle Delmaere. Zijn broer Placide zou later ook deel uitmaken van de roversbende. Over de juiste achternaam kan geen twijfel bestaan. Zijn geboorteakte en overlijdensakte vermelden *Salembien*, en niet *Salembier*, zoals vaak geschreven wordt. De heer Dissaux deelde ons de tekst van de geboorteakte in de 'Archives départementales d'Arras' mee en ook de overlijdensakte in het Stadsarchief van Brugge (akte nr. 177 van 26 Brumaire an VII = 16 november 1798) vermeldt *Salembien*. Het is wel zo dat de familienaam Salembier uit *Salembien* ontstaan is (zie *De Leiegouw* 1985, 85-87).

Na zijn huwelijk met Françoise Carpentier, die hem een paar kinderen zou schenken, vestigde Salembien zich als koopman in Isbergues en later in Ariën-aan-de-Leie (Aire). Zijn geboorteplaats ligt tussen Ariën, Lillers en Hazebroek aan het kanaal Aire-La Bassée. Al spoedig bleek Salembien niet tevreden met de inkomsten die hij voor vrouw en kinderen had. Sinds de in 1789 uitgebroken revolutie beleefde Frankrijk moeilijke jaren. Naast politieke instabiliteit en anarchie was er een economische crisis, die vele boeren en arbeiders tot de bedelstaf veroordeelde. Overal ontstonden er roversbenden. Zo ook deed Salembien met zijn kompaan Nicolas Calandrin, een marskramer, zijn eerste inbraken. Zijn aanhang breidde zich uit tot niet minder dan 90 man, die voornamelijk in het Noorderdepartement en in het Pas-de-Calais opereerden. Het Directoire, dat in 1796 aan de macht kwam, liet de teugels helemaal los. Bendes werden nu ook in Vlaanderen actief. Deserteurs en jonge mannen die door Napoleon voor de militaire dienst opgeëist werden, doken onder in de bosrijke gebieden.

De makkelijkste doelwitten van de bende van Salembien waren de afgelegen boerderijen. Ook postkoetsen werden tegengehouden en geplunderd. De niets ontziende rovers pasten de tactiek van het voetbranden toe en lastige getuigen werden vermoord. Salembien was dus van een veel zwaarder kaliber dan Bakelandt, die slechts van één onvrijwillige doodslag zou worden beschuldigd. Enkele keren liep Salembien tegen de lamp, maar wist hij zich te redden. De bewaking in de gevangenis was allerminst efficiënt en op 7 december 1796 wisten drie al veroordeelde dieven uit de Brugse gevangenis te ontsnappen. Wegens plaatsgebrek werden in Brugge sommige misdadigers in het gewezen klooster van de Cellebroeders in de Katelijnestraat opgesloten. De bende telde ook een achttal vrouwen, vaak echtgenotes, die de te overvallen plaats vooraf gingen verkennen. Er waren zelfs twee joden bij, die de juwelen heelden. Naast hoeven, postkoetsen en herbergen werden zelfs kerken niet ontzien. Die waren nl. vaak door de Franse gesloten of zelfs verkocht om gesloopt te worden. De politie stelde inbraken vast in de kerken van Zwevezele, Oostende en in Sint-Rombouds in Mechelen. Vanuit Oostende namen Salembien en een kompaan de barge naar Brugge; ze overnachtten in het 'Hof van Commercie' (nu Hotel Navarra) in de Sint-Jakobsstraat. Berucht is de brute moordpartij in Poperinge. In 1796 overnachtte Salembien er met enkele bendeleden in de afgelegen herberg *Den Gaepaert* nabij het *Coudhof*. Met een blaaspijp werd de herbergier

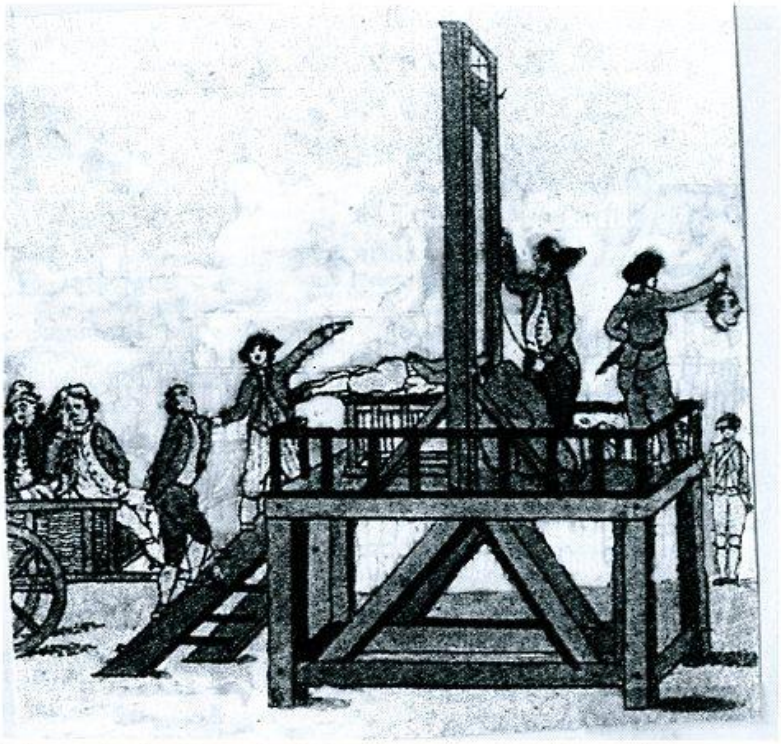

Een massaterechtstelling met de guillotine tijdens het Franse bewind (1794-1814). Het schavot stond ongeveer waar nu het standbeeld van Breidel en de Coninc staat (verz. J.A. Rau).

neergeslagen; zijn vrouw en de dienstmeid werden met een hamer doodgeslagen.

In Kortrijk werd het dossier tegen de bende steeds dikker en ook het aantal gevangenomen bendeleden nam toe. Brugge bezit met koopman Jozef van Walleghem een uitstekende kroniekschrijver, die in zijn *Merckenweerdigste Voorvallen* heeft wat informatie over de bende neergeschreven heeft. Uit het nog niet gepubliceerde jaar 1798 putten we de volgende inlichtingen.

Op 1 juni 1798 werd een grote groep bendeleden van Salembien onder geleide van militairen vanuit Kortrijk naar de Brugse gevangenis gebracht. Ook Salembien zelf was erbij; hij was nl. in Duinkerke in de val gelokt en gearresteerd. Op 1 september begon men de voormalige kerk van de recollecten aan het huidige Astridpark tot halsgerechtshof om te bouwen. Er werd zelfs een afzonderlijke, afgesloten doorgang gemaakt tussen de gevangenis en de kerk om ontsnapping tijdens de overbrenging te voorkomen. Het vooronderzoek op 11 september startte om 9 uur 's ochtends, want er waren 360 getuigen opgeroepen, en op 20 september 1798 begon het eigenlijke proces. Voorzitter was KJ. de Kersmaecker, die in 1803 ook Bakelandt zou berechten. De rechters waren J.B. Robyn, J. Slock, F.B. Marant en C. De Brouckère; F. Verplancke was griffier. Voor het hof verschenen 41 beschuldigden, onder wie 7 vrouwen. De meeste bandieten waren Fransen, maar een vijftal woonde in ons land: Bernard Muylaert, schilder; Jean Baptist Desfontaines, spinner; Albert Labbe, gewezen kapitein-kommandant, woonde in Oostende; Louis Masquelier, voerman, woonde in Orcq bij Doornik; Pierre Villedieu, onderluitenant, woonde in Nederboelare. Jan Genyn, koopman, en Jeanne Longue, naaister, verbleven in Frankrijk maar waren geen Fransen. De akte van beschuldiging behandelde amper 20 misdrijven, gepleegd tussen 17 december 1795 en 23 december 1797. Het laatste was een inbraak met diefstal bij herbergier Champon aan de Kouter in Gent. Een van de inbrekers was Placide Salembien.

Boezemvriend en vertrouweling van Salembien was marskramer Nicolas Calandrin, maar die overleed nog voor het proces aan de verwondingen die hij bij een overval had opgelopen. Andere belangrijke leden waren Théodore Leroy alias Berger, Jean Derenaud alias Chopine en zijn vrouw Marie-Anne Rombaut, Placide Salembien en zijn vrouw Marie Servaes, Daniel Sauvage, alias Aimable Pouillet, paardenkoopman. Op zondag 30 september 1798 om twee uur volgde de uitspraak van de Criminele Rechtbank: alle vrouwen en 7 mannen werden vrijgesproken, maar Jacob Meyer en Poissard werden ter plaatse weer gearresteerd. Cambon, Mennier, Quesnoy en Placide Salembien kregen 24 jaar dwangarbeid, Moucien en Labbe 16 jaar. De overige 21 mannen, onder wie natuurlijk François-Marie Salembien, kregen de doodstraf. Gezien de mensonterende toestanden in de toenmalige gevangenissen, kunnen we ons afvragen of de doodstraf geen mildere straf was dan 24 jaar gevangenis, zonder wet-Lejeune.

De herberg 'De Gapaart' in Proven. (verz. J.A. Rau). (B. Gijm de Toorter)

Op 3 oktober 1798 werden Placide Salembien en Jean Moucien, in het rood gekleed, zes uur lang op een schavot op de Burg tentoongesteld. Boven hun hoofd hing een bord met de opsomming van hun misdaden. Daarna werden ze in de gevangenis opgesloten. Op 5 oktober volgde hetzelfde scenario voor Jean Reynaert, eertijds voddenkoopman in Ieper. Op 10 oktober was er even paniek in de Brugse gevangenis: 14 ter dood veroordeelden stonden op het punt te ontsnappen; ze hadden al een gat van meer dan een voet groot in de muur gemaakt. Maar de poging werd ontdekt! 6 november was de 'grote' dag. Onverwacht bracht een ijlbode uit Parijs de toestemming om het doodsvonnis uit te voeren. Door deze onverwachte ontwikkeling zou minder volk komen opdagen om van het spektakel te genieten. In allerijl werd het schavot naast de vrijheidsboom op de Markt opgetimmerd. Om 11 uur werden nog zes bendeleden tentoongesteld en werd de guillotine geplaatst. Zo moesten die zes bendeleden 'ter lering' de terechtstelling van hun kompanen bijwonen. Daarna arriveerden de 21 ter dood veroordeelden in rood hemd, op door paarden getrokken karren. De beul was een Bruggeling, nl. Hendrik Jozef Botquin (1759-1808), voorheen beul in Middelburg. Botquin was hier scherprechter van 1798 tot 1803 en zou dus in 1803 ook nog Bakelandt met de valbijl executeren. Zijn helper was een familielid, nl. Jozef Pieter Botquin (1770-1802). Gemaskerd, en dus onherkenbaar, betraden ze het schavot als eersten. De hoofdverdachte, François-Marie Salembien, besteeg als eerste veroordeelde het schavot. Hij groette de aanwezigen, sprak enkele overstaanbare woorden en ging op de plank liggen. Twee keer moest de valbijl vallen voor zijn hoofd helemaal afgehakt was. De andere 20 mannen gingen in de rij staan, zodat

Met dank aan Ivan top die ons dit artikel doorspeelde!

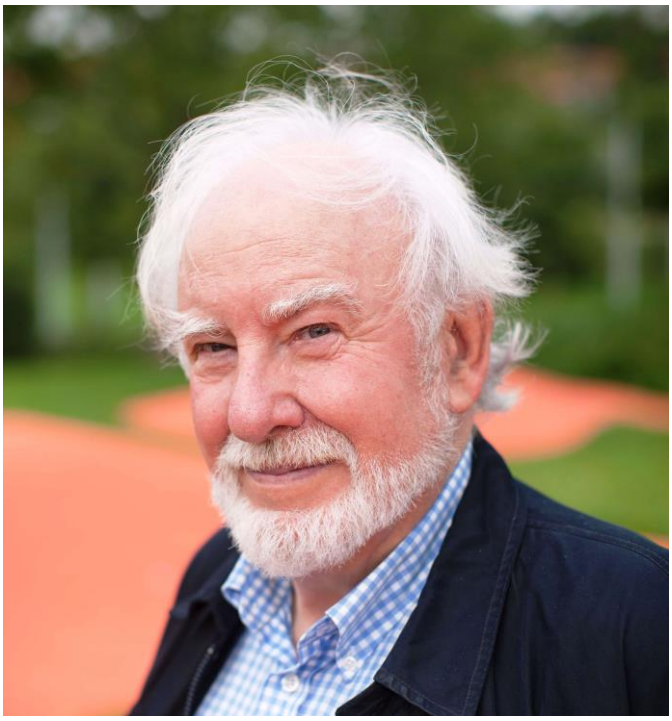

alles vlot verliep. Jozef van Walleghem noteert dat de terechtstelling om twaalf over vier begon en om zeven over halfvijf afgelopen was. De 'vertoning' had dus slechts 25 minuten geduurd. Pas in de nacht werden de lichamen en hoofden naar het nieuwe kerkhof op Steenbrugge overgebracht.

De bende van Salembien komt ook voor in twee marktliederen. Onder de titel *Beschryving van de Grouwel-Daeden die den vermaerden Kapiteyn van eene Rooversbende Franciscus Salembien heeft begaen met syne aenhangers* bracht de Brugse marktzanger Dominicus van Han dit lied in omloop. Van Han werd op 10 maart 1776 in de Sint-Annakerk gedoopt als zoon van Dominicus sr. (°1743) en Petronella de Foor (°1745). In Brugge hebben we geen overlijdensbericht van hem aangetroffen. Een tweede versie wordt toegeschreven aan de Roeselaarse marktzanger Joannes de Busschere (1750-1827). Bij beide marktzangers wordt het lied, dat 17 tienregelige strofen bevat, voorafgegaan door een korte samenvatting van de *Sententie*, die drukker J. Bogaert & Zoon in 1798 uitgaf. Wie dacht dat het schrikwekkende voorbeeld de dieven en moordenaars van misdaden zou afhouden, heeft het mis. In 1803 had opnieuw een dergelijk spektakel op de Brugse Markt plaats, bij de terechtstelling van Bakelandt. Tussen mei en oktober 1806 teisterde de bende van Pierre de Raedt onze gewesten en in 1809 volgden weer vijf doodstraffen. Later was er nog de bende van Jean van Houtte. In de 20ste eeuw herinneren we ons de bende van Verstuyft, die o.a. de molenaarster van de *Pannemolen* op de Dudzeelsesteenweg ombracht en in het laatste kwart van de vorige eeuw was er de nog steeds niet opgerolde bende van Nijvel. Over Salembien bestaat heel wat minder literatuur dan over Bakelandt, misschien omdat hij een Fransman was. Maar dat de executie in Brugge gebeurde, was voor ons een goede gelegenheid om deze bewogen geschiedenis nog eens in herinnering te brengen.

• JAAK A. RAU

Van **Henri Vandenberghe** kregen we het volgende doorgestuurd:

WIELRENNER Daniel VANCAYSEELE

Daniel, fs. René, fs. Louis,
fs; Pieter benedictus

Licht BLAUWE STAM .

Onze renner. – Daniël Vancayseele werd elfde in de klassieke wegrit Brussel – Luxemburg over 280 km. Gardier werd winnaar.

WN 26 06 1925

— **Velokoers.** — De grooten Prijs van Poperinghe in de Yperstraat werd gewonnen door Desplinter uit Handzame op rijwiel « Vlaamsche Leeuw » voor Vandevelde uit Wetteren (den eenarm), Cayseele van Poperinge, Casier van Wevelgem, en Lenoir van Poperinge.

WN 3 05 1925

Wielrijden. — Onze lokale renners hebben er weer moed op. Daniel Mamey, voor 't oogenblik op kamp, probeert het bij de juniores, wijl Onafhankelijke Daniel Vancayseele morgen de vuurdoop ondergaat in Brussel-Luik, 238 km.

WN 15/22 04.1928

In 1926 was Daniël JUNIOR

Zijn zus Madeleine VANCAYSEELE noteerde zijn koersen in de loop van 1926 . We kregen een fotocopie van het palmares .

	vetrekkende	renners/prijs
Thorhout	48	6
Roeselaere	12	3
Lauwe	54	6 ex equo
Brugge Gent		
Trofee Peuogeot	56	18
Poperinge	16	4
Woumen	17	5
Geraardsbergen	36	13
Adinkerke	26	3
Geluwe	8	1
Belsele	31	10
Poperinge	24	5
Zwevezeele	26	6
Erembodegem	84	7
Komen	38	4
St.Niklaas	21	7
St.Niklaas	42	7
St.Niklaas	44	6
Moescroen	34	6
Geluwe	20	3
Poperinge	20	1
Gistel	35	4
Lauwe	19	3
Deerlijk	25	4
Veurne	25	5
Zwevegem	19	4
Ieper	36	5
Moorsele	56	7
Poperinge	22	3
Breda-Machele	63	2

Antwerpen	6	7
Torhout	25	3
Stavele	19	1
Toehout	51	3
Lendelede	25	5
Roeselaere	25	6
Roeselaere	30	3
Staden	15	4
Izegem	26	4
Poperinge	15	4
Desselgem	17	9

Hoe zijn baanseizoen voor 1927, als onafhankelijke eruit zag vinden we op een ander blad .

Hier werden tevens de data geregistreerd .

10 april : Grote Leieprijs te Bissegem
125 km. 36 vertr. 11de .
18 april : Grote Paasprijs Braaschaat
156 42 5
25 april : Openingsprijs voor onafhankelijken te Melsele
110 25 8
1 mei : Antwerpen-Namen-Antwerpen
210 41 15
8 mei : De route van Vlaanderen
212 74 24
22 mei : Antwerpen - Hoei - terug.
235 26 14
26 mei : Brussel -Aalter .
280 54 2
29 mei : Omloop van Dijon .
185 40 7

In 1926 won Daniël Vancayseele de koers in Popeirnge!

36

5 juni : Grote Prijs van Brussel
105 65 OPGEGEVEN
11 juni : Het kampioenschap der 100 jaren
125 29 OPGEGEVEN
12 juni: Herinneringsprijs te Chatelet
150 25 9
19 juni : Brussel-Luxemburg
250 53 11
21 juni: Kampioenschap van Oost Vlaanderen
70 39 OPGEGEVEN
29 juni : De ronde van West Vlaanderen
207 32 12
4 juli Grote omloop der Hoppestreek
130 18 7
10 juli : Omloop der provincie Antwerpen
185 32 6
11juli : Grote guldensporenprijs te Roeselaere
120 13 6
17 juli : Grote prijs der onafhankelijken te Deurne
150 23 3
21 juli : Grote Nijverheidsprijs te Izegem
120 29 14
24 juli : Antwerpen-Menen
182 42 23
31juli : Omloop Noord België (Antwerpen)
210 34 23
6-15 aug : Ronde van België
109
1ste rit 22
2de rit 22
3de rit 40
4de rit 32
5de rit 27
28 augustus : Grote prijs der Zennevallei

37

150 21 9
5 september : Grote kermisprijs van het sas van Gent
120 21 9
31 augustus : Grote Pirjs van Hulst
108 39 WIELBREUK
13 september : Kampioenschap van Vlaanderen te Gits
100 24 9
21 september : Criterium tussen leie en Schelde
115 22 9
22 spetember : Groet Prijs Od. Van hevel te Eernegem
120 11 OPGEGEVEN
25 september : Omloop van Doornik
150 27 8

We realiseren ons bij dit allees maar half wat het heeft betekent .

Toen hij de 26 mei 1927 in Brussel-Aalter de tweede reed, dan moest hij nog 230 km per fiets naar huis doen .

We vinden in de notities van Madeleine VANCAYSEELE ook verwijzingen dat de prijs kon zijn . In 1926 was hij nog junior . De hoogste prijs van dat jaar was 165 fr.

Als de renner met de trein naar de start-plaats zou gegaan zijn, dan zou hij van bepaalde koersen er nog aan toe gestoken hebben.

In de winter trainde hij in het konijnenhok .

Julia LENOIR zegt ons met weemoed . Het was een hard leven . Nu zijn al die coureurs in de "watte" gelegd .

We gingen nog enkele uitslagen van deze coureur opzoeken in de Historische kranten en selecteerden de volgende:

De Poperinghenaar (1904-1914,1919-1944) | 1923 | 6 mei 1923 | pagina 2

Wielrijden

Uitslag der koers Zondag gegeven in de Veurnestraat : 1. Vancayseele Daniël Poperinghe die al de priemien wint. 2. Lenoir Emile, Poperinghe, 3. De smedt Valere Reninghelst, 4. Muylle Camille Ghyverinckove, 5. Defoor Yper.

De Poperinghenaar (1904-1914,1919-1944) | 1924 | 15 juni 1924 | pagina 2

— *Pottestraat kermis.* — Uitslag van den Velokoers van Zondag laatst : 1. J. Theirssen, Merckem ; 2. P. Degryse, Rousselaere; 3. C. Barbez, Merckem ; 4 D. Vancayseele, Poperinghe ; 5. V. Desmedt, Reninghelst ; 6. N. Plancke, Rousselaere ; 7. E. Lenoir, Poperinghe ; 8. G. Deneire, Poperinghe ; 9. O. Debruyne, Vlamertinghe ; 10. A. Verholle, Zillebeke ; 11. J. Vandevoorde, Pop.

Koers in de Pottestraat- juni 1924 – Daniël Vancayseele wordt 4de – maar er rijden nog 3 Poperingse coureurs mee: **E. Lenoir – G. Deneire en J. Vandevoorde.**
Wie weet meer over deze courerus?
En we doen er nog het volgende verslag bij:

De Gazet van Poperinghe (1921-1940) | 1925 | 3 mei 1925 | pagina 1

De Groote Prijs
POPERINGHE

Zondag laatst had deze jaarlijksche baankoers plaats, ingericht door eenige sportmakkers der Yperstraat.

De koers bekwam eenen welverdienden bijval. 22 renners namen het vertrek. Er werd echt sport geleverd. Van af den 2e toer had Vandevelde (éénarm) van Wetteren, eenen voorsprong van 1 km. Ongelukkiglijk kon de jongen zijnen voorsprong niet behouden en in de 4e ronde wierd hij ingeloopen door den hoofdgroep bestaande uit zeven renners met Desplinter van Handzame aan de kop. Na deze prachtige krachtinspanning, kwam er wat kalmte, maar 't was voor niet lang

en in de laatste ronde wierd er een hevige kamp geleverd door D. Vancayzeele van Poperinghe, die in prachtform was — ongelukkiglijk heeft hij veel onkans gehad — en na zijn geweldig demareeren wierd het peleton gansch in stukken getrokken en zoo kwamen ze met drie renners te zamen over de eindmeet. Desplinter klopte er Vandevelde van een half wiel, Vancayseele volgde op twee meters. Prachtige sprint tusschen Desplinter en Vandevelde.

In de laatste ronde wierd de schoonste koers geleverd door D. Vancayzeele 't is dan ook niet te verwonderen, na zijn geweldig demareeren, dat hij het in den sprint niet kon volhouden.

Proficiat Daniel, gij hebt schoon werk geleverd.

Ziehier de uitslag :

1. Desplinter, Handzaeme, op rijwiel West-Vlaamsche Leeuw, in 2 u. 55 m.
2. Vandevelde Jules, Wetteren, op rijwiel Max, Aalst, op een half wiel.
3. Vancayseele Daniel, Poperinghe, op rijwiel Femina.
4. Stragier Eugène, Wevelghem, op rijwiel Vici.
5. Lenoir Emile, Poperinghe, op rijwiel Vici.

De Gazet van Poperinghe (1921-1940) | 1926 | 8 augustus 1926 | pagina 3

De Groote Prijs van Yper

Maandag laatst werd de Jaarlijksche Baankoers " Groote Prijs van Yper ,, betwist door 33 vertrekkers, waaronder Demuyzere, Teirlinck, Van Cayseele, Degryse, Desmet enz. De premiën te Poperinghe betwist werden gewonnen in de 1• en 2• Ronde door onzen stadsgenoot D. Vancayseele, daar Vancayseele in de laatste ronde tegen Reninghelst bandbreuk leed werden de premies in de 3• ronde gewonnen door zijn stalgenoot Demuyzere. Spijtig dat Vancayseele zoo op het laatst bandbreuk leed, want hij reed wondergoed en gaf den indruk te zullen winnen, het had hem toch zoo gejond geweest had hij hier op de streek eene prachtige overwinning kunnen behalen. Hier volgt de uitslag :

1. DEMUYZER, Wervick, in 3 u. 09 m. ; 2. Desmedt, Gits, in 3 u. 11 m. ; 3. Degryse, Roeselare op 1 lengte ; 4. Durie, Woumen, in 3 u. 12 m. ; 5. Van Cayseele Poperinghe, in 3 u. 12 m. 30 s. ; 6. Jacques, Thourout, in 3 u. 13 m. ; 7. Gekiere, Yper, in 3 u. 15 m.

Koers te Lendelede

Dinsdag l.l. viel de Kermisprijs over 90 km. voor juniors, door een schoon weder begunstigd, een mooien bijval ten deel. 26 der beste juniors beantwoordden den oproep der inrichters. Uitslag :

1. DYZERS C. in 3 u. 2 m. op Gouden Hand ; 2. Maertens R. op ¼ l. ; 3. Vanrysselberghe, op 1 l. ; 4. Sintobin, op 10 cm. ; 5. Vancayseele ; 6. Dermaux ; 7. Vangavere ; 8. Vandecapelle ; 9. Moreels G. ; 10. Mestdagh M. allen wiel in wiel.

Nummer 206B **Doos Gazette** **augustus 2019**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
En hét vele wind in z'n broek
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 615 lezers

Beste abonnee

Monumentendag

Een unieke kans om het Neerhof te bezoeken!

In het boekje van 'Open Monumentendag' staat er het volgende over onze hopast:

Dit astencomplex is een samenvoeging van een oude hopast uit de tweede helft van de 19>° eeuw (1858) en een jongere ast en sulferast uit het interbellum (1930). Enkele typische kenmerken zoals de gemetselde oven of de 'zeuge' en de houte eestvloeren getuigen van een vroegere fase in de ontwikkeling van de hopasten. Dit unieke erfgoed werd recent volledig tot werkbare toestand gerestaureerd.
VZW 't Neerhof, Krombeekseweg 32, Popeirnge

Rondleidingen: starten om 10 u., 11 u. – 13 u., 14 u., 15 u. en 16 u.
Inschrijving verplicht op

www.co7.be/openmonumnetendag

De site is om veiligheidsredenen enkel toegankelijk onder begeleiding en voor personen vanaf 16 jaar. Stevig schoeisel is noodzakelijk.

Ondergetekende Guido Vandermarliere, is momenteel nog een kleine prentententoonstelling in elkaar aan het steken rond de evolutie van de hopasten en we voorzien ook een klein cafeetje om iets te drinken en even te kunnen napraten.

't Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van 't Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot 1413.*

https://tneerhofvzw.be/

Over die 'Wuppe' weet Andreas Sercu het volgende te vertellen:
Dag Guido,
In verband met "Wuppe" hierna een versje van mijn moeder zaliger:

Triene van de Wuppe
had ook een koe,
't was geen schone
maar 't was een goê.

Groeten Andréas Sercu.

En Michiel Devooght voegt er nog de volgende opmerking bij:
Guido
Voor die "wuppe" zou je eens moeten informeren bij iemand die iets weet over het maken van wagens.
Ik denk dat dit een toestel was waarmee men een wagen opkrikte om er een wiel af te nemen.
Groeten. Michiel.

Van Miel de Smytter kreeg ik – precies of hij het wist van Michiel – het volgende:

Dag Guido , bedankt voor het vele opzoekingswerk ;

Wat de café; de Wippe ; ik heb misschien een uitleg over de betekenis : Wippe

is een werktuig bij de boeren . Om hun wagens in houten uitvoering en met ijzerbeslag;
Welnu de assen moesten regelmatig ingevet worden , daarvoor werden zij opgekrikt door een WIPPE !!!
Men trokt dan het houten wiel gedeeltelijk af tot halverwege ; de as werd ingesmeerd met wagenvet.

Dat is mijn betekenis van wippe . ik zal enkele foto's doorsturen.
Er zijn inwoners van Proven die WIPPE heten;
Gr Emiel

We krijgen van Dries Vanhove nog een opmerking over dat 'mazieregat'. Hij schrijft ons het volgende:
Dag Guido,
Mazieregat/-nis, ik denk dat de algemene term een kaarsnis is.
Toch de term die pakweg voor middeleeuws Brugge wordt gebruikt. Eventjes op googelen.

Met vriendelijke groeten, Dries

We gingen even 'surfen' en vonden onder andere de onderstaande goede beschrijving:

Kaarsnissen zijn in de muur meegemetselde nissen, die meestal een rechthoekige onderbouw hebben en gedekt zijn met twee schuingeplaatste bakstenen. Ze hebben in zekere zin de vorm van een "huisje". Zoals de naam al verraadt is de nis bedoeld om een kaars of een aardewerken olie- of vetlampje in te plaatsen. De nissen zijn meestal wit gepleisterd aan de binnenzijde zodat het licht maximaal de ruimte in kan reflecteren.

Daarnaast had een kaarsnis nog enkele voordelen. Zo beschermde de nis de vlam tegen tocht en verzekerde de nis brandveiligheid.

Monumentendag

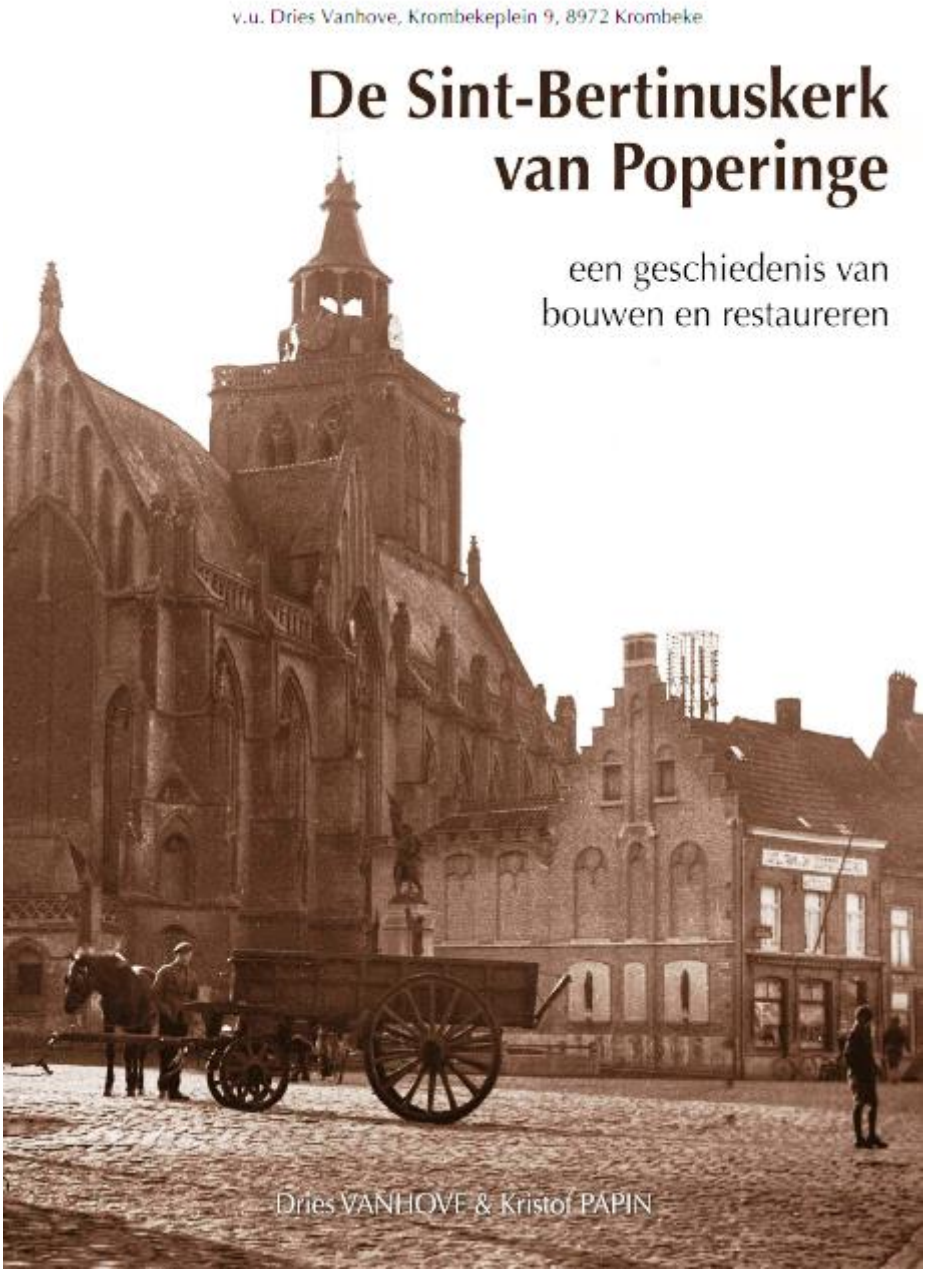

130 jaar restaureren aan de Sint Bertinuskerk (1855 – 1985)
Tentoonstelling en rondleiding

Tussen 1855 en 1985 stond de Sint Bertinuskerk bijna één derde van de tijd in de steigers door restauratiecampagnes. Restauratiearchitect Dries Vanhove en historicus Kristof Papin hebben jarenland onderzoek gedaan naar de bouwgeschiedenis van de oudste kerk van Poperinge. Dit onderzoek resulteert nu in een boek met tal van nieuwe inzichten. Tijdens de rondleidingen breng je een uniek bezoek aan de toren.

Kerkfabriek Sint Bertinus i.s.m. Dries Vanhove, Kristof Papin en Stad Poperinge
Tentoonstelling doorlopendopengesteld tussen 12 u. en 18 u.
Rondelidingen starten om 14 u. – 15.30 u. en 17 u.
Inschrijven verplicht

De Lovie

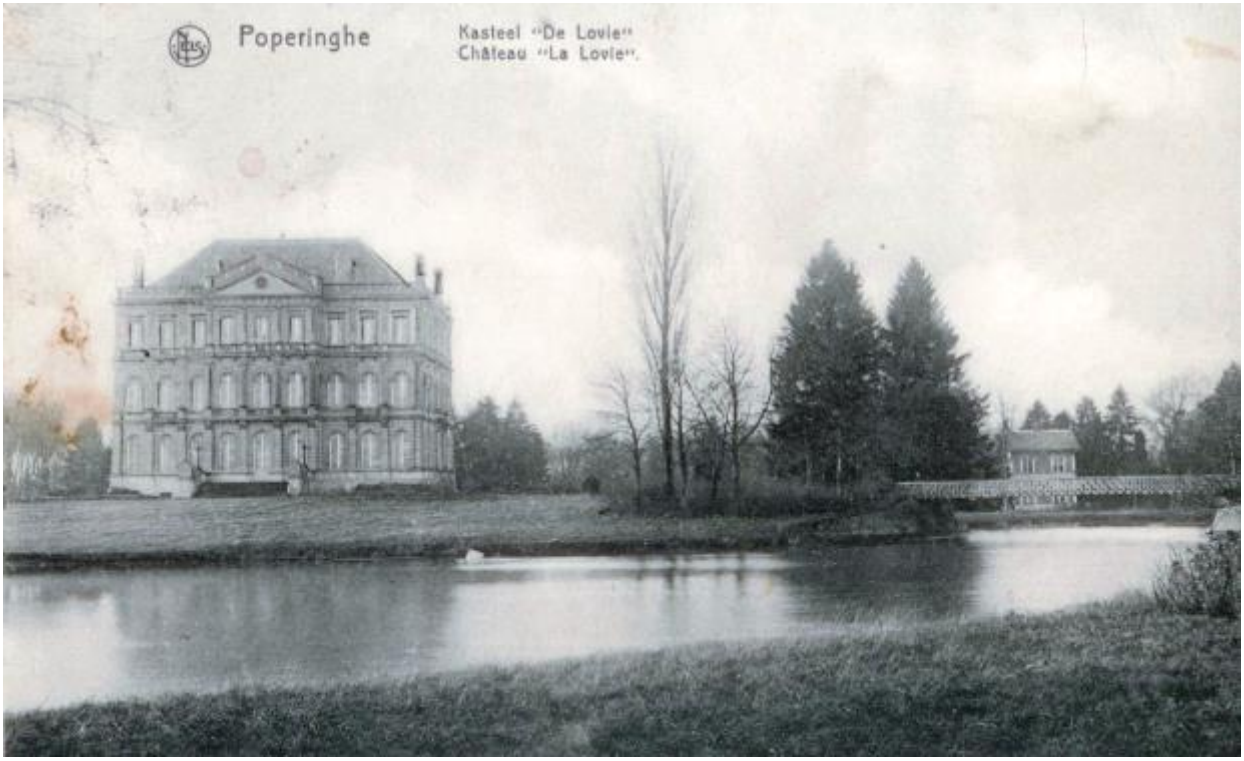

Kasteeldomein De Lovie: landschapskunst door de eeuwen.

Met de gids duik je in de wereld van de landschapskunst. Hoe keek men tijdens de aanleg van het domein naar het landschap?
Wat zijn de interessante kenmerken en wat vinden we er vandaag van? We wandelen langsheen verschillende bezienswaardigheden en leggen de link met de hedendaagse kunst op het domein. Afsluiten kan je in het kasteel met een streekeigen natje en een droogje.
De Lovie VZW
De wandeling start om 14 u. voor het kasteelgebouw – duur: 2 u.

Waar zijn wij hier?

MANDEN EN STOELEN

MAURITS BOONE-LERMYTE, Watoustraat, 7, HARINGE, brengt ter kennis dat hij van heden af zich gelast met het **breien en verbreien van manden en stoelen.**

DE COMMERÇANTEN VAN ROESBRUGGE EN HARINGE

WESTHOEK VERBEELDT.BE

TOONMOMENT VAN WESTHOEK VERBEELDT

(Paula Recour, Johan Braem en Stef Ryon)

KERK ROESBRUGGE

ZONDAG 1 SEPTEMBER 2019 VAN 11 TOT 18 UUR

MAANDAG 2 SEPTEMBER 2019 VAN 11 TOT 16 UUR

Poperinge verbeeldt !

15 augustus: HEU004502879
Kunst en bier: dat is in Watou reeds jarenlang het recept voor een geslaagde zomer, en het beeld De Brouwer is daarvan een treffend voorbeeld.
Dit mooie werkje op de Kleine Markt werd ingehuldigd **op 29 augustus 1982**, ook alweer 37 jaar geleden dus!
Hier zien we Bernadette Deconinck (brouwerij Sint-Bernardus) en Albert Van Eecke (brouwerij Van Eecke) het glas heffen samen met de beeldhouwer, Adhemar Vandroemme (midden).
Deze foto werd ons bezorgd door Miranda Labaere.

Over die oorlog

'De tijd van de grote debatten over de oorzaak van de Eerste Wereldoorlog is voorbij,' schreef de Duitse historicus Oliver Janz in 2013, maar niets bleek minder waar. In Duitsland had de historicus Fritz Fischer al in de jaren 1960 voor de 'Fischer controverse' gezorgd door het Duitse aandeel uitgebreid, maar eenzijdig te belichten. Maar op academische studies over de oorlogsdoelen van de Russen (in 2011) en de Fransen (in 2015) bleef het wachten tot een heel eind in de 21ste eeuw.

Nu pas kunnen we ons een genuanceerd beeld vormen van de initiële, de continue en de beslissende verantwoordelijkheden bij het uitbreken van die oorlog. Er waren veel pogingen om Duitsland hoofdzakelijk of zelfs alleen verantwoordelijk te stellen : van Artikel 231 in het Verdrag van Versailles tot recente encyclopedische bijdragen toe. Maar daarnaast waren er ook dissidente stemmen, die wezen op de vele eenzijdige of foute voorstellingen in een eeuw geschiedschrijving over de oorzaken van die oorlog.
Over die oorlog laat één van die stemmen horen, op basis van jarenlange studie van de relevante Duits-, Engels-, Frans- en Nederlandstalige werken. Een internationaal én vergelijkend onderzoek dat al te vaak genegeerd werd. Daarbij wordt het duidelijk waarom de Franse president Poincaré zijn hond 'Bismarck' noemde. Maar uiteraard nog veel meer…

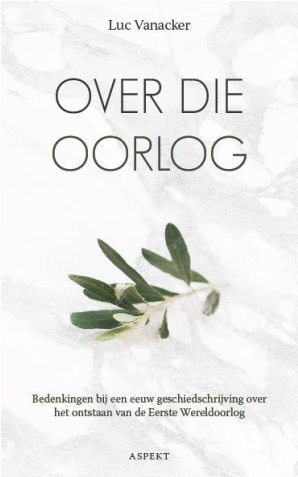

Luc Vanacker (geb. 1953) was leraar geschiedenis in Ieper. Hij heeft zich gespecialiseerd in de Eerste Wereldoorlog, vooral in de kwestie van de verantwoordelijkheden en in het niet-bezette deel van België en Noord-Frankrijk. Hij heeft al gepubliceerd in boekvorm en in bijdragen voor de WFA-magazines *Shrapnel* en *Stand TO!* en in de *Kroniek van de Grote Oorlog* en *Cross & Cockade*.

Het boek *Over die oorlog* is uitgegeven bij Aspekt en ligt te koop in de betere boekhandel voor 9,95 euro. U kunt het ook opgestuurd krijgen na overschrijving van 12,50 op rek. nr. BE47 7995 2225 5880 (BIC : GKCCBEBB) van Luc Vanacker, Helvetiastraat 44, 8670 Koksijde.

De Engelse versie (*On that War*) kan op dezelfde manier verkregen worden. Gelieve bij bestelling de gewenste versie te vermelden N of E.

Na het Dranouterfestival- met dank aan Miel de Smytter

Het resultaat van dagenlang borduren in de Bres:

Frieda Vandermarliere

Via 'facebook' lanceerde ik de 'film' **De Vikinger Saga'** *gebaseerd op een gedicht van Djoos Utendoale.*

Je kan het delen vanaf mijn facebookaccount:

https://www.facebook.com/100009661925965/videos/996349894030399/?id=100009661925965

De voordracht is van Katia Vandamme en er zit een echte Popeirngse Viking in het filmpje!

De Vikinger saga – Djoos Utendoale

Ze kwam'n van 't hoge noorden
Up snelle snekken èvoar'n
Ol die ze zag en hoorde
Peisde dan " duvels woar'n

D'eerste die 't mosten gloov'n
Ze vloog'n d'r up los
Woar'n paters ..; want ze roofd'en
Woa dat 't te vinden wos

Ezoo an ze de noame
't stoae nu nog in de bronn'n
Dat ze uut d'helle kwam'n
Lik van 'n duvel ézonn'n

't is woa 't woar'n mann'n mé boarden
Verschirkkelijk om zien!
Ze kwam'n hier buut vergoaren
Daerover go'me nie strien

Mo..; dat leerden me loaeter
Omdat dat nie é stoat
In 't boeksje van de poaters
Je weet hoe dat dat goat

Mo ja

Zie 'k nu etwoaer è rosten
Deur nuze stroaten goaen
'k bekenn'n … 't is woa, ze kosten 't!
Z'hen nulder beste édoan.

Z'haen hoorns op nulder hoof'n
En 't zweerd in nulder 'n hand
't woarn roste … en ze roofden
Of stoaeken 'n boel in brand

De die die 't overleefden
Schreev'n ton in d'annoalen
Ol klutterbill'n en beven
Over die vree vandoal'n

In schoon geschrifte stoat 't er
Mo … zyn 't geen fantazien?
Me leven nu duust joar loater
't is tyd om dat t'herzien

Z'hen nulder vry evochten
En kreeg'n 'n Nomandie
Ze kochten en verkochten
Oek dat kwam nog d'r bie

't is oek styf uut-ésleten
Deur ol die lange joar'n
Zou m't beter nie vergeten
En nieten ne mè geboar'n

Ik wil mijn lezers ook de volgende reacties niet onthouden:
Bruno Bruno Djoos utendoale,
Mie moeder e ikke stonden aan de mullewoale te wachten op de bus, twas e hondeweere!!! Regen en waaien dat geen naam had!!! Wie komt er doa plots afgereden met zijn diane, djoos utendoale!. Zegtn tegen nhus, moe gieder na poperinge? Zegt mie moeder, jouw. Komt zeere in mien diane, kga kik julder meepakken noa poperinge. A we wel e goed in auto zaten zegt djoos, ben blij met dat weer dak julder mee heb. Komt just va moeder overste e ke zeggen

ertegen, ke ontzien om me zulk Weere na poperinge te rijden, e zegt moeder overste, moa poater, je moe gie geen benauwd en, God de vader rijd met u mee. Moa zegt djoos tegen mijn moeder, ke kik liever julder mee wi, je weegt gieder meer of god de vader. 😀

Philip Hardeman pater Clerck, gin geweunen. Hij ging in de Jaren 60 naar Ruanda en had een revolver mee. ' Oenzen éere ku nietn' doen me e doën poater ' zei die. En hij zag graag schone madammen. ' 't is nie omdajje up regiem ziet, dajje ni meug kiek'n no'n menu ' :)

En let op mijn 'facebook'- pagina – binnen kort komt er een tweede van Djoos Utendoale!

't Beste bier van de wereld drink je in Poperinge – Watou !

Prijzenregen voor St.Bernardus op de World Beer Awards

- 14/08/19 om 16:59
- Bijgewerkt om 16:58

Redactie KW

De jaarlijkse World Beer Awards behoren tot de meest prestigieuze bierprijzen ter wereld, zeg maar de 'Olympische Spelen van de bierwereld'. Voor het eerst in jaren namen de brouwerij deel aan de World Beer Awards. Ze schreven vier van hun bieren in en die leverden maar liefst vijf medailles op.

Abt 12 won goud in de categorie 'Belgian Style Strong' en St.Bernardus Wit werd bekroond met een zilveren medaille in de categorie 'Belgian Style Witbier'.

Prior 8 en Tripel zijn Country Winners (nog een trapje hoger dan een gouden medaille) geworden in hun respectievelijke categorie 'Belgian Style Dubbel' en 'Belgian Style Tripel'. Prior 8 en Tripel mogen zich dus nu voor één jaar de beste Dubbel en Tripel van België heten. St.Bernardus Tripel won eind vorig jaar ook de gouden medaille op de Brussels Beer Challenge voor beste 'Belgian Style' Tripel.

En het houdt niet op, daarbovenop ontving de Prior 8 de grootste onderscheiding mogelijk in zijn categorie, namelijk 'World's Best Dark Belgian Style Dubbel'. Prior 8 werd dus niet enkel Country Winner maar ook 'Style Winner' wereldwijd, m.a.w. 's werelds beste Dubbel bier! Dit maakt ook dat het parcours dit najaar nog verder kan gaan voor de Prior 8, dan strijdt het namelijk mee voor de titel van 'World's Best Dark Beer'. De resultaten hiervan worden bekend gemaakt in de loop van september.

Zaakvoerders Hans en Julie Depypere zijn uiteraard trots op deze bekroningen: "Het is fantastisch dat onze bieren zo hoog gewaardeerd worden door de jury van de World Beer Awards. We bouwen jaar na jaar aan de kwaliteit van onze bieren en het is een mooie beloning voor onze mensen die zich dag na dag met veel liefde inzetten voor de mooie ambacht van het bier brouwen."

Willy Tillie *stuurde mij nog de volgende mail:*

Guido,
Om het volledige verhaal in geuren en kleuren (enfin ’t zijn wel zwart-wit foto’s) over Daniel Van Cayseele te lezen ga je best eens kijken naar mijn artikel in het tijdschrift Aan de Schreve jg.40 (2010) nr. 2 p. 3-22.
Groetjes, - Willy Tillie

Wat men vroeger zong

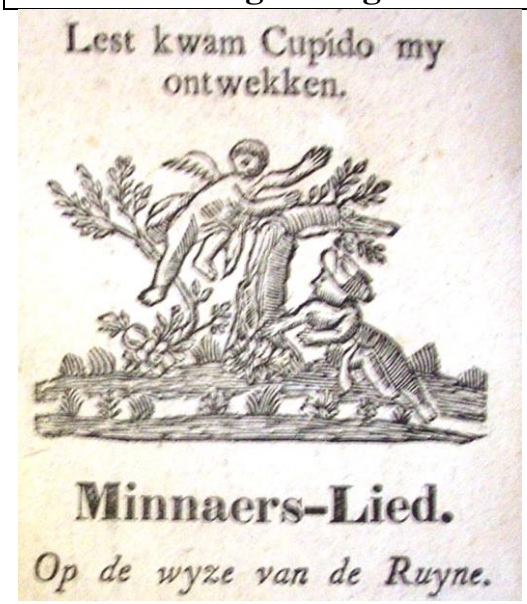

Lest kwam Cupido my ontwekken
Daer ik zoo zoet lang in myn rust
Febus die kwam my ontdekken
Want ik was zeer ontlust
Dat ik my moest otnrekken
Door slaep van uw minnelust

Ik voelde myn hert g'heel ontsteken
Dat ik moest uyt myn bed opstaen
Het was om myn liefste te spreken
Zy hoorde myn klagten aen
Lief wilt uw hoofd opsteken
En ziet uwen minnaer aen.

Stillekens gaet - vrouw Venus jonker
Want zoo my dunkt ik hoor mon peer,
Houd u gerust myn jonker
Stilt uw gelammenteer
Gaet naer huys 't is donker
Eer dat het word onweer.

Ach liefste hoe kan ik naer huys toe treden
'k zweer u zoo waerlyk als ik leef,
Dat ik hier staen beneden gelyk een rietjen dat beeft,
Liefste aenhoort myn beden,
Dat 'k u een zoentjen geeft.

Ach liefste wat is er aengelegen
Dat ik hier voor uw deurken staen
Ik en zien hagel of regen
Strom of onweer aen,laet my u maer behagen
En in uw gratie staen.

Adieu dan liefste lief verheven
Adieu dan overschoon godin
Het briefken dat gy daer heb geschreven
Daer staet er myn vonnis in
O dood beneemt my 't leven
Adieu dan engelin

Jongman, ik houd er geen ordonnantie
Gaet naer huys – ik zegg' u dat
En maekt er tog geen semblantie
In 't kussen van dit of dat
Want ik heb nooyt alliantie
Met uw persoon gehad.

Ziet daer jongman – doorleest dat briefken
Dat ik voor u leg op straet
Zeg my eens zoete liefken
Wat er geschreven staet
Hoe komt dat dan myn diefken
Dat gym y zoo verlaet.

Minne-Liedeken
VAN EENE
Dogter die haer dertel leven beklaegde.
Air : Connu.

Ik kwam lestmael door het groen gegaen
Daer vond ik een schone maget rusten
My docht zy was met min belaen
Wandelde door de groene kusten
Ik sprak haer aen met een teeder liefde
Ik zeyd - O schoon engelin
Wat hebt gy in uwen zin
Zyt gy gekwolen al door de min
Wat hebt gy in uwen zin.

Zy sprak tot my - O liefsten vriend
Ik kom hier dolen door de velden
Gy weet de liefde die is zoo blind
Door de natuer die alles verslind
Want als men heeft ons hertjen vol minne
Het is de natuer die het ons aendoet
Ach wat is het minne zoet
Het is de natuer die het ons aendoet
Ach wat is het minne zoet.

Ach riep zy in tranen vloed
Hy had aen my zyn rouw gezworen
En dat met een oprecht gemoed
Zeit eens wat dat de valscheyd doet
Want als hy my nu hadde bedrogen,
En myn bloemeken nu hadde geplukt
Dan liet hy my in den druk
Als hy myn bloemeken hadde geplukt
Dan liet hy my in den druk

Als ik myn liefsten niet vinden kan
Dan zal er my niemand bekoren
Nooyt geen ander voor mynen man
Jager en doet geen moeyte verloren
Want ik zal hem standvastig blyven
Tot dat ik van de wereld scheyd
Ik gaen in de eenigheyd
Tot dat ik van de wereld scheyd
Ik gaen in de eenigheyd

Oorlof dogterkens – wie dat gy zyt
Als gy wilt uwen minnaer beherven
Voldoet hem altyd in deugdzaemheyd
Of ander g'raekt gy hem seffens kwyt
Want als een maget moet gaen dolen

Ik sprak tot haer – O schoon engelin
Hebt gy zoo uwen minaer verloren
Zyt gy gekwolen al door de min
Is er geen ander voor u geboren
Ach mogt ik eens uw aenschyn geniten
Want gy staet er in myne'n zin
't is u die ik bemin
Want gy staet er in mynen zin
't is u die ik bemin

Nu scheyde ik van deze wereld af
En ik wil my tot ruste begeven
Dood, rukt my deze wereld af
Dat ik gaen rusten in het duyster graf
En als ik in d'aerde zal zyn gedolven
Zal ik voor eeuwig zyn van kant
En naer een ander land
Zal ik voor eeuwig zyn van kant
En naer een ander land

Gelyk gy nu aen my ziet
Dan zyde gy in 't verdriet
Gelyk gy nu aen my ziet
Dan zyde gy in 't verdriet

[Nummer 9-10]
De bende van Salembier
1796-1798
Geschiedenis en legende

West-Vlaanderen was, als departement van de Leie, naaste gebuur van het Noorderdepartement en het daaraan palende Pas-de-Calais, de twee departementen waar in 1796-1798 de bende van Salembier - de beruchte *Voetbranders van het Noorden* - aktief was. Het proces van de gegrepen bendeleden werd in 1798 gevoerd voor de kriminele rechtbank te Brugge. De enorme dossiers werden, samen met de 41 beklaagden uit Kortrijk - waar de arrondissementsjury maandenlang het onderzoek had doorgevoerd - overgebracht naar Brugge, waar een deel ervan nog heden in het Rijksarchief berusten. Onder de guillotine op de Markt te Brugge vielen op 6 november 1798 de koppen van François-Marie Salembier en twintig van zijn bendeleden, op dezelfde plaats waar, vijf jaar later, de valbijl Lodewijk Bakelandt en 23 leden van zijn bende tot algemene opluchting van stad en land, van burger en boer zou likwideren.

In de geschiedenis van de groepskriminahteit heeft de roversbende van Bakelandt niet het formaat van deze van Salembier.

De Westvlaamse ‘kapitein’ opereert binnen een beperkt landelijk deel van één provincie; de Noordfranse bendeleider is interdepartementaal, hij beweegt zich over zes departementen, van Abbeville tot Mechelen en Antwerpen, de aktie echter gekoncentreerd in Nord en Pas-de-Calais (rond Saint-Omer en Bethune).

De bende van Salembier is talrijker en in haar samenstelling moeilijker te berekenen. De leden verkeren in de steden Rijsel, Duinkerke, Douai, Bethune, Amiens, Oostende, Brugge, Gent, waar ze steunpunten of medewerkers of raadgevers hebben. In het werkveld van Bakelandt is Roeselare de enige stad die met een paar dieften in het dossier verschijnt.

De rekrutering van de Salembier-bende ligt in een ander milieu dan dat van de landelijke paupers (dagloners, wevers, zagers, bezembinders) die de Bakelandt-bende samenstellen. Rond en met Salembier werken een meerderheid van ambulant volk, *routiers:* marskramers, brocanteurs, paardenkopers, herbergiers, officieren en ook zelfs ambtenaren die meespelen.

Het Salembier-team was ook merkelijk jonger dan dat van Bakelandt bij wie 19 op de 33 leden van zijn bende tot algemene opluchting van stad en land, van burger en boer zou likwideren.

In de geschiedenis van de groepskriminahteit heeft de roversbende van Bakelandt niet het formaat van deze van Salembier.

De Westvlaamse ‘kapitein’ opereert binnen een beperkt landelijk deel van één provincie; de Noordfranse bendeleider is interdepartementaal, hij beweegt zich over zes departementen, van Abbeville tot Mechelen en Antwerpen, de aktie echter gekoncentreerd in Nord en Pas-de-Calais (rond Saint-Omer en Bethune).

De bende van Salembier is talrijker en in haar samenstelling moeilijker te berekenen. De leden verkeren in de steden Rijsel, Duinkerke, Douai, Bethune, Amiens, Oostende, Brugge, Gent, waar ze steunpunten of medewerkers of raadgevers hebben. In het werkveld van Bakelandt is Roeselare de enige stad die met een paar dieften in het dossier verschijnt.

De rekrutering van de Salembier-bende ligt in een ander milieu dan dat van de landelijke paupers (dagloners, wevers, zagers, bezembinders) die de Bakelandt-bende samenstellen. Rond en met Salembier werken een meerderheid van ambulant volk, *routiers:* marskramers, brocanteurs, paardenkopers, herbergiers, officieren en ook zelfs ambtenaren die meespelen.

Het Salembier-team was ook merkelijk jonger dan dat van Bakelandt bij wie 19 op de 33 leden boven de 35 jaar oud waren, terwijl slechts 13 van Salembiers 41 mannen boven die

grens waren.
Bakelandts bendeleden wonen voor meer dan de helft in Torhout, Staden, Ichtegem, Pittem en Ledegem, en zijn allen geboortig uit dorpen van Binnen-Vlaanderen. In de samenstelling van Salembiers bende leveren Nord en Pas-de-Calais ongeveer de helft van het effektief, de andere helft is een bont allegaartje uit Normandië, Bourgogne, Marseille, waaronder zelfs een pratriarkale Jood uit Frankfurt niet ontbreekt. Eén enkele Westvlaming, Bernard Muylaert uit Lichtervelde, als schilder gevestigd te Gent, is bij de groep
aangesloten, in los verband: in het proces wordt hij vrijgesproken.
Salembier werkte met en om groter kapitaal dan de armoedzaaiers van Bakelandt. Sommige van zijn aangesloten herbergiers verzamelen informatie voor een geplande onderneming en ook in de steden vinden zijn stelers goede helers. Zijn mannen reizen niet alleen met de postkoetsen en diligences, maar verplaatsen zich ook met eigen (of gestolen) paard en wagen. Wordt het te heet in Rijsel, Valenciennes of Duinkerke, dan nemen ze tijdelijk de wijk naar het Leie-departement, en zelfs verderop. Die buitengewone mobiliteit zal de *legende* van Salembier en zijn voetbranders in leven roepen: op twee drie plaatsen tegelijk in dezelfde nacht slaan ze toe, zo ging de mare in het Rijselse. Een imponerende bende, die met geweld in vijf kastelen weet binnen te dringen en bij voorkeur grote hofsteden aanvalt waar (volgens goede informatie) Juwelen en klinkende munt voorhanden zijn: daar lag stof in voor mythevorming en roversroman.
In een paar punten komen Salembier en Bakelandt wel overeen. De voetbranderij bij de inbraak was geen nieuwigheid, die vorm van intimidatie en terreur had reeds vóór Salembier de benaming *chauffeurs, voetbranders* in omloop gebracht, en ook Bakelandts mannen kenden dat systeem. Salembier zowel als Bakelandt wilde zoveel mogelijk het begaan van een doodslag, van een gekwalificeerde moord vermijden, omdat daarop zeker de doodstraf en halsrecht staan. In een totaal van 34 aanslagen en inbraken van de Salembiers komen slechts twee doodslagen voor. Men weet dat ook de katalogus van Bakelandts bende niet meer dan één doodslag bevat, nl. de moord op Katherina Desmedt te Pittem.
Ook in de timing komen de twee benden overeen. Salembier was 13 maanden aktief; na zijn (vierde) arrestatie duurde het proces 18 maanden. Bakelandt was 18 maanden in aktie; in de gevangenis heeft hij twee jaar en 7 maanden gewacht op het vonnis en de executie.
Ten slotte in hun gedraging tegenover de justitie gelijken Salembier en Bakelandt roerend op elkaar.
Bij het gerechtelijk
onderzoek na hun arrestatie verschaffen ze bereidwillig en zelfs voorkomend inlichtingen over hun medeplichtigen. De politionele opsporing van hun bendeleden hebben ze zelf zeer bevorderd. Salembier schijnt dit te hebben gedaan in een geest van fatalisme. Hij verwachtte en verlangde geen kwijtschelding, voor zijn 'goede wil' vroeg hij alleen om niet in het reglementaire *rode hemd* naar het schavot te moete gaan.

Salembier in West-Vlaanderen

Het werkterrein van Salembier en zijn bende ligt, zoals gezegd, hoofdzakelijk in de buurdepartementen (Nord en Pas-de-Calais). In deze mededeling willen we ons beperken tot zijn excursies in en door onze provincie in 1796-1797.

1. Duinkerke - Poperinge - Torhout en terug

Met plannen om naar Engeland over te varen komt Salembier in Duinkerke, en stoot er op twee bendegenoten. Een nieuw plan is dadelijk klaar: over het Leiedepartement zullen ze naar Rijsel afzakken. Aan het kasteel van Proven voorbij gaan ze overnachten in de herberg ***De Gapaert,*** op de weg Roesbrugge - Poperinge. Gedurende de nacht slaan ze de waard neer met een blaaspijp, en zijn vrouw en haar dienstmeid met een hamer. Wanneer ze

gewaarworden dat de baas in het duister is ontkomen, trekken ze ijlings naar Poperinge en dan verder richting Torhout. Bij Kortemark vallen ze op andere bendeleden en gaan er samen in een herberg een plan uitwerken voor een aanslag op een grote hoeve in het Rijselse (Lambersart). Na de uitvoering ervan zullen ze zich op Menen terugtrekken.

2. *Rijsel - Gistel - Oostende - Duinkerke*

Salembier en zijn metgezel Martel hebben bij Arras elk een paard gestolen. In Rijsel durven ze niet lang pleisteren, ze rijden snel over Waasten, Ieper, Diksmuide naar Gistel, waar ze in *De Sterre* gaan logeren. Hier ontmoeten ze een bedekt medewerker in de persoon van de sekretaris van het kanton Gistel, een genaamde Lachaise. Van hem krijgen ze vier paspoorten in bianco. Deze ambtenaar blijkt, volgens het politierapport een begaafd en behendig man te zijn, volkomen onbetrouwbaar; later wordt hij wel gearresteerd doch niet veroordeeld.
De tocht gaat verder naar Oostende waar de twee ruiters in *Den Hert* een goeie kennis ontmoeten, een zekere Albert Labbé, Rijselnaar, ex-officier uit het belgisch legioen, tegenwoordig negotiant en paardenkoper. Labbé koopt een van hun paarden, het andere gaan ze verhandelen in Gent waar ze afstappen in het *Hof van Holland* (in de Mageleinstraat) om, zodra de zaak geklonken is, in een huurkoets met twee paarden naar Brugge te rijden. Ze hebben weer provisie en geraken snel - met de barge over Oostende en Duinkerke - in Cassel. Daar, in het ommeland van Cassel en Hazebroek, ligt het terrein van hun volgende aanslagen.
Gedurende zijn verblijf te Oostende (half Oktober 1796) had Salembier de gelegenheid gevonden om in te breken in de St.-Pieterskerk. 's Avonds had hij zich in de kerk laten insluiten, terwijl zijn vriend Labbé op het kerkhof de wacht hield. Door een klein venster van de sakristie geraakte hij op straat met een eerder bescheiden buit: een ronde doos (pyxis) van massief zilver, een koorhemd en een tinnen theepot die hij in 't donker voor een zilveren had genomen.

3. De moord op de huurkoetsier te Laken

Na een serie verspreide operaties in Nord en Pas-de-Calais voelde Salembier zieh, in november 1796, door de politie geschaduwd. Met drie mannen wipt hij over naar het veiliger Leiedepartement. Ze gaan logeren in Diksmuide, in het *Gemeentehuis*, bekend rendezvous van hun werkgroep, en beramen er een aanslag op een hoeve in Kaaskerke, wanneer... opeens Lachaise opdaagt, de reeds genoemde advokaat-kwâraad van Gistel. En met hem de omkeer. Ze draven naar Gent, waar ze een zware diefte plegen; naar Mechelen, waar hun plan van inbraak in de kathedraal mislukt. De vier zullen zich nu verdelen, Salembier zal met Berry samengaan. Het ordewoord is: zo snel mogelijk van hier weg, terug naar Duinkerke.
Salembier en Berry bereiken Antwerpen. Paarden moeten ze hebben, dringend paarden om, behoedzaam en snel, in hun eigen streek te geraken. Hun plan is, Antwerpen verlaten in twee rijtuigen: Salembier rijdt met Berry over Brussel, de twee andere moeten langs elders rijden naar Duinkerke waar ze elkaar zullen terugvinden.
Nu zal de tocht Antwerpen-Brussel voor Salembier fataal worden: de tweede en laatste (officiële) moord van zijn bende ligt op die route, en hij is er persoonlijk in betrokken.
Salembier en Berry gaan in Kontich eten bij Vander Auwera, een goede herbergier en huurhouder, die voor hen zijn sjees inspant en ... vooruit naar Brussel. Mechelen is voorbijgereden. Vander Auwera verfrist en peistert zijn paarden. Salembier wordt ongerust, hij raadt de intenties van zijn gezel, neen toch, neen Berry, doe dat toch niet... Niet lang zijn ze weer ingestapt, baas Vander Auwera gaat aan 't vertellen, nog geen veertien dagen geleden werd op de Leuvense baan daar, een diligence aangerand... En zie, 't is gebeurd. De man is de keel toegestropt, ruggelings gegrepen door Berry. Geen schrei, geen kik. Bij de brug van

Laken werpt Berry het lijk van baas Vander Auwera in de Zenne, een eind gaat hij in 't water om het dieper in 't riet te krijgen

In Brussel gaan de twee mannen logeren in *Hotel Bellevue.* Met hun gestolen sjees en paarden rijden ze naar Gent, in de stad durven ze niet uitspannen. In Brugge gaan ze wel uitspannen in het *Hotel du Commerce* (St.-Jakobstraat) en rijden dan door naar Gistel, waar ze de onmisbare sekretaris Lachaise op hun weg vinden, en bereiken Duinkerke. Hier zijn ze ver genoeg om hun paarden te verkopen. En toch niet ver genoeg. In feite zijn ze in 't net van de politie gelopen. Ze pogen nog weg te geraken maar worden in de straten van Duinkerke door het volk gegrepen.
Dit was de vierde en laatste arrestatie van Salembier die nu, in de ijzers, naar Rijsel en Brugge zal overgaan. Terwijl de bendeleden, in maandenlange boevenjacht, door de politie worden ingerekend.
Deze laatste episode delen we uitvoerig mede omdat de *aanslag op de koetsier* een kapitaal stuk is in het dossier van de beschuldiging. En deze sensationele moord zal, in bericht en literatuur, uiteraard vooropstaan en met veel varianten in de omstandigheden worden beschreven en verteld. De moord op de koetsier te Laken zal naar de Westvlaamse kust worden verplaatst. De ongemene mobiliteit van de bende was, voor de volksverbeelding, verbijsterend en opwindend tegelijk.

Salembier en zijn bende in de volksoverlevering
Het proces voor het assisenhof, onder het voorzitterschap van J.J. De Keersmaker, werd gevoerd in de voormalige Minderbroederskerk (palend aan Pandreitje). Griffier was F. Verplancke. De beklaagden hadden elk hun advokaat. Het vonnis viel, na 12 dagen zitting, op 1 oktober 1798.

De *Sententie* van het proces werd gedrukt bij de drukker van de *Gazette van Brugge.* Een brochure van 70 bladzijden die, gedurende de weken vóór de executie, was 'te bekomen voor den prijs van 7 stuyvers courant' bij de Brugse drukker (Bogaert en zoon) in de Kuipersstraat, en bij B. Gombert te Oostende. Dit drukje bevat de tekst van de 17 akten van beschuldiging, die op het proces werden voorgelezen, betreffende misdaden die, zoals gezegd, merendeels in het Franse Noorden waren bedreven. De titel ervan luidt: '*Sententie* uitgesproken door den Crimineelen Regtsbank van het Departement der Leye, in daten 9 Vendemiaire, 7ste jaer der Fransche Republieke, een en onverdeelbaar, jegens François-Marie Salembier en zijn Medepligtighe'.
De Gazette van Brugge van 7 november 1798 brengt het volgende bericht over de executie die daags te voren op de Markt onder een enorme toeloop van volk was voltrokken.
'Brugge den 17 Brumaire. - Eyndelyk is de aerde van de tegenwoordigheid van een-en-twintig berugte schelmen gezuyverd geworden. De roovers bekend onder de naam van *bende van Salembier*, hebben gisteren hunne lang verdiende straf ontfangen.
François-Marie Salembier wierd voorop alleen in eene kar, en de twintig andere allegader op eenen wagen agter hem aengebragt. Om 4 ueren en 12 minuten begon te guilliotine te werken, en 7 minuten naer 4 ueren en half was het gansche werk voltrokken. Iedereen stond verbaest over de onbevreesdheyd waermede die schelmen het schavot opliepen en hun hoofd onder het doodlijk mes leyden. Jammer was het dat zooveel moed in 't hert van ontaerde schelmen geplaetst was.

Salembier trad den eersten zyne kar af, ging met eenen koelen moed het schavot op, en groete de omstaenders; hij sprak eenige woorden, doch die weynig gehoord wierden, dewyl zyne maets die hem haetten, zyne stem door een woedend geroep bedekten. Men liet het mes neder, maer den slag mislukte en het hoofd was niet geheel afgesneden; dus dat het maer met den tweeden slag gevallen is. Toen zyn lichaem losgemaekt wierd, brak iets aen de plank waerop de misdaedigen gebonden worden; maer dit verhinderde de executie der andere niet, dewyl zy, zonder gebonden te zijn, hun hoofd onder het mes bragten.
Alleen den lesten moest op het schavot gedraegen worden, want 's morgens had hij zig eene wonde toegebragt met zijn hoofd tegen de traillen van zyn kot te slaen, hoopende zig het leven te benemen, waardoor hij heel verzwakt was.
Vier dergene die tot de yzers veroordeeld zijn, zaten op een ander schavot ten toon, om de dood-straf hunner medepligtigen te zien'.
Na dit bericht en de genoemde brochure van Oktober 1798 wordt over Salembier en zijn bende in onze taal niets meer geschreven noch gedrukt. Opmerkelijk is ook dat onze gelijktijdige Brugse en Westvlaamse memorialisten (Van Walleghem, Verbrugge, van Huerne; Cuvelier, Rybens) geen woord
zeggen over de Voetbranders van het Noorden - zoals ze ook zwijgen over de bende van Bakelandt.

In de volksverbeelding echter heeft Salembier ook in ons gewest zeker voortgeleefd. In het Franse Noorden, en met name in Rijsel en ommeland waar het hoofdkwartier van de bende gelegen was, blijkt de legende rond de Voetbranders zijn eigen gang te zijn gegaan. Lenotre zal ca. 1890 die overlevering opvangen en in zijn 'petite histoire' verwerken.
Salembier was, zo werd daar verteld, een aanzienlijk en zeer geëerd negotiant in Rijsel. Naar de omstandigheden treedt hij op als Engelsman, landloper, gendarme, Oostenrijks officier, een mysterieus leven leidend onder telkens weer andere gedaante. Hij doorloopt het platteland, bestudeert er de afgelegen grote hoeven. 's Nachts gaat hij dan met zijn trawanten, gezwart of gemaskerd, pistool in de vuist, dolk tussen de tanden, de muren bestormen, de deuren inbeuken. Zijn bendeleden binden en knevelen de vrouwen, branden de voeten van de mannen, steken de schuren in brand, stelen geld en juwelen. Onder zijn leiding. En 's anderendaags zit Salembier rustig en argeloos in zijn Rijsels kantoor. In Artesië was zijn eerste kommies een bevrijde galeiboef die een rijk landbouwer bij Ariën was geworden. Die man had het vertrouwen van al de boeren uit de streek gewonnen, was er hun zaakvoerder en raadsman bij hun besparing en hun beleggingen en was ook tegelijk... de informateur van Salembier.
In deze voorstelling ligt reeds het motief van het 'dubbele leven' van een Salembier, man uit de hogere stand, die door zijn duivelse behendigheid en stoutmoedigheid, onbekend, onvatbaar, met een mysterieuze aanhang, de hele streek tot in Duinkerke terroriseert.
De Voetbranders van het Noorden zullen, veertig jaar later, hun intrede doen in de literatuur via een sterk geromanceerd Engels verhaal en een uitvoerige Franse griezelroman.
Salembier in het kortverhaal van Addison (1838)

In het gedenkwaardig jaar van Conciences *Leeuw van Vlaanderen* (1838) verschijnt te Brussel een bundel histo-
[p. 265]
rische (?) verhalen onder de titel: *The Diary of a Judge.* De auteur ervan is een debutant, met name Henry R. Addison, die naderhand meer (en beter) historisch werk over onze gewesten zal publiceren. Dit zogenoemde 'Dagboek van een Rechter' gaat uit van de makkelijke fiktie: de (Engelse) auteur heeft van een (uit Frankrijk) geëmigreerd rechter een dagboek overgeërfd dat hij nu in het licht geeft. Hij bekent zelf dat hij 'aan de mantel der waarheid een licht borduurwerk van fiktie heeft toegevoegd, dat hij sommige namen verzwijgt en data verandert, maar in hoofdzaak bij de echte feiten blijft'. Uit de volgende samenvatting van zijn verhaal, dat de blz. 7-67 van zijn uitgave beslaat, zal blijken dat de auteur zo kreatief tewerk gaat dat de elementen van historie en overlevering beslist in de minderheid zijn geraakt.
Addison noemt slechts twee historische personen: Salembier en zijn luitenant Villedieu.
Salembier is een schatrijke *Graaf Salembier* en woont te Brugge in de Spanjaardstraat, in een groot herenhuis waar hij schitterende galafeesten geeft. Van daaruit 'werkt' hij, onbekend, met zijn bende die door Pierre Villedieu, een ex-officier van de dragonders, wordt aangevoerd. Als mysterieuze chef van de Zwarte Bende (the Black Gang) draagt graaf Salembier de naam *Paul Le Noir.* Salembier brengt het zover dat hij tegelijk als Organisator van straatroverij en als chef van de opsporing ervan optreedt.
Twee moorden van de *Gang* staan in dit verhaal. Een schepen van Brugge wordt op een dienstreis naar Oostende overvallen en vermoord. Op de Blankenbergse steenweg worden een koopman en zijn knecht neergeslagen en *in de vaart geworpen*. Salembier - Le Noir zal nu een brave kortwoner van Blankenberge, Charles van Ecke, die verloofd is met Charlotte Gaesbek, de 'Bloem van Blankenberge', laten beschuldigen en guillotiineren. Door toedoen van wanhopige Charlotte wordt dan de ware moordenaar ontmaskerd: Salembier is kapitein van de gangsters en (de nu gearresteerde) Villedieu is zijn luitenant. Beide gaan in de ijzers. Salembier verklikt de negentig mannen van zijn *Gang...*
De executie van de 21 mannen op de markt te Brugge wordt naar de feiten beschreven, toch kan de auteur niet nalaten de executie van de laatste, eenentwintigste man ultra-romantisch te orkestreren. Een van die 21 was onder het stro van de politiewagen gekropen. De beul op de Markt ging aan het twijfelen of hij 20 of 21 maal de bijl had laten vallen. De koppen heft hij uit de zavelmand, 6en voor één. Hij telde er maar twintig. De kar was al weggereden, doch een jongen had een been uit het stro zien uithangen en teken gegeven. De kar keerde dan terug om nummer 21 aan het mes over te leveren. Die slotepisode is even verzonnen als heel de zeer kunstmatige idylle van Charles en Charlotte van Blankenberge.
Addison weet nog in een laatste voetnoot te melden dat de schedel van luitenant Villedieu in zijn tijd (1838) bewaard was bij een anoniem Doctor B., een eminent geneesheer in Brugge. Een zake-lijk (?) detail, om de losse fantasie van zijn relaas te dekken ?
Gelukkig staat vooraan het verhaal een nota van toelich-ting, gedagtekend te

Brugge, waarin Addison de bende typeert zoals ze, naar zijn bewering, in de lokale overlevering voorkwam. De Streek van Brugge en heel West-Vlaanderen werd geterroriseerd door *Banditti,* gekend onder de naam, Zwarte Bende *(Black Gang),* die 96 leden telde. Ze waren op militaire wijze georganiseerd, ingedeeld in drie of vier brigades. Deze werkten gesynchroniseerd, pleegden moorden tegelijk in ver van elkaar gelegen plaatsen. Algemeen werd aangenomen dat een man van hoge rang, een persoon uit de *haute société'* hun plannen leidde. Slachtoffers vielen aan de lopende band, en de politie kwam er niet op, Rijken werden uitgeschud en van kant gemaakt. Hun reizen, hoe zeer ook geheimgehouden, waren hem bekend, hun brieven en boden werden onderschept. In zijn angst geloofde het volk dat ergens een helse macht deze geduchte Bende beschermde en bijstond.
In deze bondige nota hoort men duidelijk de weerklank van de (boven vermelde) overlevering van Rijsel, die door Addison alleen nog wat wordt aangedikt.

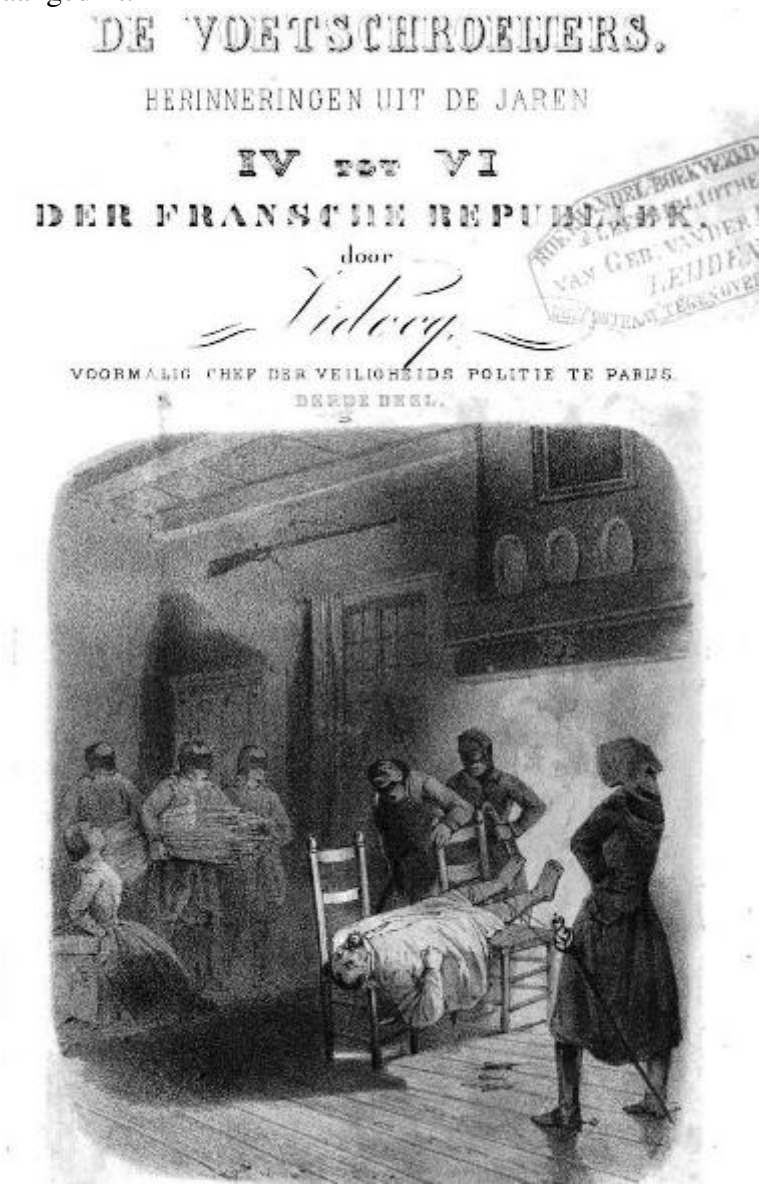

Salembier in de roman van Vidocq (1845)

In 1845 verscheen te Parijs (Comptoir des Imprimeurs reunis) een vijfdelige roman onder de titel: *Les Chauffeurs du Nord. Souvenir de l'an IV à Van V.* De auteur van dit werk was niemand minder dan Francçois-Eugène Vidocq, geboren te Arras in 1775, een oud-militair die het van gauwdief tot spion en weldra tot chef van de Brigade de Sûreté had gebracht, om ten slotte hoofd van Politie te worden. Een echte belichaming van de Engelse spreuk: *Set a thief to catch a thief.*
Onder de naam van Vidocq waren reeds in 1828-29 vier delen *Mémoires* verschenen. In zijn *Chauffeurs du Nord* van 1845 heeft Vidocq een 'geschiedenis' van Salembier en zijn bende samengebracht die zowat 5 % geschiedenis en 95 % legende en fantasie is. Rond Salembier en zijn roversbende groepeert hij een panorama van groepskriminaliteit, verzameld uit eigen ervaring, uit politie-rapporten, en rijkelijk aangevuld door eigen verbeelding.
Historisch is wel dat de twintigjarige Vidocq in het *Petit Hotel*, de bekende gevangenis van Rijsel, Salembier en zijn maat Narcisse Duhamel had ontmoet. Hij had er hun ontvluchting uit dat 'huis van arrest' weten gebeuren. Zelf was hij geen lid van de bende geweest, doch als jonge Artesiër (ook de tien jaar oudere Salembier was een Artesiër, uit Ariën) had hij genoeg horen vertellen over die *Chauffeurs* die heel het Noorden, van Duinkerke tot Arras, terroriseerden. Hij naderde de zeventig toen hij, na een bewogen leven bij recherche en politie, zijn wijdlopige moord- en griezelroman met Salembier als hoofdfiguur op de markt bracht.

Salembier in De Galgenboek van Brugge (1860)

Op grond van herinneringen die te Brugge onder het volk voortleefden, werd ca. 1855 het verhaal opgesteld van de misdaden die sedert het invoeren van de guillotine (1792) met de dood werden gestraft. Dit verhaal werd ca. 1860 gedrukt te Brugge (zonder datum) door 'Snelpersdruk L.M. Herreboudt en zoon, St.-Jacobsstraat.
loze auteur handelt o.m. over de struikrovers uit de Franse tijd 'die gekend ıder de naem van binders, knevelaers, voetwarmers'. Tot dit tijdvak behoren, zo schrijft hij, de benden van Bakelandt, Salembier en andere 'gevonnisd en onthoofd te Brugge. Die beruchte gedingen zijn gedrukt geweest, en derhalve genoegzaam veropenbaerd. Nutteloos er hier breedere melding van te maken'. Toch wil de auteur 'iets reppen over de bende van Salembier, waarvan de misdaden minst bekend zijn, daer die struikroovers te Rysel verbleven en derhalve aen Frankrijk toebehooren'. De bladzijden 9-16 zijn dan gewijd aan die bende.
Uit zijn verhaal lichten we hier alleen een paar motieven die als een lokale verrijking van de legende voorkomen.
Kapitein *Villedieu* is officieel aangesteld als chef van een vliegende kolonne, samengesteld uit een selektie van verscheidene garnizoenen, met de opdracht de bende op te rollen. In feite werkt die officier in verstandhouding met Salembier. Met het gevolg dat de Voetbranders, wantrouwig geworden, voor dat politie-apparaat van het Noorden wegvluchten en naar de Leie- en Scheldedepartementen overkomen.
Salembier zelf was bijzonder stoutmoedig: met zijn troep pleegt hij in één nacht drie diefstallen in dezelfde gemeente. De stormklok wordt geluid, doch ze ontkomen *op hun snelle paarden.*

Dan komt het grote stuk, de moord in de huurkoets.
De gebroeders Salembier huren een rijtuig met twee paarden en koetsier *in een grote gemeente bij Brugge.* Tegen de avond zijn ze zeker terug, zeggen ze. Gekomen bij de kust steken ze de koetsier neer en *dragen hem op het strange.* Aan een verwonderd voorbijganger maken ze wijs dat ze de koets zonder koetsier hadden gehuurd. Dat was te straf. De man gaat alarm slaan, de wacht zet de achtervolging in. De twee boeven kunnen nog uit de koets ontkomen, maar worden opgebracht door vissers die het lijk op het strange hadden gevonden. In de gevangenis te Rijsel gaat 'de oudste' Salembier door de knieën, hij maakt zijn medeplichtigen bekend 'de manier aenwyzende op dewelke men ze kon aenhouden'. (Proces en vonnis worden verder verhaald volgens de gedrukte Sententie).
Opmerkelijk is hier weer de transpositie van de moord op de huurkoetsier bij de brug van Laken. Een topografische transpositie van Brussel naar de Vlaamse kust, terwijl het gebeuren chronologisch juist wordt gesitueerd: de moord op Vander Auwera heeft wel de arrestatie van Salembier in Duinkerke en het einde van de bende voor gevolg gehad.
Tussen de *Sententie* van 1798 en *De Galgenboek* van ± 1860 werd in boek noch blad iets over Salembier (en evenmin over Bakelandt) in onze taal gepubliceerd. De Galgenboek is nagenoeg te gelijkertijd met de Bakelandt-romans (1858-1860) van Cracco en Huys op de markt gekomen(20).
[p. 269]
In die tussentijd had ook bij ons de roversbenderoman zijn plaats veroverd in de dichte gelederen van de historische roman. De opkomende volksschool en Conscience hadden het volk leren lezen, er was vraag naar lektuur over moord en sensatie in eigen taal.
In de eerste volksbibliotheken - ontstaan in de periode 1845-1860 - zijn boeken over roverij en moord gevraagde nummers. Uit de 'Bibliotheek van Goede Boeken' (gevestigd in de Kapittelstraat) te Kortrijk brengt de *Algemeene Naemlijst der Vlaemsche Boeken* van 1842-1857 en het Supplement van 1858 (gedrukt bij Armand Gernay, Budastraat) een dankbare informatie.

Aanwezig in de Katholieke Boekerij zijn in 1855-1858:

1. De Bokkenrijders in het Land van Valkenburg. door P. Ecrevisse. Brussel 1845.
2. De Voetwarmer of Moneuse en zyne struikrovers. - (De voetbrander Moneuse werkte in 1796 in Zuid-Henegouwen en was een schrikfiguur in die streek). Doornik, Casterman, z.j.
3. De Stroopers of de gevaerlyke gevolgen van toorn en plagerij. Antwerpen, J.P. Van Dieren, z.j.
4. De Struykroovers of de gevaren der gramschap, met andere vertellingen. Naer het Duitsch. Gent, Van Ryckeghem, 1838.
5. De Baenstroopers van Auvergne, gevolgd van het Kind der Uitwykelinge. Doornik, Casterman, z.j.
6. De Rooverskapitein of dwaling en leedwezen. Roeselare, David van Hee, 1857. (Kleine katholieke Bibliotheek).
7. Verhael der euveldaden van Baekelandt en zyne talryke bende, door P.D. Cracco. Roeselare, David van Hee, 1856. (Kleine katholieke Bibliotheek).

8. De roover Terror of de Voetwarmers. Getrokken uit de geschiedenis der Fransche Staetsomwenteling, door P.D. Cracco. Roeselare, David van Hee, 1858 (Kleine katholieke Bibliotheek). - Verwerkt elementen uit de geschiedenis van Salembier.

Wanneer Victor Huys in 1858 in de *Standaerd van Vlaenderen* zijn eerste Bakelandt-legenden in feuilleton publiceert, zijn de (zelfs in de titel moraliserende) verhalen over roversbende en roverskapiteinen doorgedrongen in de volkslektuur. Zijn werk, dat ditmaal ook een echt en blijvend stuk vertelkunst zal zijn, heeft aan de miseriemensen die, in een kriminogene groep onder het geleide van Bakelandt en Busschaert
enkele kantons van West-Vlaanderen hadden onveilig gemaakt, een dimensie gegeven die blijkbaar is afgekeken van de Voetbranders van het Noorden. Sociologisch bekeken mag men zelfs zeggen dat Huys zijn schamele Westvlaamse bende een formaat en een virtuositeit toekent die in feite aan de interprovinciale en polyvalente bourgeois-bende van Salembier zijn ontleend.

A. Viaene

B.

Bijlage

Joodse opkopers rond Salembier

Opmerkelijk zijn de betrekkingen van de bende van Salembier met een aantal Joodse opkopers. In Rijsel doen ze zaken met Jacob Mayer, van Frankfurt en Simon Keise, alias Chemikeisen; in Amiens met Bernard Lyon (Loeb), een bekende figuur bij de trafikanten en brocanteurs. In deze laatste stad en in Arras hadden ze ook kontakt met de Joodse bende van Abraham Jacob. Luitenant van deze ‘kapitein’ Jacob was Picard Candecaud, die gehuwd was met Dina Jacob, zuster van de kapitein. Zie Sangnier a.w. 173 187-190.

Kapitein en luitenant van de bende

De naam *kapitein* in het bendewezen - waar gedeserteerde of afgedankte soldeniers meestal een goede plaats innamen - is traditioneel vanaf de 15e eeuw. De Groententers vormden in 1453 een geduchte roversbende van 6000 man ‘ende hadden enen edelen hoefman tot enen cappetein’. (Divisiekroniek, 1519, f. 314).
De beruchte bende van de Witte Veer, die in 1722 het grensgebied van Holland en Staats-Brabant onveilig maakte, werd geleid door een kapitein en een luitenant. In Gelderland werkt in 1722 ook een bende ‘waerover een capiteain ende oock een coninck ghesteld is, die in een coetse zou rijden’. (O. van Kappen, Gesch. der Zigeuners in Nederland 162). De hoofdman van de *binders* in de streek van Oudenaarde, N. De Witte, draagt in het Dagboek De Rantere ook de

naam kapitein. (Biekorf 1971, 299). Ten tijde van Salembier en Bakelandt was *kapitein* de traditionele benaming voor de leider van een roversbende.

Helers van de bende

Voor ontmoeting en verheling hadden de Voetbranders verzamelpunten in verscheidene dievenkroegen *(tapis francs):* in Rijsel (3 herbergen); in Valenciennes, in een Café gehouden door Medee, tamboer-majoor van de Garde Nationale, een deskundige in het vak; in Duinkerke, in een herberg van het havenkwartier; in Ieper, in de herberg van Pieter van Cassel; in Arras, in *Le Bon Laboureur*, een gelegenheid gehouden door Roussel, kapitein van de Garde Nationale; in Duinkerke, bij de kleermaker Jolive.
Valse (of blanco) paspoorten - onmisbaar bij hun verkeer op de wegen - kregen ze bij hun

patronen Labbé te Oostende en Lachaise te Gistel, alsook bij de pas genoemde Médée te Valenciennes en Jolive te Duinkerke, bij wie de bende ook haar wapendepot had.

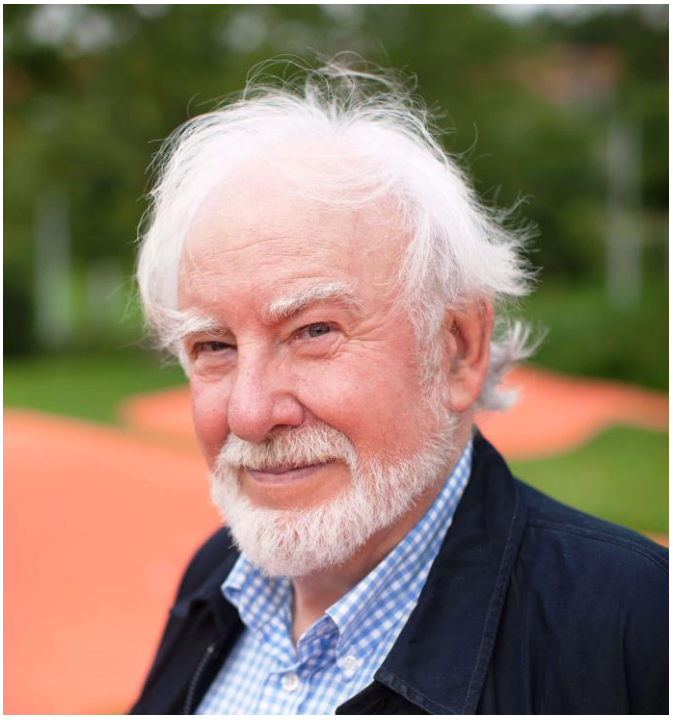

Met dank aan Ivan Top die ons dit artikel doorspeelde.

Nummer 207A **Doos Gazette** **september 2019**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Alle goaten zijn trekgoaten zei de vint, en é sloot de schapraaideure.
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 615 lezers

Beste abonnee

Monumentendag

Een unieke kans om het Neerhof te bezoeken!

In het boekje van 'Open Monumentendag' staat er het volgende over onze hopast:

Dit astencomplex is een samenvoeging van een oude hopast uit de tweede helft van de 19>° eeuw (1858) en een jongere ast en sulferast uit het interbellum (1930). Enkele typische kenmerken zoals de gemetselde oven of de 'zeuge' en de houte eestvloeren getuigen van een vroegere fase in de ontwikkeling van de hopasten. Dit unieke erfgoed werd recent volledig tot werkbare toestand gerestaureerd.
VZW 't Neerhof, Krombeekseweg 32, Popeirnge

Rondleidingen: starten om 10 u., 11 u. – 13 u., 14 u., 15 u. en 16 u.
Inschrijving verplicht op
www.co7.be/openmonumnetendag

De site is om veiligheidsredenen enkel toegankelijk onder begeleiding en voor personen vanaf 16 jaar. Stevig schoeisel is noodzakelijk.

Ondergetekende Guido Vandermarliere, is momenteel nog een kleine prentententoonstelling in elkaar aan het steken rond de evolutie van de hopasten en we voorzien ook een klein cafeetje om iets te drinken en even te kunnen napraten.

Ook nu weer werd het DiMPop – het digitaal museum voor Poperinge – aangepast met twee artikels. LEES DE GESCHIEDENIS VAN POPERINGHE !!!!!!

't Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

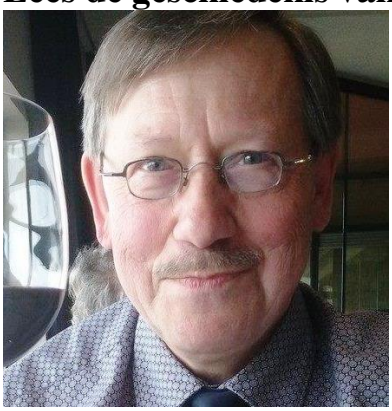

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van 't Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot 1413.*

https://tneerhofvzw.be/

Jaar 1430-1435

De opstand van de Casselnaars – de boeren van de Westhoek?
Of waren het de kerels tegen Philips, 't was ook een schone!
De Poperingenaars kopen het Korenhuis aan.
Waarom kocht de abdij ter Duinen de Melckkamer aan,
en wat was de Cuilstoot?

Jaar 1430 - Conscience

Viel Poperinge onder het Kerlingaland van Conscience?
Waren de 'ridders van Poperinge 'kerels'?
Saks tot ter dood!

Monumentendag

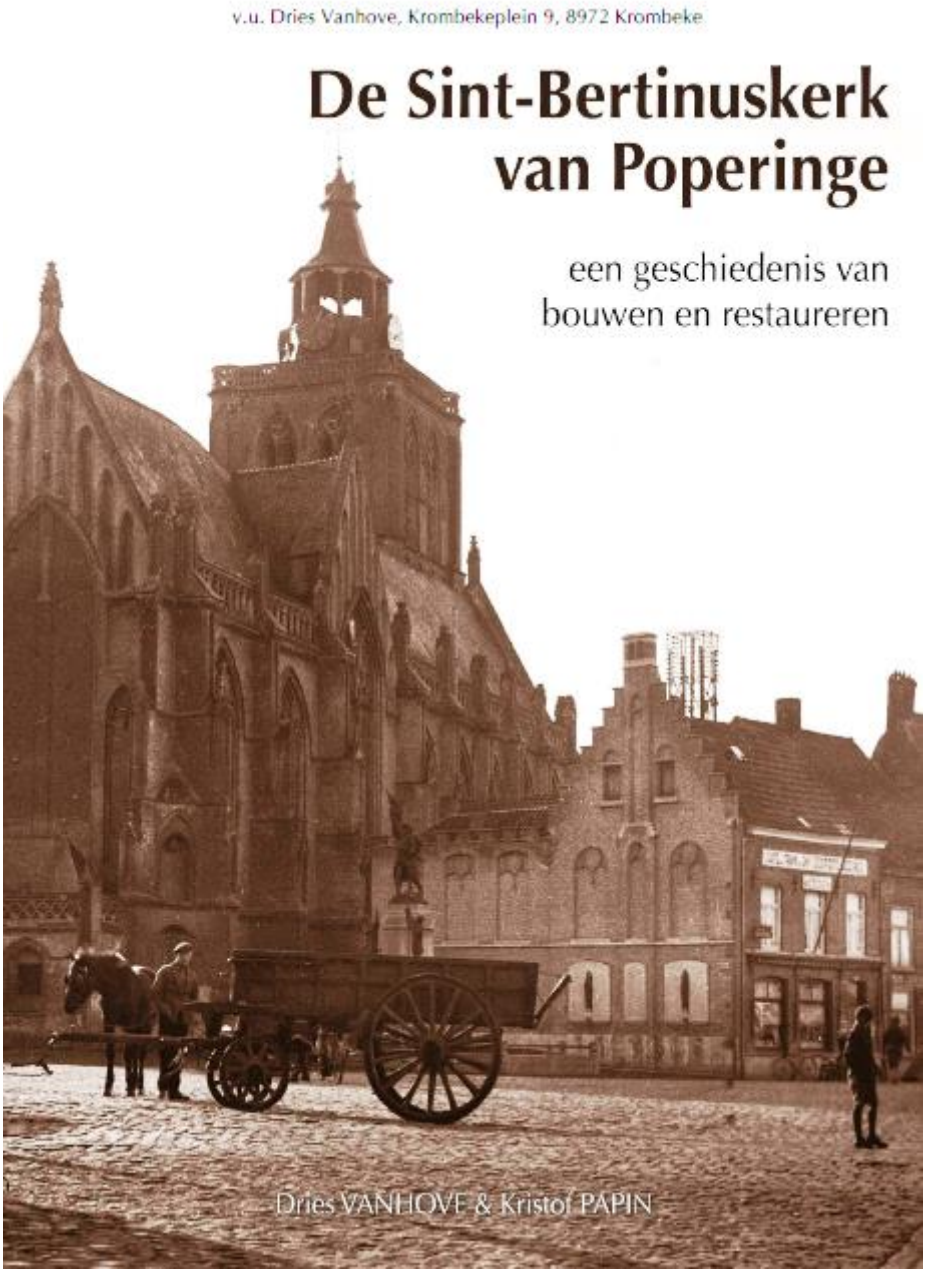

130 jaar restaureren aan de Sint Bertinuskerk (1855 – 1985)
Tentoonstelling en rondleiding

Tussen 1855 en 1985 stond de Sint Bertinuskerk bijna één derde van de tijd in de steigers door restauratiecampagnes. Restauratiearchitect Dries Vanhove en historicus Kristof Papin hebben jarenland onderzoek gedaan naar de bouwgeschiedenis van de oudste kerk van Poperinge. Dit onderzoek resulteert nu in een boek met tal van nieuwe inzichten. Tijdens de rondleidingen breng je een uniek bezoek aan de toren.

Kerkfabriek Sint Bertinus i.s.m. Dries Vanhove, Kristof Papin en Stad Poperinge
Tentoonstelling doorlopendopengesteld tussen 12 u. en 18 u.
Rondelidingen starten om 14 u. – 15.30 u. en 17 u.
Inschrijven verplicht

De Lovie

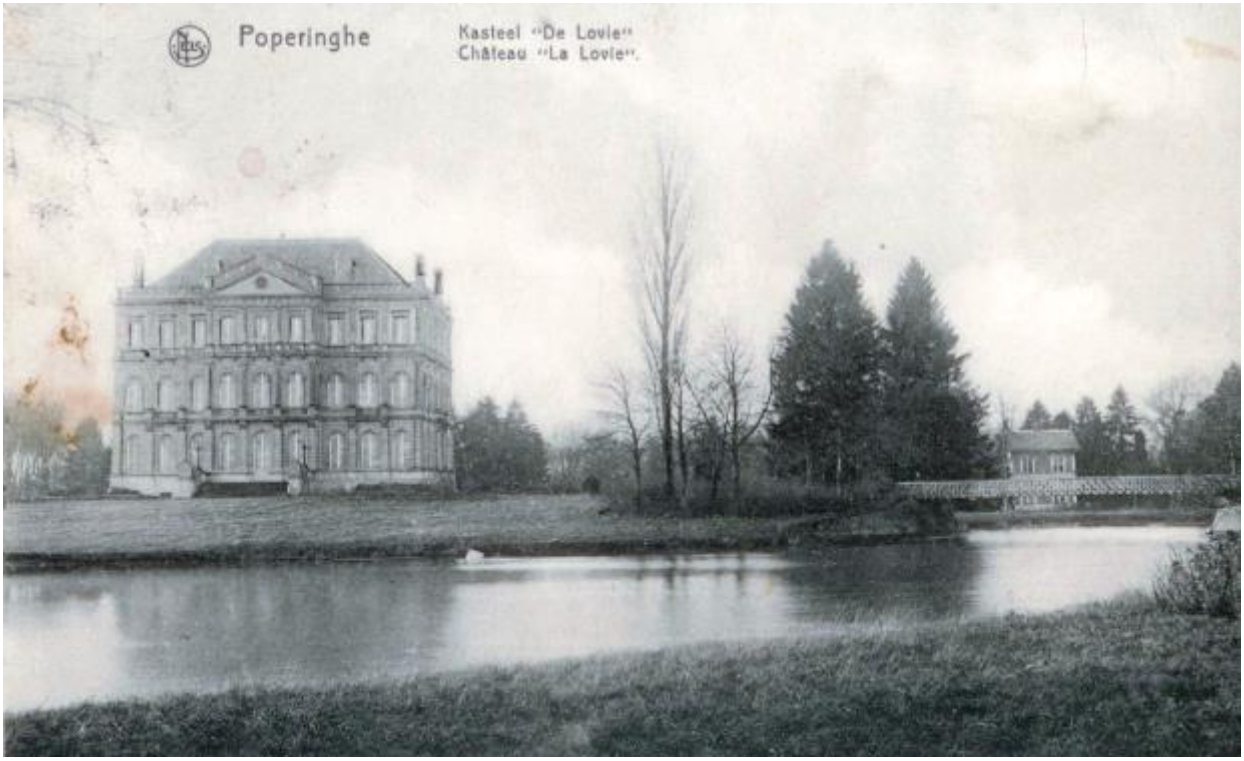

Kasteeldomein De Lovie: landschapskunst door de eeuwen.

Met de gids duik je in de wereld van de landschapskunst. Hoe keek men tijdens de aanleg van het domein naar het landschap?
Wat zijn de interessante kenmerken en wat vinden we er vandaag van? We wandelen langsheen verschillende bezienswaardigheden en leggen de link met de hedendaagse kunst op het domein. Afsluiten kan je in eht kasteel emt een streekeigen natje en een droogje.

De Lovie VZW
Wandeling start om 14 u. voor het kasteelgebouw – duur: 2 u.

Van **Toone Couttenye** kreeg ik het onderstaande mailtje toegestuurd, dat ik zeker niemand wil onthouden.

Dag DO ,

Twee zaken :
1° Als wij het hebben over " é wuppe " mogen wij zeker ook niet "é hommelwuppe " vergeten . In feite is een wuppe een hefboom , goed gesitueerd in de wagenbouw , maar eveneens **het werkstuk bij uitstek om de hoppe** die in tot begin 20° eeuw nog groeide op "hommelkepers " deze uit de grond te tillen om ze te ontdoen van de hopperank. Dergelijke "wuppe" behoort tot de museumstukken van het Hoppemuseum .

2° Op de vraag : " Waar zijn wij hier, is het gemakkelijk raden . Wij bevinden ons op de scheiding tussen het grondgebied Ieper en dat van Poperinge (Reningelst) . De naam "Pauperstraat" werd in 1977 door de gemeenteraad van Ieper gegeven aan de vroegere "

Poeperstraat" genoemd naar de herberg " In den poeper " die lag op de grens van Poperinge met Vlamertinge en Reningelst nabij de " Iepersesteenweg", tegen de spoorweg aan ,op het grondgebied Poperinge . Nu is dat weggetje afgeschaft dat tot 1977 op het Poperingse grondgebied inderdaad de " Poeperstraat " officieel heette en doorliep tot aan de Lindegoedstraat op Reningelst . De historie vervalst door een puriteins bestuur !!!
De stadssecretaris Verstraete , zaliger gedachtenis , wist mij te vertellen over één van zijn voorgangers die de openbare verkopen moest aankondigen . Deze documenten door hem steeds versierd met een tekeningetje . Zo werd een openbare verkoping in café " Den Engel " (in de Pottestraat) versierd met de tekening van (jawel) een engeltje . Het laatste te vinden document , vertelde secretaris Verstraete , ging over een openbare verkoping in café " In den poeper" . De bijgaande versiering was een beeldig tekeningetje met veel haar op . De daarop volgende openbare verkoping werd aangekondigd door een andere stadssecretaris die niet kon tekenen . Moet te vinden zijn in het archief ! Tenzij ….

Groeten , Toone

Ook onze trouwe lezer **Willy Tillie** *wist dit; hij schreef het volgende:*

Guido,
Tijdens de fusies bij het vormen van Groot-Ieper werd, tot zeker ongenoegen van de Vlamertingenaars, de 'Poeperstraat' gewijzigd in 'Paupersstraat'. Klonk die eerst naam misschien te schunnig? In alle geval tijdens de 18e eeuw was er op die plaats al een café 'Het Pouperken'.

Groetjes, Willy Tillie

En ook over dat 'mazieregat' schreef hij nog:
Guido,

Het woord 'kaarsnis' (een nis in een muur, die meestal bepaalde dat de zijde waarin de nis was aangebracht wie de eigenaar was) is een typisch benaming (vooral in Nederland gebruikt) voor een 'mazieregat'. In de Westhoek werd het woord 'kaarsnis' nooit gebruikt.
Typisch voorbeeld van zo'n mazieregat of kaarsnis in bijlage.

Groetjes, Willy Tillie

Foto – M. Depestele

Met deze foto ga ik toch even buiten de context van deze Gazette – hier sta ik aan het begin van de wandeling door Poperinge met de Tranplantoux groep. Als ik het goed heb: 4 harttransplanten – waarvan ik de oudste ben – nu 19 jaar – een niertransplant – en zelf eentje met stamcellen! En hieronder al op de Coppernolle – nog een kilometer of zes en dee 17 km zijn rond!

September de maand van de HOP

September is de maand van de HOP ! En dus zetten we hieronder een paar artikeltjes samen met de 'hop' als thema.

Henri Permeke

HET LIEDEKEN VAN DE HOP.

(G. H F. NESSELMANN, *Littauische Volkslieder.*)

Hoe zong de al spruitend,
Spruitend uit den grond?
Ei! Bindt ge mij niet netjes op,
Zoo kruip ik treurig rond!

Hoe zong de hop al rankend,
Rankend aan den staf?
Ei, plukt ge mij niet tijdig af
Zoo waai ik weg als kaf!

Hoe zong de hop al schuilend,
Schuilend onder dak?
Ei, roert ge mij niet krachtig om,
Zoo komt de schimmel strak!

Hoe zong de hop al kokend,
Kokend in de tob?
Ei, houdt ge niet het deksel dicht,
Zoo vlieg ik dampend op!

Hoe zong de hop al liggend
Liggend in het fust?
Ei, spont ge mij niet stevig toe
Zoo word ik niet gelust!

Hoe zong de hop al blinkend,
Blinkend in den nap?
Ei, weert gij u niet dapper thans,
Zoo geef ik u ‘nen klap!

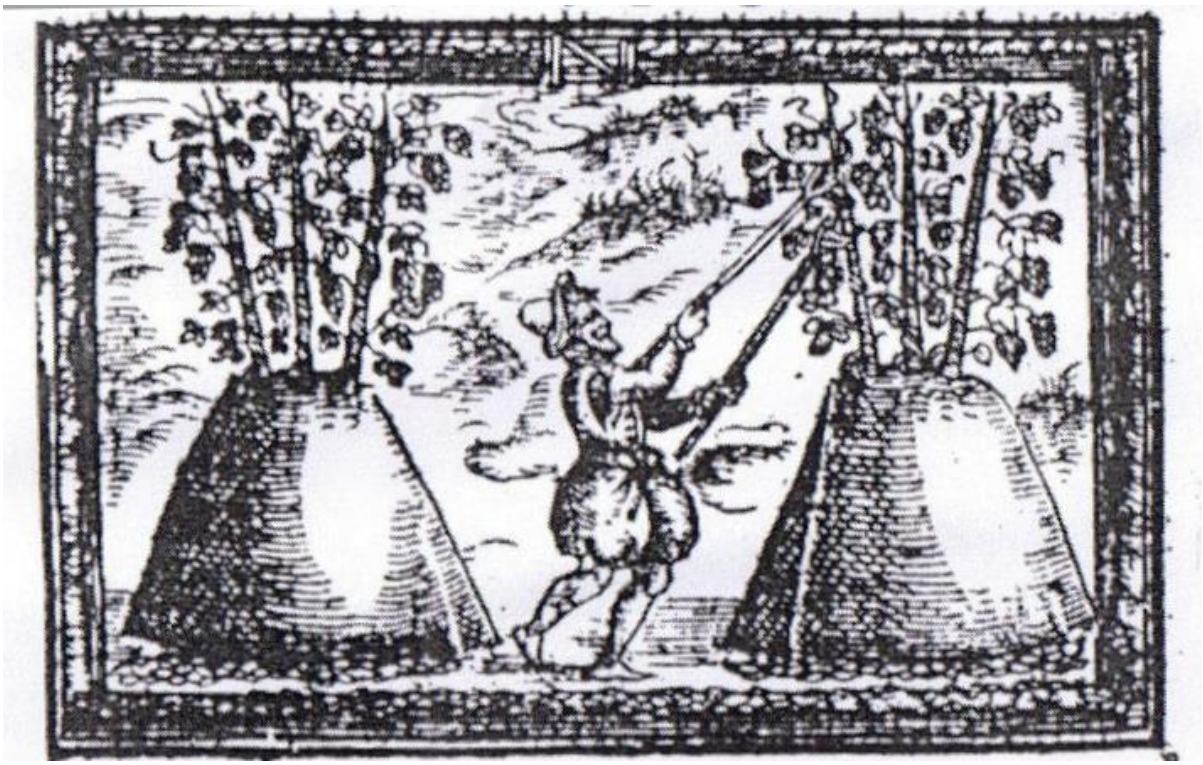

Uit – Reynold Scott

Hommelranken
Adrien Houwen – Overgenomen uit een nummer van d’Hommelranke – ’t blad van de Poperingse vriendenkring Gent

E Hommelranke dat is toai
Probeert ze nie te schein
’t goa nie inne noai en è droai
Je kriegt ze moeilijk in twein

Zes meters hoge hangt ze doar
In olle weer en wiend
Hele reken noast mekoar
In de zunne, in de reen, nois gepiend

Vroeger woar'n 't moar scheuten
Staken juste boven de groend
Deine beiresterk, dander neuten
Drie blieven er over, die woaeren ézoend

Ze groeiden rechte omhoge
Liep'n otmets uut den band
Op tied en stoend è keir nat – è keir droghe
Gelid deur è vasten hand

Moanden passerden - den ein achter den andern
De boeren hadden nulder handen vul
Je zag d'hommelhoven è zoo verandern
Hommel kweiken, dat is geen mul

Ze moste antieden è keir gesput
Tegen bladluuzen en ander venien
È mens doeter ol voieren datten kut
Op tied reen en zunneschien

't september moandeke wos aengebroken
Den plok kuste nu begun 'n
Men an d'hommel e keir geroken
En toen geplokt ol da we kun'n

Vrimde plokkers van verre en noar
Kwaam noar Poperinghe ofgezakt
Ol die dialekten duer mekoar
Moar zender 't beste van gemakt

Op de keete moste ze nog drogen
De boer mieker z'n bedde bie
Doarachter gekeurd en gewogen
Die tnie è mei – è – makt - wittet nie

De zomer gienk, de winter kwam
En olles herbegunste were
Mi scheuten, droat en ranken
Plokkers en boer'n - ze zagen nulder père
Moa toch, vor dat groene goet
Moe me den heire danken

De aanstelling van een hoptoezichter te Poperinge - Archives departementals Pas de Calais – Arras – Serie H

Op aangeven van Kristof Papin ging ik eens snuisteren in het departementaal archief van Arras, waarin de verslagen van een soort overlegraad van de abdij van Sint Bertin te Sint Omaars liggen. Daar vond ik de onderstaande notitie, **die mij voor onze Poperingse hopgeschiedenis uiterst belangrijk lijkt.**
Deze overlegraad van de abdij besluit immers op de eerste januari 1510 **een 'houblonnier'** *of dus een verantwoordelijke voor de hop in Poperinge aan t stellen, die dan de eed van trouw en eerlijkheid dient af te leggen.*

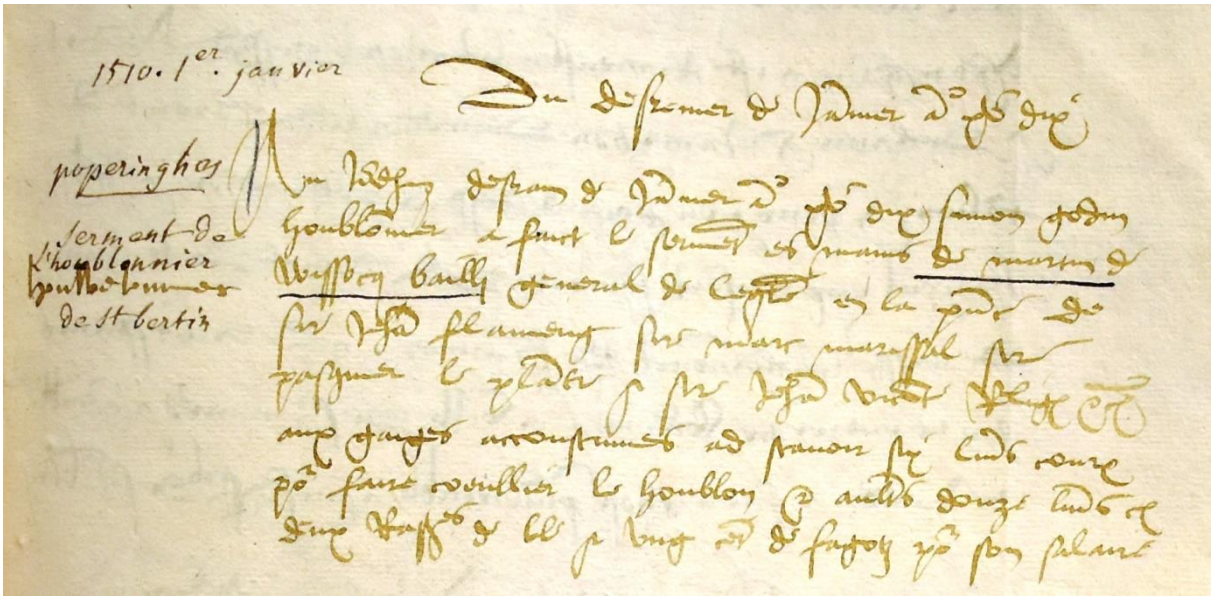

In de marge - Poperinghes – Serment de l'houblonnier de St. Bertin
1510 – 1er janvier - 1 *januari 1510*

Du de premier de janvier anno xv^{c} dix
Simon Godin, houblonnier a faict le serment en mains de **Martin de Wissocq**, bailly general de l'église en la presence de sieur Jehan Flameng - sieur Marc Marrisal – sir Passchier le Planet et sieur Jehan Vicet religieus -
Aux gaiges accoustumes ad scavoir six livres torunois pour faire coeullier le houblon et aultres douze livres et deux rassieren de ble et ung cent de fagoten pour son salaire

Op de eerste januari 1510 wordt Simon Godin, als hopverantwoordelijke aangesteld en legt hij de eed van trouw af in de handen van Martin de Wissocq – de baljuw generaal van de kerk en de abdij in de tegenwoordigheid van de heeren Jehan Flameng – de heer Marc Marrisal – de heer Passchier de Planet en de heer Jehan Vicet, religieus.
Hij krijgt hier voor de normale gage – te weten zes ponden tournois om de pluk van de hop te regelen en nogmaals 12 ponden en twee rasieren graan en honderd fagoten.

Uit het feit dat men spreekt van een 'ge-accoustumeerde' of gebruikelijke gage, lijkt het alleszins dat het niet de eerste keer is dat men voor Poperinge een 'hopverantwoordelijke' aanstelt.

Wat was de taak van deze 'houblonnier'?
Uit de akte rond de hoptienden uit 1499 blijkt alleszins dat de hopboeren van Poperinghe hun hoptienden betaalden met een som geld en dus zeker niet meer met een gewicht hop.
De proost van de abdij – die in principe de hoptienden inde – inde dus gewoon geld.
De 'houblonnier' die hier aangesteld werd was dus zeker geen tiendenaar die toezicht moest houden op het plukken van de hoptienden voor de abdij.
Het kan dat hij toezicht moest houden op de pluk van de door de proostdij zelfbeheerde hopvelden, maar dat betwijfelen we echter ook, omdat we in de latere 16de eeuw, wanneer we over de halmen- en renteregisters beschikken, geen weet krijgen van dergelijke 'hommelhoven' of hopvelden.
We zien wel dat er nog een boerderij op de Couter van de abt is, maar deze wordt gewoon verhuurd.

Het is wel mogelijk dat men op de proostdijgrond zelf – in de tuin - een 'hommelhof' bezat en dat deze aangestelde 'houblonnier' gewoon instond voor de pluk van dit ene hof.
Een andere mogelijkheid is dat de proostdij hop aankocht voor de brouwerij van de abdij te Sint Omaars op de 'staak' – zoals men dat toen stelde, en dat de aangestelde 'houblonnier' diende in te staan voor de ordentelijke pluk van deze hop.
Het lijkt mij zelf mogelijk dat de abdij zelf in hop handelde – de hop door deze 'houblonnier' te Poperinge liet plukken – en dan doorverkocht aan de brouwers in hun streek.

Anno 1914 - De sulferast van Georges Carton

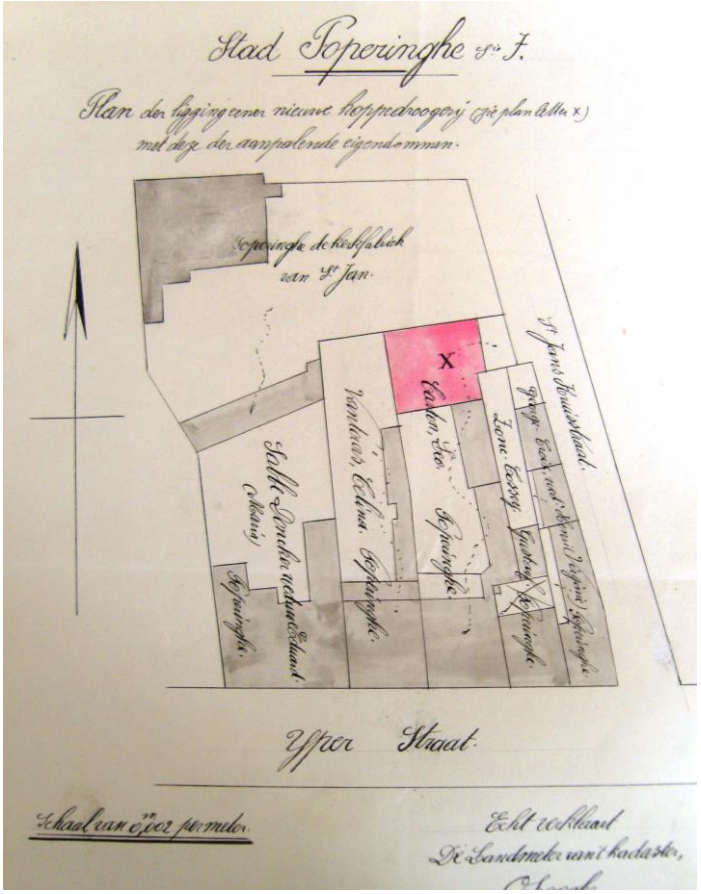

Ergens begin maart 1914 – dus nog voor de eerste wereldoorlog – deed George Carton, een aanvraag om in de Ieperstraat, achter in de tuin van Carton Leo , tegen de muur van de pastorie een 'sulferast' te plaatsen.

Georges Carton heette officieel Leon Georgius Cornelius en werd officieel op de 29ste december 1878 in de Kerkhoek te Watou geboren.
Georges huwde op de 4de mei 1909 met **Mathilde Vandecaveye** die afkomstig was van Zonnebeke (° 27 september 1880).
Hij was het dus ook die de grote industriële hopast met de magazijnen liet bouwen in 1922 op de Watouseweg.
In dat jaar – 1922- horen we in de weegboeken niets over Jules, zijn broer, maar brengt Georges 6.824 kilogram hop naar de schaal.
In 1923 zit hij aan 8.192 kilo. Voor de jaren 1924 en 1925 wordt hij niet vermeld maar in 1926 brengt Georges 13.949 kilogram naar de stadsschaal en dat is ook het laatste wat we over de hophandel Carton horen.
Het feit dat de officiële aanvraag blijkbaar door Georges Carton gedaan werd, maar dat de weduwe Vuylsteke spreekt van Jules Carton, maakt duidelijk dat beide broers Carton gezamenlijk de hophandel voerden.

Al voor de officiële aanplakking van de aanvraag, zijn er eind maart verschillende portesten van de buren en van de kerkfabriek. We geven deze hier op een rijtje, want daardoor wordt het ook duidelijk wat de 'nadelen' waren van een 'sulferast'.
*Het eerst protest – daterend van de 27ste maart 1914 – kwam van de kerkfabriek van Sint-Jan. Ook zij spreken van een **J. Carton.***

Aan de heeren burgemeester en schepenen te Poperinghe
Poperinghe, 27 maart 1914
Hooggeachte heeren Burgemeester en Schepenen

In het wettelijk onderzoek over de voor- en nadeelen die kunnen voortkomen uit het opbouwen van eenen sulferast door den heer **J . Carton** tusschen de Yper en de Valkestraat, bidden wij UE welwillend in acht te nemen de redens die ons aansporen om verzet aan te teekenen tegen zulk eene schadelijke inrichting in de onmiddellijke nabijheid van **de pastorij** en op een dertigtal meters van de kerk van St. Jan. De hof der pastorij paalt ten zuiden aan de erve van den heer Carton.

Daargelaten dus het bijzonder gevaar van brand ende onaangename uitwaseninghen van eenen sulferast, moeten wij uwe aandacht vestigen op een dubbel nadeel dat bijzonderlijk de pastorij en de kerk van St. Jan aangaat.
Het is immers gekend dat de bijtende dampen, die ontstaen bij het verbranden van sulfer, schaede veroorzaken aan boomen en vruchten. Wij moeten dus vreezen dat zij de opbrengst der fruitboomen van de pastorij aanzienlijk zoude benadeeligen; ja, dat zij de reeks hoogere boomen die aan de pastorij vrijdom verzekeren in hof en huis, zulken spoedig ten onder brengen.
Daarbij, de dampen van sulferanhydride; die men onmogelijk uit huis of kas kan sluiten, zijn bijzonder schadelijk aan de kostbare kerkgewaden en aan het zilverwerk, dat dient voor de goddelijke diensten.
Hierin zou de kerkfabriek onherstelbaar nadeel lijden en zulks voorkomen ware wijzer gehandeld.
Wij zijn overtuigd hooggeachte heeren Burgmeester en Schepenen, dat deze beweegredenen, gevolgd bij de klachten van vele geburen, u zullen tot het besluit brengen den ontworpen sulferast niet te laten oprichten.
Wij bieden U intusschen de uitdrukking van onzer gevoelens van eerbied en genegenheid.
De kerkfabriek van St. Jan te Poperinghe

De Kerkfabriek van St Jan te Poperinghe.
De Voorzitter
De Schrijver,
De Leden.
W. Beirnaert
H. Van Cayseele
Ond. Kerkgezeter.
C. P. Vanelsacker
past.

We voegen daar een 'franstalig protest bij van Henri van Eecke-Benoot.

Au collège communal de la ville de Poperinghe
Par ma presente je soussigné Henri van Eecke-Benoot – Rue du Faucon – croit devoir soumettre a l'administration communale que l'etablisseme'nt d'un séchoir a houblon par le sieur Georges Carton dans la rue saisdite – pourrait aovir pou lui les inconvenient les plus serieux. En fait que le s"choir a construire se trouverait presque en face de sa maison que l'émanation du souffre empecherait d'airer seschambres de devant et ensuite qu'il est prouvé que dans un jardin, les arbres, légumes etc. souffrent terriblement de l'action du suffre.
Le soussigné espere donc que le collèege prendra son reclamation en considiration et lui presente l'assurance de ses sentiment distinguées.
Henri Van Eecke Benoot

Poperinghe – Le 28 mars 1914
Au conseil communale de la ville de Poperinghe

En nog eentje van verschillende buren.
Nous, soussignés protestons contre l'installations d'une chambre a souffres l'houblon dans la proprieté de monsieur Carton Georges – rue d'Ypres nr. 94 .
Cet établissement serait construire selon nous riverains contaire à l'hygine publicque.
Suivent les signatures

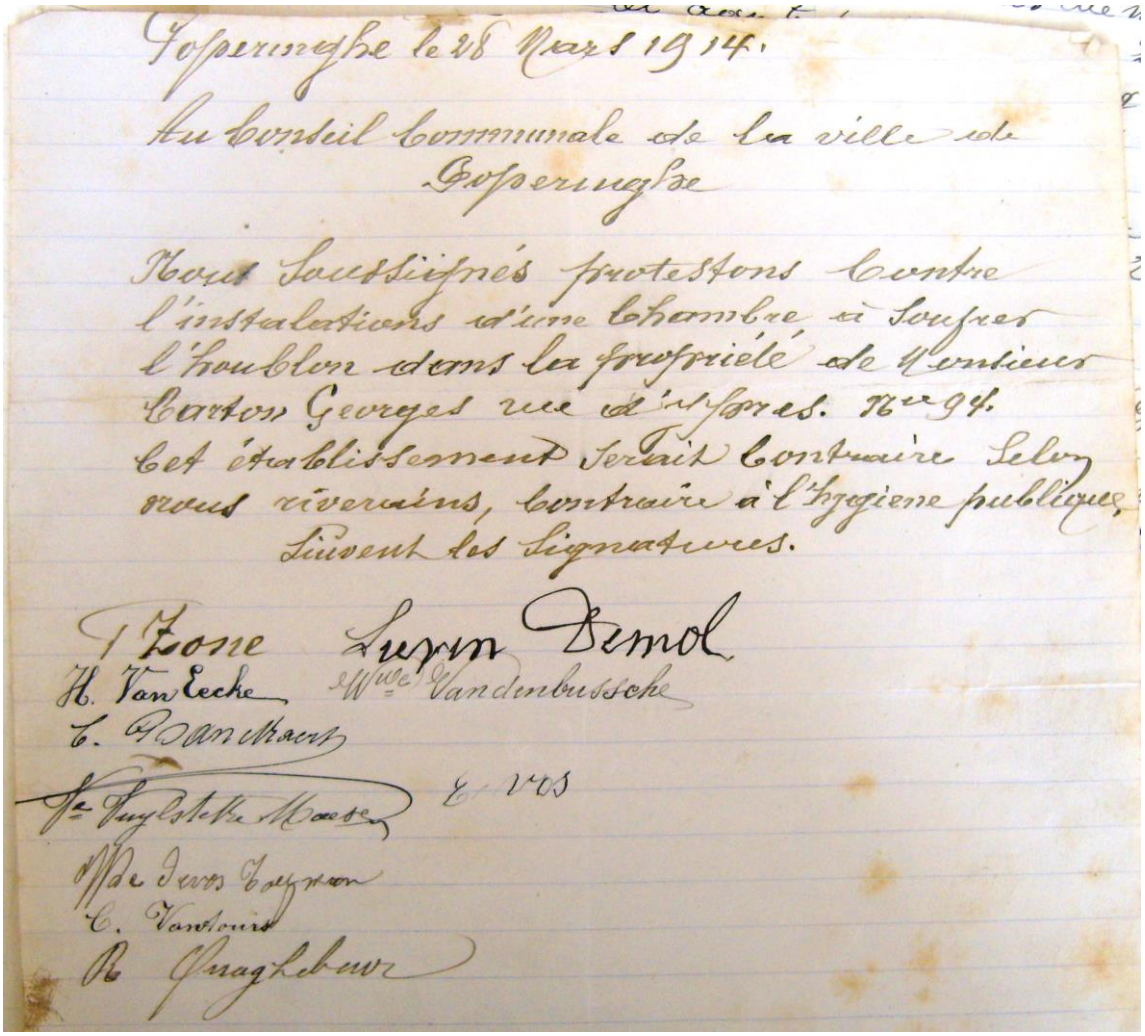
Poperinghe le 28 Mars 1914.

Au Conseil Communale de la ville de Poperinghe

Nous Soussignés protestons contre l'installations d'une chambre a souffres l'houblon dans la proprieté de Monsieur Carton Georges rue d'Ypres. Nr 94.
Cet établissement serait contraire selon nous riverains, contraire à l'hygiene publique,
Suivent les signatures.

Zone Lupin Demol
H. Van Eeche Wwe Vandenbussche
E. Vanackaert
Sa Vuylsteke Maes E. Vos
Wde Jeers Coeyman
C. Vanlouis
R. Quaghebeur

Het protst van de weduwe Vuylsteke werd mooi geformuleerd.
28 maart 1914
Hooggeachte heeren burgmeester en schepenen

In het wettelijk onderzoek over de voor- en nadeelen die kunnen vorotkomen uit het opbouwen van eenen sulferast door de heer **Jules** Carton tusschen de Yper- en de Valkestraat, bid ik ued.welwillend in acht te nemen de redens die mij aansporen om verzet aan te teekenen

tegen zulk eene onaangename en schadelijke inrichting in de nabijheid van mijne erve, bepaaldelijk op min dan dertig meters afstand.
Iedereen weet welken sterken geur een sulferast in zijne omgeving verspreidt: de zuidwestwind die meest heerscht over onze streek, zou gedurende drie maanden in eht jaar beletten dat de bewoners deer Valkestraat hunne huizen degelijk verluchten. Daarenboven is het gekend dat de bijtende dampen die ontstaan bij het verbranden van sulfer schade veroorzaken aan boomen en vruchten: ik moet vreezen dat zij de opbrengst mijner fruitboomen aanzienlijk zouden benadeeligen.
Eindelijk is de geur van het sulfer ende sulferhybride, die men onmogelijk uit huis en winkel kan sluiten, van aard om verscheidene kruidenierswaren en likeuren, die de wijnhandel toebehooren, te doordringen en hun eenen onaangenamen smaak te geven.
Ik durf verhopen, hooggeachte heeren burgmeester en schepenen, dat deze mijne beweegredenen, gevoegd bij de klachten van vele geburen, U zullen tot het besluit brengen den ontworpen sulferast niet te laten oprichten, en ik bid U hiermede mijne blijken van hoochachting te willen aanvaarden.
Poperinghe, den 28ste maart 1914
W° Vuylsteke

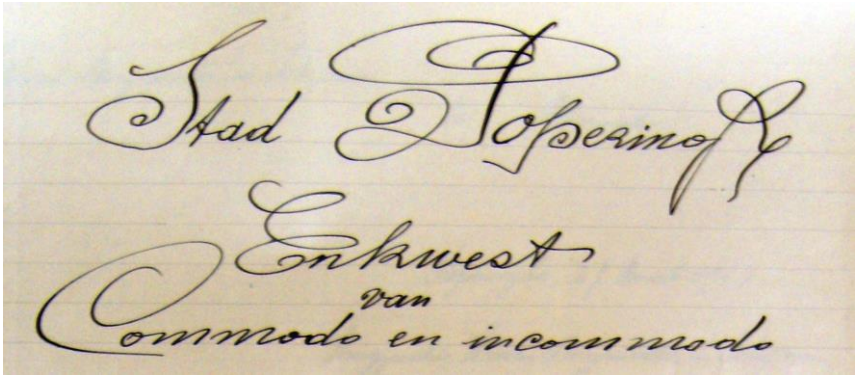

op de 31ste mùaart 1914 werd het 'enkwest van commodo en incommodo' afgesloten.
Het luidde als volgt:

Ten jare negentien honderd en veertien – den dinsdag 31 maart om elf uren voormiddag voor ons Felix van Merris, burmeester der stad Popeirnghe, bygestaan van Octaaf Vandenberg, secretaris, is ten gevolge aangeplakt bericht in het stadhuis geopend het tegenwoordig proces-verbaal van enkwest nopens het stichten van eenen sulferast voor 't drogen van hoppe op nr.405 der sectie F van het kadaster door sieur Georges Carton Vandecavye, landbouwer te Poperinghe.
Geen mondelingsche tegenstelling zijn aangegeven geweest, maar benevens eene colletieve tegenstelling van geburen zijn er nog vier schriftelijke tegenstellingen ingediend waardoor een aantal belanghebbende eigenaars en huurders zich verklaren te verzetten tegen bedoelde stichting uit reden den sulferast in de nabijheid van andere gebouwen strijdt tegen de openbare gezondheid als ook dat de sulferdampen schadelijk zijn voor planten en vruchten.
Nu het twaalf ure geslagen is en er niemand verschenen is, hebben wij het tegenwoordig proces-verbaal gesloten en gehandteekend.
De burgemeester
En het werd ondertekend door F. van Merris.

In het beroepsdossier van Carton dat in het provinciaal archief van de provincie West-Vlaanderen zit – en waar we hier uitgebreid uit putten – zit ook de volgende nota – waaruit blijkt dat de aanplakking pas gebeurde van de 1ste april tot de 14de april.

Aan mijnheer de Gouverneur
Poperinghe den 3de juni 1914
Ingevolge uw geëerd schrijven van de 2de juni 1914

De aanplakking
Stad Poperinghe – getuigschrift van bekendmaking
Het kollege van burgmeester en schepenen der stad Poperinghe
Bevestigt bij deze, dat gelijkvorming artikel 7 van het koninklijk besluit van 29 januari 1863, al de pleegvormen der wet nageleefd werden nopens de bekendmaking van al de belanghebbenden en toen dat de aanplakkingen gedaan zijn geweest naar wench der wet op de gewone plaatsen als ook ter plaats waar de hopast zou opgericht worden van **de eersten tot vijftienden april** negentienhonderd veertien – betrekkelijk het besluit genomen in zijne zitting van de **31ste maarte** laatst waardoor aan sieur Carton Vandecaveye George machtiging tot het oprichten van eenen sulferast voor het drogen van hop op nr. 405 F **geweigerd** werd.
Poperinghe den vijftienden april negentienhonderd en veertich

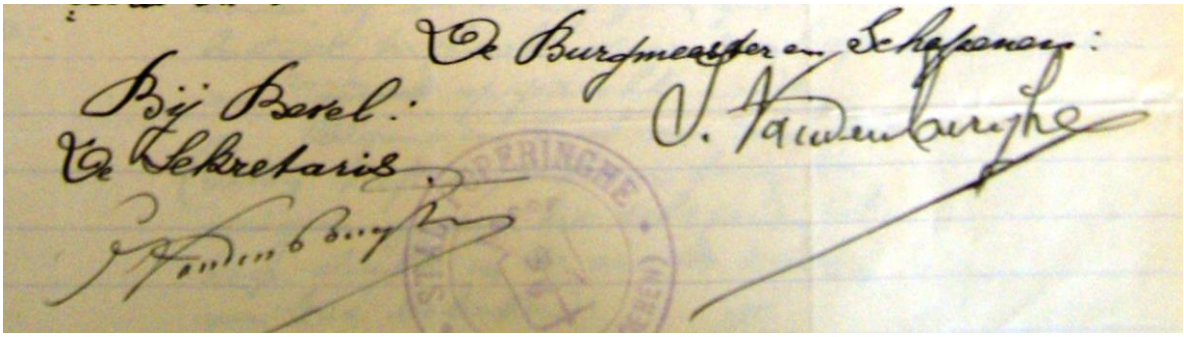

In de zitting van het schepencollege van de **31ste maart 1914** *besluit het schepencollege dat ze geen toelating zal geven voor de bouw van deze sulferast.*
Dat doet Georges Carton – de initiatiefnemer van deze bouw – dan weer in de pen kruipen om hiertegen bij de Bestendige Deputatie te protesteren en in beroep te gaan.
Zijn argumentatie luidde als volgt:

Hoogedele heer Gouverneur
Bij deze laat ik mij toe U het volgende voor oogen te leggen.
De burgmeester de stad Poperinghe komt mij een afschrift te betekenen van een besluit genomen door 't schepenkollegie, waardoor men mij de noodige bemachtiging weigert om eenen sulferast te stichten op mijnen eigendom gelegen langs de Yperstraat.
Tot hiertoe heeft er nog nooit niemand die bemachtiging geweigerd geweest.
Vooreerst de stad zelve bezit in een openbaar gebouw dat dient voor hoppeschaal verscheidene sulferasten, gelegen in de nabijheid van andere gebouwen, in eene der bijzonderste straten der stad.
Daarbij hebben de volgende personen ook nog die machtiging bekomen:
1 – De heer Delfosse Charels voor eenen sulferast op t e richten in de Yperstraat te midden andere gebouwen
2 – De heer Aimé Carton
3 – De heer Achein Pierre
4 – De heer Coevoet Maurice
5 – De heer Vandepitte Hector – enz. enz.

Ik moet U ook nog doen opmerken dat het schepenkollege die bemachtiging slechts geweigerd heeft met 2 stemmen tegen. De heer René Devos, schepen , die landbouwer is en wel weet wat het is van hophandel – heeft met gegronde reden hierin niet toegestemd.

Als men dan de verscheidene tegenstellingen der geburen nagaat, zult gij moeten bekennen met mij dat alles hierop uitkomt – 't is dat door het branden van den sulfer de fruitboomen van den eerweerden paster van St. Jan zouden kunnen wat beschadigd worden.
En hier en moet ik niet steunen om de partijdigheid – en laat mij het te zeggen – de kleingeestigheid van den burgmeester van Poperinghe te doen uitblijken.
In plaats van den handel in het algemeen en in het bijzonder den hophandel – die de rijkdom onzer streek is – te bevoordeligen en te ondersteunen, hij houdt zich bezig met beurzelarijen… met eenige fruitboomen die in den hof van eenen pastoor staan … ziedaar het besef dat hij heeft van de bediening die hem alhier als burgmeesters wordt toevertrouwd.
Daarom hooggeachte heer Gouverneur – kom ik mij tot Uwenden opdat gij mij zoudt willen recht doen en het besluit van 't schepenkollegie dat op geen enkele gegronde reden bestaafd is, zoude willen verbreken.
Verhopende op een gusntig antwoord, bied ik U hoogedele heer, de verzekering mijner hoogachting aan.
Georges Carton – Vandecaveye – landbouwer.

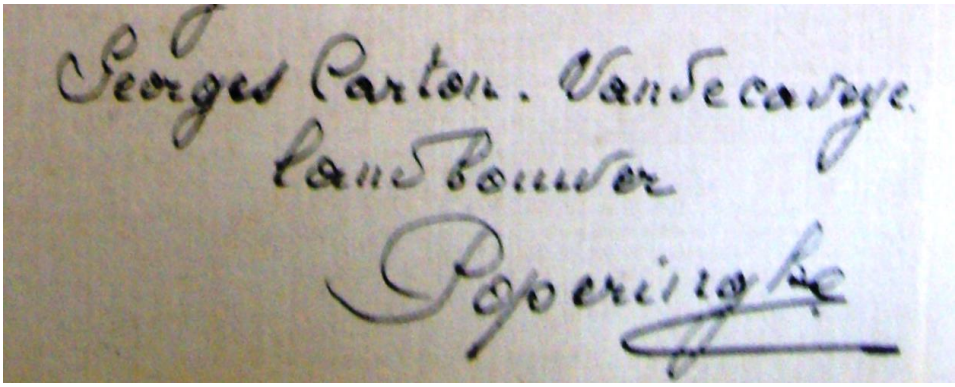

De Bestendige Deputatie van de provincieraad van West-Vlaanderen behandelt het dossier op de **19de juli 1914**… *en ze besluiten* …
Overwegene dat de biref van den heer Carton slechts op **6 mei 1914** bij het provinciebestuur toegekomen is, dus na verloop van het termijn van 10 dagen door artikel 8 van het koninklijk besluit van 29 januari 1863 bepaald…
Beslist: voormeld beroep van de heer George Carton is **niet ontvankelijk.**
En toen brak de eerste wereldoorlog uit!

ENKELE OUDE TOPONIEMEN IN EN ROND PROVEN – Ivan Top

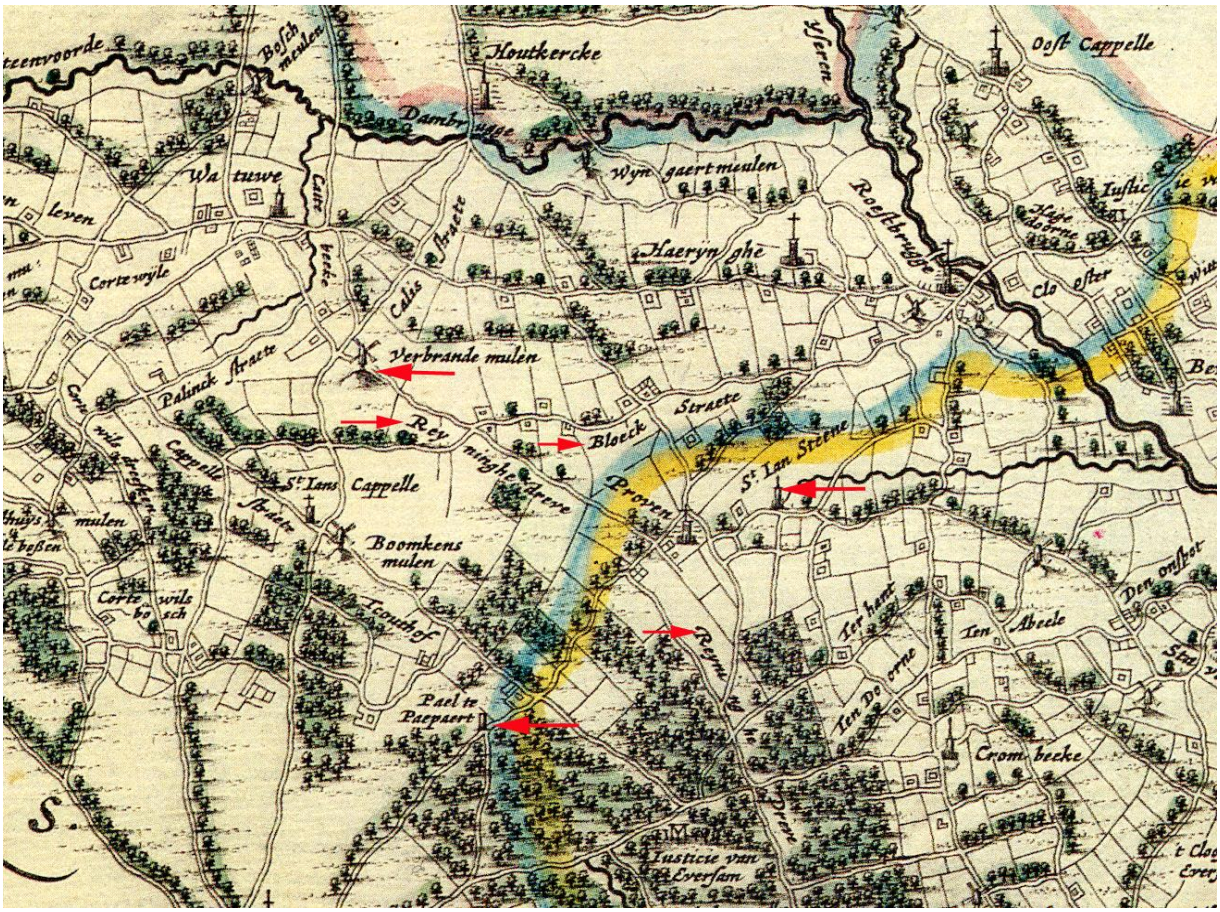

Detail uit de kaart van de Kasselrij van Veurne uit " Atlas Major" Amsterdam 1662.
Deze kaart uit de Blaue-atlas is een vergroting van een kaart uit de " Flandria Illustrata" van 1641.

Hierop zijn twee straten van Proven benoemd, de*" Reyninghedreve"* en de *"Blockstraete".*

De Blokstraat heeft tot op heden haar naam en tracé over het grondgebied van Proven Watou en Poperinge behouden.
Bij een losrente van 15-03-1526 (Vandewalle) werd de herberg De Blocke langs deze straat reeds vermeld.
Wanneer de tramlijn aangelegd in 1906 werd was daar een halte. Nadien bij het toekomen van de familie Busschaert werd deze eeuwenoude herberg gesloten.

In 1775 wordt hier Pieter Debergh als herbergier vernoemd en met de vermelding dat de herberge reeds bestaat van *"oude tijden".*
Hierna de requeste door de Debergh om de herberg uit te mogen uitbaten.
Supplierende verthoont reverentelyck ***Pieter DeBergh*** *in huywelijcke met de weduwe van* ***Guilein Neirynck****, woonende in d'herberghe genaemt* ***Den Blocke****, gelegen op de prochie van* ***Proven,***
ceurbroeder volgens den act hier nevens, te kennen gevende hoe dat hij van intentie is van in de geseyde herbetghe te verkoopen wijn, bier, brandewijn ende genevre gelyckerwijs sijnen voorsaet voorgaendelijck gedaen heeft tot gerief van alle vremde persooonen alle tweclke niet

en vermagh te gebeuren zonder alvooren te hebben het prealabel consent mij mijne voornoemde heeren
Mijne edele heeren
Oodtmoedelyck biddende aen den suppliant te willen consenteerren zijn versouck mits obeserveerende de palcaeten, costuymen ende ordonnantien van haere majesteyt
't welcke doende etc. onderteekent Pieter Debergh.

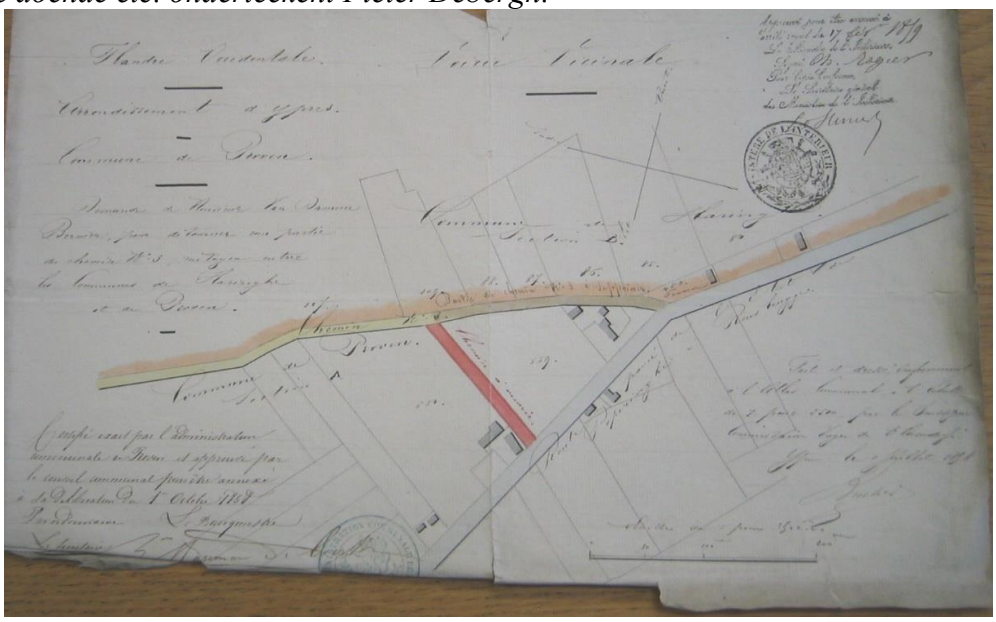

Er werd één belangrijke tracéwijziging doorgevoerd aangaande de aansluiting van de Blokstraat en de Roesbruggestraat in 1880. Dit in verband met de uitweg van de Latershoeve

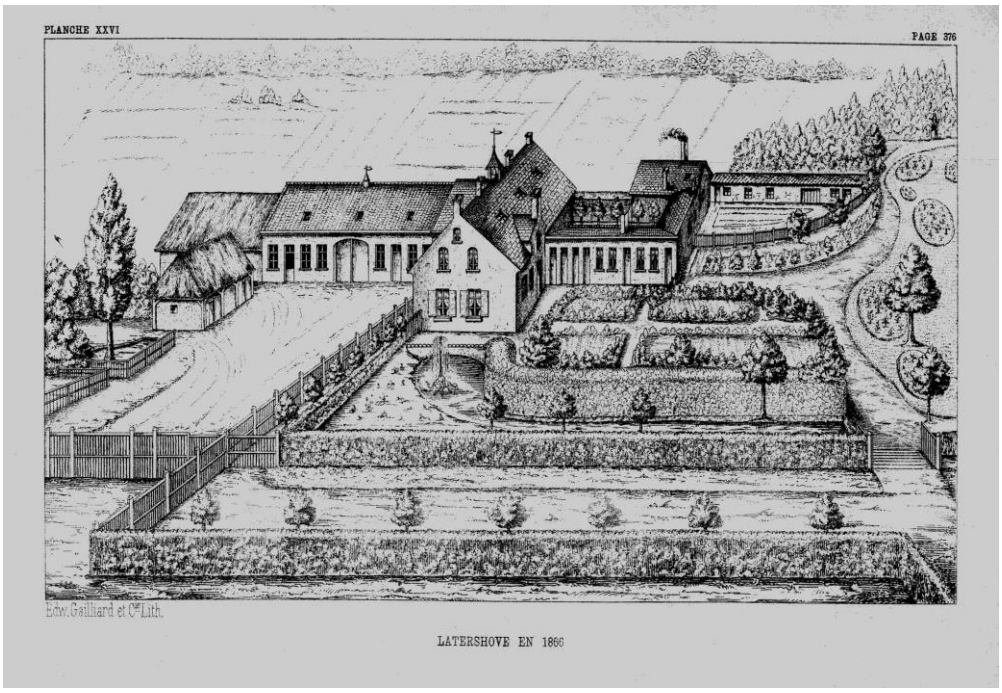

Latershove gelegen op de scheiding tussen Roesbrugge en Proven (nu hoeve Louwagie) maar gedeeltelijk met gronden op Proven tussen de Blokstraat en de Grote Kalsijde. Florent de Lattre kreeg het in zijn bezit maar het is zijn zoon Jean die er eerst kwam wonen. Zo kreeg het domein de naam van "Latershove". Florent de Lattre diende onder Keizer Karel en nam deel

aan de verovering van Terwanen. In de tweede helft van de 19e eeuw in het bezit van E. van Damme afkomstig van Eekloo, door erfenis langs zijn vrouw die een afstammeling was van de Lattre's. Hij was een tijdje burgemeester van Veurne en ook Oost-Vlaams Provincieraadslid. In de zomer kwam hij hier verblijven. Het domein werd voorzien van een mooie tuin met brede lanen, beelden, waterpartijen en doolhof. Met burgemeester Mazeman werd overeengekomen in 1880 de Blokstraat te verleggen als een brede oprit naar het domein rechtstreeks naar de grote weg. Dit is nu het veranderde tracé van de Blokstraat.
Wanneer je de Blokstraat inrijdt vanaf de Roesbruggestraat ziet men nu nog heel duidelijk dat de weg nu in het verlengde ligt van deze hoeveuitrit.
De Reyninghedreve komt uit de richting van Reninge zoals we ze nu nog kennen, maar loopt in de richting van Watou vanaf het kruispunt waar nu de Blekerijweg begint meer schuinsweg in die richting; Daardoor is de kruising met de Blokstraat niet recht op recht maar met een scherpe hoek en komt men uit aan de Callestraat (benoemd als de *"CalisStraete"*) bij de *"Verbrande Mulen"* (zie aanduiding op de kaart). De Reningestraat kan verder aansluiting gegeven hebben op die nu nog bestaande Oude Provenstraat. Dit kan een verantwoording zijn voor deze naam.
De afslag op de Couthoflaaan naar de hoeve Dekervel en Descamps met een nu nog bestaande doorgang van een voetweg doorheen een weide van Descamps en geeft aansluiting aan de Blokstraat en sluit meer aan in de richting van de plaats van de Verbrande Molen en dan verder ook met de nog bestaande Oude Provenstraat, Dit zou de oude verbindings (voet?)weg met Watou kunnen geweest zijn. We konden het tracé van de ontbrekende verbinding tussen die twee stukken niet terugvinden. Het kan zijn dat de eenvoudige voetweg om of door weiden en velden werd gemaakt.
De huidige Blekerijweg, vroeger Watoustraat, werd tot de vorige eeuwwisseling nog benoemd als Reningedreef (aldus misschien een verlegde weg met dezelfde naam die het tracé volgt die we nu nog kennen).

De plaats waar de Verbrande molen heeft gestaan op de hoek van de Oude Provenstraat en de huidige Gravendreef (vroeger benoemd als Couthovestraat).
Hij werd vóór 1516 opgericht en werd als eigendom van het armenbestuur ook wel als Dischmolen aangeduid.
Gezien de zeer oude benoeming van deze plaats en de wijk errond werd waarschijnlijk in vroegere tijden een molen in de as gelegd op deze plaats. In 1898 brandt de molen daar opnieuw af maar in 1902 toch nog vervangen. Deze wordt echter in 1909 afgebroken.
In de Gravendreef in de richting van Proven lag tot enige tijd geleden vooraleer die doeninge afgebroken werd nog twee molenstenen van deze (?) molen als decoratie in de voortuin.

Op het kruispunt van de verbindingsweg tussen de Krombeekse naar de Provense weg (nu de weg naar 't Vogeltje) staat een aanduiding *"Pael te Paepaert*"(zie aanduiding op de kaart).

De oplossing aangaande deze paal vonden we in een proces van 1616 over een moord die op deze plaats gebeurde en een beschrijving der feiten. Men omschrijft de plaats als *"de Provenstraete niet ver van de gapaert in't crusschen van de straete niet ver van den grooten stenen paele, die staet up Poperinghe in't gescheed van beede heerlycnckheeden* (Poperinge en West-Swynlant).
Aldus duidelijk een grenspaal geplaatst rechtover de huidige Loviestraat (vroeger Gapaertstraat)

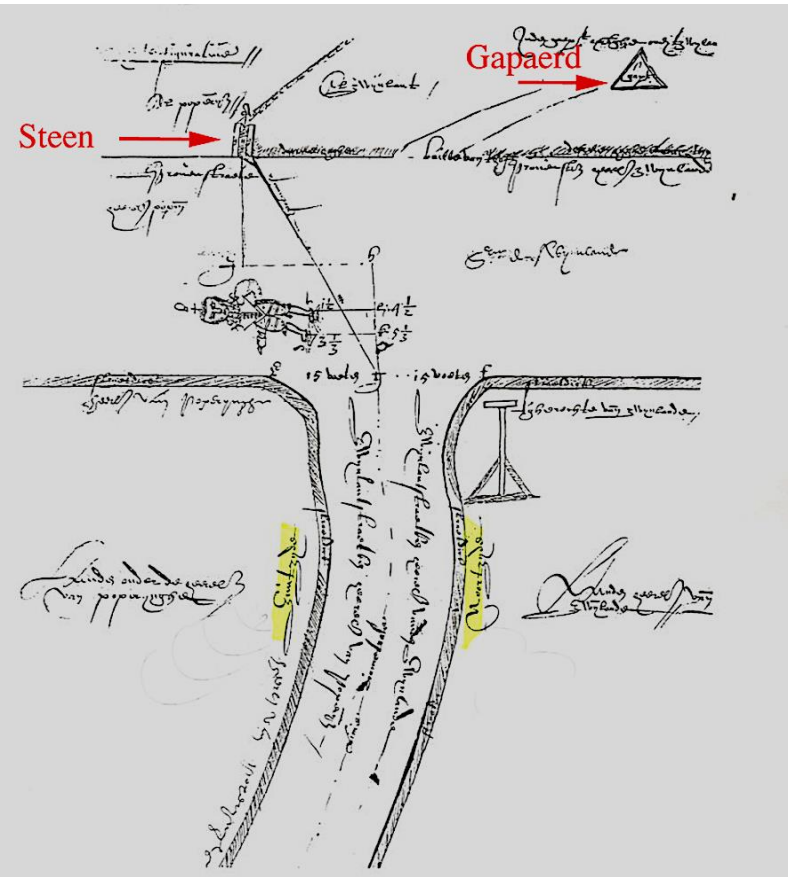

Op de tekening gevoegd bij dat proces staat ook een toegang getekend naar de Gapaert. Het blijkt dat de oude Gapaert eerste op een andere plaats lag dichterbij de weg naar ’t Vogeltje en dat nadien de nieuwe Gapaert gebouwd werd nabij het huidige Gapaertstraatje.
We onthouden met deze eeuwenoude herberg die in de begin jaren van vorige eeuw afgebroken werd vooral in relatie met de bende van Salambier.

Met de sinds de revolutie uitgebroken in1789 beleefde men in Frankrijk moeilijke jaren. Er was met de ontstane anarchie een economische crisis die veel boeren en arbeiders tot de bedelstaf veroordeelde. Overal ontstonden er roversbenden. Bendeleider en moordenaar François-Marie Salambien was afkomstig van Isbergues waar hij zich vestigde als koopman en nadien naar Ariën trok (Aire sur la Lyse) maar spoedig niet tevreden was met de inkomsten die hij op die manier kon verzamelen. Zo deed hij met zijn compaan Nicolas Calandrin, een marskramer zijn eerste inbraken. Zijn aanhang breidde zich uit tot niet minder dan 90 man. Rond en met Salambien werken een meerderheid van ambulant volk, *Routiers*: Marskramers, brocanteurs, paardenkopers, herbergiers, officieren en ook zelfs ambtenaren die meespelen. Initieel opereerden ze in het Franse Nord en Pas-de Calais maar werden nadien vanaf 1796 ook in Vlaanderen actief.
De makkelijkste doelwitten van de bende van Salambier (ook zo benoemd en gekend spijts de echte naam van de bendeleider wel Salambien was) waren afgelegen boerderijen, herbergen ook postkoetsen werden overvallen en geplunderd. De bende telde ook een achttal vrouwen, vaak echtgenotes, die de te overvallen plaats vooraf gingen verkennen. De niets ontzien rovers pasten de tactiek toe van het voetbranden (om bv plaats van spaargeld te weet te komen). Men wilde met deze vorm van intimidatie en terreur zoveel mogelijk het begaan van een doodslag, van een gekwalificeerde moord vermijden, omdat daarop zeker de doodstraf en halsrecht stond.
De bendeleden reden niet alleen met postkoetsen en diligences, maar verplaatsen zich ook met eigen (of gestolen) paard en wagen. Werd het te heet in Rijsel, Valenciennes of Duinkerke, dan nemen ze tijdelijk de wijk naar het Leie-departement, en zelfs verderop. Die buitengewone mobiliteit zal de *Legende* van Salambier en zijn *voetbranders* in leven roepen.
In de volksverbeelding heeft Salambier en de Voetbranders van het Noorden ook in ons gewest zeker voortgeleefd. Diverse marktliederen staan in verband met deze bende. Een Brugse marktzanger Dominicus van Han bracht het volgende lied in omloop. *Beschryving van de Grouweldaeden die den vermaerden Kapiteyn van eene Rooversbende Franciscus Salambien heeft begaen met zijn aenhangers.*

Foto door René Matton in 1898 van de herberg De Gapaert

De bende van Salambier en de Gapaert

In de Gapaert nabij het Couthof komen er op woensdag 15 juni 1796 omstreeks 20,30 uur twee Fransprekende mannen binnen. Zij worden nadien vervoegd van een derde man. Ze bestellen bier en zeggen dat ze van Roesbrugge kwamen. Van hun gebabbel kunnen de herbegier, Jacques Zyde noch zijn vrouw Marie Claire De Zeure of hun dienstmeid Josepha De Wulf en nog twee andere aanwezige klanten er niets van verstaan,
Op hun vraag iets te kunnen eten konden ze vleessoep en 12 eieren krijgen die ze opaten in de keuken.
Tijdens de maaltijd vroeg de grootste van de drie mannen (later bleek dit François-Marie Salambien te zijn) of ze daar konden blijven slapen. De herbergier weigerde omdat hij maar één bed op de voute vrij had. Er werd hem verzekerd dat één bed volstond voor de drie. Nadat men toonde dat ze voldoende geld bijhadden om hun verblijf te betalen werd het toch toegestaan door Zyde.
Salambien en de andere twee mannen (achteraf benoemd als Jean François Pigneron en Placide Bertin De Lattre) dronken nadien nog enkel kannen bier in de keuken. De andere twee klanten hadden intussen de herberg verlaten toen de dienstmeid en de herbergierster rond 22 uur gingen slapen.
Salambien zat al een tijdje met de blaaspijp van de keukenhaard te spelen, toen hij rond 22,30 uur zegde dat hij moe was en wou gaan slapen.
De herbergier stak een kaars aan, nam die is zijn ene hand en met de nachtpot in de andere hand beleidde hij Salambien naar de voutekamer.
Hier sloeg deze onverwachts de herbergier met de blaaspijp op zijn hoofd en linkerschouder. Hij viel neer op de grond en bleef daar bewusteloos liggen.
Salambien keerde terug naar de keuken en verweet die twee andere mannen dat ze lafaards waren en hem al het vuile werk alleen lieten doen.

Hij ging naar de slaapkamer van Josepha De Wulf, beukte de deur en sloeg haar zonder ook maar iets gezegd of gevraagd te hebben met de blaaspijp op haar hoofd waarbij zij ook bewusteloos op de grond viel.
Daarna ging Salambien nu samen met Pigneron, naar de slaapkamer van de herbergierster beukte de deur in en vroeg haar waar het geld verstopt zat. Als ze antwoordde dat dat ze geen geld had, sloeg hij haar herhaalde keren in het gezicht zodat het bloed uit haar neus spatte. Uiteindelijk verklapte ze waar het geld in de keuken verstopt zat.
Salambien ging daar kijken en vond een beurs met een veertigtal geldstukken en verder een gouden kruis, een gouden ring en een paar gouden oorbellen.
Met dit op zak keerde hij naar de slaapkamer terug die Pigneron intussen had bewaakt. Op zijn teken sloeg Pigneron de herbergierster neer met een hamer. (Dit is de versie van De Lattre want volgens Pigneron sloeg Salambien de waardin met de blaaspijp dood)
Ze braken nog twee koffers open op de slaapkamer maar vonden geen geld. Ze namen een blauwe jas, drie paar kousen, een paar schoenen, enkel hemden, een zakdoek en een bol katoengaren eruit mee. Met deze buit vertrokken ze in de richting van Poperinge.
De herbergier die terug bij bewustzijn was gekomen kon zich langs de achterdeur voortslepen tot bij de pachthoeve van Pierre Jean Salomez zijn dichstbij wonende buur. Hij kon vertellen wat hem overkomen was en vroeg dringende hulp voor zijn vrouw en zijn dienstmeid die in doodsgevaar verkeerden. Drie knechten van de pachthoeve stapten naar de Gaepaert om de vrouwen hulp te bieden samen met een pachter die onderweg kon opgepikt worden.
Langs de openstaande achterdeur konden ze de keuken en de slaapkamer van de waardin bereiken.
Ze lag midden een plas bloed maar nog steeds bewusteloos, maar gezien ze nog leefde zetten ze haar op een stoel in de keuken in de hoop dat ze daar vlug bij haar positieven zou komen.
Ze overleed echter een paar uur nadien op deze plaats.
Verwittigd na een melding aan een politieagent van Poperinge kwam vrederechter Van Costenoble ter plaatse. Hij was vergezeld van zijn griffier, de veldwachter en twee gezondheidsofficieren (Chirurgijnen). Alles ging vliegensvlug en zeker in die tijd want ze waren om drie uur in de morgen al ter plaatse
Men stelde vast dat de herbergierster reeds twee uur overleden was door drie slagen met een stomp voorwerp op haar schedel. Elk van drie slagen was dodelijk geweest gezien de schedel bij elk van de slagen gebroken was.
Ze vonden Josepha De Wulf in haar slaapkamer die fel bloedde aan haar hoofd en een toegeslagen oog en opgezwollen gezicht had maar geen dodelijke verwondingen. Ze kon aanwijzingen geven wat ze wist van hetgeen er precies gebeurd was, wie de daders waren en hoe ze eruit zagen.
De vrederechter vond op de hoeve van Salomez de fel bloedende herbergier met zware verwondingen aan zijn voor- en achterhoofd en aan zijn linkerschouder. Hij wist alleen te vertellen dat de daders drie onbekende mannen waren die Frans spraken tussen de 30 en 40 jaar oud.
Terug in de Gapaert werden ook de drie knechten en pachter die ter hulp kwamen ondervraagd.
Op de slaapkamer van de herbergierster vond men een grote plas bloed en twee opengebroken koffers met allerlei goederen errond. Er was ook een blaaspijp en een grote hamer waaraan bloed kleefde.
Nog dezelfde dag (16 juni) werden de twee herbergklanten ondervraagd die de dag ervoren aanwezig waren als de Fransen binnenstapten. Meer dan een goede beschrijving van deze personen konden ze niet geven.

Een Poperingenaar die in de straat van de Gapaert woonde verklaarde dat hij het drietal omstreeks 23.00 uur voorbij zag komen. Twee burgerwachten die het drietal iets later in de Ieperstraat hun paspoort deden tonen kon alleen zeggen hoe ze eruitzagen.
Eén dag later (17 juni) vertelde een koetsier van Ieper aan de vrederechter dat hij de drie Fransen op 16 juni 1796 tussen 7 en 8 uur in de morgen zag binnenstappen in de herberg ‘ Dammier ‘ in Waasten.
Bij een aanvullend verhoor van Jacques Zyde en Josepha De Wulf op 20 juni 1796 konden ze niets meer mededelen dan een herhaalde beschrijving van de drie misdadigers.
Intussen had de politie van Wervk-zuid (Frankrijk) Pigneron en De Lattre op 18 juni 1796, rond 9 uur in de morgen aangehouden.
In de herberg ‘Le Lion noir’ waren omstreeks 5 uur in de morgen daar zes mannen neergestreken en met het kabaal die ze daar maakten hadden twee kinderen van de herbergier die hen niet betrouwden de politie van Wervik -Zuid verwittigd.
Onderweg werd de politie aangewezen dat vier van de zes mannen al meer dan een uur de herberg hadden verlaten. Twee anderen die naderhand Pigneron en De Lattre bleken te zijn, waren pas enkele minuten geleden vertrokken. Ze werden achternagezet en bijgehaald. Bij de ondervraging en fouillering bleken ze elk over een revolver te beschikken, veel geld en allerlei goederen wat deed vermoeden dat ze wel eens leden konden zijn van een roversbende die recentelijk de streek onveilig maakte.
Verder onderzoek en getuigenissen brachten aan het licht wie die twee mannen waren en bij een confrontatie op 23 juni met de twee herbergklanten die in de Gapaert waren, werden ze formeel herkend als twee van de drie mannen die ze daar gezien hadden.
Bij een verdere ondervraging bekende De Lattre dat hij die bewuste avond in de Gapaert was binnen gestapt en erbij was toen Salambien met een blaaspijp eerst de herbergier en vervolgens de dienstmeid neersloeg en Pigneron daarna met een hamer hetzelfde deed met de herbergierster.
Bij een confrontatie op 20 juni en 3 juli1796 met herbergier Jacques Zyde werden ze duidelijk herkend en volgens Zyde droeg De Lattre op dat ogenblik nog de kousen die bij hem gestolen waren.
Niet alleen de gebeurtenis in de Gapaert werd bekend in een verdere ondervragingen maar ook de overval daarna gepleegd met 12 man op een pachthoeve in Lambersart.
De crimenele rechtbank van het Leiedepartement behandelde de strafzaak tegen Pigneron en De Lattre. Ze werden beiden op 16 oktober 1796 door deze rechtbank veroordeeld tot de doodstraf.
Op 20 oktober 1796 werden de twee companen Jean FrançoisPigneron en Placide Bertin De Lattre op een schavot op de Grote Markt van Brugge met de guillotine onthoofd.
De doodstraffen van Pigneron en De Lattre waren de eerste die in het Leiedepartement met de guillotine werden uitgevoerd.

Salambien werd pas veel later gevat. Intussen was hij al in Gent en Mechelen aan de slag gegaan. In Laken werd een huurkoetsier vermoord en er werd er met dit getrek verder gereisd. Dat wordt Salambien echter fataal.
Bij de verkoop van de gestolen paarden in Duinkerke werd hij gevat en hij werd in ijzers, naar Rijsel en Brugge overgebracht. Terwijl konden de bendeleden, in een maandenlange boevenjacht, door de politie worden ingerekend. Het aantal gearresteerden van de bende klom tot 40 en weldra tot 60. Tot bewaking werden 200 man voetvolk en 20 bereden gendarmes ingezet.
In het vooronderzoek dat startte op 11 september 1798 werden 360 getuigen opgeroepen. De akte van beschuldiging behandelde amper 20 misdrijven, gepleegd tussen 17 december 1795

en 23 december 1797. Het laatste was een inbraak met diefstal bij herbergier Champon aan de Kouter in Gent.
Het is merkwaardig dat in 1796 François Salambien niet (bij verstek) mee vervolgd werd voor moord, de moordaanslagen en de diefstal met geweld en braak in "De Gaepaert'. Meer nog, toen Salambien in 1798 later in Brugge terechtstond en tot de doodstraf werd veroordeeld werd dit ook niet vermeld.
Met de uitspraak van de criminele rechtbank op zondag 30 september 1798 werden alle vrouwen en 7 mannen vrijgesproken. Vier kregen 24 jaar dwangarbeid en twee 16 jaar; De overige 21 mannen, onder wie François Salambien, kregen de doodstraf.
Op 6 november was 'de grote dag' van de terechtstelling. Om 11 uur werden de zes bendeleden die mochten blijven leven tentoongesteld. Zo moesten dan 'ter lering' de terechtstelling van hun kompanen bijwonen. Daarna arriveerden de 21 ter dood veroordeelden in rood hemd, op door paarden getrokken karren. De hoofdverdachte François -Marie Salambien werd als eerste onthoofd. Men noteerde dat de ganse 'vertoning' van onthoofding slechts 25 minuten duurde. Pas in de nacht werden de lichamen en hoofden naar het nieuw kerkhof in Steenbrugge overgebracht.
Salambier was 13 maanden aktief, na zijn (vierde) arrestatie duurde het proces 18 maanden. Bij het gerechtelijk onderzoek verschafte hij bereidwillig en zelfs voorkomend inlichtingen over zijn medeplichtigen waardoor de politionele opsporing van de bendeleden zelf zeer bevorderd werd.
Salembier schijnt dit gedaan te hebben in een geest van fatalisme. Hij verwachtte en verlangde geen kwijtschelding, voor zijn 'goede wil' vroeg hij alleen om niet in het reglementaire *rode hemd* naar het schavot te moeten gaan, hetgeen hem echter niet werd gegund.[1]

Verdere notities aangaande de Gapaert:

In 1880 kreeg De Gapaert een andere herberg als buur. Tussen de Gapaert en het Gapaerdstraatje werd door Baron Mazeman 'Het Couthof' gebouwd.
De achterliggende gronden in het Gapaertstraatje waren zijn eigendom. Op de een of andere manier werd op de site die vroeger als een eigendom meeging met de bestaande Gapaert door Mazeman toch een andere herberg gebouwd. Bouwplannen en meer gegevens over de omstandigheden konden we tot nu toe niet vinden.
Beide herbergen kwamen nog eens in een publicatie van 05 mei 1907 waaruit we het volgende noteerden.
Een pijnlijk en ijzingwekkend ongeluk is maandagmiddag te Proven gebeurd;. Jules Vandenbussche, 35 jaar, landbouwer, wonende rechtover de herberg 'De Clytte' juist langs

---

In het rijksarchief van Brugge is het strafdossier en het arrest van de criminele rechtbank van 15 oktober 1796 bewaard
Verder ook een deel van het gerechtelijk dossier van het verhoor van de bende van Salambien
Andere documenten berusten in Rijsel (Archives départementales du Nord) en vooral in Parijs(Archives Nationales
Op al deze archiefstukken steunt de studie over de Salambier-bende door Dr. G.Sanglier in zijn werk Le brigandage
Dit gaf aanleiding tot drie publicaties waarvan we kennisnamen en onze gegevens hebben geput.

- De bende van Salambien in Brugge terechtgesteld 1798 door Jaak A. Rau in het tijdschrift BRUGGE DIE SCONE van september 2004
- De bende van Salambier 1796-1798 Geschiedenis en Legende door Antoon Viaene in Biekorf N°73
- De eerste executies met de guillotine in Brugge door Jos Monballyu in Biekorf jaargang 118 aflevering 2 blz 149-168

het doolhof van M. de Baron Mazeman de Couthove was maandag per velo naar de post van Poperinghe gekomen om er geld te verzenden naar een zijneer broeders die tegenwoordig in Amerika verblijft.
Vandenbussche was op weg naar huis en toen hij enige meters over de herberg 'Het Couthof' kwam op 50 stappen van zijn huis wilde hij een wagen van M. Pamphile Calerlynck, graanhandelaar te Proven voorbij rijden. De wagen was geladen met 5000 kilos en getrokken door 3 peerden. De keizel was vet door het slecht weder, en juist bij de wagen gekomen, gleed de velo op zij, en Vandenbussche werd op den buik, in 't midden van den keizel, onder de wagen geworpen.
Het achterwiel greep hem bij de knie en de ongelukkige werd alzoo omtrent een meter ver over de keizel medegesleept.
Het wiel hefte alsdan op en liep in een schors over zijn linker been. De voerman een stuik gewaar zijnde, keek achter, en zag den man bewusteloos en bloedend in de grond liggen. Het was toen rond 12 ½ ure,juist gedurende een harde regenvlaag.
Buiten zich zelven, hield de voerman stil en liep naar de herberg 'De Gapaarde' om hulpn te vragen. De zoon liep mede en in een oogenblijk waren zes, zeven menschen ter plaatse. Men haald een bakkerstrog en wat sargien om den ongelukkige naar huis te dragen. Gansch de rechterknie was vermorseld,het vleesch en beentjes plakten aan de grond, de rechterbil was gabsch open; het linkerbeen was ook gekwetst maar niet zo erg. Met veel voorzichtigheid nam men Jules op en legde hem in den trog om hem zoo naar huis te dragen. Eenige mannen droegen hem, andere hielden parapluien boven den trog om de hagels tegen te houden die alsdan vielen.
De treurige stoet trok zoovoorzichtig mogelijk naar de hofstede. Bij de minste beweging dat hij deed, zag men het bloed uit de gapende wonde druipen.
Tot daar een deel van de plastische beschrijving van dit ongeval.
Dr Peel van Roesbrugge werd erbij geroepen en nog twee andere dokters maar veel kon niet meer gedaan worden. Zijn rechterbeen afzetten kon niet gebeuren gezien de staat van uitputting van het slachtoffer door het vele bloedverlies. Jules Vandenbussche overleed s'anderdaags. Het was juist drie weken, dag op dag, dat hij getrouwd was en daar woonde.
Als toemaatje werd in het verslag plastisch affgesloten met de melding:
Had de ongelukkige een 20tal centimeters moeten verder vallen ging hij het hoofd vermorzeld worden door het achterwiel van den anderen kant. Dat dit schrikkelijk ongeluk tot les strekke der velorijders die de slechte gewoonte hebben altijd geheel langs rijtuigen te rijden als ze vorensteken, en nooit vertragen of omzien aan hoeken en draaien van straten.

De Gapaert moet blijkbaar afgebroken zijn na 1907 terwijl ’t Coufhof verdween met de aanleg van het nieuwe fietspad tussen Poperinge en Proven meer dan 100 jaar later.
De laatste uitbaatster van ’t Couthof kon de herinneringssteen met melding 1880 meenemen en liet deze inmetselen in de toonbank van haar nieuwe vestiging Café De Bascule te Proven.

Een derde aanduiding op de oude kaart betreft ”St Jan Steene” een kapel op een weide bij de Krombekebeek. Dit gaf aanleiding om daarover iets meer te weten te komen.

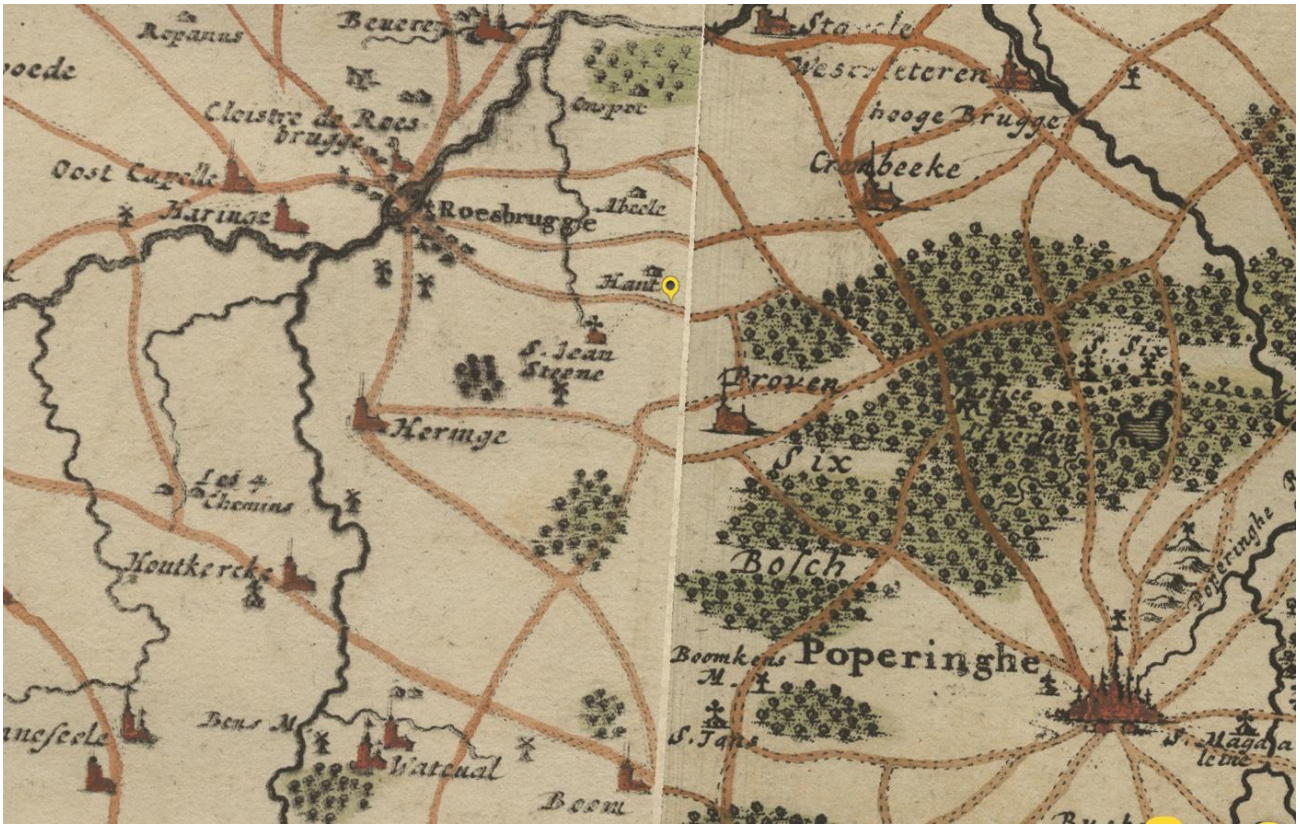

Kaart Fricx van 1712

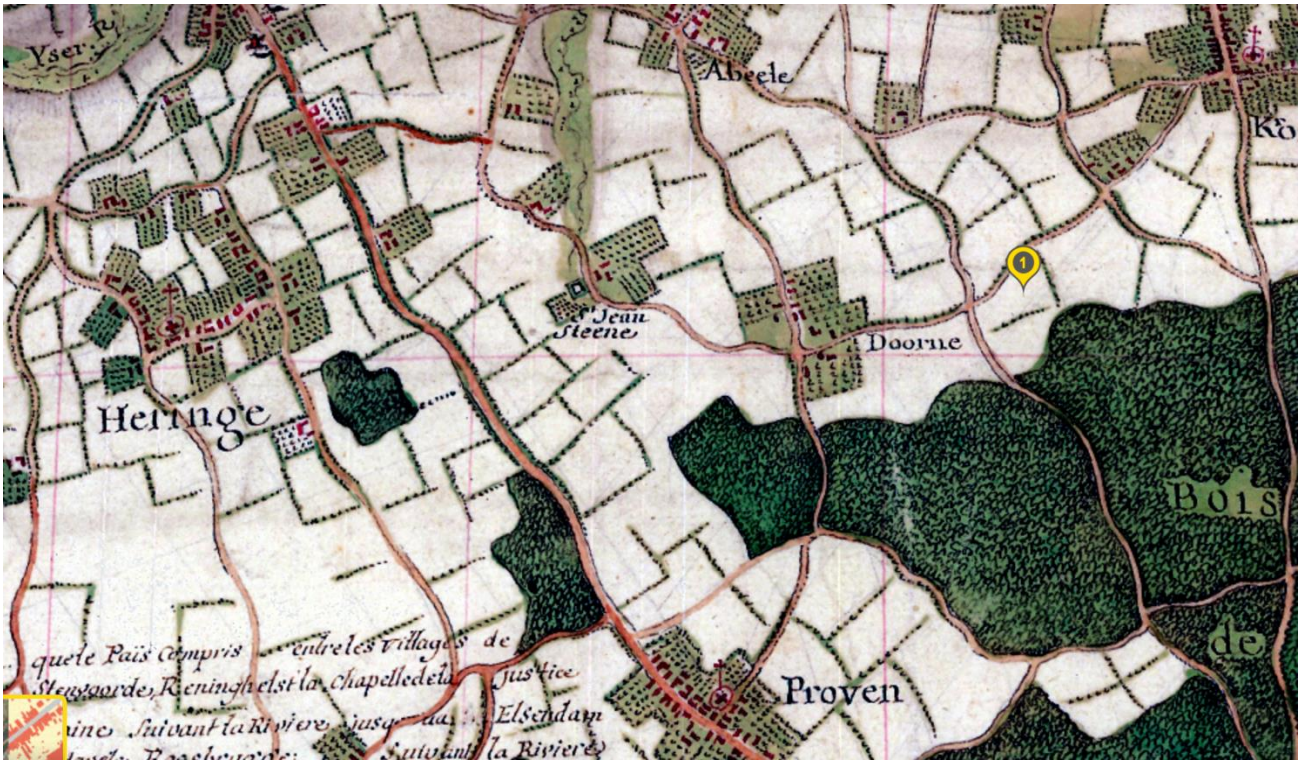

Masse kaart 1729 met centraal de situerting van St Jan Steene rechtover de nu nog bestaande hoeve.

In het begin van de vorige eeuw vonden we als naam van de huidige Bromstraat vanaf de Krombekehoek aangeduid als de St Jansteendreve

Deze kapel was een stichting van *'Het huys van Hornes, als heeren van Staevele ende Crombeke'*

Dit was denkelijk na 1530, daar de eerste Hornes pas dan door huwelijk Stavele en Crombeke verwierf.[2]

Deze kapel gaf aan de naam van St Jansteenhoek als tiendenhoek van die wijk.

Ieder jaar kwam daar een grote toeloop van volk om St Jan te dienen en om de kinderen te laten zegenen en belezen met het St-Jansevangelie. Dit was een prebende (kerkelijk beneficie).

De kapelaan kwam ieder jaar op St Jansdag de 24 juni, in de kapel een mis opdragen, de kinderen en andere mensen belezen, de stool boven het hoofd houdende terwijl hij het St-jansevangelie las.

De collecte nadien en de giften aan de kapel maakten het voorwerp uit van de inkomsten voor deze kapelaan. Hij inde de pachten van de eigendommen van de kapel en daarbij moest hij toch ook wel zorgen voor het onderhoud van kapel. Deze was intussen met de tijd tot een zekere omvang omgebouwd.

Gezien de lucratieve inkomsten was de benoeming tot kapelaan een heel begeerde functie.

Dit gaf aanleiding tot naijver en betwisting over het benoemingsrecht en opvolging van deze functie.

Er is nogal wat materiaal bewaar gebleven over die betwistingen en ook over de pachtinkomsten van de kapel in diverse archieven.

Dit alles maakt het voorwerp uit van een afzonderlijke publicatie aangaande de geschiedenis van deze kapel waaraan nu nog gewerkt wordt.

De laatste kapelaan heeft het onderhoud van de kapel zodanig verwaarloosd dat ze in 1730 is ingestort en niet meer herbouwd werd.

In 1857 werd de jaarlijkse parochiekermis, die altijd viel op de 2de zondag van September overgebracht naar St-Jansdag, met zoals voorheen de St-Jansmis, zij het nu ook in de parochiekerk.

De St-Jan-kermiszondag valt op de zondag vóór 24 juni, tenzij 24 juni op een zondag komt, dan is het kermis op St-Jansdag zelf. Op die manier komt de kermis nooit vroeger dan 18 juni en nooit later dan 24 juni.

---

[2] *L. Gilliodts-van Severen, Coutume de la ville et chât de Furnes,dl. IV (Brussel 1897) p.59*

Nummer 207B **Doos Gazette** **september 2019**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Werken is zalig moa leeg lopen is heilig.
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 620 lezers

Beste abonnee

Sabine Top liet mij het erediploma van de Belgische Hopbonden van haar grootvader Mr. Anr. Vandeputte uit 1910 geworden.
Let erop dat het eigenlijk niet echt getekend werd door abbé Dejaehger en Mizerez – de landbouwagenten aangesteld van het Ministerie van Landbouw.

Wie heeft er nog hopdiploma's ?
Ze mogen gerust digitaal doorgestuurd worden !

Luc Adriaen was één van de vele bezoekers aan 't Neerhof op zondag 8 september 2019 – Monumentendag. Hij stuurde mij de onderstaande interessante reactie.

Dag Guido en leden vzw 't Neerhof,

Ik was op OMD aangenaam verrast met de restauratie van de hopast en de verklarende uitleg over de werking ervan. Een grote proficiat want dit is echt erfgoed van onze streek. Het is ook ideaal om ernaast twee hoppevelden aan te leggen en zeker het hommelpitten veld met staken. Ik ben benieuwd of de ranken zullen moeten aan de staken aangebonden worden.
In de jaren 1960 hadden wij veel contact met de familie Lebbe. We gingen er plokken en 's avonds ging ik zelfs helpen de gevulde hommelzakken in de ast doen.
De algemeen gebruikte benaming was wel: niet 't Neerhof maar ' t Klokhofstee !
Ik verneem dat er een beschrijving was van de hoeve tijdens WO I toen de dreef naar de hoeve vol stond met barakken. De benaming 't Neerhof verwijst in dit geval niet naar de hoeve (is 't Hooghof) maar naar de barakken!
Als vergelijking, de hoeve de Roo Balie (oorsprong XVI°E) heeft hooghof en neerhof, zie foto. Het hooghof werd bewoond door eigenaar en bij een pachthoeve moest de pachter het hooghof of zeker een plaats ervan vijhouden voor de eigenaar in de periode van baemisse (om de pachten te regelen). Het neerhof was lager gebouwd en mogelijks in 'plak en stak'.
Ik weet dat jullie moeilijk de naam van de vzw kunnen veranderen maar voor mij blijft jullie hoeve 't Klokhofstee'.

Groetjes Luc

Johan De Rynck Bedankt Guido, t' was de moeite waard. Blij dat ons erfgoed zo goed wordt beheert!

Beste Guido,
De rondleiding door de hopast was een zeer aangename ervaring !
Prachtige restauratie met oog voor detail, echt een meerwaarde voor Poperinge .

Met vriendelijke groeten ,
Marc

Filip Hooghe
15 uur ·

Voor wie nog zou twijfelen aan de historische authenticiteit van de rood getongde en geklauwde Vlaamse Leeuw, stel ik voor dat we dan even kijken naar het Psalterium van Peterborough uit 1300, waarin minstens twee keer het wapenschild met de Vlaamse Leeuw staat afgebeeld "in goud een leeuw van sabel getongd en geklauwd van keel". Ik citeer even letterlijk het bijschrift uit het boek "1302, le désastre de Courtrai: mythe et réalité de la bataille des Eperons d'or", p. 59: "Ecu portant les armoiries de Flandre (sous un lion couché) entre deux cartouches montrant une tête de femme et une tête d'homme (le comte de Flandre et son épouse?). Décoration marginale dans le Psaultier de l'abbaye bénédictine de Peterborough, vers 1300." (Brussel. Koninklijke Bibliotheek van België, Ms. 9961-62, f° 10 en f° 34 (detail)) Check: https://quaternio.ch/…/editions-e…/psautier-de-peterborough/

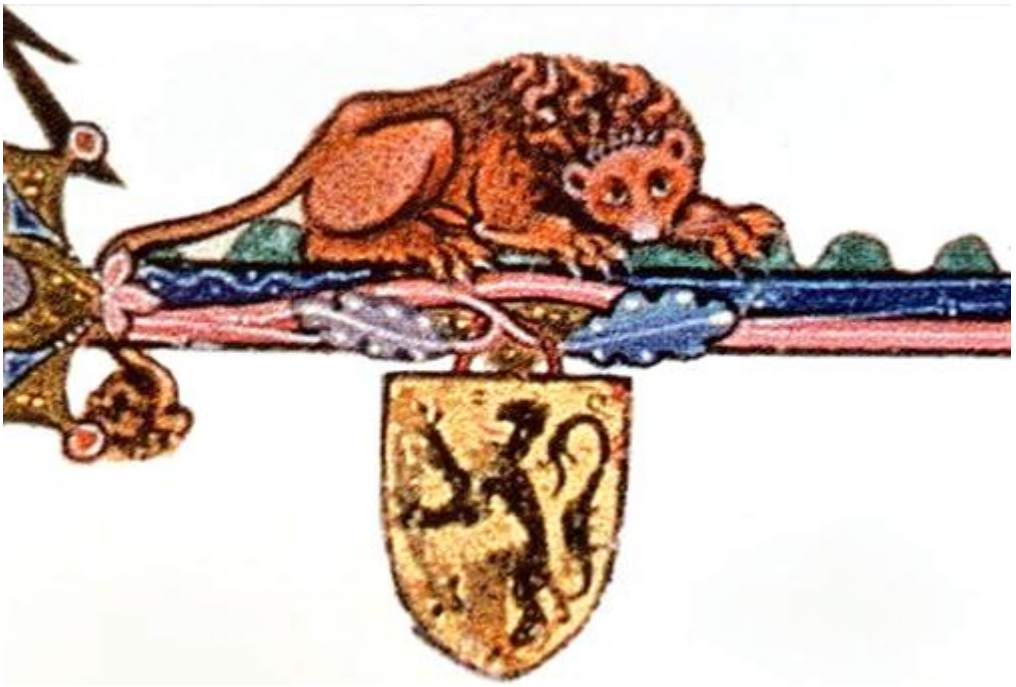

Voor wie nog steeds twijfelt: Beide Vlaamse Leeuwen, zowel de zwart-gele als de zwart-geel-rode versie werden tegelijkertijd gebruikt. Zo bv. de rood getongde en geklauwde leeuw op het banier en dekkleed van het paard en de zwart-gele leeuw op het wapenschild bij de afbeelding van de Slag bij de Pevelenberg op 18 augustus 1304 in het "Tres Tractatus" van Gilles le Muisit (1294 tot 1348) (Bron: KORTRIJK. Stedelijke Openbare Bibliotheek, Fonds

Goethals-Vercruysse, Cod. 135, f° 73). Check: http://www.erfgoedzuidwest.be/con…/fonds-goethals-vercruysse

8 september om 15:47

Bezocht vandaag de meervoudige hopast op Herenhoeve 't Neerhof in Poperinge bij onze buurman. Schitterend gerenoveerd pareltje agrarisch erfgoed! En een interessante rondleiding door Guido Vandermarliere! https://www.uitinvlaanderen.be/…/5cae1f6d-80b8-4c04-a4ed-f2…

Hopduvelstoet 2018 : Hop in de kunstgeschiedenis

Programmabrochure - zondag 9 september 2018 - 15 uur - centrum Asse

Voorwoord

Tekeningen, miniaturen, kruidenboeken, houtsculpturen, kunstvoorwerpen, schilderijen, beelden, etsen, ... leggen belangrijke feiten en gebeurtenissen vast voor de toekomst. Zo kunnen we achterhalen hoe hop de mensen bezighield. We geven in deze stoet een schilderachtig overzicht van de hop(duvel)geschiedenis.

We starten met de voorlopers van de hopteelt en gaan dan over naar onze streekschilders. Dat Karel De Bauw naast volksfiguren en boerenpaarden ook vele hoptaferelen schilderde is genoegzaam gekend. We brengen een ode aan hem in deze stoet.

Op zijn schilderij 'Feestvreugde rond de hoppluk' uit 1956 (zie voorblad) herkennen we vele typische volksfiguren uit Asse : Oud-Burgemeester Gerard Van Wijnendaele, drukker Odilon Van Geertruyen, Manke Fiel, Sjat, Zjorsken den beideleir, den Baaïl, Fong van Tieres, Kindermans, Lieze Pep, Pië Klaus, Pië Van Ossel, Pië van 'n Dobbelen, Pië Stek, De Vos van de Kalle, en vele anderen.

De abdij van Affligem heeft een prachtig kruidenboek van Rembert Dodoens waarin de hopplant getekend staat en z'n zuiverende werking beschreven wordt. Miniaturisten gebruikten hop als tekstdecoratie voor geïllustreerde manuscripten en getijdenboeken.

De renaissance-schilder Pieter Bruegel vertoefde veel in de Zennevallei en het Pajottenland en zag er de vele lambiekbrouwerijen. We beelden zijn schilderij met lambiekdrinkers, spelers en dansers uit in een volkse sfeer. Barokschilder Pieter Paul Rubens had contact met de belangrijke hophandelaarsgilde en schilderde in opdracht hun patroonheilige Sint-Rochus voor de Sint-Martinuskerk van Aalst.

Maar hoe zit dat met de Vlaamse Primitieven Hubert en Jan Van Eyck? De diverse luiken van het schilderij het Lam Gods zijn als een beeldend verhaal, als een stoet van mensen die het Lam in de paradijselijke tuin komen bewonderen. Zou er hop staan in die tuin of elders op dit schilderij? We onderzochten het en tonen een (h)opzienbarende ontdekking: Hop in een duvelse omgeving!

De Hopduvelfeesten zijn in feite oogstfeesten. Voor een goede oogst moet een offer worden gebracht en de duvel overwonnen worden. Daarom sluiten we af met de verbranding van de hopduvels in een apocalyptische sfeer.

Joris Vanderveken
Coördinator Hopduvelstoet

Hopduvelstoet 2018 : Hop in de Kunstgeschiedenis

1. **De Voorlopers: Stoetraad met themabord en stoetboekjes en Harmonie Sint-Cecilia**
2. **Het Bourgondisch Hopmanuscript : Bazuinblazers en Gemeenteraad Asse**

Dit manuscript dd 1420, bestemd voor de hertogen van Bourgondië , staat vol hopdecoraties om hun verbondenheid met Vlaanderen te accentueren (zie ook epiloog). In deze periode werd de hopteelt enorm belangrijk voor onze streek. De hertogen van Vlaanderen & Brabant promoten de hophandel. Deze stoet vertelt u er alles over van in den beginne tot nu ...

Deel 1 : De Schepping

3. Lucifer schiep de hop : door de Heeren van Assche

In den beginne schiep God hemel en aarde en toen God de wereld schiep, schiep hij ook de planten. Hij sprak tot zijn opperste engel, de engel van het licht, Lucifer: Haal mij aarde, uit de diepte van het water.

Lucifer bracht een handvol aarde, maar had ook wat in zijn mond gestoken om te zien wat God met deze aarde zou aanvangen en Hem dan na te volgen. God strooide de aarde uit en

sprak: Dat zij worde! En daar groeide de aarde uit tot alle mogelijke planten. Van het kleinste mos tot de grote mammoetbomen. En ook in de mond van Lucifer groeide de aarde. Er schoot een plant door zijn keel en uit zijn mond groeiden lange ranken met grote bladeren. Lucifer begon te huilen en bad God om hulp. God had medelijden en liet Lucifer de grond uitspuwen. En daar groeide de hop. Lucifer schiep de hop!

(Isidoor Teirlinck, Flora Diabolica, 1924; Oscar Dähnhardt, Natursagen)

4. Adam en Eva & het Hoppeblad : door Asbeek/Elshout

Adam en Eva aanschouwen de wilde hopplant die in de bomen van het aards paradijs groeit. Haar botanische afkomst is de familie van de Cannabinacea; waartoe netels, hennep en hop behoren. Deze stekelige planten worden in sagen ook wel duvelstong genoemd.

5. Humulus Lupulus : door Samen Inburgeren

In een fraai houtsnijwerk uit de 15de eeuw (A.W.N Pugin; Masters of gothic revival) zien we hop opduiken als een plant die uit de aarde opgroeit, hoog in de lucht. De kraaien zijn de boodschappers tussen aarde en hemel. In Poperinge spreekt men van hommel wat verwijst naar het Germaanse 'Humele' wat niets anders dan 'naar de hemel groeiend' betekent.

Dat hop ook gekend is als 'Humulus Lupulus' komt van de Zweedse botanicus Linnaeus die bij Plinius de Oudere inspiratie zocht voor een Latijnse naamgeving en er lupulus (wolfje) aan toevoegde vanwege z'n wilde groei. In het Asses dialect zeggen we gewoon 'oep'. Landbouwingenieur Paul Lindemans (Opwijk) stelt : "Hoppe is een Nederduits-Nederlands woord, welke de basis vormt voor het kruid in andere talen (hopfen/houblon/hops)." Vlaanderen en Beieren waren het centrum van de hopteelt in Europa en hun bieren waren beroemd wegens hun speciale hopsmaak.

6. De Kruidenboeken : door Terlinden

Rembert Dodoens (Mechelen) beschreef 500 jaar geleden de zuiverende werking van *hoppecruyt.* Zijn kruidenboek (gedrukt in de Plantijn-Moretusdrukkerij) kan ingekeken worden in de bibliotheek van de abdij van Affligem en de plantentuin van Meise.

.

Hoppecruyt gesoden ende gedroncken opent die verstoptheyt van de lever, milte ende van den nieren ende suyvert dat bloet van alle onsuyverheit. Ende dese bellen als zij rijp zijn, sijn seer sterck van ruecke ende wordt vergaert tot den ghebruyck van den bierbrouwers die met desen bellen huer bier smaeckelijck maken... Die wortel es cruypende waar scuetkens utcomen die voor salade gheten worden.

In het verlengde hiervan deed prof dr De Keukeleire 'de hopprofessor', vroeger verbonden aan de Universiteit van Gent, veel wetenschappelijk onderzoek naar de helende werking van hop. Hij zit al een aantal jaar in de jury van onze hopduvelstoet en is ook dit jaar present op onze tribune aan de Sint-Martinuskerk.

Hop werd in 2018, door een internationale jury IHA, verkozen tot 'kruid van het jaar'. Reden genoeg voor Terlinden om hier de nodige luister aan te geven. Ho(o)p doet leven!

7. Het Belgisch Hoplogo : door Fanfare De Vrije Belgen van Sint-Martens-Bodegem

Er zijn nog hopvelden in Asse, Affligem, Erembodegem, Meldert, Sint-Martens-Bodegem, Sint-Ulriks-Kapelle, Opwijk en Steenhuffel. Momenteel loopt er een 'AAA+ Hopproject' om met steun van het Stakenhuis terug meer hop en vnl streekeigen variëteiten aan te planten: Groene Bel, Record en Coigneau.

Hiermee wordt 'Bier met hop van hier' gebrouwen.

8. Jan zonder Vrees sticht de Hoporde : door de Orde van de Groene Bel

In 1404 liet Jan zonder Vrees een verordening verschijnen, waarbij een jaarlijkse uitreiking van gouden medailles werd uitgeschreven aan hopplanters die de beste hop tentoonstelden. In 1409 stichtte hij de **'ORDO LUPULI'** (Hoporde). De traditie om telers een prijs te geven voor hun hop bestaat nog steeds. Onderstaand embleem is zelfs hernomen als medaille door de Europese Hop Bond voor personen die zich verdienstelijk maakten in de hopwereld.
De 'Orde van de Groene Bel' is een hopcoöperatieve die deze 600-jarige traditie verder zet.

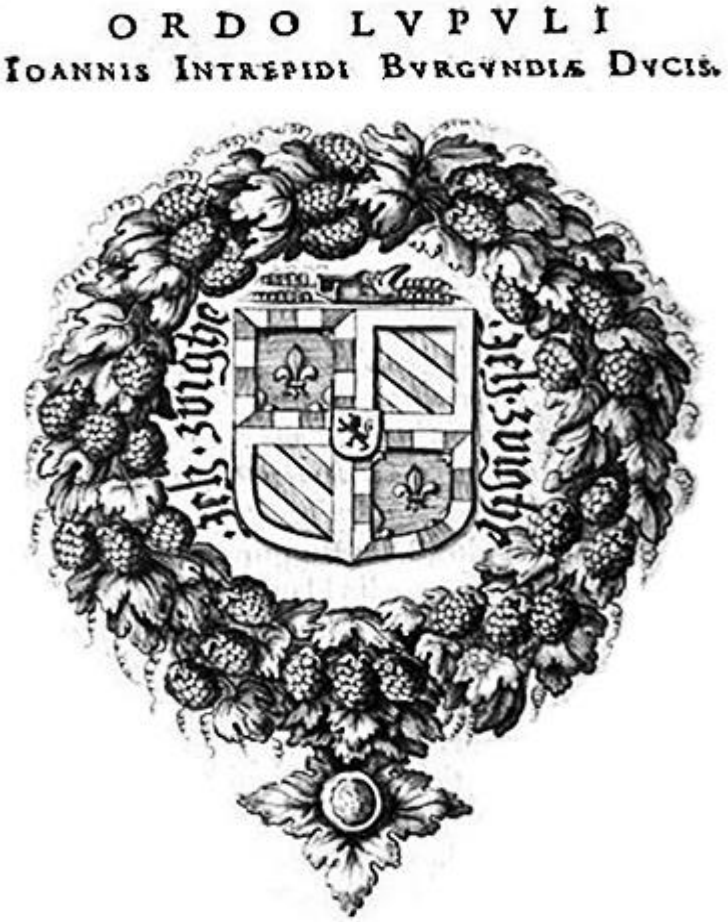

(Chiflet, Lilium Francicum, 1658, drukkerij Plantijn-Moretus)

Deel 2 : De Bloei

9. Abdij van Affligem : door Boerkes van Affligem

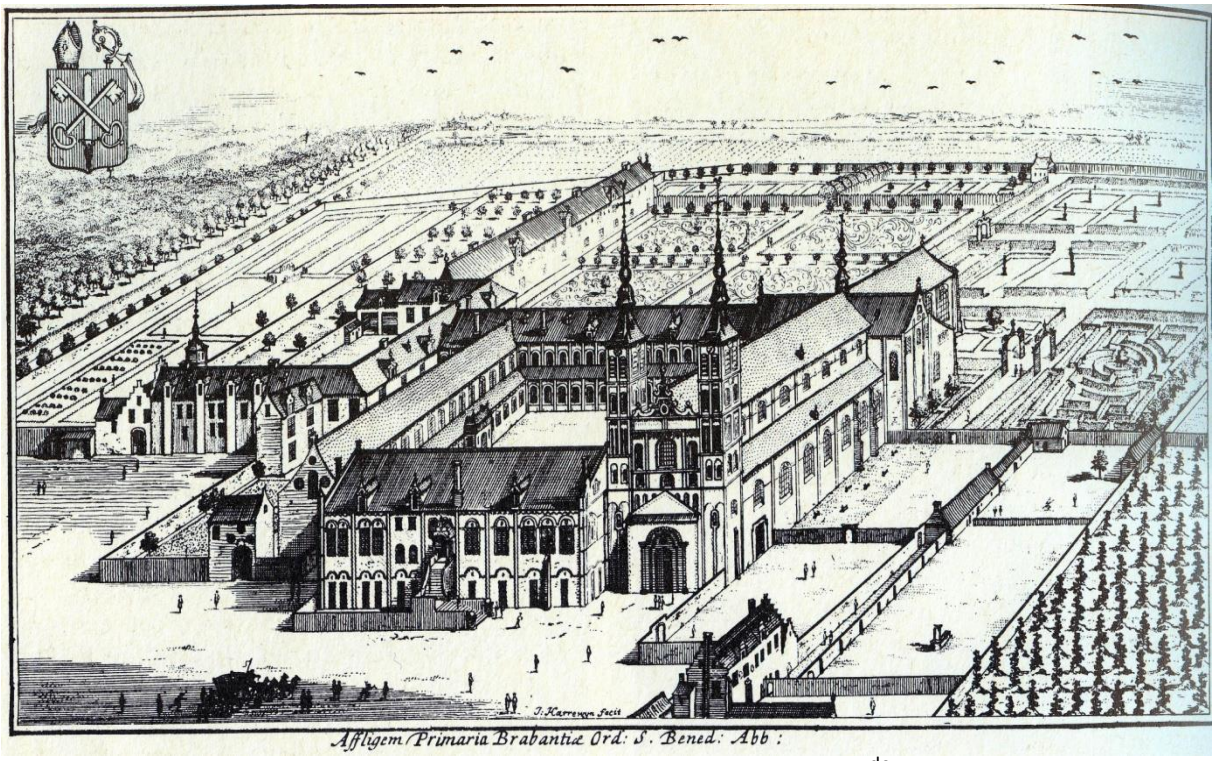

In onze streek nam de Benedictijnenabdij van Affligem vanaf de 15de eeuw het voortouw in het brouwen van bier en verspreiden van de bloeiende hopteelt. Op bovenstaande gravure (Lauwers, 1685) zien we onderaan rechts het hopstakenveld. Nu nog staat er in de vallei van Affligem een mooi hopveld.
De uitstraling van de abdij op de omgeving is groot. Het landschap van 'Erembald tot Kravaalbos' omvat de streek gelegen tussen Aalst, Affligem, Asse, Opwijk en Dilbeek. Het is een waardevol gebied met zacht glooiende heuvels, meanderende beken en waardevolle bossen. De streek is ook rijk aan historisch cultureel erfgoed. Gezien de abdij gelegen is op de grens tussen het hertogdom Brabant en het graafschap Vlaanderen werd ze regelmatig vernield en heropgebouwd. Nu wordt de abdij terug een centrale plaats in de herwaardering van de hopteelt. Met steun van de provincie-Vlaams Brabant (PDPO) en 't Stakenhuis zetten we 'Hop als Streekproduct' terug op de kaart …

ABBAYE • ABDIJ
Affligem
ANNO 1074

10. Hoppesanten en de weg-oem : door Koudertaveerne

Hopboeren gaan de weg-oem naar kruisborre om een goede oogst af te smeken. Ook nu nog gaan leden van het hopduvelcomité rond de kruisborrekapel in Koudertaveerne, om goed weer te vragen voor de hopduvelfeesten en ons te vrijwaren van stormen.

Bert Vanden Broeck liet zich inspireren door deze volksdevotie en creëerde de Hoppesanten: Sint-Arnoldus, Sint-Jan de Doper, Petrus Ascanus, Sint-Rochus, Ons-Lieve-Vrouwke-in-de-hop en de Heilige Kruisen van Asse.
Petrus Ascanus (+- 1530 – 1572) heeft op zich niet veel met hop te maken; maar hij leefde wel in de tijdsperiode toen hop in Asse in opgang kwam. Hij is een 'sant' van Asse die vorig jaar uitgebreid werd herdacht als martelaar van Gorcum omwille van zijn heiligverklaring 150-jaar geleden. Zijn kapel staat in Tenberg ; dé voormalige hopstreek van Asse.
Het verhaal van de Heilige Kruisen van Asse staat ook afgebeeld op de glasramen van de Sint-Martinuskerk. Wie het ganse verhaal wil weten moet eens te voet de weg-oem doen naar Kruisborre te Koudertaveerne …

11. Staken op Stelten : door Steltenlopers van Peizegem

Hop is de koningin van de klimplanten. Jaarlijks groeit ze telkens 7 m hoog. Vroeger groeide de geteelde hop op stokken, later op staken; nu op draad. De staken kwamen indertijd uit de Ardennen en werden afgeleverd aan de Hopstakenkaai van het treinstation te Ternat. De steltenlopers uit Peizegem (de Flamingo's) beelden dit stakenveld uit, door middel van staken en stelten.

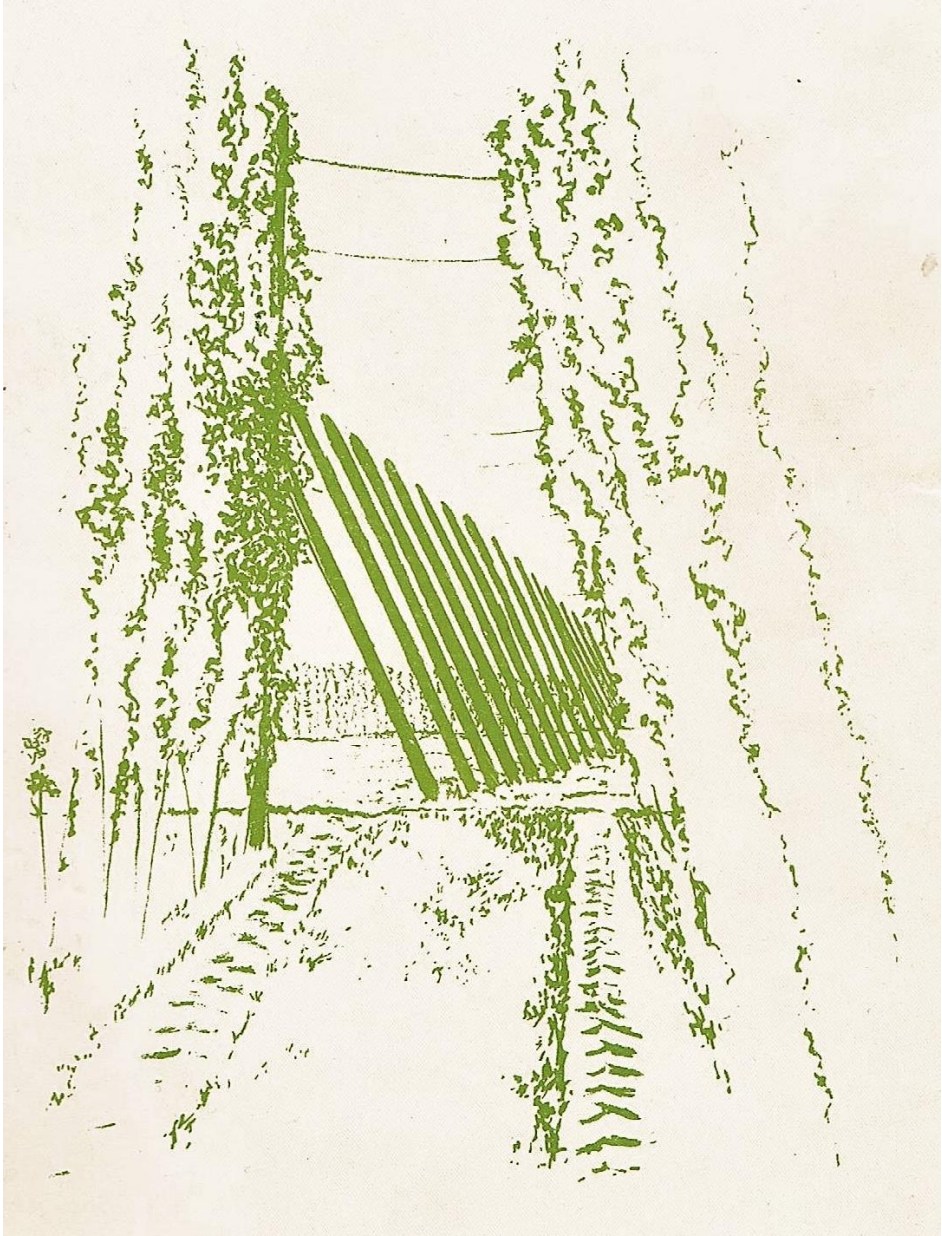

(Bert De Keyser ; Sint-Ulriks-Kapelle)

“Het ritme van de hoppalen staat in contrast met de glooiende lijnen van het landschap en de schriftuur van de begroeiing“ .

12. Hopboeren van het land Asse-Aalst : door Sint-Pietersgilde uit Mazenzele

Het gebruik, het bier te kruiden met allerhande planten, ten einde het duurzamer en hoofdiger te maken, is zeer oud. Meer en meer werd dit gebruik gelaakt en verboden door de overheden, wegens de nadelige gevolgen die deze bedwelmende dranken hadden op de gezondheid en op de zeden. Eén kruid was en bleef veroorloofd: de hopbel ! Die gaf aan het bier een aangename, licht bittere doorsmaak en duurzaamheid (ir Paul Lindemans, Opwijk, Geschiedenis van de landbouw).
Aanvankelijk was de hopteelt versnipperd en kleinschalig en trof men ze aan overal waar men brouwde. Naarmate de steden groeiden zagen de brouwers zich genoodzaakt hop te kopen op de markt. Hierdoor werd de hop een handelsvrucht die uitgroeide tot één van de

belangrijkste takken van onze agrarische economie. De hopteelt concentreerde zich in bepaalde gewesten : streken met vruchtbare bodem en werkzame boeren.
In onze streek was dit aan de oevers van de Dender : Land van Asse, Aalst, Dendermonde en Edingen. Zo is er een melding uit 1575 over een grote hopboer Jan Moyezoen van Asse (hof te Asbeek) die 7000 pond droge hop verkocht; wat wijst op een 7000 kuilen (2ha)! In 1553 pachte Raessen Vincke een 'meulen geleghen onder Assche met eenen hoplochtinck ende boomgaert (Nieuwermolen op de grens met Sint-Ulriks-Kapelle).
In Asse was er een hopmarkt sinds 1887. In de kelder van het oud-gasthuis (in de Lazarus) is er een klein museum aan de hophandel gewijd … een bezoekje waard.
Felix De Vigne (1806-1862) een Vlaamse kunstschilder uit Gent, vereeuwigde de hopoogst in het land van Asse-Aalst.

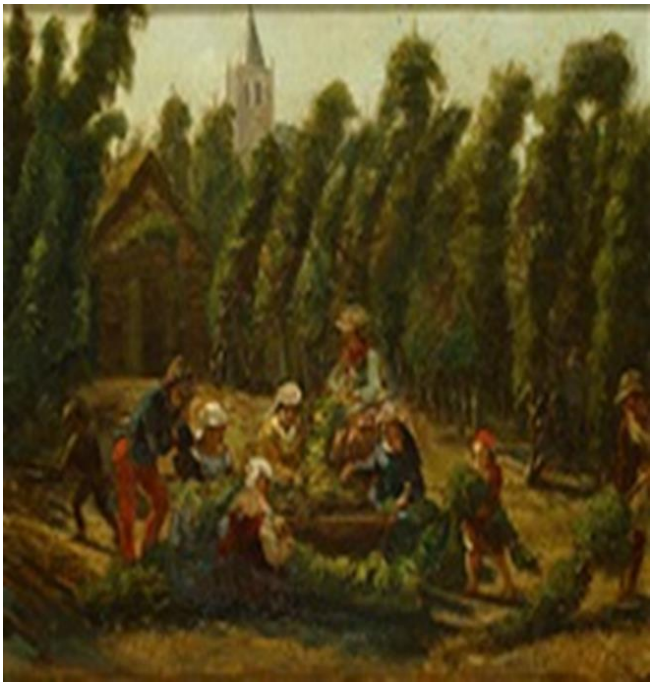

13. Brabantse Trekpaarden : door het Hof ter Bruggen uit Sint-Ulriks-Kapelle

Assenaar Karel De Bauw (1909-2002) schilderde onze streek met prachtige landschappen, volksfiguren, hop-taferelen en Brabantse trekpaarden. Thomas Callebaut (Sint-Ulriks-Kapelle) van het hof ter Bruggen spant zijn paarden in.

"Niet zonder enige schroom maar toch met diep genoegen, kan ik u het geheim van Karel de Bauw onthullen. Ik heb het bij hem thuis in een begenadigd ogenblik zelf ontdekt. Wij zaten samen naar zijn jongste schilderijen te zien en wij zwegen een beetje omdat wij elkaar te veel te zeggen hadden. Mijn hart reed op een kermismolen als ik de forse portretten van mensen uit mijn jonge jaren herkende, lachende of nadenkende boeren, pintendrinkende of pijprokende arbeiders, -maar altijd mannen van 't goed leven, Brabanders van kop tot teen, al zag ik alleen de kop. En dan die paarden! Zij trokken met drie en vier tegelijk, zo straf, zo kloek, dat ik ze moest bij de teugel grijpen of ze kwamen met bietenkar en al uit de lijst gestormd, de woonkamer binnen. Wij keken naar de kleuren die blonken alsof er vuur in werd gestookt. Het rood van de wangen en van de halsdoeken maakte mij goedgezind, de sneeuw van de winterlandschappen gaf mij een warm gevoel. Toen wist ik ineens waarom. Karel de Bauw maakt zijn verf klaar met bier. Ik heb het hem gezegd. Hij bloosde en legde onmiddellijk bekentenissen af. Met geus, glimlachte hij."(Ascania, Gaston Durnez, 1964)

14. Ode aan Karel De Bauw : door Ascania

Karel De Bauw zijn moeder had een herberg en zijn vader was soms weken van huis als chauffeur bij een hophandelaar. De kleine Karel werd opgevoed door z'n grootouders te Walfergem. Kasteelheer Louis Delvaux schonk hem als blijk van waardering de schildersezel van zijn moeder zaliger. Hij liet zich inspireren door Rembrandt van wie hij in 1935 een retrospectieve tentoonstelling zag in het Amsterdams Rijksmuseum. Hij overleed in 2002 op 93 jarige leeftijd en liet 2 600 kunstwerken na (Jan De Bauw & Ascania). Ook het hopthema met volkse figuren kwam vaak aan bod. De heemkundige kring Ascania brengt een eerbetoon aan hun voormalige voorzitter, Karel De Bauw.
In het CC Asse hebben we een tentoonstelling ingericht over Hop in de schilderkunst. Ga dat zien, ga dat zien …

15. Volksfiguren & Hoppepluk : door Zittert en de Waaik

Met de kar werden de welriekende hopperanken naar de schuur gevoerd. 's Avonds in de huiskamer werd tot een stuk in de nacht geplukt.

De pluk gebeurde op het veld of thuis ‘belleken-één’ (= bel per bel). De plukkers kwamen in september met grote groepen deelnemen aan de oogst. De manden met hopbellen werden gewogen en in een register werd elke plukker bij naam vermeld met notering van het aantal geplukte kilo’s per dag . Na de oogst werden de plukkers uitbetaald op basis van het geplukte gewicht.

16. Lieveheersbeestjes & Rode Spinnen : door dansstudio Sara

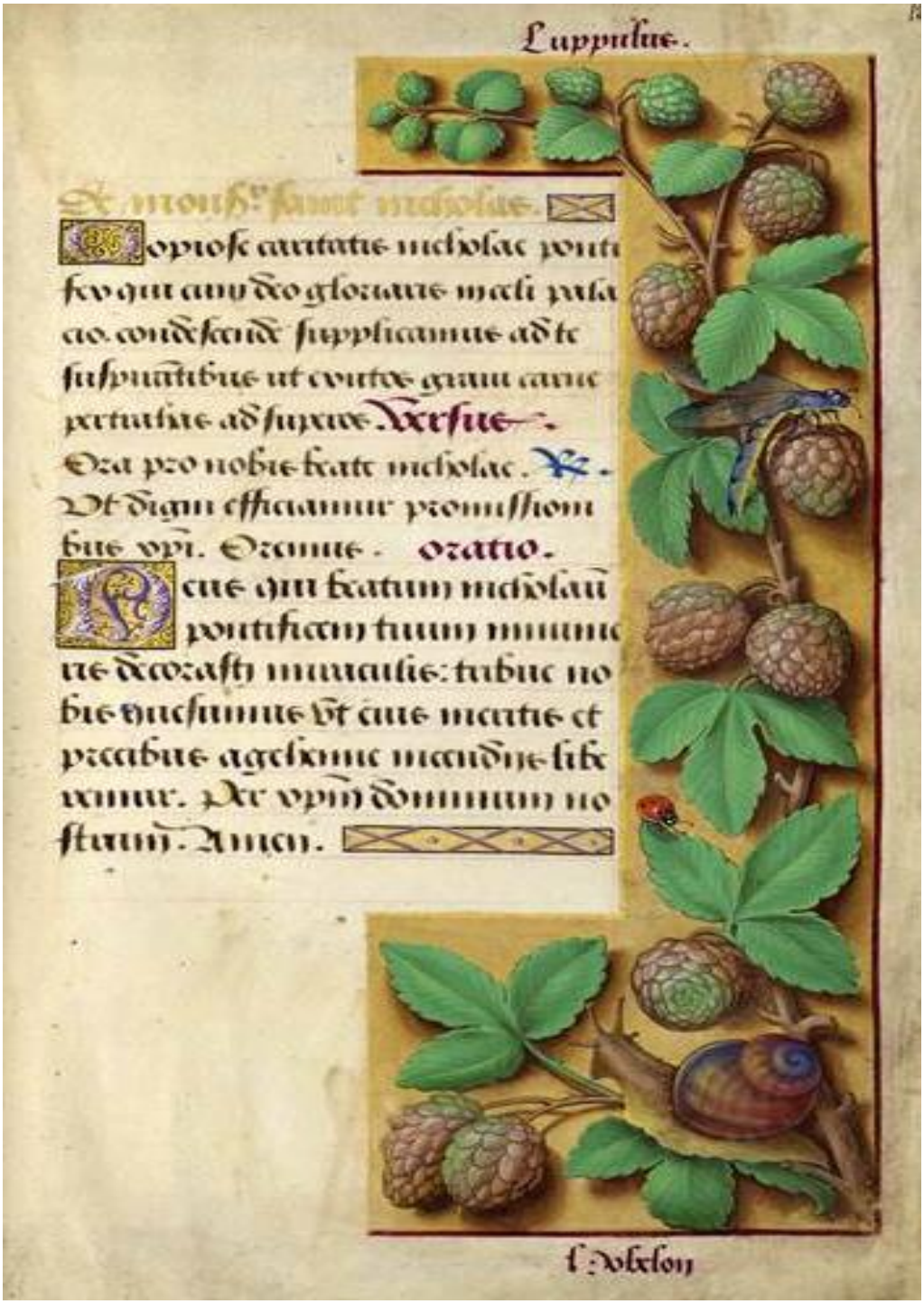

(Bourdichon 1508)

De hoppevriendjes, Lieveheersbeestjes en Libellen, eten de bladluizen en rode spinnen op.

17. In de Hopast : door KWB Asse-ter-Heide

Eens de hop geplukt, moet ze gedroogd worden in de hopast. KWB Asse-ter-Heide toont ons hoe dit er aan toe ging. De Keteniers hebben de hopasten in Vlaanderen een paar jaar geleden geïnventariseerd en meegedongen met de 'Monumentenstrijd'.
(schilderij: Luc Ameel ; Poperinge) .

18. Jan Primus, Hertog van Brabant : door Moeder Hopland

Zodra de hop gedroogd is, kan het brouwen beginnen. De legendarische Gambrinus die de edele kunst van het bierbrouwen heeft vastgelegd, zou een verbastering zijn van Jan Primus hertog van Brabant (13de eeuw), die gezeten op zijn bierton wordt voorgesteld. Het huidige beursgebouw van Brussel staat op de plaats waar Jan I ooit opgebaard werd. Binnenkort wordt het beursgebouw ingericht als bierbelevingscentrum ...

19. Biertonnen : door Palmwagen uit Steenhuffel

In oktober was het bier klaar om uitgevoerd te worden naar de herbergen. Met paard en kar reed men de biertonnen naar de haven. Hier zien we een miniatuur van Simon Bening (geboren te Gent in 1483 - gestorven te Brugge in 1561) die een 'Vlaamse kalender' opstelde met een miniatuurschilderij per maand.
De hop was een van onze zeldzame agrarische producten die de inlandse behoefte overtroffen en waarvan een aanzienlijk overschot naar het buitenland kon uitgevoerd worden. In de late middeleeuwen voerden de handelaars van het land van Asse-Aalst hun meeste hop uit naar Antwerpen via inscheping in Aalst (Dender) en Baasrode (Schelde).

20. Bier met hop van hier : door Concorde

Het schilderij van Albert Van Der Slagmolen (1915-2009) met hopveld te Asse, toont een zicht op de Hoogpoort en Kruisborre en geeft de landschappelijke meerwaarde aan. Wie wil kan in maart meehelpen op het hopveld te Waarbeek met het oogsten van de

hoppekeesten. Daarna eten we smakelijk van de lekkere hopkeesten met Hollandse saus en gepocheerde eieren én met ‘bier met hop van hier’. Nadien doen we samen met de boogschutters van Concorde aan wipschieten te Waarbeek, alwaar ze hun clublokaal hebben.
Wist je dat er in onze streek ook hoppekaas en hoppepralines verkrijgbaar zijn …

21. Bruegel, Spreuken en Spelen : door Krokegem

Nu het bier gebrouwen is kan het feesten beginnen. Op de volkse feesten dronk men lambiek; denk maar aan de vrolijke schilderijen van Pieter Bruegel (1525-1569), die het Pajottenland weergaf als geen ander. Bruegel was een meester in het uitbeelden van spreuken en kinderspelen. Krokegem beeldt dit uit op een originele manier …

22. Boerendans : door Volksdansgroep Nele uit Grimbergen

De Brabantse volksdansgroepen feesten met ons mee …

23. Bruegelfanfare : door KAJ Asse

Rijk in de gouw van ons Brabantse land, welige tuin in het voorjaar
Honingaroom na de zomerse brand, heuvel en helling zijn vruchtbaar.
Bruegel verkoos u, land van mijn jeugd, land van de jubel en land van de vreugd.
Brabant, vreugdeland, edele Brabant, were di !

Tegen de glooiing groeit geurende hop, gelende, trillende bellen.
Meiden en knapen de heuvelen op, weg zijn de zorgen die knellen.
Straks is het pluktijd, 't grote festijn, boer schenk ons cider en appelenwijn
Brabant, vreugdeland, edele Brabant, were di ! (Clem De Ridder ; Bruegeliaan uit Opwijk)

Deel 3 : Het Offer

In 1420 begon Hubert Van Eyck het 'Lam Gods' te schilderen (1420-1432) in opdracht van Joos Vyd en Lysbette Borluut. Ze bestelden dit groots schilderij voor de Sint-Jan-de-Doper kerk in Gent (de latere Sint-Baafskathedraal), met als centraal thema "*het Lam Gods".*
Rond het Lam is het landschap overdekt met weelderige plantengroei, 'het aards paradijs'. Vijfenzeventig soorten planten konden botanisch geïdentificeerd worden. Zij illustreren de bijna wetenschappelijke belangstelling van de schilders voor de natuur. De christelijke waarden worden symbolisch weergegeven door nederige en zuivere planten en bloemen (Hilde Van Crombrugge en Paul Van den Bremt ; Een wonderbaarlijke tuin. Flora op het Lam Gods).
Op dit schitterend schilderij kunnen we dankzij de recente renovatie en de hoge resolutiefotografie 'closer-to-van-eyck' microscopisch inzoomen op interessante details. Alzo ontdekten we een (h)opzienbarende thema : Hop op het Lam Gods... maar waar?

24. Het Lam en het Offer : door Ben De Kerf en Zevra Karakut

De oorsprong van de aanbidding van het Lam dienen we te zien in een ‘pastorale en agrarische samenleving’, waar het een belangrijk ritueel was om een lam te offeren om het kwade af te weren (Peter Schmidt, Kanunnik Sint-Baafskathedraal).
De herders Ben De Kerf uit Belsele (Belgisch kampioen schaapdrijven) en Zevra Karakut uit Zellik (je hebt hem zeker al gezien aan de Pontbeeklaan) hoeden hun schapen.

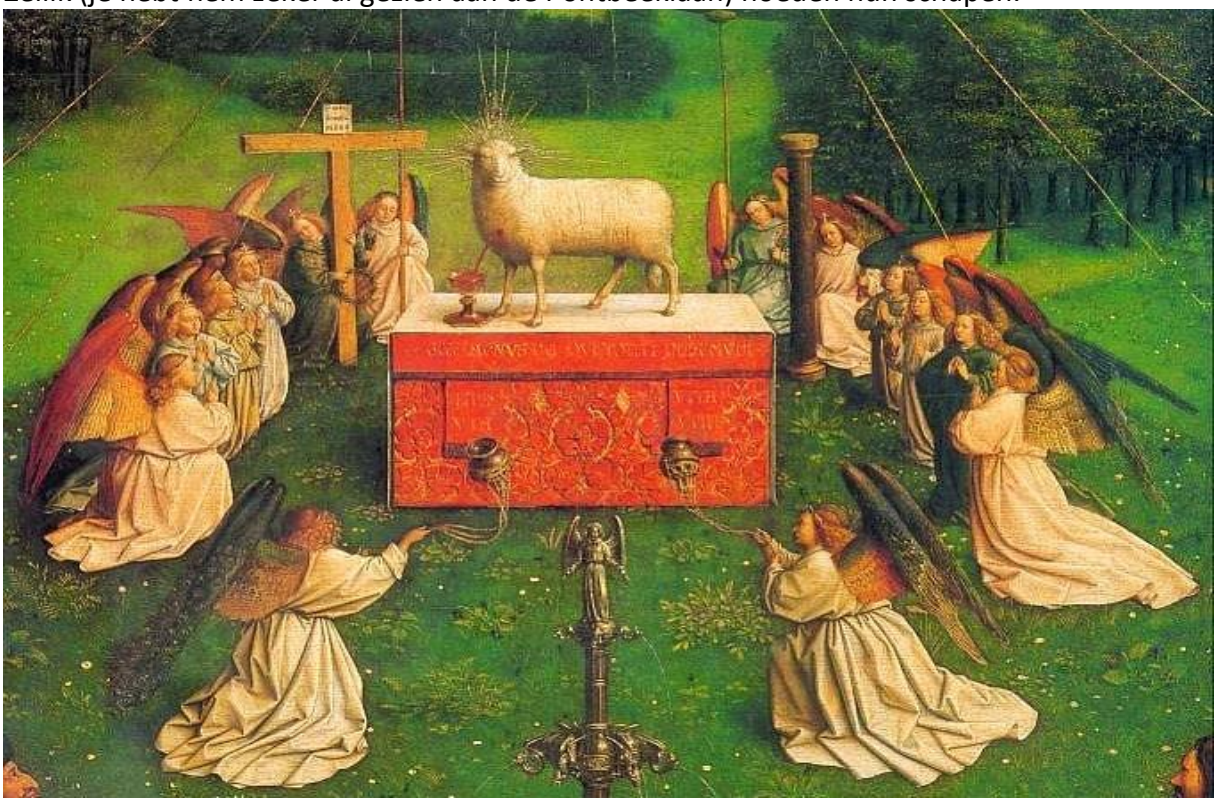

25. Zingende en Musicerende Engelen : door Kunstenacademie August De Boeck

De Kunstenacademie August De Boeck brengt ons het ‘*Agnus Dei’* ten berde. Het koor olv Johan Vanderbeken brengt een eigen uitvoering van het Agnus Dei.
De polyfonie bloeide aan de Bourgondische hoven. Aan de gelaatsuitdrukking van de engelen zien we dat ze meerstemmig zingen. De mantels van de musicerende engelen, de honderden juwelen (met oa de weerspiegeling van een raam uit de Vijdkapel), de materiaalweergave van de orgelpijpen en de lezenaar zijn van een oogverblindende pracht.

26. Aartsengel Michaël verslaat den Hopduvel : door de Marlier

Op de houten lezenaar van het Lam Gods zien we een apocalyptisch tafereel met den duvel :
"*Michaël en z'n hemelse engelen hadden oorlog te voeren tegen de 7-koppige draak ...*
En het getal van het beest is 666" (Openbaringen van Johannes).

Op de fries onderaan zien we dat het kwaad/duvel (draak & apen) wordt overwonnen door Sint-Michaël en de hop & leeuw.

Wat de beweegredenen van de gebroeders Van Eyck hiervoor was, kunnen we hen niet meer vragen en het staat nergens genoteerd. We proberen een antwoord te geven …

In de Middeleeuwen mocht bier enkel gebrouwen worden vanaf Sint-Michiels (29 sept) tot Sint-Joris (23 april). Dit had te maken met de buitentemperatuur en het ideale klimaat voor de spontane gisting. De vrome brouwersgilde van Gent had toen in de Sint-Michielsparochie (aan de Leie) een eigen kerk. Deze kerk was afhankelijk van de nabijgelegen Sint-Janskerk (huidige Sint-Baafs kathedraal) waar de gebroeders Van Eyck aan het werk waren. We zien, aan de huidige Sint-Michielsbrug, een pand met een beeld van Sint-Michiel in combinatie mét hop! Dit zou naar een oud voorbeeld zijn… Mogelijks hadden de brouwers een houten lezenaar met hun beschermheilige in combinatie met hop er op afgebeeld. Heeft Van Eyck daar inspiratie op gedaan of hebben de brouwers gevraagd dit thema op het Lam Gods te

schilderen? Van Eyck heeft alleszins de aartsengel Michaël in combinatie met hop geschilderd op het Lam Gods in een context van 'verlos ons van het kwade'.

27. Ridders van Christus : door zangkoor Framagomi en Vera Steenput

De ridders Sint-Michaël, Sint-Joris en Sint-Sebastiaan bieden hulp. We horen het 16de eeuwse 'Tourdion' uitgevoerd door Vera Steenput op orgel en zangkoor Framagomi uit Dilbeek olv Hugo Boon.

28. Rechtvaardige Rechters : door de Landelijke Rijvereniging

De ruiters die hier toekomen zijn oa de toenmalige heersers van het Bourgondische hof. Jan en Hubert Van Eyck hebben er zichzelf ook op afgebeeld.

29. Het Retabel komt tot leven : door Musicalia

De diverse luiken van het schilderij het Lam Gods zijn als een beeldend verhaal, als een synthese van onze stoet: schepping, bloei, offer en apocalyps. Musicalia brengt een synthese onder de vorm van een ‘tableau vivant’.

30. Hopduvels in de Lucht : door de Vendeliers van KLJ Opwijk

In Asse is de Hopduvel uitgegroeid tot een symbool van stormwinden en plagen.
De vendeliers zwieren hun hopduvelvlaggen, ontworpen door Zjeun Van den Broeck, in de lucht. 30

Deel 4 : De Apocalyps

30. Hopduvels in de Lucht : door de Vendeliers van KLJ Opwijk

31. Hopduvel op de Markt : door Tenberg

Sinds 1986 staat het standbeeld van de hopduvel op de markt van Asse. Het is een bronzen kunstwerk van Wilfried Van den Broeck (in 2017 werd het kunstwerk gerestaureerd). We hebben de hopduvel overwonnen en gaan hem straks verbranden op den Boekfos.

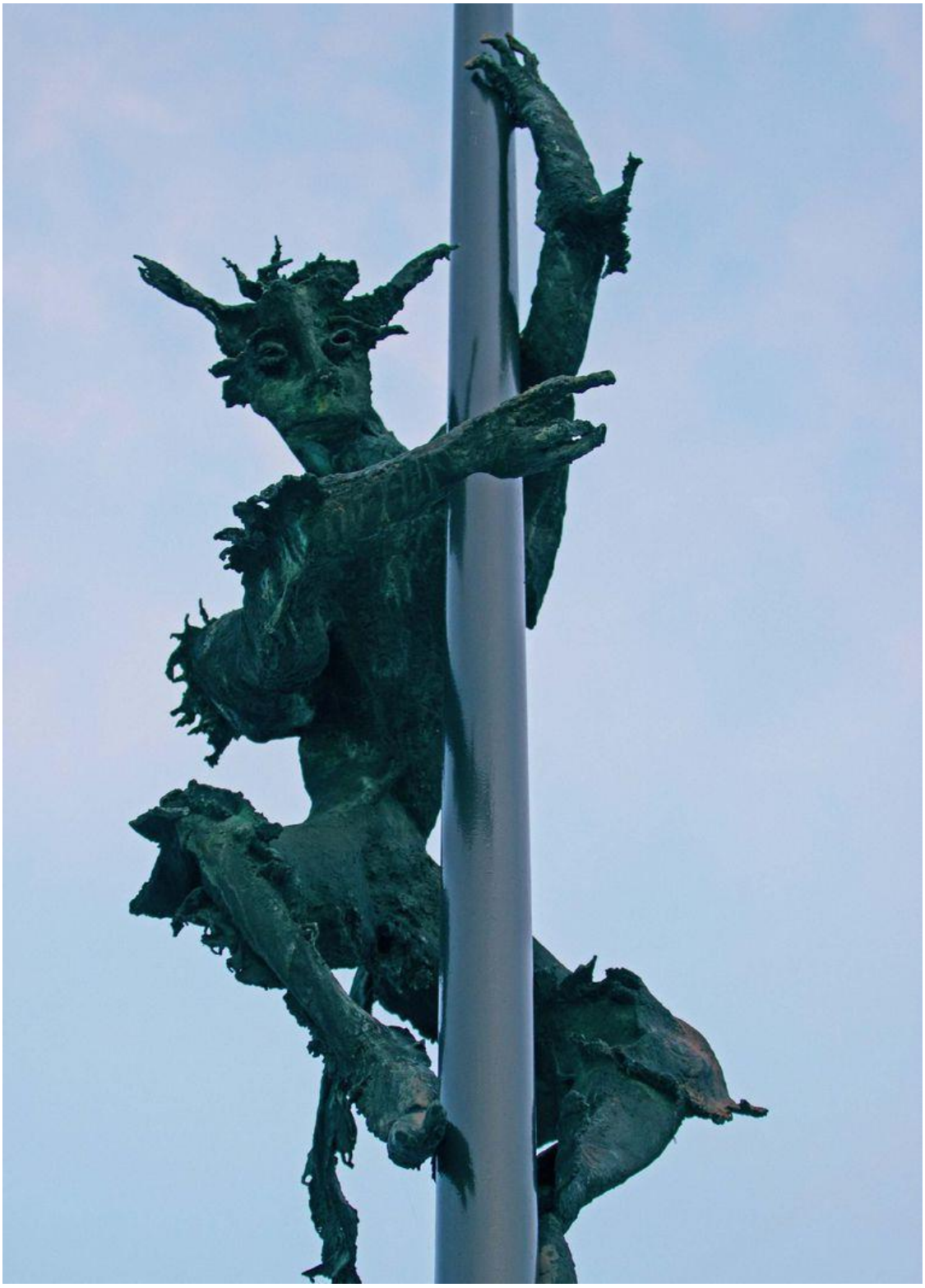

32. Sint-Rochus en de Pestlijders : door de Heren van Aalst

De hopmarkt van Aalst dateert al van de 16de eeuw en was zeer gerenommeerd als 'de koopmansnering van Sint-Rochus' en regelde de teelt en de handel via de stadswaag voor kwaliteitscontrole etc. Zij hadden in de hoofdkerk van Aalst een altaar met een schilderij van Rubens : 'De Heilige Rochus met z'n hond'. Deze werd aangesteld tot patroonheilige van de

pestlijders en beschermde ons tegen de plagen. Water was toen immers vaak besmet en gezien bier gekookt werd en hop zuiverde... Daarom werd voor deze patroonheilige gekozen.

33. Plagen in de Hop : door de Makrallen (heksen van Bever)

De hopboeren hadden af te rekenen met rode spin, plagen en stormwind ... en vreesden : “den Hopduvel gaat mijn hopveld verdestrueren”. Op dit schilderij van Dooreken Tirry uit 1979 zien we het gemeenteplein van Asse met afgebrand Oud-Gasthuis, klooster van de Zwartzusters, oud Vredegerecht, Gemeentehuis, ... en centraal de hoppeplagen, oa de rode spinnen…

... en de jeugdbewegingen van Asse

Stormwind (den Hopduvel) : door Chiro en KSA Walfergem **(34)**
door Scouts en Gidsen Asse **(35)**
door Scouts Mollem **(36)**
door Scouts Zellik **(37)**
door ’t Smiske **(38)**
door JH ‘t Bronneken **(39)**
door Vader Hopland **(40)**

41. Hopduvel in Vuur en Vlam : door Pieter-Jan en zijn trawanten

“*O vader sente Arnaud, helich sant. Gheeft ons allen bruwers die hant.*
Dat wij so leven in desen dale. Dat wij onganghen den helsche wale.
Ende met hu moghen comen daer boven. Daer dinghelen eenpaerlic God loven.

Want vliedt zonden en neemt de duechden. So muegdi commen in d'eeuwich vruechden"
(Vers van de brouwers anno 1453)

(Postzegeluitgifte nav Hopduvelfeest 2008 ; ontvangen van postzegelclub Breughel Asse-Zellik)

42. Het Zennebiëst : door 'De Patagonisten en het Alibicollectief'

Dankzij de Zenne leven er onzichtbare wilde gisten (Brettanomyces Bruxellensis) in de Zennevallei. Hierdoor kan onze Lambik, Geuze en Kriek spontaan gisten. Wat als deze wilde onzichtbare gisten plots tot leven komen? Dan krijgen we een Jeroen Bosch tafereel met doedel-, rommel-, draaizakken en potlieren in confrontatie met onze hopduvel …
Onze centrale gast Pat Van Hemelrijck breng ons een Pajots eindspektakel met het Zennebiëst.

Epiloog

In de middeleeuwen werd een kruidenmengsel ('gruut') gebruikt in het brouwproces. Brouwers moesten gruut aankopen in het 'gruuthuis'(Brugge). Abdijen schakelden over op hop omdat die het bier langer houdbaar maakte. Hop werd wellicht voor het eerst gebruikt in Beieren door de Benedictijnerabdij in Weihenstephan in 768. In onze streek speelde de Benedictijnerabdij van Affligem een belangrijke rol bij de invoering van de hopteelt.
In 1364 vaardigt keizer Karel IV de 'Novus Modus Fermentandi Cerevisiam' uit. Met zijn 'nieuwe methode om bier te brouwen' beoogt hij een kwaliteitsverbetering en verplicht hij brouwers om hop te gebruiken. De verplichting gold in het Heilig Roomse Rijk der Duitse Natiën waartoe ook Brabant (regio ten Oosten van de Schelde) behoorde. In Vlaanderen (regio ten Westen van de Schelde) bleef het gruutrecht langer bestaan. Door deze opdeling diversifieerde de Belgische biercultuur. Het Pajottenland was de bakermat van de spontane gistingsbieren (lambiek en geuze). In Vlaanderen handhaafden de kruidige bieren zich en koos men voor verzuring als bewaarmethode; zo ontwikkelden zich de roodbruine bieren.

Het is een uitgemaakte zaak dat hop aanvankelijk uit de Duitse Hanzesteden kwam. In het Brugse Sint-Janshospitaal werd zeker vanaf 1332 gruut en hop aangekocht dat gebruikt werd voor het brouwproces ; vanaf 1426 nog uitsluitend hop. Vanaf begin 15de eeuw kent hop een enorme opmars en ziet men de taksen op inlands gebrouwen hopbieren opduiken. (Historicus Kristof Papin). In 1516 wordt het 'Reinheitsgebot' ingevoerd : bier mag alleen gebrouwen worden met water-graan-hop. In datzelfde jaar richten de hophandelaars van Aalst de 'koopmansnering van Sint-Rochus' op en wordt de hophandel gereglementeerd. Qua tijdskader is het belangrijk om weten dat er in die tijd tientallen miljoenen mensen stierven door diverse plagen. Zowat 1/3 van de Europese bevolking stierf omdat er geen zuiver water was en er voortdurend oorlog was. Dat waren apocalyptische tijden ... De brouwambacht, waarbij water gekookt wordt, was van groot belang. In de 16de eeuw lag het verbruik al op 250 liter per persoon per jaar. Bier was in Vlaanderen dé volksdrank omdat drinkbaar water toen zeer schaars was en ingevoerde wijn onbetaalbaar voor de gewone man.
Via de accijnzen op bier waren de brouwers zeer belangrijk voor de stadsfinanciën. In de 16de eeuw was het aandeel van de bieraccijnzen veertig procent van de totale stads-ontvangsten. In de 17de eeuw was de streek van Aalst-Affligem-Asse samen met de streek van Poperinge goed voor 1/3 van de hopproductie in de wereld. Hop was als exportproduct een voorloper in de Europese éénwording. Hop werd aldus een symbool van zuiverheid en welvaart.

Peter Schmidt is als kanunnik en theoloog verbonden aan de Sint-Baafskathedraal van Gent. Tevens is hij kunstkenner van oa miniaturen. Hij bracht ons een recent artikel uit 'Art de l'enluminure' (nr 55 ; dd 25/11/2015) van Albert Châtelet, onder de aandacht. Hierin beschrijft deze '***het manuscript van Brussel' anno 1420*** (Koninklijke Bibliotheek van België), bestemd als richtlijn voor het Bourgondische hof; dat op haar beurt gebaseerd is op 'de regime principum' uit 1287, dat teruggaat op de regels van goed bestuur van de Karolingers. Werkelijk élke pagina is rijkelijk voorzien van hopranken én komt goed overeen met hoe hop werd afgebeeld op het Lam Gods …

Hoe hop geteeld werd in die beginperiode van de hopteelt zien we in hét standaardwerk uit 1576 'A perfite platform of a hoppegarden' van Reynold Scot (Engeland, Kent) die zich baseerde op de kennis van Vlaamse hopboeren. We zien hieronder een afbeelding uit dit zeldzame boek. Aanvankelijk teelde men hop op een heuveltje met een mengeling van grond en mest, met daarrond een vlechtwerk van takken en biezen, om alles samen te houden; daarin werden vervolgens drie stokken geplaatst om de hopranken te laten opgroeien. Op

deze manier moet onze Asbeekse hopboer Jan Moyezoen in de 16de eeuw aldaar 2 ha hop hebben geteeld. (zie ook Ascania Liber Amicorum JV mei 2018, voor verdere uitleg) :

Tenslotte willen we nog wijzen op een andere ontdekking : een mooie Art Nouveau hopdecoratie anno 1911. Op de hoek van de Gentsesteenweg en de Jan Tieboutstraat staat het huis dat vroeger het café was van het vliegveld te Zellik. Dit café “à L’Aviation” wordt versierd door mooie tegels waarop een stukje luchtvaartgeschiedenis is afgebeeld. Momenteel is dit café een thuishaven voor de Armeense jeugd. Op de keramische tegels staat luchtvaartpionier Alfred Lanser afgebeeld met randdecoratie van zonnebloemen en hopbellen. Rond 1900 stonden er in onze streek nog 2 000 ha hop, dat moet vanuit de lucht zeker een opvallend landschapselement geweest zijn!

De aanwezigheid van de fraaie tegelmozaïeken is te danken aan twee gerenommeerde ateliers (het atelier van Célestin Helman en dat van Guillaume Janssens) die zich in 1906 vlakbij het station van Sint-Agatha-Berchem vestigden en er keramiektegels leverden voor de toen in zwang zijnde Art Nouveau in Brussel.
We lieten verschillende kunstenaars de revue passeren : Gebroeders Van Eyck, Pieter Bruegel, Jeroen Bosch, PP Rubens,

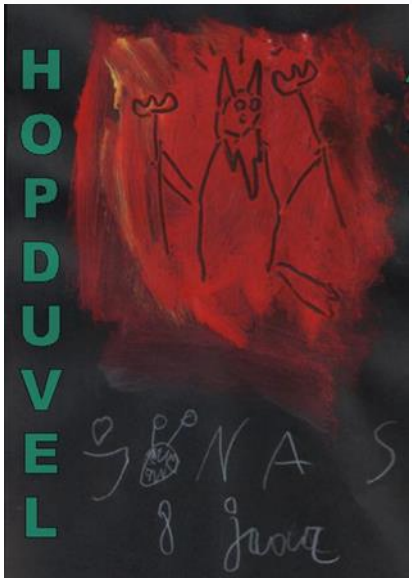

En lokale kunstenaars Karel De Bauw, Zjeun en Wilfried Van den Broeck, … Brabant en Vlaanderen werden toonaangevend in schilderkunst en hopteelt. Manuscripten, kruidenboeken, beelden en schilderijen herinneren ons hieraan.

Nu de hopoogst is gelukt, gaan we over tot de hopduvelverbranding …

Organisatie :
Ontwerp, onderzoek en coördinatie Stoet : Joris Vanderveken
Atelier : olv Geert De Block en Ria Hechtermans
Kostuums : olv Greet Huyghe en Hilda De Witte ; Paula Roesems, Goedele Van den Broeck, Ludwien Van den Broeck, Julia Cooremans, Gerda Vander Straeten, Gaby Vertommen en Chris Wille
Grime : olv Chris Van Onsem, Tonia De Bondt, Ilona Vanderveken en Gerlinde Lannoo
Inspirators : Peter Schmidt (Gent), Guido Vandermarliere (Poperinge), Ascania (Asse)
Hopduvelcomité : Philip Mathuis (voorzitter), Jens De Smedt (logistiek) ; Sara Van der Burght (financiën) ; Rik Geubels (secretariaat); Pol De Smedt (programmatie) ; Marc Cockaert (veiligheid) ; Pieter De Proost (communicatie) ; Willy Marivoet (centrale gast); Katelijn Ringoot (hopduvelsverzen); Vicky Victor (spektakel); Joris Vanderveken (stoet)
Dank voor de steun en de medewerking van de **gemeentelijke diensten :** Politie Gemeenteraadsleden, Werkliedencentrale, Brandweer, dienst Cultuur en Evenementen
Speciale dank aan de trekkers van de **deelnemende wijken en verenigingen** en speciale gast Pat Van Hemelrijck ; zonder jullie enthousiasme geen Stoet ... en aan het publiek dat ons telkens zo aanmoedigt en komt kijken langsheen het parcours.
Jury : professor Denis De Keukeleire, Minister van Cultuur Sven Gatz, Guido Van Elsen, Bart Janssens, Willy Marivoet
Er zijn 9 **prijzen** te verdelen : 3 voor de mooiste praalwagen, 3 voor de beste choreografie en 3 voor de schoonste brandduvel.
Criteria : esthetische vormgeving, thematische uitwerking en sfeer.
De jury van de stoet zit op de tribune ter hoogte van de Sint-Martinuskerk.
Presentatie stoet : Wilfried Haesen en Eli De Raedemaecker
Parcours : Bergestraat, Stationsstraat, Weverstraat, Gemeenteplein, Steenweg, Nieuwstraat, Muurveld, Hofveld, Bloklaan, Sint-Martinusstraat, Kerkplein, Markt.
De praalwagens keren terug naar de Parklaan. De stap- en muziekgroepen en wagens met brandduvels kunnen na de stoet onmiddelijk naar de Boekfos om alzo te komen meefeesten op het plein voor het eindspektakel en de **hopduvelverbranding** om 21 uur. Aansluitend volgen er muziekoptredens.

Met de steun van :

HOPDUVEL
ASSE

Vlaanderen
verbeelding werkt

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert
in zijn platteland

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

VLAAMS-
BRABANT

Landschap van
Erembald tot Kravaalbos

provincie
Oost-Vlaanderen

VLAAMS-
BRABANT

Stad Aalst

AALST
VERGEET
JE NOOIT

GEMEENTE
AFFLIGEM

opwijk
bruist

STRATEGISCH PROJECT
Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen

GROENE
CORRIDOR VZW
REGIONAAL LANDSCHAP

regionaal landschap
Pajottenland
&Zennevallei

REGIONAAL LANDSCHAP
SCHELDE - DURME

Oplage : 3 000
Verantwoordelijke uitgever : Hopduvelcomité , Huinegem 2 , 1730 Asse

HOPDUVEL.BE

HOPDUVEL FEESTEN 2018

Nummer 208A **Doos Gazette** **oktober 2019**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Woa da Ons Heere al zijn schoon brood in steekt
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 600 lezers

Beste abonnee

Het is beslist vanaf 1 juni 2020 gaat de Hopast van 't Neerhof officieel open!
Groepen kunnen dan een bezoek brengen op afspraak!

't Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

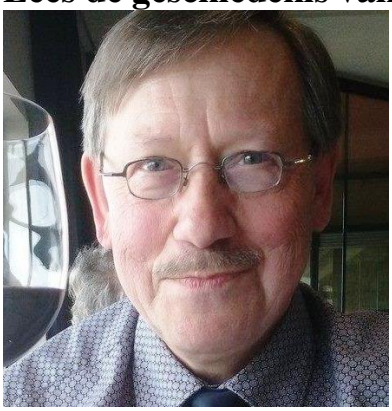

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van 't Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot 1455.Nu zijn er 65 artikels en/of filmpjes te zien in dit digitaal Poperings Museum!*

https://tneerhofvzw.be/

Jaar 1450

Willem Filastre wordt de nieuwe 'abt' van Sint Bertins en dus ook de nieuwe heer van Poperinghe – een man met veel allure!
Ook Philips, hertog van Bourgondië heeft het moeilijk met de Gentenaars en de Poperinghenaars zijn al die oorlogen beu.
Poperinghe verarmt – de lakenhandel vermindert – de armoede neemt toe.

Jaar 1450-1455

De Poperinghenaar De Ruple wordt een topman in de Bourgondische administratie.
Kristof Papin schetst hier zijn biografie.
Hij laat een kapel bouwen aan de Sint Bertinuskerk – een kapel die nog steeds bestaat.

En er zijn er nog twee bijgevoegd – bovenaan de tijdlijn :

Jaar 861

Donatus : film

Jaar 862

De Noormannen : film

Eerst een reactie van **Kristof Pap**in op het stukje rond het 'Neerhof' van **Luc Adriaen**.
Hij schreef mij het volgende:
Beste Guido,
Even een kleine reactie. De theorie van Opper- en Neerhof zoals in dit nummer aangegeven klopt hoegenaamd niet. Typische bouwstijl van een hoeve met een hogere deel is er enkel omdat men er een kelder (halfondergronds stak), maar de grond van de terminologie opper- en neerhof is elders te vinden. De heer woonde op het opperhof, een 'betere' woonst die steevast omwald was. Het neerhof was de hoeve, waar de landbouwexploitatie gebeurde. Meestal lagen beide gebouwen niet zo ver van elkaar en bij zeer veel kastelen (en would-be kastelen is deze indeling nog zichtbaar). Wanneer je dus met oude toponiemen zit van opper- en neerhof zou je deze opdeling moeten kunnen traceren in het landschap. Veel opperhoven zijn verdwenen, maar neerhoven bleven als hoeves bestaan.
Vriendelijke groeten,
Kristof

Kan iemand de werking van dit apparaat uitleggen?

TE KOOP!

Dag Guido,
Nog een foto die mijn neefje heeft doorgestuurd.
Dit toestel zou gediend hebben om het lange stro (vroeger kwam het blijkbaar niet gehakseld uit de dorsmachine?) te 'hakken' zodanig dat men het kon gebruiken om te 'striebelen' in de stallen.
Het wiel hoort er ook bij en ik vermoed dat daarop het mes zit.
Bye for now, - Luc Inion

De Vlaamse Leeuw staat immer pal!

Filip Hooghe *heeft een interessante facebookpagina voor historische weetjes! Hij haalde onder andere het volgende aan – uit het stadsmusuem van Kortrijk.*

Titel - Paardenharnaspendant of hanger met wapen van Gwijde van Namen, bodemvondst Vlaanderen, einde 13de - begin 14de eeuw.
Beschrijving - Geelkoperen paardenharnaspendant met een schildje in driehoekvorm met lichtgebogen schuine zijden. Dit schildje hangt aan een knopvormig houdertje dat aan het harnas van het paard werd bevestigd. Het geheel is van geelkoper. Het driehoekig schild is versierd met een zwart geëmailleerde, naar links klauwende leeuw. De versiering is het wapen van Gwijde van Namen, de tweede zoon van Gwijde van Dampierre, de graaf van Vlaanderen. Het pendantje is een archeologische vondst opgegraven en gevonden in Sluis (NL) door de verkoper. Dergelijk pendant werd door de middeleeuwse ridders gebruikt om hun paardentuig te personaliseren. Van dergelijke doorgaans schildvormige hangertjes zijn verschillende teruggevonden. Eén van die spectaculaire vondsten is deze.

En dat is van Gwijde van Namen – of was het Di Rupo uit Bergen?

En de plok gaet morgen begunn'n

Mark Inghelaere *is al jaren lang taalopnames aan het maken in Frans-Vlaanderen en hij komt nu wel met een pareltje af: een oud plokkerslied!*
Op zijn vraag of ik dit kende, moet ik gewoon antwoorden, neen, mark, dit ken ik niet.
Vandaar ook de vraag aan mijn lezers, heeft iemand dit lied ooit gehoord? Waar dan en bij wie?
Mark schreef me het volgende:

Dit plokkerslied heb ik gisteren opgenomen in Frans-Vlaanderen.
De zanger is de burgemeester van Sint-Janskapel.
Is dit lied gekend in Poperinge ? heb jij de tekst ?

https://www.youtube.com/watch?v=5SHrfk2HsPE

Fans-Vlaanderen streektaal 191 Mark Ingelaere 14-9-2019

Fans-Vlaanderen streektaal 191 Mark Ingelaere 14-9-2019
www.youtube.com

mvg
Mark Ingelaere

De zanger in het filmtje is de burgemeester van Sint-Janskapel (Fr.Vl.) Cesar Storet. Hij vond dit deuntje terug bij een opname van Maurice Debruyne uit Boeschepe.
Hij zegt zelf : "Man Vlamsch is krom".
Hij bezorgde mij de tekst :

En de plok gaet morgen begunnen .
Onder zien die schoone zunne.
En elkeendeen zaeg up nu zunne.
En alleman gaet nu komen
Plokt maer, plokt maer, plokt maer zere
Plokt maer plokt maer je mande is vul.
De goed en oek slecht weere
Elkeendeen die zei : kom kom.
En de boer komt up elopen
En hy dei de ranken aef
En elkeendeen was neder zetten
En de boeren in de plok
Plokt maer, plokt maer, plokt maer zere
Plokt maer plokt maer je mande is vul
De goed en oek slecht weere
Elkeendeen trokt ander mee
En de schuuw komt up gezeten
En snavers me branden ’t vier
En elkeendeen nu was te plekke
En alleman komt oek alhier
Plokt maer, plokt maer, plokt maer zere Plokt maer plokt maer je mande is vul
De goed en oek slecht weere Elkeendeen die zei mooi mooi

Groeten,
Mark

Van paul Top kreeg ik de volgende uitgebreide brief in mijn bus.

Dag Guido,
We worden echt verwend ! Weeral een “gazette” die meer dan de moeite waard is !
Maar mag ik je iets vragen ?? Je eens te verdiepen in het boek “ ’t Zweerdhof” van wijlen Frans Albert Denys (+Asse 10 mei 2017).
Ik had (genealogisch en streek) goede kontakten met hem en kreeg het boek cadeau. Het gaat over **Hector Lebbe** (“klokkehofstee” met ast met windzotten op de 2 schouwen) , Albert Denys & families. Hèèl wat interessante en precieze en vooral juiste gegeven over Poperinge: families,14-18 , hop de grote politiek - van de Poperingse CVP indertijd, met verantwoording -en ja… leest U zelf maar (386 pag.) Helaas, **de Vandermarlieres** zijn blijkbaar niet verwant, komen er niet in voor.
Dank ook voor het kontakt (é mail)adres van de beeldbank “Westhoek verbeeldt” want bij het doorlopen heb ik bepaalde zaken onvolledig tot onjuist gezien (o.a. de foto in jouw gazette met de braquese - zie bijlage)
mvg
Paul Top

Dag Guido,
1.- In je gazette (201b april 2019) nam je van Westhoek Verbeeldt een foto over met bijhorende explicatie.

Daar is de lente HEU004514087
Na de lange winter trekt paard Max de *brakeuse*, de eg om het land te braken, d.w.z. open te trekken om het onkruid te verwijderen. Binnenkort zal er weer gezaaid kunnen worden met de *semore*, zoals ze zeggen in Abele. Het veld hoort bij de hoeve van Remi Dever in de

Blokstraat (Stoppelweg) Dat deze foto in het voorjaar is genomen, zien we aan het nog naakt hoppeveld in de achtergrond. Daarachter de contouren van het Helleketelbos.

Mag ik even verduidelijken : brakeuse dient om onkruid te verwijderen tussen de rijen gewassen. De opkomst van de brakeuse kon maar na de opkomst van de "semore". Immers de semore kon zo afgesteld worden dat de zaden of granen volgens de gewenste hoeveelheden en ter zelvertijde op de gewenste diepte in rijen - op de gewenste afstand van elkaar - aan de aarde konden worden toevertrouwd. Ze zorgde er ook voor dat de "zoischorte" voor veel zaken kon opgeborgen worden (idem de wied(st)ers en later de "brakers die met hun braakhouw(tje) achter elkaar elk een rij voor hun rekening namen om het onkruid te verwijderen, dat vooraleer de boer ook een fameuze brakeuse kocht.

Groot gemak "en enkel voordelen" : de messen konden op de juiste plaats worden doorgeschoven en vastgezet. Er werden heel wat rijen ineens behandeld, éénmansbediening met ingespannen paard tussen de tramen (gemakkelijk wendbaar), men zat comfortabel (?) op een gemonteerd zitje met een hendel bij de hand waarmee men die messen naar omhoog kon brengen op het einde van het veld om dan kort te draaien en de bezigheid verder te zetten. Groot misbaar echter als ineens het paard van zijn baan afweek, waardoor al die messen…. de gewassen afsneden…
Om het land te breken was er de ressoreegde. De messen stonden als op veren geschrankt achter elkaar zodat ze de totale oppervlakte bestreken. De eg was als een slede : geen wielen aan. De veren konden afgesteld op verschillende dieptes. Werd veel gebruikt om de stoppels na de oogst los te maken zodat die beter konden composteren. Was de grond echter te droog, dan werd de "driescharre" " daarvoor gebruikt. De ressorteegde had ongeveer de breedte van de toenmalige "bakken" in het hopveld, zodat ook daar het onkruid compleet kon vernietigd worden.

2.- Wat de spellewerkersliedjes betreft, zie ook mijn familieboek ' De Familie Top "-1989 pag. 340 (De Kinders van de Babbeloarstraete)

Poperinge Verbeeldt

Op 16 oktober 1949 stapte de Koninklijke Philharmonie, het "Liberaal muziek", voor het eerst in hun nieuwe uniform door de stad. Bij deze gelegenheid werd een foto genomen van de spelende leden van de familie D'Amour: 1. Julien D'Amour, 2. Raphael D'Amour, 3. Lucien D'Amour, 4. Jerôme D'Amour, 5. Jenny D'Amour, 6. Gustave D'Amour, 7. Cecile D'Amour, 8. Camille D' Amour, 9. Adolf D'Amour, 10. Marcel D'Amour, 11. Frans D'Amour (zoon van Julien D'Amour) en 12. Elie D'Amour.

En hieronder de Vinkeniers !!!

Begin oktober 1953 vieren de vinkeniersgilden van het 'Westland' hun kampioenen in hun lokaal In de Zon, bij Daniël Milleville te Sint-Jan-ter-Biezen.
Julien Deplace van Poperinge was wimpeldrager met vogel Boda,
Charles Collez van de Kapelle was kampioen met vogel Appel die 2839 liedjes zong in 7 zettingen
en Charles Verfaillie uit Poperinge was koning met vogel Briek die 516 liedjes zong in één zetting.

WESTHOEK VERBEELDT.BE

De Bruggeweg …. is weg ! – Guido Vandermarliere

Dat de Bruggeweg één van de oudste wegen van Poperinge is, is duidelijk.
Hij ligt in het verlengde van de Oude Belweg en volgt – bijna parallel - **de Vleterbeek**.
Zie de zwarte lijn.

Dat niet alleen als we het tracé van de oude Romeinse heirbaan bekijken – zie de rode lijn – dan sluit deze na de markt ook aan op de Bruggeweg.
Zie hiervoor ook het artikel 'Jaar100De Heirbaan' in het DiMPop.
Hierin stelde ik dat alles er op wees dat de heirbaan over de Grote Markt liep richting 'Pamele'.
In dit verband stelt men in het 'basisrapport' van de Archeologische opgraving Poperinge Grote Markt [1]dat door onderzoek uitgevoerd door **Marc Dewilde** in 1988 ter hoogte van huisnummer 18 in de Gasthuisstraat resten teruggevonden werden van een wegdek. Dit wegdek bestond voornamelijk uit rivierkeien en brokken ijzerzandsteen. Tussen de keien en steenbrokken bevond zich ook schervenmateriaal dat te dateren was in de Romeinse periode.
en zo stelt men: deze vondsten waren de eerste archeologische gegeven die de hypothese van een Romeinse weg (Cassel Aardenbrug) door het Poperingse centrum konden bevestigen.

Verderop stelt men dat de aanwijzingen voor een weg onomstotelijk zijn, maar een Romeinse datering blijft uit.

[1] Trommelmans Raf – Bracke Maarten –Wyns Gwendy

Het lijkt mij nu duidelijk dat deze Romeinse weg via de Yperdam – *een soort kade langs de Vleterbeek* - en een stuk van de de Yperdamcouter – *de huidige Guido Gezellestraat* – verder liep richting Bruggeweg *of de huidige Komstraat.*
Als we verder op de Ferrariskaart kijken dan zien we dat de Bruggeweg de Vleterbeek van op een afstand blijft volgen.

We zien in eerste instantie – dat de Bruggeweg langs het traject van de huidige Komstraat, loopt – om op het einde van de Couter de vaart te gaan volgen naar het tReepje toe.

Daaruit mogen we concluderen dat wanneer men in 1366 besloot om de Poperingevaart aan te leggen – men ook dit traject langs de Bruggeweg koos.
Nu kunnen we stellen dat dit waarschijnlijk te maken had met de eigendommen van de abt van Sint-Bertin te Sint-Omaars. Deze had eigendommen op de Couter en had ook de Molenwallen van de Coutermolen – schorsemolen en de toenmalige oliemolen. De vaart liep dus perfect langs zijn bezittingen door.
Een keer aan de overdracht van het Reepje werd de vaart verder gebouwd in de Vleterbeek zodat dat de vele korte meanders van de beek hier rechtgetrokken werden.

Vanaf het 't Reepje loopt de Bruggeweg – of moeten we schrijven 'liep' - verder door richting Elverdinge, tussen de vroegere 'schipvaart' en de vroegere 'Bruggestraat' of huidige Elverdingseweg.
Zie de zwarte lijn op de Ferrariskaart te dateren rond 1776
en de rode lijn op de kaart uit de atlas deer buurtwegen te daten rond 1841.
De Bruggeweg bleef in zijn volledigheid bestaan tot in 1960.

De Bruggheweg in de Eduwaerthoek

Zowat de oudste akte die we hebben in ons Stadsarchief , waarin de Bruggeweg in de Eduwaartshoek vermeld wordt, dateert van de 14de juni 1542 en ze luidt als volgt:

14 juni 1542 – Clais Fobert geeft een lening aan Christiaen vanden Muelene en Jacquemyne - SAP 394 - Folio 33 verso

Clais Fobert heift ghecocht jeghens **Christiaen vanden Muelene ende Jaquemyne** zyn wyf de somme van xij pond parsiis sjaers erfvelicke losrente omme de somme van xvj pond grooten vlaemsscher munte
danof het eerste jaer vallen ende verschinen zal den xiijde in junio xvc drie en veertich
te lossen de selve rente in twee reisen - met philipsgulden te L schele - karolusghludens te xl schele - dobbel stuvers te iiij schele tstick - ende ander ghelt ten advenante -
hierinne verbonden byden voornoemde Christiaen ende Jacquemyne zyn wyf
twee ghemeten en half lants ligghende inde **Edewarthouck ...**
up de **Brugghewech** - tnoorthende aen de hofstede die den heere toebehoort - metter oostzyde an tlandt van Franse Taucken
Item noch een half ghemet lants inden selven houck ligghende ter westzyde ... omme stick - commende metter westzyde up de **Brugghestraete**
Item noch een helft ghemet inden selven houck de westzyde op de dreve - de noortzyde an tlandt van Baudewyn Waels
Actum den xiiijde in junio xvc xlij
Present scepenen Hondt - Hazebaert - Simol - Goesteene ende Roode

Eén keer het Reepje voorbij loopt de Bruggeweg nu nog door maar wordt tegen de hopvelden van Joris Cambie doorbroken door een haag.
Ja kan deze eeuwenoude weg dus niet meer volgen tot in Elverdinge.
Dat deze oude weg effectief doorliep, blijkt niet alleen door de oude kaarten, maar ook door de oude akten.

De Bruggheweg in de Oosthoek

Zowat de oudste akte die we hebben, waarin de Bruggheweg in de Oosthoek vermeld wordt, dateert van de 14de juli 1541. Ze is ook bijzonder interessant omwille van de vermelde toponiemen.

14 juli 1541 – Clais vander Doene geeft een lening aan Clays de Breede – SAP 394 – folio 15 recto

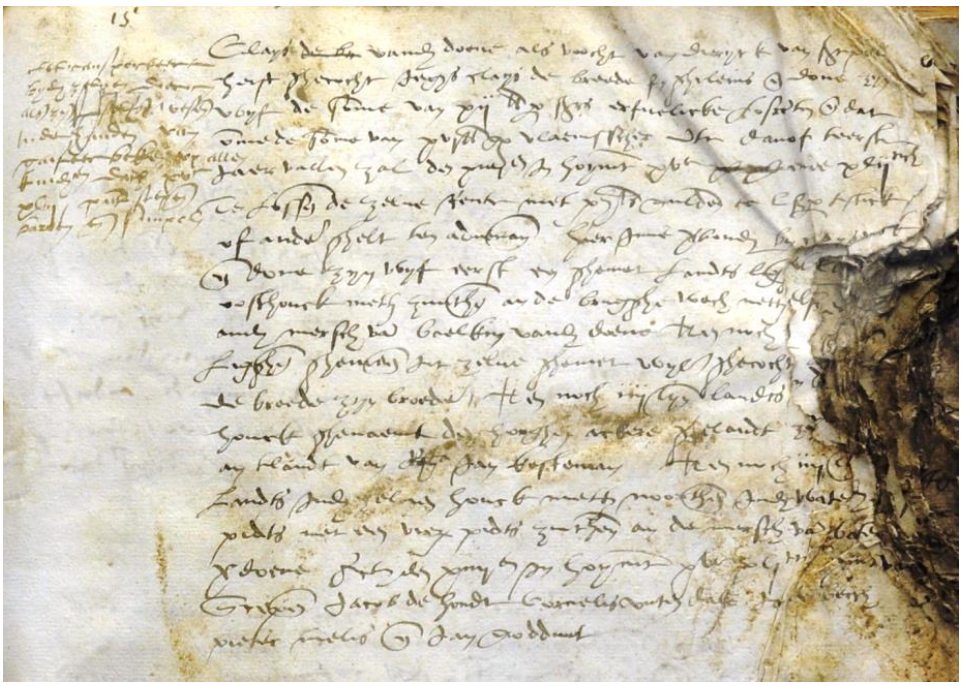

Clays vander Doene als voocht van **Dieryck van Simpol** heift ghecocht jeghens **Clays de Breede filius Ghileins ende Done** zyn wyf
de somme van xij pond parisis sjaers erfvelicke losrente
ende dat omme de somme van xvj pond grooten vlaemsscher munte
danof teerste jaer vallen zal den xvsten in hoymaent xvc xlijtich –
te lossen de zelve rente met philips gulden te L schele tstick of ander ghelt ten advenanten –
hierinne verbonden by Clays ende Done zyn wyf
eerst een ghemet landts ligghende in den **Oosthouck** metten zuuthende **an de Brugghe Wech** metgaders … anden **mersch** van Boelken vande Doene
Item noch … ligghende ghemeene int zelve ghemet wylen ghecocht … de Breede zyn broeder
Item noch iij lynen lands ligghende in de zelve houck ghenaemt

de Horgher Ackere[2] ghelandt … an tlandt van relicta Jan Kesteman

---

[2] **De 'horgher' ackere** – Ackere is hier duidelijk geschreven. Het woord ervoor is 'horgher' en zal dus wel afkomstig zijn van 'hor'. WNT spreekt van een 'hor' in een eerste betekenis als: **Een, uit met rijs omvlochten staken** bestaand, plat **vlechtwerk** dat hetzij los en verplaatsbaar is, hetzij, gelijk b.v. bij militaire versterkingen**, ter plaatse om in den grond gestoken palen wordt gebreid.** Anders (b.v. in de Neder-Betuwe) **tuin** genoemd (verg. ook mnl. *hordebreyer* met den geslachtsnaam *Tuynenbreyer*).
Een tweede betekenis is de volgende: Raamwerk dat over het land gesleept wordt om kluiten te breken (DE BO [1873]) of om modder en mest te slechten (BOEKENOOGEN). Een jonge

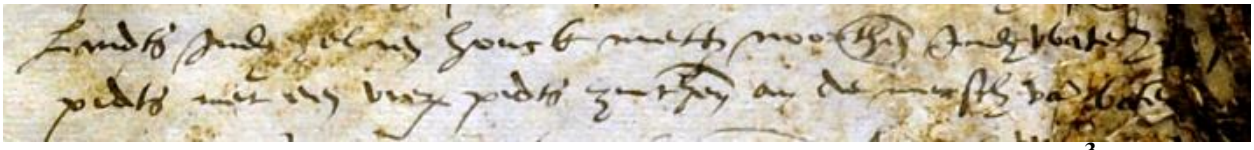

Item noch iiij lynen lands inde zelven houck metten noorthende **inde water pidts**[3] – met een vry pidts – zuuthende an de mersch van Boelken Verdoene
Actum den xiiijde in hoymaent xvc xlj tich
Present scepenen Jacob de Hondt, Cornelis vuten Dale, Jan de Berch, Pieter Melis ende Jan Godduut

Ruim 230 jaar na de bovenstaande akte, zien we op de Ferrariskaart – zie de zwarte lijn – de Brugghewegh lopen door de velden, met daarlangs de prachtige hoeven. Let vooral op de kruisvormige aanleg van de groententuinen op de centrale hoeve.

Zuidelijker langs de 'Bruggestraat' – de huidige Elverdingsweg zien we de omwalde hoeve – die we later kennen als de hoeve Leicher.
Daar langs – tussen de Elverdingsweg en de Schipvaart loopt er nu een wegel die naar de Gwalia-begraafplaats leidt.

---

knecht (stond) op zijne effenende **horde,** zich met moeite in evenwicht houdend, terwijl het paard *enz.*, LOVELING, *Idon.* 78 [1891]. – Ofwel betekent de naam hier dus **'omtuinde akker'** ofwel een met een horde bewerkte akker. We geven de voorkeur aan de eerste betekenis.

[3] **De water pidts** = de waterputten = met een 'vry pidts' – wilt dan zoveel betekenen als dat één van de waterputten vrij toegankelijk is.

Vanaf de ‘vaart’ ziet dit er zo uit:

De bomen en het kruis staan en groeien op Gwalia en we zien dat deze begraafplaats op het hoogste punt van deze glooiing ligt.

Als we de kaart uit de Atlas van de buurtwegen combineren met een luchtfoto – dan zien we dat de vroegere Bruggheweg pal langs Gwalia loopt.

Bernard Leicher vertelde mij dat in 14 – 18,toen de hoeve Leicher ingericht was als hospitaal, men de doden eerst begroef direct achter de hoeve. Daar lag echter zoals we kunnen zien, eertijds de wal, zodat de grond steeds nat was. Al vlug concludeerde men dat dit niet de ideale plaats kon zijn om hun doden te begraven en verhuisde men de begraafplaats naar het hoogste punt, langs de oude Bruggheweg.

Ook verder zien we – vanaf de vaart – dat de Bruggheweg op het hoogste punt van de glooiing lag.

Ook hier maken we de combinatie van de luchtfoto en de kaart uit de Atlas van de Buurtwegen en dan zien we het oude traject lopen van de Bruggheweg, naar de splitsing toe en de nieuwe weg.

Ongeveer ter hoogte van de Coppenolle, of moeten we zeggen, ter hoogte van de Halve Maan, splitste de Bruggheweg. Momenteel loopt een deel van deze weg, dood op een weiland. Net voor het weiland ligt er een brugje, zodat de wandelaar hier op de hoek van de Coppernolle één van de mooiste plekjes van Poperinge kan ontdekken.

Hierboven, op de gecombineerde kaart van de Atlas der buurtwegen, met de luchtfoto, kan je zien dat de ‘Sentier nr 77’ eertijds verder richting Elverdinge loopt, maar deze is nu ook verdwenen.
Er is sprake van de Bruggeweg tot in 1960, wanneer werd de Bruggeweg dan afgeschaft?
De Bruggheweg, misschien wel de oudste weg van Poperinge, is weg !

Marcel D'Heere

Onze Mia – **Mia Vandermarliere** *– spaart ook zo van alles – en zij duwde mij onlangs een paar papieren in mijn handen : een doodzaantje van Mracel D'Heere; een tukjte uit een oude Poperinghenaar met als titel 'Een Poperings figuur ging heen' en een gelegenheidsgedicht, geschreven op de achterkant van een doodsbrief van Hector Allaeys, door mijn grootvader Jozef Vandermarliere, geschreven.*
Mijn interesse was natuurlijk gewekt en ik ging eens kijken wat ik over Marcel D'heere vond. In mijn herinnering kwamen de paar 'weervoorspellers' terug die bij ons thuis op een kast stonden – ineen geknutseld met denne-appels door Marcel D'Heere en toen ik er in het Stadsarchief van Poperinge erover begon, merkte Henri Vandenberghe op dat hij over Marcel vroeger een artikel maakte, net zoals Ivan Top.
Dat was dan al werk dat ik niet over moest doen. Ik kreeg van Ivan zijn artikel doorgestuurd en dat heb ik hier achter gezet.
En eertijds heb ik een stukje over mijn grootvader Jozef Vandermarleire – alias Tjeppen van de Klokke' geschreven in het overzicht van mijn stamboom.
Daarin had ik ook enkele foto's in opgenomen. Toen schreef ik:

En in het jaar **1916**, midden in de oorlog, begon Jef Vandermarliere, beter bekend als Tjeppen van de Klokke, met een accordeonorkest samen met Marcel Dheere en Jef Vandermeulen. Vandermeulen heette zo omdat hij bij een molen gevonden was; hij was een vondeling. Ook in de 'Poperinghenaar' de Poperingse gazet werd in die tijd, hiermee reclame gemaakt.

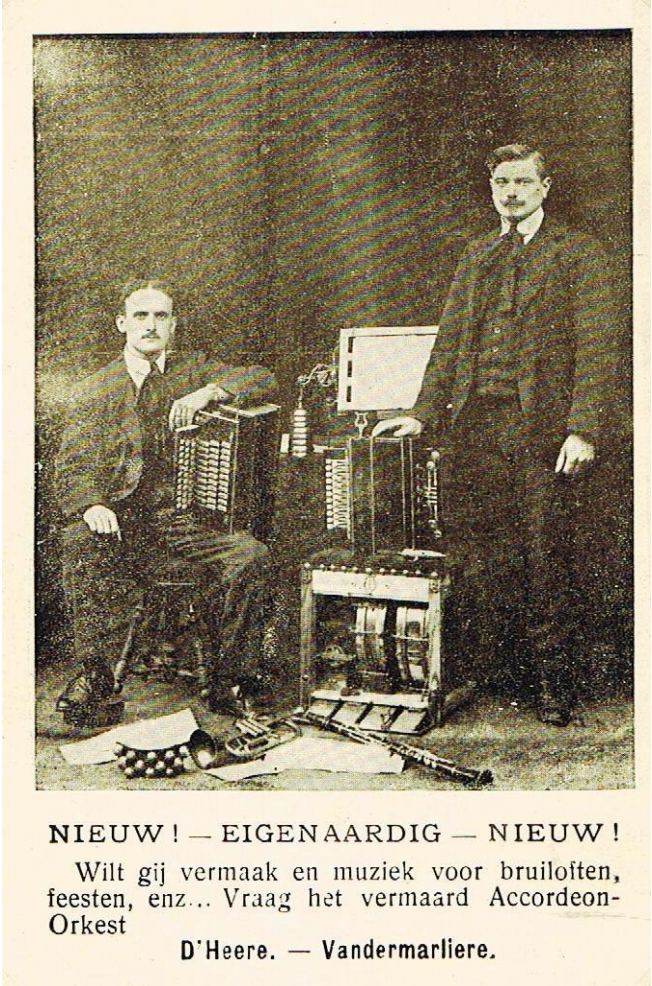

Jef Vandermeulen die de 'drum' bespeelde en één van de beste vrienden van Jef Vandermarliere was, was een vondeling. In het Poperings stadsarchief zit de volgende brief:

De 26ste september 1883 – aan de gouverneur
Wij hebben de eer om u te informeren dat op de 12de van deze maand om 6 uur in de morgen, men te Poperinge dicht bij de molen toebehorende aan de weduwe Vandenbussche,

in de sectie E nr 29, een mannelijk kind gevonden werd van ongeveer 3 dagen oud. Hij kreeg de naam Vandermeulen Joseph Marie Corneille. Dit kind is opgenomen geworden in de Burgerlijke Godshuizen en geplaatst onder de zorgen van deze administratie.

Bij de papieren van onze Mia zat het onderstaande gedichtje.
De drie mannen die hier genoemd worden zijn Marcel D'Heere, Fé of Felix Inghelaere en Jef of Jozef Vandermarliere.
Wie meer informatie heeft over Felix Inghelaere mag het mij bezorgen!
Het luidt als volgt:

Jozef Vandermarliere en Marcel D'Heere staan samen op de linkerkant van de Foto.

Ter gelegenheid van het jubelfeest van onze chef Marcel D'heere en zyn gade Maria

De Marcel,; de Fé en de Jef – drie rare
Trokken steeds en overal te gare
Als het ging om leute, toneel of eender ander feest
Maar toch bijzonder op bruiloftfeesten het meest

Het begon meestal met flink te smullen
Onze beer met vlees en lekkernij te vullen
In te spoelen met bier of was het wijn
'k weet niet, mar 't kon ook champagne zijn

Nog n'toptje van dit en 'n fijne sigaar
En met klarinet, sax en trekzsak stonden wij klaar
De gheele bende ging aan het zwieren
Op hun manier het bruiloftfeest te vieren

Immer crescendo, tot late in de nacht
van naar huis gaan – was er niemand die dacht
menig kwinkslag doorspoelt met 'n lekker glas
ja! Zelf 't spel van Bacchus kwam erbij te pas.

Dit zijn enkele beelden uit het verleden
En zo komen wij op de dag van heden

Sinds zijn vele jaren vervlogen, stilaan worden we oud
En weer staan we voor een bruiloft, ene van goud
Onze chef en zijn trouw ega vieren hun jubelé
En natuurlijk doen zijn kameraden hier aan mee

De Fé en de Jef, wensen van harte het jubelpaar
Een flinke gezondheid en nog menig jaar
En roepen uit vollen borst als de sirene zo luid
Leve lang onze chef samen met z'n bruid

Poperinge 22 augustus 1956
De Fé en de Jef

Toen ik een jaar of tien was, vond ik in een schoendoos het 'programma' van die kabaretavonden. Op één van die papieren stond de volgorde van de liederen aangegeven en één van die liederen was "Adam', maar ik vond geen enkel lied in de doos met 'Adam' als titel. Toen ik het mijn vader vroeg, zei hij mij – Bè, Dootje – dat is A dam – me toffe jongens zijn…..'
En zo was het mysterie opgelost.

Toen Marcel op 30 mei 1969 kwam te sterven stond het onderstaande stukje in de Poperinghenaar:

Een Poperings figuur ging heen
Marcel D'Heere een fijnbesnaard kunstenaar

Voor een paar dagen werd alhier de Heer Marcel D'Heere ten grave gedragen in de ouderdom van 85 jaar. Zo heel lang is dat niet nadat zijn beste vriend van vroeger de heer Jozef Vandermarliere, ter ziele ging. Beiden hebben ze ontelbare malen samen opgetreden in hun jongere tijd in bonte avonden en andere feestprogramma's.
We mogen gerust zeggen dat Marcel D'Heere een Poperings figuur was, die daarbij buitengewone kunstenaarsgaven in zich droeg. Hij was onder meer zeer vele jaren muzikant en chef van het muziek van Proven, terwijl hij ook het dirigeerstokje hanteerde voor Meester Ghybes Gilde.
Maar vooral was hij een kunstenaar-horlogemaker. Die gave erfde hij van zijn vader Jules, die in de Duinkerkestraat woonde en specialist was in het maken van kaders met bewegende figuurtjes. Marcel volgde de stappen van Jules en zou in zijn leven ontelbare kunstwerkjes voortbrengen. Zijn stille stemmige woning in de St. Michielstraat hing en stond er vol van. De meest originele klokken; kaders, kalvariebergen in flessen enz. verdrongen er zich aan de wanden en op de schouwen met de familieportretten. Marcel maakte ze voor zijn liefhebberij, om zich uit te leven, om iets te scheppen.
Met Marcel D'Heere ging een fijn kunstenaar heen, een echt Poperingenaar, een gezellig maar toch in de laatste tientallen jaren teruggetrokken levend mens.
Wie vroeger een oud uurwerk had waarmee niemand wegkon, kon bij hem terecht. Met hem is nu de oude generatie van uurwerkmakers te Poperinge afgesloten.

Marcel D'Heere (Poperinge 1885 - Poperinge 1969)

Chef van De Provense Volksvreugd van 1922 tot 1956

Ivan Top, Proven

In de bestuursvergadering van 'De Volksvreugd' (oktober 1922) werd beslist een nieuwe muziekmeester aan te stellen. Vanaf de stichtingsvergadering was Meester Achiel Vulsteke aangesteld als leermeester van notenleer. Nu kreeg hij eervol ontslag en uit dankbaarheid kreeg hij 500 fr. als aandeel van de nieuw aangekochte instrumenten.
Als muziekmeester werd de heer Marcel D'Heere aangesteld met een vergoeding van 20 fr. per avondles van 2 uur.

Prent : 1) Marcel D'Heere chef dhee re 484 kopie
Onderschrift :
Chef D'Heere met ontzag bejegend door de Provense muzikanten
Streng en afstandelijk zoals het een chef van die tijd betaamde.
Muzikaal onvermurwbaar maar met engelengeduld.

Hoe het allemaal begon

Wanneer we de figuur van Marcel D'Heere willen belichten dan reikt dit veel verder dan hetgeen hij voor De Volksvreugd heeft gepresteerd.
Van zijn vader zaliger had hij de stiel geleerd : uurwerkmaker nummer één, maar uit zichzelf kweekte hij meerdere liefhebberijen aan zodat én de muziek én de toneelkunst daarbij algauw vele uurtjes van zijn vrije tijd in beslag gingen nemen.
Bij de Langhoirs Victorines (Poperinge) speelde Marcel in 'De Heideboeren' en in de Katholieke Muziekmaatschappij van 'de Cercle' bracht hij het tot klarinet solo. In het jaarverslag van 6 april 1924 werd hij daar intussen als onderbestuurder geprezen met: "Dank aan wiens toewijding en iever ras eene schaare jonge en belovende muzikanten werden gevormd".
Te Proven, Vlamertinge, Roesbrugge, Watou en in Meester Ghybe's gilde hanteerde hij de dirigeerstok.

Hij is geboren op 14 september 1885 als de zoon van Jules D'Heere en Eugenie Sergier. Vader was horlogemaker en ook herbergier in de Duinkerkestraat te Poperinge (tijdens het begin van de 20e eeuw ook wel Watoustraat genoemd). Het café droeg de niet mis te verstane naam 'In 't Uurwerk'.
Bij de militaire loting op 11 februari 1905 trok Marcel het lot N°151 met als resultaat dat hij soldaat moest worden en ook naar de oorlog trok.
Hij huwde met Maria Decorte, kleermaakster, op 22 augustus 1906 en samen kregen ze één dochter Antoinette op 17 maart 1917.
Aanvankelijk woonden ze in de Noordstraat 36 (momenteel : Casselstraat) (De Noordstraat verdween als straatnaam in 1942 en vormde vanaf dat jaar het einde van de huidige Gasthuisstraat en het begin van de huidige Casselstraat). Op latere leeftijd ging hij wonen in de St.-Michielsstraat 19 (rechtover het toenmalige Sint-Michielsgesticht).
We vonden de eerste sporen van zijn muzikaal optreden op 3 en 10 april 1910 in café 'A La ville de Dunkerque'. Groot Concert door Marcel D'Heere (Accordeon) samen met O. Questroy (Ocarina) en M. Houwen (Carillon).
Kort nadien op 12 juni 1910 werd een buitengewoon concert gegeven met 'Nieuwe Airs' bij vader D'Heere 'In 't Uurwerk' door 'Marcel D'Heere en zijn orkest'.
Op de herbergkermis van 'In 't kasteeltje' in de Doornstraat op 24 juli was er bolling voorzien voor vrouwen en 's avonds 'Groot Concert gegeven door M. D'Heere, O. Questroy en M. Houwen'.

Prent : 2) Marcel D'Heere cc2445fb-9f2b-3f49-2cc9-0e7a031002cc
Prent : 3) Marcel D'Heere 8439587b-addd-e766-d3ca-caf133a4aad5

Op Zondag 4 December, om 6 ure 's avonds,
GROOT CONCERT,
gegeven door eenige tooneelliefhebbers van stad, met medewerking van het orkest onder leiding van Marcel D'Heere,
24 Au Lion d'Or,
bij Achille D'Amour, Vlamingstraat.

Groot Muziekaal Avondfeest.
Uitvoering van schoone vlaamsche liederen en nieuwe muziekstukken onder leiding van Marcel D'Heere en Cie,
18 In den Anker,
bij Alois Degruytter, Hondstraat.

Diverse herbergkermissen werden opgeluisterd zoals op 30 juli 'In 't Roosje ' Krombekestraat bij Gustave Goussey met andermaal: "om 5 ure Groote prijsbolling voor vrouwen en meisjes, Groot Concert door Marcel D'Heere en Vrienden".

De gebruikelijke herbergkermis bij vader D'Heere in begin november werd in 1911 opgeluisterd met *: "vanaf 7 ure, Schoon concert, nieuw muziek door M. D'Heere en Comp."*

Prent : ??????????????Onderschrift :
Poperingekermis 1912

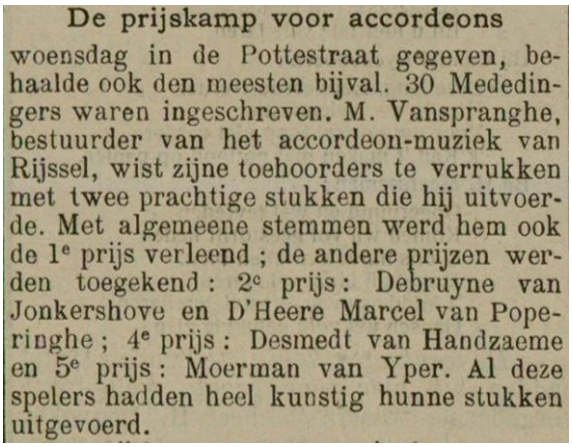
De prijskamp voor accordeons
woensdag in de Pottestraat gegeven, behaalde ook den meesten bijval. 30 Mededingers waren ingeschreven. M. Vanspranghe, bestuurder van het accordeon-muziek van Rijssel, wist zijne toehoorders te verrukken met twee prachtige stukken die hij uitvoerde. Met algemeene stemmen werd hem ook de 1e prijs verleend ; de andere prijzen werden toegekend : 2e prijs : Debruyne van Jonkershove en D'Heere Marcel van Poperinghe ; 4e prijs : Desmedt van Handzaeme en 5e prijs : Moerman van Yper. Al deze spelers hadden heel kunstig hunne stukken uitgevoerd.

Prent : 5)Marcel D'Heere B.1.a. Casselstraat Noordstraat ca. 1910
Onderschrift :
Noordstraat Poperinge ca. 1910
Links vooraan de winkel en woning van Marcel D'Heere in de Noordstraat 36 (nu Casselstraat)
Zijn vrouw werd in juni 1912 door een onvoorzichtige 'velorijder' van Proven omver gereden.
Zij was zo erg bezeerd dat een geneesheer moest worden bijgeroepen.

Prent : 6)Marcel D'Heere 7c0c74dc-bd4a-886d-1e8a-a01d088ad120
Onderschrift:
Verslag van een optreden in De Poperingenaar

Concert. — Het Concert in « Petit Paris », door de befaamde Accordeonisten D'Heere en Vandemarliere gegeven, heeft zeer in den smaak gevallen. Gansch den avond was de zaal proppensvol en het publiek gaf meermalen lucht aan zijne voldoening, door een daverende handgeklap. 't Is waarlijk eigenaardig, dat samenspel van twee accordeons. Onze flinke muzlekanten halen eer van hun spel. Overal waar ze hen zullen laten hooren, staat hun veel bijval te verwachtcn. Die ze vraagt op bruiiioft of ander feest zal het niet beklagen.

Prent : 7)Marcel D'Heere daa8fb61-9d14-18f4-e2b7-d4f335fb6f67
Onderschrift :
Reclame voor een optreden op 15 juni1919 in De Poperingenaar

In augustus 1919 werd in Poperinge de oud-strijdersbond V.O.S. gesticht. Men nam deel aan diverse manifestaties : de inwijding van het vaandel van de bond in Watou op 30 mei 1920 en verder ook deelname op 21 augustus aan de onthulling van het gedenkteken in Krombeke en de inhuldiging van de Vossenvlag.
In voorbereiding van deze plechtigheid was er repetitie van het gelegenheidsmuziek dat daar zou spelen. In dat kader werd er door het bestuur op 14 augustus 1921 beslist dat Marcel D'Heere als bestuurder van dit muziek opgenomen werd en ook als commissaris in het bestuur van V.O.S.-Poperinge.
In juni 1923 bij de inwijding van de nieuwe vlag werd bericht: "door ons muziek onder leiding van onzen knappen bestuurder Marcel D'Heere, werd eene Brabançonne en Vlaamsche Leeuw gespeeld".
In Proven werd begin 1922 ook een oud-strijdersbond V.O.S opgericht. Diverse oud-strijders en V.O.S-leden waren betrokken bij het oprichten van de muziekmaatschappij in Proven. De bestuurderstaak van Marcel D'Heere bij het optreden in die diverse V.O.S-plechtigheden zal vermoedelijk wel inspirerend gewerkt hebben bij het benoemen van Marcel als bestuurder van de Provense 'De Volksvreugd'.

Het Provense verhaal

Na de aanstelling van de chef in september 1922 konden we in De Poperinghenaar van 29 april 1923 het verslag lezen over de eerste uitstap op de vooravond van de feestdag van de voorzitter, Georges Verfaillie.
"Verleden zondag deed onze muziekmaatschappij 'De Volksvreugd' onder leiding van M. Marcel D'Heere hare eerste uitstapje en bracht een serenade aan haren geachten Voorzitter M. Georges Verfaillie.
Dat uitstapje had nog een ander doel. Te weten: Aan de jonge muzikanten eene gelegenheid verschaffen om hunne krachten in het openbaar te beproeven.
Wij moeten de zaken zeggen zooals ze zijn: het is bijna onmogelijk te gelooven dat jongelingen van allen ouderdom en van allen rang na een jaar solfège en 6 maanden praktische oefeningen zulke uitslagen kunnen bekomen. De stukken en de marschen, welke wij te hooren kregen, werden meesterlijk uitgevoerd en overtroffen de stoutste verwachtingen: zelfs hoorden wij door bevoegde liefhebbers en kenners verklaren dat de nuancen hier beter onderhouden werden dan in veel oude muziekmaatschappijen.
Wij moeten lof spreken van de leerlingen die met zooveel iever en regelmatigheid de zang en speeloefeningen bijwoonden en niet minder den lof van Mr. Marcel D'Heere den ievervollen bekwamen meester die in zoo korten tijd zijn leerlingen zoo ver op den weg der kunst heeft weten te geleiden.

Na een gulhertig onthaal en een heerlijk beschink vanwege den Heer Voorzitter, begaf het muziek zich al spelende terug naar de zaal der maatschappij, waar Mr. M. Lermytte, ondervoorzitter en Felix Liefooghe, lid, elk een treffende gelegenheidsrede aflazen.
Het overige van den avondstond werd overgebracht in gezellige zangen onder het drinken van een hertelijk glas en het rooken van de beste sigaren op de gezondheid van den gevierden voorzitter.
Een die er geerne bij was."

Zo te zien nam de muziekmaatschappij een wervelende start.
Op 10 mei 1923 werd een eerste concert gegeven als dank aan de ereleden en beschermleden. De Volksvreugd werd nadien plechtig ingehuldigd op 21 mei 1923.

Prent : 8) Marcel D'Heere B090 Pro 21 instal muz kopie
Onderschrift :
Bij de installatie trok de muziekmaatschappij na de hoogmis op naar het gemeentehuis waar men ontvangen werd door de burgerlijke overheid. Op de voorgrond treden de schoolkinderen aan voor een opstelling en een begroeting van de nieuwe vereniging met een aangepast liedje.

We noteerden verder de deelname aan een festival in Roesbrugge en Oostvleteren in juni.
In de bestuursvergadering van 27 juni 1923 werd beslist dat er maximum 50 werkende leden mogen zijn. 'Met kleine kinderen kan men niet veel aanvangen' en aldus wordt de minimum leeftijd vastgelegd op 14 jaar, maar daarvóór mochten reeds solfègelessen gevolgd worden.
De activiteiten beperkten zich niet tot instrumentale uitvoeringen want we vonden het progamma terug van een ' Groot zang & avondfeest op 2 en 3 februari 1924'.
Het feest werd opgevoerd door de muziekmaatschappij met de medewerking van enkele toneelliefhebbers van Poperinge. Er werden liederen, kluchtliederen, voordrachten en toneel gebracht waar wij de namen vonden van de Provenaars Marcel Verbeke, Roger Struye en ook van chef Marcel D'Heere.
Het programma voorzag ook 'opening voor orkest' zodat er wel degelijk een band gelegd werd naar de muzikale uitvoeringen zelf.

Dit werd de start voor toneelopvoeringen en naar goed fatsoen werden enkel mannelijke deelnemers als acteurs ingezet en werden de vrouwelijke rollen hetzij geweerd ofwel toegewezen aan meestal tengere knapen die gezien hun voorkomen daarvoor het best in aanmerking kwamen.
Intussen was Marcel D'Heere ook nog actief in de Poperingse toneelwereld. Hij stond genoteerd als speler bij een optreden op 25 april 1925 door de toneelgroep van de Poperingse V.O.S.
Het toneelleven in Proven is dan werkelijk een zelfstandig leventje gaan leiden door de stichting van een eigen toneelafdeling. Op 21 januari 1926 werd de 'Toneelvereniging van Proven' gesticht als een permanente toneelafdeling van de muziekmaatschappij. In de statuten stond: "Bezield met louter letterkundige ontwikkelings-geest en steeds zuiverder doch christelijk toneelkunstgevoel, tevens een deftig vermaak en ontspanning beogend voor leden en publiek".
De enige getuigenissen waar we hier nog over beschikken zijn een paar programma's en de notities in het kasboek van inkomsten die deze opvoeringen hebben opgebracht. Als meest vruchtbare jaren vonden we 1925 en 1926 met inkomsten van om en bij de 800 à 1000 Fr. De laatst genoteerde opvoering op 12 en 18 december 1938 gaf een opbrengst van 407 Fr.

Prent : 9)Marcel D'Heere volksvreugd 27-11-1930
Onderschrift :
De eerste officiële groepsfoto van 'De Volksvreugd' genomen ter gelegenheid van het St.- Ceciliafeest op 21 november 1930

Een klassieke uitstap in september was het jaarlijks optreden ter gelegenheid van de kermis van Reninge dat gebeurde ook op zondag 6 september 1931 met een concert op de kiosk. Deze uitstap is ook veel jaren na de Tweede Wereldoorlog nog verder gezet.
De gemeentelijke toelage voor de muziekmaatschappij werd in1932 verhoogd van 1200 naar 2000 fr.
Op de feestdag van St.-Cecilia 1933, in de avond, werden prijzen voorzien ter gelegenheid van de prijsbolling voor vrouwen.

Op het muziekfestival van Bergen op 28 mei 1934 konden de muzikanten fier opstappen met de nieuwe kepies in plaats van de donkergroene klakken (aankoopprijs 1200 fr.).
Het is pas na 1 november 1934 dat er overgeschakeld werd naar één repetitie i.p.v. twee per week.
In 1936, ter gelegenheid van de jaarlijkse handelsbeurs in Ieper, mocht Proven een concert geven op Paasmaandag. Dat is waarschijnlijk het startschot van veel jaarlijkse optredens bij die gelegenheid in Ieper.
1937 leek een druk jaar van optredens : Dranouter, H.Hartfeest in Beveren, Vlaamse Kermis in het college van Poperinge, concert in West-Vleteren en niet in het minst op de handelsfoor in Poperinge, waar Lucien Devos solo (kleine fluit) mag spelen. Hij kreeg daarvoor als 12-jarige knaap een daverend applaus en na de uitvoering werd hij door Chef D'Heere omhoog gestoken om de ovaties in ontvangst te nemen. Als beloning voor zijn prachtig spel kreeg hij van de chef een armbanduurwerk ten geschenke (in die jaren een fantastisch geschenk).
Het verhaal bestaat, van een optreden in Hondschoote, waar Camiel Vanacker en Meester Robert Muyssen de plaatselijke kerk gingen verkennen. Deze interesse moet aan de aandacht ontsnapt zijn van de plaatselijke koster die gewoontegetrouw de kerk afsloot. Er zat voor de Provense geïnteresseerden niets anders op dan, heel ongebruikelijk op dat uur, de klokken te luiden om hun aanwezigheid kenbaar te maken en om uit hun netelige positie bevrijd te worden, dit tot grote hilariteit van de overige muzikanten.
Gedurende de oorlog lagen de activiteiten van de muziekmaatschappij stil. Jaarlijks werden de testamentaire stortingen van de voormalige erevoorzitter van 500 fr. ontvangen, overgemaakt door zijn echtgenote, Barones Mazeman, de brandverzekering betaald voor de instrumenten en vanaf 1942 werd St.-Cecilia gevierd met een prijskaarting.

Nostalgische herinneringen aan van voor 't muziek de oorlog (Lucien Devos)

Men moet in die periode opgegroeid zijn of geleefd hebben om veel later pas te ervaren wat het 'muziek ' heeft betekend voor de Provenaars.
De naam zelf Volksvreugd zegt het: 'Vreugde voor het volk'. In die tijd van politieke troebelen, onzekerheden, hoge werkeloosheid en onverbiddelijke economische crises dienden zowel de eenvoudige stielman als de kleine arbeider 6 dagen per week en 11 uren per dag hard te 'klauwieren' om te kunnen voorzien in het onderhoud voor henzelf en hun gezin ... en toch, desondanks, jawel... ze waren er, en steeds stipt, aanwezig, elke repetitie, dit zouden ze nooit missen. Vlug een andere jas, partituurenmap en instrument onder de arm en naar de patronagezaal in Henri Struyes-straatje.
Wat gebeurde was ' le moment suprême '. Alle zorg en apathie viel van hen af. Ze waren niet meer vermoeid, in één woord, hier werden ze weer 'mens': iedereen gelijk, één persoonlijkheid, en allemaal identiek door chef D'Heere gewaardeerd. Ze bevonden zich in de tempel des vreugdes en zonder het woord zelfs te kennen, werden ze cultureel gedoopt.
Geroezemoes, plaats ingenomen, pupiter op hoogte ingesteld, instrumenten gestemd... het was een ritueel. Innig omklemden de koperblazers hun instrument, likten het mondstuk nat, bevochtigden de pistons en ledigden de speekselbuizen. Klarinettisten pasten de rietjes, bevochtigden ze en schroefden ze vast. Ho, die zo eenvoudige en plechtige gebaren, trommelvel aangespannen, klaar, korte roffel, zware slag op de grosse caisse... Alles klaar nieuwe 'romance'. Chef D'Heere tikte gedecideerd met het stokje. Iedereen klaar, map open, partituur op de pupiter. Na wat gekuch werd het doodstil, de wereld werd een sprookje, ze speelden en je hoorde er van alles:
- De Britse patrouille kwam af in de verte, bleef een tijdje en verdween, met als slot een uitstervend trommeltikje, nu en dan een korte onderbreking, een verbetering, herbeginnen, wat meer toon en naar de maat zien.
- Ze deden de lichte cavalerie via hun instrumenten door de patronagezaal draven en razen.
- Le petit forgeron (Ambosspolka) klopte speels op zijn aalbeeld, werkend bij een vrolijk deuntje.
- Stille devotie: het Ave Maria van Franz Schubert fluisterden ze met eerbied.
- Onbegrip bij het drama 'Carmen' van Bizet.
- Vrolijke deuntjes; Poètes et Paysans, Pinson d'Ardennes, Maritana
- Bewondering, verwondering en extase met 'Tannhauser' van Wagner, de zware zang van de tuba's, de nijdige tia-tia-tia klarinettentegenzang.

- Mendelssohn, Schubert, Berlioz, Bizet, Wagner, enz. namen alleen gekend door de gespeelde stukken.
Pauze met een biertje bij Valerie Struye en dan opnieuw repeteren. Tijdens de pauze bleven enkele muzikanten zitten om met de chef moeilijke passages te hernemen, diverse malen. Jawel, onze vaders begrepen de woorden: piano, fortissimo, allegro non troppo, staccato, coda, andante con motto. Ze deden vogeltjes fluiten in 'Les Rossignols' met het waterpijpje. Voor niets zouden ze een repetitie missen. Ze vergaten hun triestig bestaan en voelden zich geroepen, ze waren 'iemand'. Ze speelden en repeteerden passages thuis en in de schaarse vrij tijd.
De uitstappen waren meer een publiekelijk vertoon van hun kunnen en het concert op de kiosk werd door talrijke luisteraars bewonderd, maar alleen de uitverkorenen, de muzikanten zelf, begrepen wat ze speelden.
Er werd weliswaar eens zwaar doorgezakt als 't kermis was en met Cecilia eens boertig plezier gemaakt en dat mocht wel. Het hoorde er allemaal bij.
Op heden is het moeilijk te verstaan dat mensen die slechts de lagere school hadden gevolgd tot zulke prestaties in staat waren en dat chef D'Heere met veel geduld en mensenkennis hun dat musiceren heeft bijgebracht. Muziek was alles wat hen een persoonlijkheid gaf in die barre tijd. De volksvreugd was hun vangnet uit de dagelijkse sleur. Ik ben de muziekmaatschappij en chef D'Heere veel dank verschuldigd voor alle plezier en culturele rijkdom die ze me heeft geschonken, evenals aan alle muzikanten destijds.
Van 1935 tot en met 1939 mocht ik met de groten meespelen om in 1937 solist te zijn in een polka. Ik was compleet aanvaard bij de groten en voelde dit aan als een opperste geluk. Ik zie ze nog zeer duidelijk in blok zitten: vooraan de klarinetten, links geflankeerd door de piccolo's, sax-alto's, kleine klarinetten en bugels, daarachter de saxofoons en trompetten gevolgd door een rij trombones, baritons en alto's, in de laatste lijn de tuba's en bombardon, helemaal achteraan de trommelaars, met hun attributen, waterpijpje, triangel, wrijfdozen en de grosse-caisse met de cimbalen.
Iedereen nam deel aan de uitvoeringen met een half oog op de partituur en een half oog op het stokje van chef D'Heere. De tweede-klarinetten en alto's, maten en slagen meetellend, om te gepasten tijde hun noot te plaatsen (doodmoeilijk soms dat juist meetellen).
Na de Tweede Wereldoorlog was die pure romantiek ietwat vervaagd… Die periode was afgesloten.
De jaren dertig zouden nooit meer terugkomen, die droomwereld was doorprikt. Jammer…
Leef nog lang, Volksvreugd van Proven, zij het nu in een andere tijd, toch nog verder met hetzelfde doel."

Na de bevrijding in 1944 zou ook Proven niet ontsnappen aan de tribulaties die overal in België te zien waren. Spijts de vooropgezette inzichten en afspraken bij de oprichting zorgden de politieke invloeden en oorlogservaringen voor verdeeldheid onder de vooroorlogse muzikanten. Een deel ervan kwam nooit terug, anderen namen resoluut de draad weer op.
Chef D'Heere kwam terug en kreeg nog een rekening vereffend van 120 fr. van 't jaar 40.
Reeds op 27 juli 1945 stapte men op in een stoet in Poperinge. Bal op 21 oktober en St.-Cecilia werd gevierd op 23 november 1945 en 's avonds ook afgesloten met een bal. Gezien de nog bestaande voedselrantsoenering loste men dit op door op St.-Cecilia konijn te eten.

Prent : 10)Marcel D'Heere volksvreugd1950_645
Onderschrift :
St.-Cecilia 1950: foto genomen van de gedecoreerden en bestuursleden bij het toenmalige lokaal 'De Kroon'

De gemeentelijke toelage aan het muziek werd in 1946 verhoogde tot 3000 fr.
Op de vooravond van 11 november 1946 werd St.-Maarten ingehaald voor de kinderen van Proven onder begeleiding van de muziekmaatschappij. Deze traditie wordt nog tot op heden in ere gehouden en het is tegenwoordig nog altijd een druk bijgewoonde activiteit met heel veel kinderen die van verderop naar Proven komen afgezakt voor dit feest.
Zoals voor de oorlog was 'De Volksvreugd' erbij bij de bijzondere evenementen van het dorpsleven zoals kermissen, wielerkoersen, inhuldigingen, overlijdens, processies en alle speciale gebeurtenissen die het leven van een landelijke gemeente tekenen.
Bals in het voorjaar moeten de kas spijzen, geen toneelopvoeringen meer maar wel 'zangcrochets' die in 1952 vervangen werden door een 'Bonte Avond'. Een avond gevuld met diverse optredens, sketches, gezang, tweezang, stepdans door muzikanten en zelfs vrouwelijke figuranten. Het was zeker in de tijdsgeest want zangcrochets en bonte-avonden waren in de eerste naoorlogse jaren een beetje overal terug vinden.
Een nieuwigheid als feestelijkheid in Proven na de oorlog waren 'De Alexisfeesten'. Op 17 juli werd St.-Alexisfeest gevierd maar omdat dit een doordeweekse werkdag kon zijn, werd geopteerd om op 21 juli een soort tuinfeest te geven. Dankzij de medewerking van Mr. de Baron en Mevr. de Barones kon dit doorgaan in de tuin van het kasteel van het Couthof. Het stramien was telkens hetzelfde één of andere attractie in de namiddag, aangevuld met een muzikaal optreden en afgesloten met een volksbal. Door de onverbiddelijke eis van Mevr. de Barones was dat zeer vroeg afgelopen, aangezien het park moest ontruimd zijn tegen 21.00 uur.
Dat dit in de latere jaren '50 gepaard ging met een vrouwelijke catchwedstrijd als attractie viel niet in goede aarde en stuitte op felle kritiek van pastoor Marques, maar dit is dan weer een ander verhaal.

Prent : 11) Marcel D'Heere union roesbrbb
Onderschrift :
De laatste jaren diende chef D'Heere de concerten zittend te leiden, initieel geïmproviseerd met een tafel, nadien met een speciaal gemaakte verhoogde zitgelegenheid.

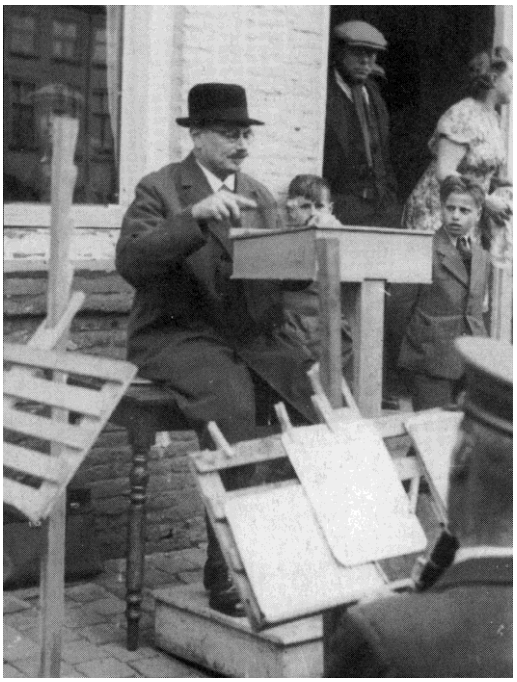

In de vergadering van 12 januari 1956 werd met spijt vastgesteld dat de bestuurder niet meer bij machte was om het muziek te leiden zoals het moest en deed de voorzitter het voorstel om een nieuwe bestuurder aan te stellen. Aldus kwam men tot de pijnlijke beslissing de heer D'Heere per aangetekend schrijven te verwittigen van zijn ontslag.

Prent : 13) Marcel D'Heere d'heere roesbrugge 1939 inhuldiging
Onderschrift :
Bij de inhuldiging van Baron d'Udekem d'Acoz op 21 mei 1939 begeleidt chef D'Heere 'L'Union' van Roesbrugge.

Prent : 12) Marcel D'Heere d'heere roesbr westende

Onderschrift :
Samen met de muziekmaatschappij van Roesbrugge in Westende. Naar verluid zou Marcel D'Heere tot in de loop van 1950 dirigent geweest zijn van 'L'Union'.

Meester Ghybe

Bij de inhuldiging van Burgemeester Vanwalleghem op 02 juli 1939 werden de Poperingse accordeonisten vermeld onder leiding van Marcel D'Heere.
Op 10 juli 1939 gaven ze een concert in 'Café des Alliés' in de Ieperstraat in hun lokaal bij Camille Bossaert.
St.-Cecilia werd gevierd op 3 december met een concert in de bovenzaal van het stadhuis, de maandag prijsbolling voor de vrouwen en de zondag nadien 'Groot Tabagi-concert' (Gezellig Samenzijn).
Er was dus voor de oorlog reeds een muziekvereniging van accordeonspelers in Poperinge. Marcel vond hierbij terug aansluiting met het instrument dat hij reeds vóór de Eerste Wereldoorlog had bespeeld. Dit zou zich na de oorlog nog duidelijker manifesteren.

In Het Wekelijks Nieuws van 7 februari 1948 staat volgend artikel.

MEDELING AAN DE POPERINGSE KEIKOPPEN

Het hieronder vermelde bestuur heeft de eer zijn achtbare medeburgers ter kennis te brengen dat, tot nagedachtenis aan de inhuldiging van onzen betreurden Burgemeester Hr. Lucien Deschodt, Meester Ghybe's beroemde Keikoppengilde heringericht is.
Deze Gilde, gesticht in de jaren 1300, moet voor alle Poperingenaars een herinnering zijn aan de strijdvaardigheid dezer keikoppen. Hun leuze was 'Recht en Brood', dus, wij mogen er fier op zijn hun naam en hun karaktertrekken te dragen en in ere te houden.
De gilde is heringericht sedert 15 juli 1947 (historische stoet) maar thans op meer moderne wijze, want ze wordt onderverdeeld in vier afdelingen, nl. Accordeonmuziek, gemengde koorzang, toneelgroep voor Zomerse openluchtvertoningen en balletten.
Dit is in 't kort de nieuwe Meester Ghybe's gilde, die hier ter stede iets moois en kunstvol wil verwezenlijken, daar allerlei omstandigheden de toneel, muziek- en zanglust onder de jeugd doen verdwijnen. Dit wil de gilde verhinderen.
Het bestuur geeft de volle verzekering, dat deze inrichting geenszins met politieke doeleinden beïnvloed is. Alle leden gelijk voor de Poperingse kleuren (geel en rood).
Samen met deze bekendmaking, doet het betuur een warmen oproep tot alle echte Poperingenaars, die hieraan willen meewerken. Degenen die hun medewerking willen geven! Muziek, toneel, dans, gelieven hun naam op te geven in ons onpartijdig lokaal 'De stadsschaal', bij D. Vandekerkchove. Van velen verwachten we de steun, door hun lidmaatschap.

Aldus, gesteund en geholpen door de ware keikoppen, zal onze MEESTER GHYBE'S Gilde, voor de stad en alle neringdoeners een voordeel zijn en aan iedereen een aangenaam uurtje weten aan te bieden.
Met onzen oprechten dank bij voorbaat, bieden we aan alle geachte medeburgers onze achtingsvolle gevoelens.

MEESTER GHYBE
Symbolisch stadsfiguur, verpersoonlijkt door de Heer Ach. Delanghe, Gilde-deken

Voorlopig bestuur:
Ere-Voorzitter: Hr. Dr. J. Van Walleghem;
Voorzitter Hr. Michel Covemaeker;
Schatbewaarder: Hr. Ch. Denut;

Schrijver: Hr. A. Vansevenant;
Verslaggever: Hr. Albert Cornette;
Baljuw: Hr. Michel Wybo;
Vaandrig: Hr. Romain Metsu;
Toeziener: Hr. Dan. Vandekerckhove;
Raadgevers: HH. A. Masschelein, G. Vermeulen, G. Roffiaen, G. Lebbe, Th. Cappoen, Fel. Blanckaert, Cam. Quaghebeur.
Muziekmeester: Hr. Marcel D'Heere.

Aldus doet het bestuur een ernstige oproep tot alle muziekkennende accordeonisten, violisten, saxofonisten, mandoline- en andere snaarinstrumenten-bespelers, met het doel ons muziek, dat reeds volop aan de gang is en om de 14 dagen herhaling houdt, een vermaardheid te kunnen geven.
Gelieve U dus aan te geven bij Hr. Marcel D'Heere, Muziekbestuurder, St.-Michielsstraat, Poperinge, of bij een der bestuursleden.

Prent : 14) Marcel D'Heere Meester Ghybe Hout Marcel D'Heere Linkerkant kopie
Onderschrift :
Marcel D'Heere was niet alleen muzikant en dirigent maar waagde zich ook aan beeldende kunst. Hij knutselde en schilderde. Hier zijn visie op Meester Ghybe.

Het accordeonorkest maakte een goed debuut en dit kon men lezen in het verslag van de eerste St.-Ceciliaviering van 12 december 1948.

Spijts het regenachtige weder was de optocht van 't accordeonmuziek een waar succes. Overal stonden de mensen om met een voldane lach 't voorbijtrekkende groepje te begroeten. Te 11 u. Op 't stadhuis genoot 't accordeon-concert een echte bijval. Bomvolle zaal, muisstille aandacht en daverend applaus bewezen dat de uitvoering prachtig was en in de smaak viel.
Heer M. D'Heere die deze groep tot zo een kunstwaarde wist op te leiden verdient hier zeker een pluimke. Velen hielden er aan, na de uitvoering hun gelukwensen voor heel de gilde aan te bieden.
Maandag 13 december werd met 't muziek op kop en enkele bestuursleden een rondeke gemaakt in de stad. Bij de muzikanten-herbergiers werd een potje gedronken en een airken gespeeld. Bij de terugkomst in het lokaal was er tombola voor de muzikanten. Zo verliep de na-viering in een even aangename als kameraadschappelijke atmosfeer.
Dit St.-Ceciliafeest van Meester Ghybe's accordeonorkest, was een mooie gelegenheid om door de bevolking gekend te geraken. Dat dien dag meer dan 40 nieuwe leden zich spontaan liet inschrijven bewijst de sympathie die 'Meester Ghybe's Keikoppengilde' in de Keikoppenstad geniet.
We verwachten nog veel nieuwe leden. Schrijft in bij een bestuurslid of in 't lokaal 'De Stadsschaal'.
Een groot accordeonconcert voor dezen winter is in voorbereiding.

En dat concert ging door in zaal 'Palace' op 2 februari 1949.
Op zondag 6 maart werd een 'Bonte avond' ingericht voor alle ingeschreven leden. Dit met kluchtliederen, humoristische sketches, voordrachten en vooral stukken uit het repertorium van het accordeonorkest onder de kundige leiding van Hr. Marcel D'Heere,
Op zondag 28 augustus 'Groots Hoppefeest' en, alvorens een kosteloze opvoering van de operette 'De Hommelpluk' werd opgevoerd op de Grote Markt, was er een concert door Meester Ghybe's gilde.
Met de 'Statiekermis' werd op dinsdag 6 september ook een concert gegeven.
Op maandag 24 en dinsdag 25 oktober had in de stadsschaal een accordeonconcert en een zangcrochet plaats, ingericht door Meester Ghybe's Gilde.
In het verslag van deze gebeurtenis werd vermeld dat de leden van het accordeonmuziek en hun talentvolle chef zeker een pluimke verdienen.

Verder dan*: 'Waarlijk iedereen die den opgang van Meester Ghybe's accordeonmuziek heeft gevolgd, staat verstomd over hun resultaten'.*
Het jaar werd afgesloten op 11 december met het gebruikelijk St.-Ceciliafeest met concert in de bovenzaal van het stadhuis. Na het feestmaal in hun lokaal was er bal voor alle leden en op maandagavond deden de muzikanten en enkele bestuursleden een uitstapje naar de muzikanten-herbergiers.
Aldus in een notendop enkele delen van het afgewerkte programma van het werkjaar 1949.

Prent : 15) Marcel D'Heere ghybe 1949b48fc01f-9aac-73ea-f0d6-34d4c1ba8abd
Onderschrift :
Drie dagen optreden in mei 1949

Prenten : 16) Marcel D'Heere Lo Accordeonconcert 1 01-04- 1951
17) Marcel D'Heere Lo Accordeonconcert A 01-04-1951
Zonder onderschriften!!!

STAD LO ★

Patronagezaal

Op Zondag 1 April 1951

Groot

Accordeon-Concert

met

ZANGNUMMERS

gegeven door

MEESTER GHIBE'S GILDE uit POPERINGE

BESTUURDER: M. D'HEERE — (26 spelers)

PROGRAMMA

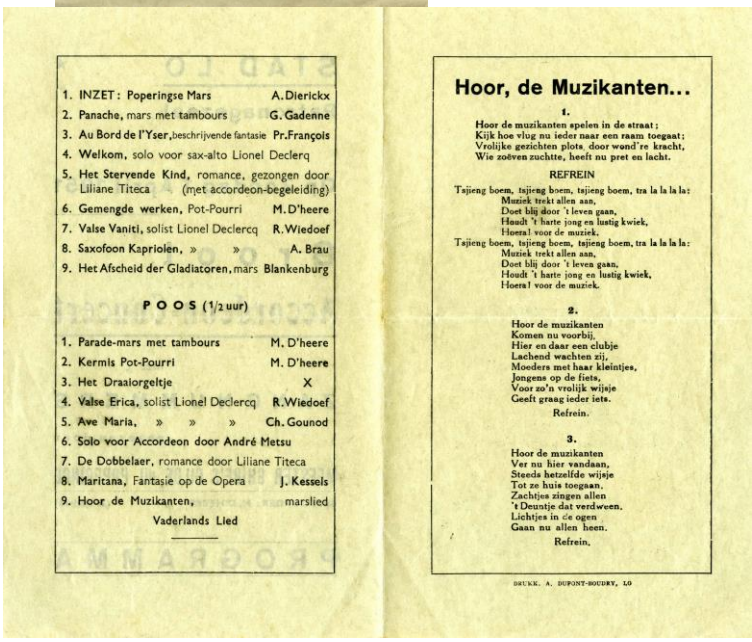

1. INZET: Poperingse Mars — A. Dierickx
2. Panache, mars met tambours — G. Gadenne
3. Au Bord de l'Yser, beschrijvende fantasie — Pr. François
4. Welkom, solo voor sax-alto Lionel Declercq
5. Het Stervende Kind, romance, gezongen door Liliane Titeca (met accordeon-begeleiding)
6. Gemengde werken, Pot-Pourri — M. D'heere
7. Valse Vaniti, solist Lionel Declercq — R. Wiedoef
8. Saxofoon Kapriolen, » » — A. Brau
9. Het Afscheid der Gladiatoren, mars — Blankenburg

POOS (1/2 uur)

1. Parade-mars met tambours — M. D'heere
2. Kermis Pot-Pourri — M. D'heere
3. Het Draaiorgeltje — X
4. Valse Erica, solist Lionel Declercq — R. Wiedoef
5. Ave Maria, » » » — Ch. Gounod
6. Solo voor Accordeon door André Metsu
7. De Dobbelaer, romance door Liliane Titeca
8. Maritana, Fantasie op de Opera — J. Kessels
9. Hoor de Muzikanten, — marslied

Vaderlands Lied

Hoor, de Muzikanten...

1.

Hoor de muzikanten spelen in de straat;
Kijk hoe vlug nu ieder naar een raam toegaat;
Vrolijke gezichten plots door wond're kracht,
Wie zoëven zuchtte, heeft nu pret en lacht.

REFREIN

Tsjieng boem, tsjieng boem, tsjieng boem, tra la la la la:
Muziek trekt allen aan,
Doet blij door 't leven gaan,
Houdt 't harte jong en lustig kwiek,
Hoera! voor de muziek,
Tsjieng boem, tsjieng boem, tsjieng boem, tra la la la la:
Muziek trekt allen aan,
Doet blij door 't leven gaan,
Houdt 't harte jong en lustig kwiek,
Hoera! voor de muziek.

2.

Hoor de muzikanten
Komen nu voorbij,
Hier en daar een clubje
Lachend wachten zij,
Moeders met haar kleintjes,
Jongens op de fiets,
Voor zo'n vrolijk wijsje
Geeft graag ieder iets.
Refrein.

3.

Hoor de muzikanten
Ver nu hier vandaan,
Steeds hetzelfde wijsje
Tot ze huis toegaan.
Zachtjes zingen allen
't Deuntje dat verdween.
Lichtjes in de ogen
Gaan nu allen heen.
Refrein.

DRUKK. A. DUFONT-BOUDRY, LO

In de loop der volgende jaren konden we noteren:
Optreden in de traditionele concerten ter gelegenheid van de Ieperse Handelsfoor
Concert in de Alexis-feesten in het Couthofpark in Proven
Volksconcert op de statiekermis en de batjes-braderie van de Ieperstraat.
In mei 1954 doet men een oproep tot steun om door de financiële moeilijkheden te geraken. Spijts het feit dat haar accordeonisten-afdeling reeds zoveel succes oogstte, was het, door tekort in kas tot dan toe, onmogelijk zich verder te ontpoppen tot ballet- en historische groep.
Het Wekelijks Nieuws van 24 september 1955 maakte melding van een treintje model 1830 dat de vorige zondag de stad doorkruiste. Groot en klein vocht om een plaatsje zodat het tot 11 uur 's avonds heeft gebold.
Het grote succesnummer was natuurlijk toen de Ghybe-Gilde 's namiddags een tournee door de stad deed. De balletgroep die de Ghybe-gilde vergezelde deed het opperbest. De kostumering in de Poperingse kleuren viel mee.
Blijkbaar was men er dan toch in geslaagd een balletgroep samen te krijgen en te laten optreden.

Prent : 18) Marcel D'Heere HWN-N-560720 Poperinge Marcel d'Heere en vrouw 2 kopie
Onderschrift :
Marcel D'Heere en Maria Decorte waren in 1956 50 jaar gehuwd. Intussen woonde het koppel reeds geruime tijd in de St.-Michielsstraat 19.

Dit jubileum op 22 augustus 1956 werd niet alleen in familiekring herdacht. Zo stond in Het Wekelijks Nieuws, want praktisch iedere Poperingenaar kende zowel de flinke dirigent van Ghybe's Gilde als de fijne horlogemaker, een artikel over de kunstzinnige en vernuftige werken die Marcel D'Heere maakte tijdens zijn 'vrije tijd'. Hoe zo iemand nog 'vrije tijd' vond, is niet gemakkelijk te begrijpen, want hij was niet alleen horlogmaker en een meester in de fijne mechaniek, maar hij was ook op en top muzikant. Hij was blijkbaar sinds 1898 spelend lid van verschillende verenigingen.

In 1956 nam men met Ghybe deel aan de hernieuwde hoppefeesten en hoppestoet en de wagen met de spelende accordeonisten stal daarna de show in de hoppestoet van 1957.

Prent : 19) Marcel D'Heere HWN-570922-F Poperinge Muziek Ghybe gilde kopie
Onderschrift :
Met het nieuwe vaandel van Meester Ghybe's Gilde op stap op het feest van 22 september 1957.

Op 22 september 1957 werd het 10-jarig bestaan van Meester Ghybe's gilde gevierd met de overhandiging van een prachtig vaandel door Burgemeester de Sagher aan voorzitter Michel Covemaecker. Nadien werd een aperitiefconcert gegeven op de Grote Markt en volgden in de namiddag nog verdere feesten.

's Namiddags trok de fietsenfanfare van Waregem omzeggens door alle straten van de stad en oogstte en reuzensucces. Velen verwachtten het Westlandia-ensemble uit Ieper, het 'De Hollander-ensemble' zoals men dat hier zegt. Het was zo aangekondigd geworden, doch 10 dagen voor het feest werd gemeld dat men niet kon komen. Waarom?... Men hoorde van alles… en zelfs dat men de Poperingenaars 'een pater wilde schilderen'... Maar de Poperingenaars lieten er geen gras over groeien, vooral Ghybe niet, en ze wisten het malheur met 'iets beters' te genezen. En zo speelde de Waregemse Wielerfanfare drie volle uren in de straten van de stad, en of men er genot heeft aan beleefd. (Uit het verslag van Het Wekelijks Nieuws met een sneer naar het collegiale? of concurrerende? Ieperse Accordeonorkest onder leiding van Albert De Hollander)

De jaarlijkse St.-Ceciliavieringen in begin december werden steeds vermeld en waren toch wel een speciale aangelegenheid met het concert in de bovenzaal van het stadhuis. In 1961 werd specifiek genoteerd dat Chef D'Heere de dirigeerstok zittend diende te hanteren. De laatste keer dat een verslag van dit traditionele St.-Ceciliaconcert terugvonden is, was in 1962 en dat betekende ook het einde van de verslagen van welk optreden dan ook.

Uurwerken en kunstwerken

Vader D'Heere was een der bekendste uurwerkmakers van Poperinge geweest en het werken met kleine wieltjes en schroefjes werd door zoon Marcel overgenomen en daarmee ging hij dezelfde weg op van zijn vader. Met kleine stukjes materiaal uren na elkaar en met een engelengeduld een gecompliceerd raderwerk in elkaar peuteren was voor hem geen enkel probleem. Zoals vader werd hij dan ook een gekende 'horlogeur' en het huis D'Heere bleef zijn bestaansrecht ten volle verdedigen.
Doch voor Marcel betekende uurwerken herstellen nog iets meer dan een cent om den brode te verdienen, want hij kwam tot de bevinding dat er met kleine radertjes, nog kleinere schroefjes en onooglijk kleine veertjes nog wat meer kon worden gemaakt.

Prent : 20) Marcel D'Heere HWN-611215-N-A-017 Poperinge Interieur Marcel D'Heere kopie
Onderschrift:
Marcel D'Heere de knutselaar

Zo ontstonden zijn eerste kunstige en gekunstelde creaties : een enorme variatie van versierde uurwerken, de ene in de vorm van een roos, de andere met een uurwerk op een klein paterskerkje, nog een andere waarvan de wijzers als het ware vanzelf rondzweefden maar toch het juiste uur aanduidden, ... Werkelijk een rijke diversiteit van uurwerken in allerlei formaten.
Marcel waagde zich ook aan het maken van schilderijen en in zijn woonkamer in het St.-Michielsstraatje waren de figuren te zien van Leopold III, St.-Cecilia, andere bekende mannen en adellijke dames en zelfs een portret van Marcel zelf als jonge dirigent van het Provense muziek. Zijn grote schilderwerken, meestal afgetekend van een kleurrijke postkaart, hadden naast de gewone omlijsting een dikke achterwand en daar gebeurde het, want een schilderij was voor D'Heere meer dan een loutere voorstelling. Het schilderij leefde: de vissen zwommen inderdaad in de rustige vijver, een ballonvaarder dreef werkelijk in de lucht voorbij en de afgebeelde kerken droegen een werkend torenuurwerk. Het raderwerk van de geheime krachten bevond zich in de rug van het schilderij.
Marcel was de ontwerper en de maker ervan en gebruikte voor zijn 'uitvindingen' niets anders dan versleten en afgedankte uurwerken.

Prent : 21) Marcel D'Heere HWN-N-560720 Poperinge Marcel d'Heere 1 kopie
Onderschrift :
Met het opwindstelsel in de stop poseert Marcel met dit prachtig uurwerk in een dikbuikige fles. Hoe kon het dat hij door de nauwe flessenhals al zijn uurwerkgedeelten bijeen kon krijgen?
Geduld, een kwestie van 'langen asem', zei Marcel.

Prent : 22) Marcel D'Heere klok met vlindersHWN-651100-N-034 Poperinge Marcel D Heere 6
Onderschrift :
Klok met vliegende vlinders die er omheen fladderen. Op de achtergrond schilderij met een ballonvaarder die door de lucht zweeft.

Prent : 23) Marcel D'Heere acrobaatHWN-611215-N-A-0174 Poperinge Interieur Marcel D'Heere
Onderschrift :
Oude versleten horloges werden bijeen gebracht om een nieuwe functie te krijgen. Dit werd met veel zorg gedaan, want zelfs het kleinste onderdeel moest zijn rol vervullen Zo kwam ondermeer deze lustige acrobaat op de pinnen. Marcel verklaarde dat daar nogal wat zweet aan te pas kwam om dit te realiseren. Met drie toeren op te winden werd het circuswonder aan het werk gezet. De acrobaat gaf werkelijk alle tekenen van lenigheid aan en alleen de maker van het ding wist hoe de zaak eigenlijk in elkaar stak.

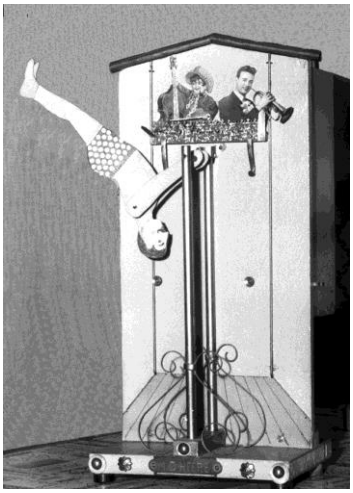

Prent : 24) Marcel D'Heere kloosterHWN-651100-N-034 Poperinge Marcel D Heere 3 kopie
Onderschrift :
Een miniatuur abdij waar naast de ingangspoort een pater staat die lustig aan de klok trekt. De klok? Een oud stopsel van een fluitketeltje. De pater werd uitgesneden uit een stuk hout en prachtig de

nodige kleren aangeschilderd. Voor de rest werd de abdij met allerlei recup en oude rommel samengesteld, want Marcel gebruikte heel zelden iets nieuws.

Prent : 25) Marcel D'HeereHWN-651112-F Poperinge Interieur Marcel D'heere
Onderschrift :
Marcel D'Heere bracht op latere leeftijd zijn dagen door uurwerken herstellend, knutselend zoekend en 'uitvindend', muziekspelend, zelf componerend en toneelrollen instuderend en met de hulp van zijn dochter grotere en kleinere schilderwerkjes makend.
Deze allround man leefde zijn eigen leventje, thuis midden het getik van zijn uurwerken, midden de tonen van al wat met muziek te maken had en midden zijn fantasie-uurwerken.
Een man vol scheppende activiteiten die, ouder geworden, gelukkig leefde met zijn echtgenote en dochter. Wanneer zijn geliefde echtgenote hem ontviel aanvaardde hij dit verlies : "De jaren zijn er," zo zei hij. Ook zijn jaren waren geteld. Hij stierf op het einde van de meimaand 1969.[4]

[4] *Dit verhaal werd gemaakt mede aan de hand van foto's uit archief van Het Wekelijks Nieuws en berichten in 'De Poperingenaar' en artikels in 'Het Wekelijks Nieuws'.*

Nummer 208B **Doos Gazette** **oktober 2019**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Ze wos moe – Ze gaapte lyk è n'oventote!
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 620 lezers

Beste abonnee

'*t Neerhof*

Lees de geschiedenis van Poperinghe

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van 't Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot 1459.*

https://tneerhofvzw.be/

Jaar 1456

In deze jaren zijn er nog perikelen rond het 'juridisch hoofd' van Poperinghe – maar dat zal de gewone Poperinghenaars wordt wezen! Zij hadden hun verenigingen en broederschappen en neen, dat waren niet alleen de schutterijen....

Jaar 1457

De Trinitariërs waren één van deze bijzondere broederschappen die in een tijd van oorlogen met de muzelmannen van een bijzonder nut waren
aangezien zij zich inzetten om de christene slaven te bevrijden.
Het altaar van de Trinitariërs staat er nog altijd in de Onze Lieve Vrouwkerk!

Naar aanleiding van het artikel rond de 'Bruggheweg' in het vorig nummer, kreeg ik een bijzonder interessante
Dag Guido ,

Je weet dat de romeinse diverticuli mij dada zijn . Door de jaren heen zijn wij bij rioolaansluitingen en op bouwwerven op diverse plaatsen op sporen van die diverticuli gestoten .
Dit vind je terug in de twee artikels die daaromtrent pleegde in het tijdschrift " Aan de Schreve" in de jaren ' 80 .
Ik moet je toch stellen dat wij nooit enig spoor gevonden hebben noch in de Bruggestraat noch in de Komstraat .
Wel op diverse plaatsen in de Ieperstraat en in het verlengde ervan in de vroegere "Mesenstraat " , nu Prof. Dewulfstraat . Het is immers die weg die nog altijd leidt richting Mesen, het vroegere Messina.
Ook , zoals je zult kunnen lezen , werden sporen gevonden in de Pottestraat , Peselstraat en Woestenseweg.
Toen stelde ik mij de vraag of een nog bestaande gracht planologisch in het verlengde van de Woestenseweg voor de bocht naar rechts bij het binnenkomen van het dorp niet een spoor zou kunnen zijn van een oudere weg . Een paar jaar terug werd inderdaad bevestigd bij archeologisch onderzoek ter plaatse dat er sporen werden gevonden van een laat-Romeinse weg . Ook werden sporen gevonden in de Gasthuisstraat Abeelseweg en in de Chemin nr. 1 te Watou ttz . de Gemeneweg vertrekkende vanuit Callecanes (Gallicampus)

Kort na het verschijnen van het eerste artikel kreeg ik thuis een telefoontje van uit Vaticaanstad van een Nederlandse priester die onderzoek deed naar de christianisatie van het Westen die vroeg om mijn visie op de Romeinse diverticuli te mogen gebruiken .

Voilà, Toone

Beste Toone, heel hartelijk bedankt voor deze reactie.
Ik stel in mijn artikel dat de 'Komstraat – en de Bruggheweg' in het verlengde ligt van de 'heirbaan' – maar ik dacht niet gesteld te hebben dat dit effectief een aangelegde 'heirbaan' was. De 'Bruggheweg' is ook altijd – voor zover ik kan nagaan – een weg – of wegel genoemd geweest.
Een boer die langs de Bruggeweg woont – vertelde mij dat zij dus wel goede klei uit de 'weg' gehaald hadden, waarmee ze bakstenen gebakken hadden – maar geen keien of stenen.
Dus ik stel wel dat hier geen heirbaan liep, maar dat deze weg – volgens mij – even oud is.

Fé Inghelaere

Naar aanleiding van mijn artikeltje over Marcel D'Heere & over Fé Inghelaere, kreeg ik enkele reacties.
Onze attente lezer, Willy Tillie liet mij weten dat het artikel van Ivan Top ook verschenen was in zijn tijdschrift 'Aan de Schreve'.
Onze Frie – Frieda Vandermarliere – schreef me het voglende:
Do,
de kinderen van Felix Ingelaere leven nog .
Daar zou je misschien eens mee contact moeten nemen om meer te weten te komen van de Fé.Lea woont in de nijverheidslaan en haar broer is in de RVT in Poperinge.

De vrouw van Fé was Irma de kaart vriendin van metje Yes – *mijn grootmoeder en echtgenote van Jozef vandermarliere of Tjeppen van de Klokke* -
Op het laatste van hun leven woonden ze in de Gasthuisstraat waar ze lang een schoenwinkel gehad hebben. Naast stoffen Creus waar Sohier een winkel gehad heeft.
En toen ze jonger waren ging onze Dirk – *Dirk Vandermarliere* - met de kaje naar fé ingelaere met peter Def.

Groeten Frie

En ook **Johan Inghelaere** bleef niet achter met zijn reactie; hij schreef het volgende:
Beste Do,
Eerst en vooral bedankt voor het toezenden van Doos Gazette.
In je laatste nummer (Nr208Aoktober 2019) vroeg je bijkomende info over Felix (Fé) Ingelaere.
Welnu aangezien Felix mijn grootvader en dooppeter is, kan ik je wel wat vertellen over hem.

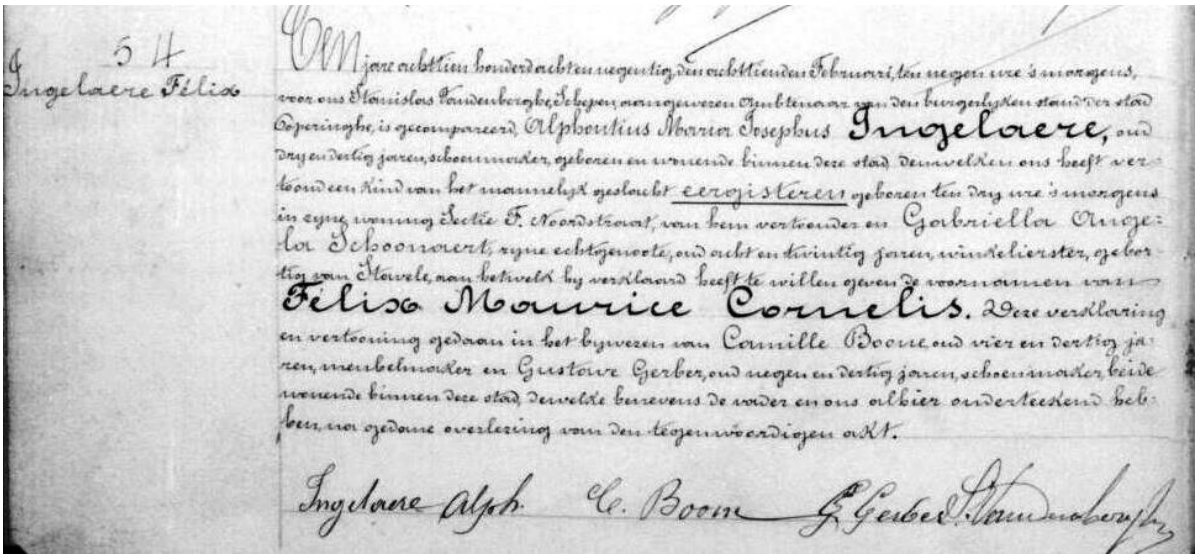
54
Ingelaere Félix

Om jare achttien honderd achten negentig den achttienden Februari, ten negen ure 's morgens, voor ons Stanislas Vandenberghe, Schepen, aangewezen Opbtenaar van den burgerlijken stand der stad Poperinghe, is gecompareerd Alphonsius Marius Josephus Ingelaere, oud drij en dertig jaren, schoenmaker, geboren en wonende binnen deze stad, denwelken ons heeft vertoond een kind van het mannelijk geslacht eerogisteren geboren ten drij ure 's morgens in eigene woning Sectie F. Noordstraat, van hem verklarender en Gabriella Angela Schoonaert, zijne echtgenoote, oud acht en twintig jaren, winkelierster, geboortig van Stavele, aan hetwelk hij verklaard heeft te willen geven de voornamen van Félix Maurice Cornelis. Deze verklaring en vertooning gedaan in het bijwezen van Camille Boone, oud vier en dertig jaren, meubelmaker en Gustave Gerber, oud negen en dertig jaren, schoenmaker, beide wonende binnen deze stad, denwelke benevens de vader en ons alhier onderteekend hebben, na gedane overlezing van den tegenwoordigen akt.

Ingelaere Alph. C. Boom G. Gerber J. Vandenberghe

Felix Maurice INGELAERE

- Geboren als 5-de kind in de rij van 16 in het gezin van Alfons INGELAERE (1864-1941) & Gabriella Angela SCHOONAERT (1869-1944) uit de Noordstraat. Hij werd geboren te Poperinge op 16/02/1898 (zie BS-G) en stierf eveneens te Poperinge op 10/02/1960 (zie BID).
- Hij huwde op 4/10/1924 te Poperinge met Irma Maria Flavia DUTHIEUW (1902-1990).
- Hij was oud-strijder van WO1 (zie Vuurkaart)
- Felix was schoenmaker van beroep
- Hij was vader van 4 kinderen :
    - Jan INGELAERE (1926-1963)
    - Lea Ingelaere (1929)
    - Rudolf INGELAERE (1931)
    - Stephan INGELAERE (1939-1918)
- Het gezin woonde eerst in de Koestraat 12 en verhuisde daarna naar de Gasthuisstraat 54 (smal huisje naast “Petit Paris”)

Zo Doo, ik hoop je hiermee geholpen te hebben. Indien nog vragen, aarzel niet me te contacteren.

CARTE DU FEU
VUURKAART
1914 - 1918

délivrée à / afgeleverd aan: Ingelaere, Felix - Maurice - Cornelle
né à / geboren te: Poperinghe, le / den: 16-2-1898
Soldaat
a servi pendant la campagne 1914-1918 : / Heeft tijdens den veldtocht 1914-1918 gediend :
du / van: 6-2-17 au / tot: 11-11-18
au / bij het: 1de Régiment / Jagers te voet.
du / van: au / tot:
au / bij het: Régiment

N° d'ordre : / Volgnummer : 125/317
Signature du titulaire : / Handteekening van den houder :
J. Ingelaere
Le Ministre de la Défense Nationale,
De Minister van Landsverdediging,
P. O. : — B. B. :
Le / De: Kapitein 1e L. De Baene
Gemachtigd Officier,

Nombre de chevrons de front : / Getal frontstrepen : Twee.
Blessures : / Kwetsuren : "
Distinctions honorifiques de guerre : / Eervolle oorlogsonderscheidingen :
Oorlogskruis met palm
Zege en Herinneringsmedaille

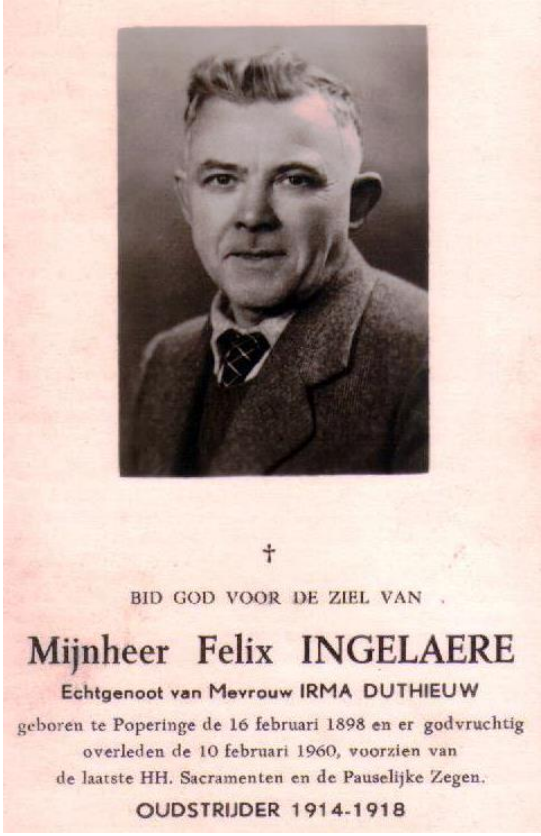

†

BID GOD VOOR DE ZIEL VAN

Mijnheer Felix INGELAERE

Echtgenoot van Mevrouw IRMA DUTHIEUW

geboren te Poperinge de 16 februari 1898 en er godvruchtig overleden de 10 februari 1960, voorzien van de laatste HH. Sacramenten en de Pauselijke Zegen.

OUDSTRIJDER 1914-1918

Met vriendelijke groeten
Johan Ingelaere

Do,

Mijn peter speelde sopraansax. Soms waagde hij zich ook aan ocarina (deze heb ik nog altijd bij me thuis). Over optredens met Marcel en je grootvader weet ik niks, maar ik kan dat wel eens vragen aan mijn tante Lea (90 jaar maar nog vitaal als een jong veulentje). Ik weet wel dat hij regelmatig in Skindles zat , bij Laconte, en soms niet al te recht naar huis kwam; maar bon, het was niet zo ver en blazen moest je nog niet in die tijd.
Wel heb ik herinneringen aan de avondlijke kaartavonden samen met je grootouders Tjeppen van de Klokke en Jes van Petit. Ook was Georges Dehaene en Margriet Dumelie erbij. Ze speelden King.
Met nieuwjaar mocht ik even bij de dames langsgaan om mijn vinger in hun glaasje advocaat te steken, en werkelijk dat smaakte.

Uit Poperinge verbeeldt:

- Poperinge: gezin Ingelaere voor schoenmakerij in Noordstraat
- **Beschrijving**

Het kroostrijke gezin Ingelaere baatte begin de vorige eeuw een schoenmakerij uit in de Noordstraat (nu Casselstraat). Het gezin bestond uit: 1.Felix Ingelaere, 2. Bertha Ingelaere, 3.

Paul Ingelaere, 4. vader Alfons Ingelaere, 5. moeder Angèle Schoonaert, 6. Richard Ingelaere, 7. x x, 8. Godelieve Ingelaere, 9. Hector Ingelaere, 10. Daniël Ingelaere, 11. Agnes Ingelaere en 12. Jérôme Ingelaere. Op het venster staat geschreven schoenmaker en stikker. Op het dak staan de dakvensters *(tabatjeire)* open.

Poperinge Verbeeldt

Jagers op pad in Provense velden begin oktober 1991. Vooraan Wilfried Busschaert uit Watou, met blauwe trui Albert D'hooghe uit Sint-Jan-ter-Biezen. De overige personen zijn niet gekend.

WESTHOEK VERBEELDT.BE

Poperinge – Facebook

Op facebook verscheen de onderstaande foto's – en deze kregen de nodige commentaar.

- **Linda Dezitter** Ps; niet verwijderen aub...(werd al eens verwijderd)....heeft dus echt wel met Poperinge te maken....
- **Sonja Declerck** Heel mooi en ook benieuwd. Mss eens een mailtje sturen naar ex-burgemeester of eens persoonlijk hem gaan vragen met voorwerp mee..
  - **Linda Dezitter** Sonja Declerck kzal idd eens contact opnemen met den baron 😉
  - **Eugéne Sanders** Linda Dezitter mis hij is graaf
  - **Angèl En Fré** Linda: de handtekening is die van een politicus uit Ieper, mss eens
  - **Linda Dezitter** Angèl En Fré met Ieper ben ik ook in contact, maar we
  - **Angèl En Fré** Linda Dezitter Dan best eens de baron zelf contacteren. 👉
- **Jan Denys** Mss heeft mathilde er nog aangezeten. □
- **Stéphanie Petit** Rijker dan je denkt ☺
- **Joyce Pannekoecke** O ja een heel mooi object om eens te tonen op Rijker dan je **Eric Milleville** is uit de periode van baron Raoul Mazeman de couthove

- **Guido Vandermarliere** De inscriptie - is dus Alphonse vandePereboom - 1877 - Alphonse was een heel belangrijke Ieperse politicus - bibliothecaris - geschiedschrijver en minister! Alphonse Louis François Xavier Vandenpeereboom (Ieper, 7 juni 1812 - Sint-Gillis, 10 oktober 1884) was een Belgisch liberaal politicus. Het is eigenlijk een voorwerp dat in het Iepers museum thuishoort. Prachtig en

- **Kathy Orbie** Wauw, prachtig!!
- **Gerald Vandelannoote** 1 janvier,een nieuwjaarscadeau?
- **Hans Vandenbroucke** In 1877 was Jules Mazeman, voormalig senator nog in leven. Hij leefde voor de ene helft in Proven en voor de andere helft in Ieper. Het kan best dat hij goede contacten had met Vandepereboom. Het Yper-museum zal dit stuk zeker graag inventariseren. Wellicht werden er ooit geheime documenten bewaard in dit kastje...
- **Sonja Declerck** Hans Vandenbroucke mss geld onder de voering.. lol. Vandepereboom (markt) kreeg mss de naam naar Mr. Vandepereboom? Ik had eens een nieuwsgierig vraagje. Wat zou het waard zijn, zonder emotionele waarde? Enig idee? Alvast bedankt voor de uitleg..
  - **Hans Vandenbroucke** Ik ben geen expert, maar ik vermoed dat het Yper museum wel 100 euro zal geven. Als onze Mathilde het nog eens goed vastpakt zal de waarde stijgen tot 500 euro ...
- **Hans Vandenbroucke** En voor de royalty-fans: Jules Mazeman was getrouwd met Marie-Alix en was de vader van oa Raoul M die trouwde met Mathilde V. Patrick d'Udekem heette één van zijn dochters Mathilde en een andere Marie-Alix. Mathilde zou dat kastje vast en zeker graag bewonderen ...
  - **Sonja Declerck** Hans Vandenbroucke mo gauw..

Steentje Meulen in de 16de eeuw

Het jaar 1460 – De bouw van de molen

Het oudste gegeven dat we over 'Steentje' molen vinden dateert van het jaar **1461.** [1]
In het 'Register Boone' van het jaar 1461 staan er 8 Poperingse molen vermeld die een soort 'taks' of cijns aan de abdij dienen te betalen. Dit zijn de molen die in privébezit zijn waaronder : Een muelen staende inden Oosthouck ten hooghen walle – *en daarbij wordt* **Clais de Bussche** *vernoemd die 30 -* xxx schele *- parisis aan de abdij dient te betalen. Daarmee kennen we ook de molenaar.*
Deze notitie is echter met 'een andere hand' in het register geschreven.
In dezelfde register maar op een andere folio vinden we dezelfde molen vermeld als 'de nieuwe molen in de Oosthouck' *en ook deze notitie werd met een andere hand bijgevoegd.*
Ik mag – denk ik – daar uit besluiten dat 'Steentje molen' rond **1460** *in de Oosthoek opgericht werd en dat hij gespecifieerd werd als staande 'op de hoge walle'.*

De molenwal

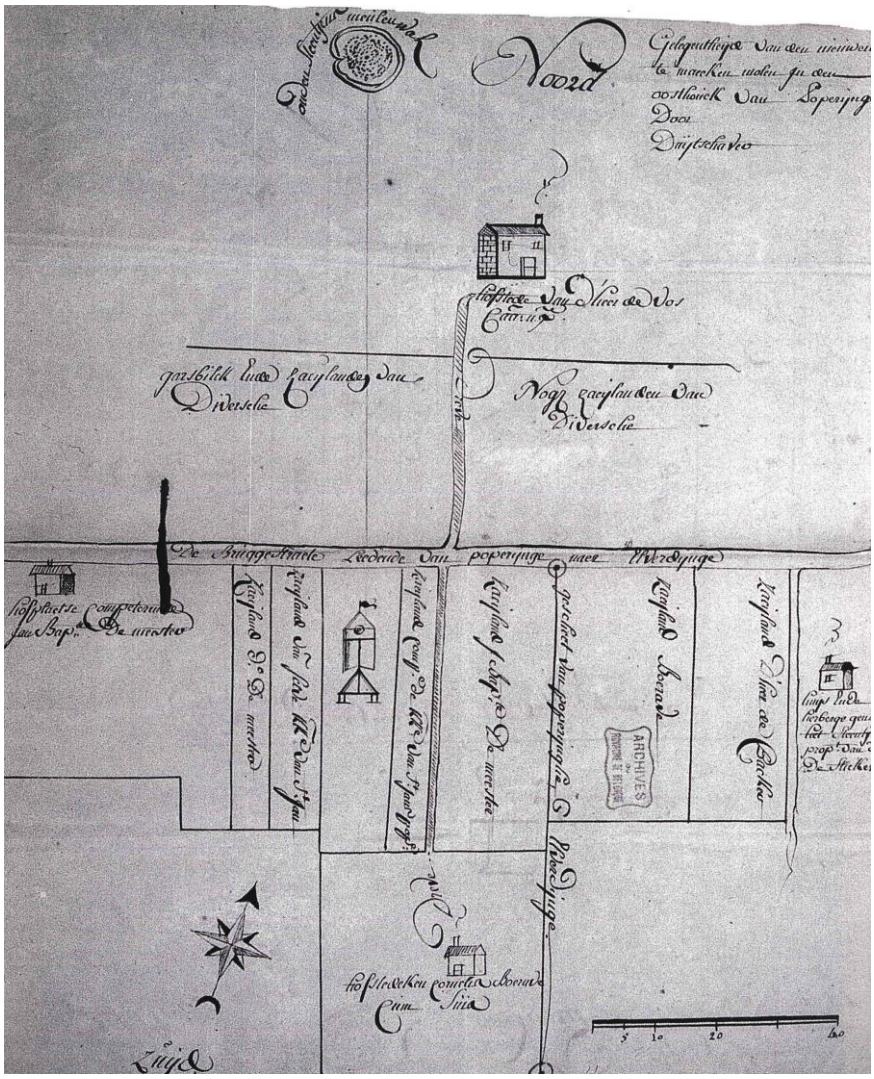

In het boek 'Molens van het Hoppeland' nam **John Verpaalen** *het plan dat bij de octrooiaanvraag gevoegd was uit het jaar 1777 – over.*
In het midden – ten zuiden van de 'Bruggestraete' – nu de Elverdingseweg – staat de nieuwe molen getekend. Helemaal boven aan het plan – ten noorden dus aan de andere kant van de 'Bruggestraete' *zien we de* **'Oude Steentjen meulenwal'** *liggen.*

Dezelfde molenwal vinden we ook terug op de Ferrariskaart die in Poperinge opgemaakt werd in het jaar 1776. Op dat moment was de oude Steentjemolen verdwenen en de nieuwe

[1] Deze register komt uit het grote proces tussen een aantal molenaars van Popering ende de abdij van Sint –Omaars – SAP 210 - of zie de website van 't Neerhof – DiMPop – Jaar 1460

nog niet gebouwd. Vandaar dat er op deze plaats op de Ferrariskaart geen molen getekend staat.
We zien echter wel de oude molenwal nog liggen.
Op de kaart uit de Atlas der Buurtwegen – *te dateren rond 1840 – zien we dat de wal verdwenen is. De wal werd blijkbaar genivelleerd. De weg daar naar toe vanaf de 'Bruggestraat' is in 1840 nog wel aanwezig. Met een rode lijn het ik de 'Sentier nr. 69' getekend zodat het duidelijk wordt hoe kort de molenwal bij de 'Bruggeweg' lag.*

Op de luchtfoto van deze omgeving – te dateren van rond 2010 – zien we de molenwal donkerder gekleurd in het veld weergegeven. Ze is dus nog net te onderscheiden.

De oudste effectieve akte over de molen dateert van de 16de april 1550. Hierbij geeft 'meester' Thomas Herwyn een lening aan Pieter vande Broucke – die toen molenaar was in de Oosthoek op wat men later 'Steentje molen' zou gaan noemen.
We geven hier eerst deze leningsakte en bespreken ze dan verder daarna.

16 april 1550 – Meester Thomas Herwyn geeft een lening aan **Pieter vande Broucke** – molenaar in de Oosthoek - SAP 394 – Folio 162 verso

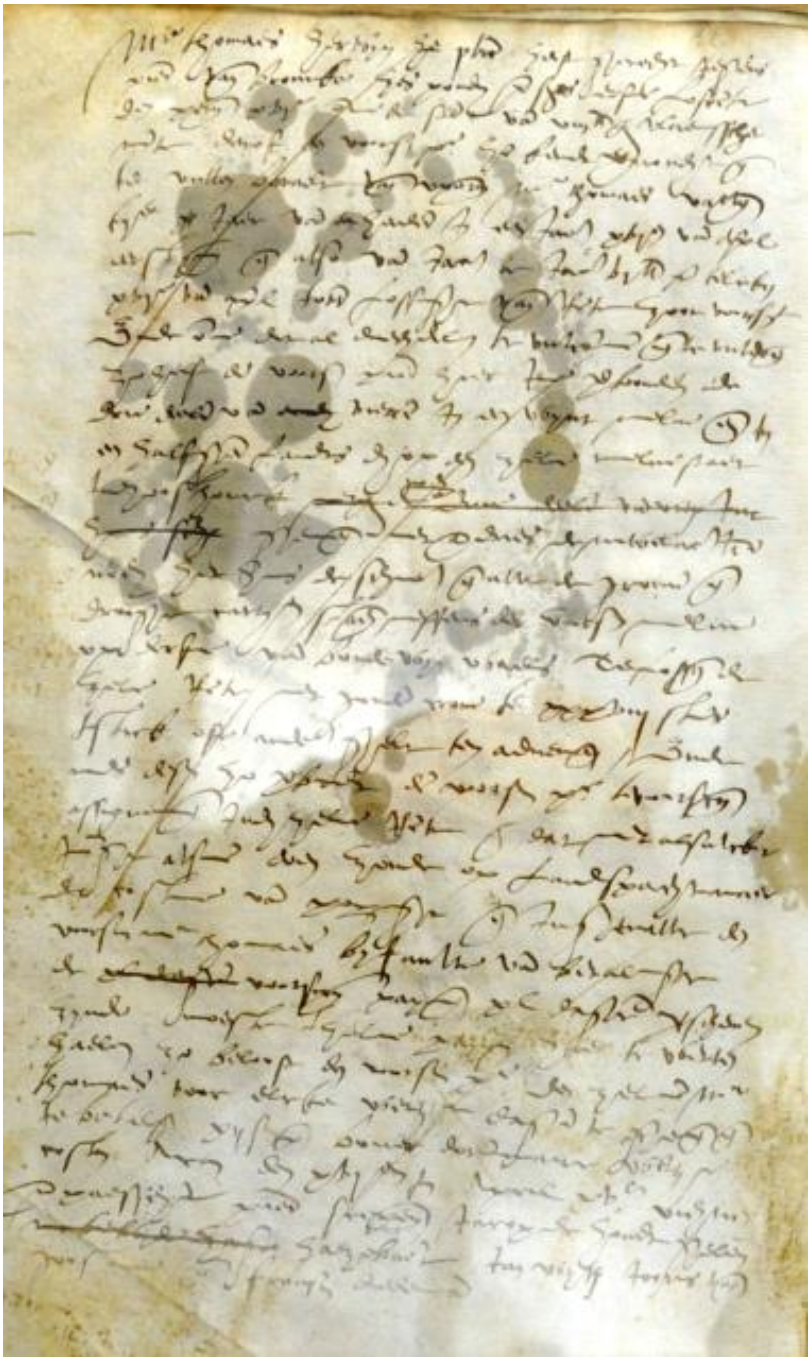

Meester Thomas Herwyn – pbre – heift ghecocht jeghens **Pieter vande Broucke** zes ponden parisis sjaers – den penninc xvj –
ende dat omme de somme van viiij grooten vlaemsscher mundte –
danof de voorseide Pieter hem kend vernoucht ende te vullen betaelt vande voorseide meester Thomaes –
vallende tjste jaer van heeden in een jaer – den xvj in april eerstcommende ende also van jare te jare – vj pond parisis telcken payement totter lossynghe vande rente zoot voorzeyt is
ende omme dit al duechdelick te vulcommen ende te vuldoen -
zo heift de voorseide Pieter hierinne verbonden de drie deelen van viere in **eenen wyntmuelen** ende in een half ghemet lands daerop den zelve muelen staet **inde Oosthouck** ghemeene met **Andries de Nuwelaere**
Item noch het hus - de schuere ende alle de groene ende drooghe cathelen staende neffens de voorseide muelen op derfve van **Boudwyn Waels**
Te lossene de zelve rente met gouden croonen te xxxiiij schele tstick ofte ander ghelt ten advenante
Ende met desen zo verbindt de voorseide Pieter tvoorscrheven assignement inden zelve rente

ende dat met alsulcken inninghe alsmen doen zoude op landspacht - naer de costume van Poperinghe
ende inghevalle de voorschreven meester Thomas by faulte van betalinghe der voorschreven payement – xl – *40* - daghen verschenen zynde –
moeste tzelve payement hier te weten haelen –
zo belooft de voorseide Pieter de zelve meester Thomas voor elcke wettelycke dagh te gheven ende te betaelen vij – *7* - schele parisis boven
dordinaire wettelicke costen
Actum den xvj – *16* - in april xvc vichtich – *1550* - naer paesschen
Present scepenen Jacop de Hondt – Ghelein Haezebaert – Jan Wytz – Jooris vande Goosteene ende Fransen Diedeman

Uit de akte blijkt dat onze 'meester' een 'pbr' of een 'presbiter' of een priester was. Hij geeft een lening van 8 groten Vlaams aan ***Pieter vande Broucke*** *die molenaar is. Deze zal iedere 16de april zijn aflossing dienen te betalen. Pieter stelt als borg voor deze lening ¾ van lening een windmolen en een half gemet land waarop deze staat. Het andere ¼ blijkt de eigendom te zijn van Andries de Nuwelare. De familie De Nuwelare was een belangrijke boerenfamilie wonende in de Oosthoek.*
Pieter vande Broucke heeft nog een huis en een schuur die kort bij de molen staat op grond van Boudewyn Waels.

14 maart 1558 – Molen in de Oosthoek - Halmen

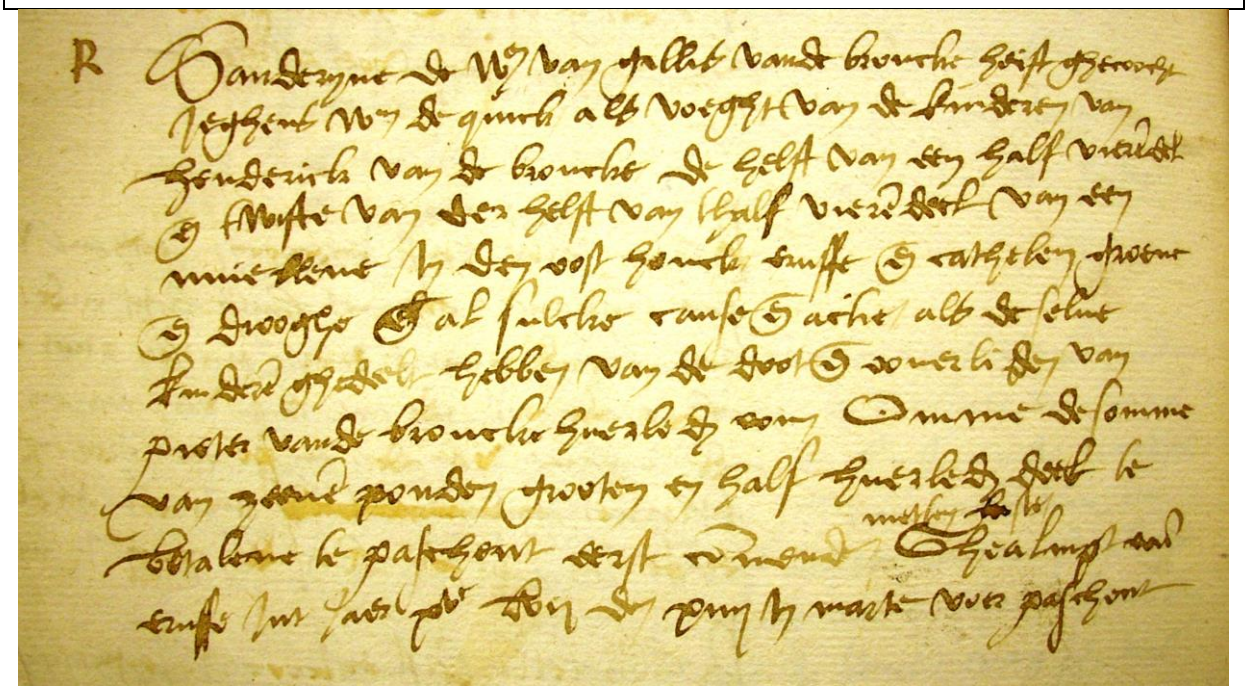

In Poperinge wordt er op de 14de maart 1558 – dus acht jaar later - een stuk van een molen in de Oosthoek verkocht. Uit deze akte blijkt dat **Pieter vande Broucke** *gestorven is, blijkbaar zonder rechtstreekse erfgenamen na te laten. Het is alleszins zo dat de genoemde Sanderyne, de weduwe van Gillis vande Broucke genoemd wordt en zij kopen een stuk van de molen afkomstig van Henderick vande Broucke, die waarschijnlijk haar schoonbroer is.*
De molen gaat alleszins minstens deels in eigendom over naar Sandryne.

14 maart 1558 – Molen in de Oosthoek - Halmen – SAP 364 – Folio 64 verso

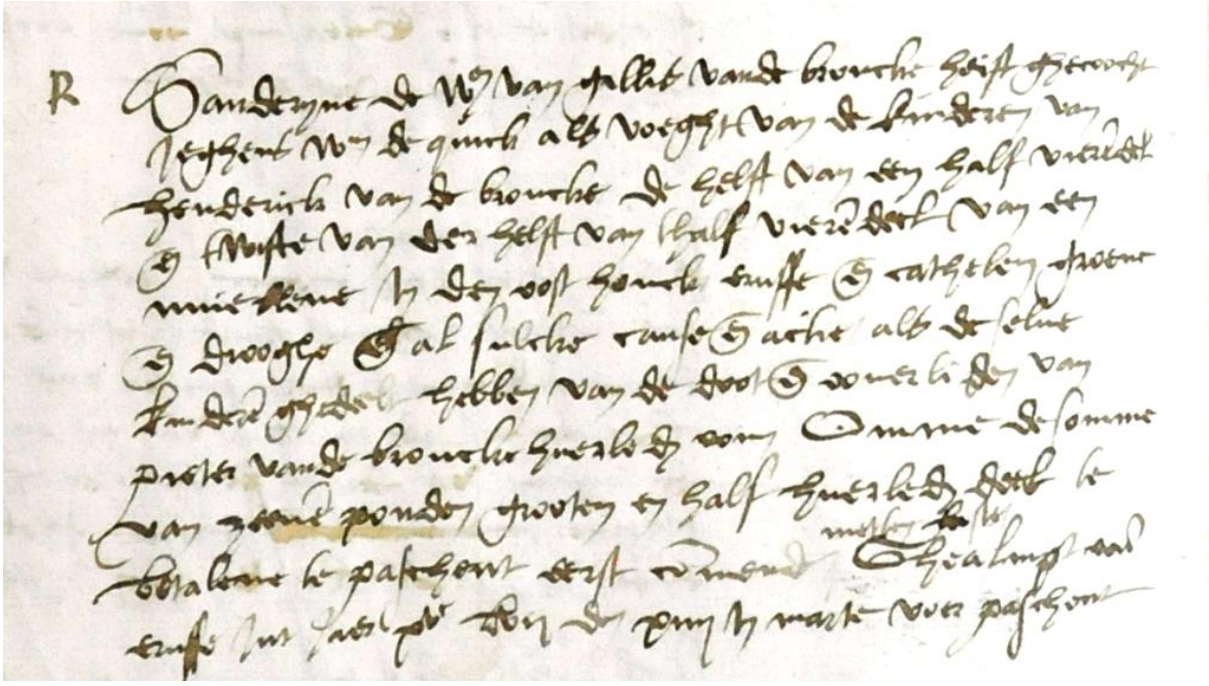

Sanderyne, de wedewe van Gillis vande Broucke
heift ghecoocht jeghens **Willem de Quick**
als voeght vande kinderen van **Henderick van de Broucke,**
de helft van een half vierendeel ende tvifte van den helft van thalf vierendeel
van **een muellene in den Oosthouck**, erfvve ende cathelen, groene ende drooghe
ende al sulcke cause ende actie als de selve kinderen ghedeelt hebben van
van de doot ende overliden van Pieter vande Broucke, huerlieden oom
Omme de somme van zeeven ponden grooten en half huerlieden deel te betalene te paschent
eerstcommende
Ghealmpt over ervffe int jaer xvc lvij de xiiij in marte voor paschene

14 maart 1558 – Molen in de Oosthoek - Halmen – SAP 364 – Folio 64 verso

Sanderyne, de wedewe van Gillis vande Broucke
heift ghecoocht jeghens **Pieter Bollaert**
terde van de helft van een helf vierendeel ende terde van tvde van de helft van thalf vierendeel
van een meullene in den oosthouck - ervffe ende cathelen - groene ende drooghe ende
alsulcke cause ende actie als de selve Pieter ghedeelt heift naer de doot ende ooverlyden van
Pieter van de Broucke sin oom
Omme de somme van xxx pond parisis - ghereet ghelt metter last
Ghealmpt oover ervffe int jaer xvc lvij den xiiij in maerte

14 maart 1558 – Molen in de Oosthoek - Halmen – SAP 364 – Folio 64 verso

Sandryne de weewe van Gillis vande Broucke heift ghecocoht jeghens **Boudewyn Verslipe**
terde van een half vierendeel ende terde van tvde van thalf vierendeel van een
Meullene - ervffe ende catehlen in den **Oosthouck** - mitgaders alsulck part ende handeel als
de selve Boduewin causa uxoris by sucessien hem anghedelt es naer den doot ende overlyden
van Pieter vande Broucke

omme de somme an xxx pond parisis metten laste - ghereet ghelt
Ghealmpt over ervffe int jarer xvc lvij den xiiij in marte voer paschent

14 maart 1558 – Molen in de Oosthoek - Halmen – SAP 364 – Folio 64 verso

Sandryne de wedewe van Gillis vande Broucke heift ghecocht jeghens **Hendrick Storm** terde van thalf vierendeel ende terde van het v-de van thalf vierendeel van een meullene in de Oosthouck metgaders alsulck part ende handeel als den selven Hendrick causa uxoris by successie hem anghedeelt es naer de doot ende overlyden van Pieter vande Broucke
Omme de somme van xxx pond parisis metten laste ghereet ghelt
Ghealmpt over erfve int jaer xvc lvij den xiiij in marte voer paschent

28 maart 1558 – Sandryne koopt van

Sandryne de weedewe van Gillis vande Broucke heift gehcocht jegehns Marten vande Vorde
tvierendeel ende 1/2 vierendeel van het vde van **van eenen muellene** - ervffe end catehelen stande in de **Oosthouck** - ghemene metten selve wedewe ende alsulcke cause ende actie als den selve Maerten ghedolf heift ten sterfusse van Pieter vande Broucke
Omme de somme van acht ponden grooten ghreet ghelt
Ghealmpt vorts over ervffe int jaer xv lvij den xxviij in marte voor paschent

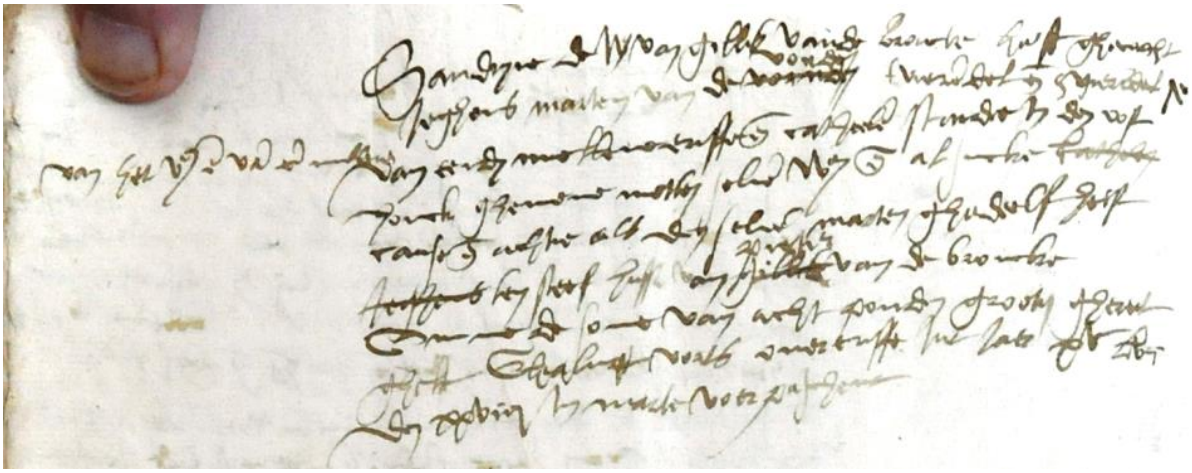

We krijgen uit deze periode nog een akte te lezen van de 20ste maart 1564 waaruit blijkt dat **Gillis de Groote** *de molen koopt en dus de nieuwe eigenaar wordt.*
Uit de akte blijkt dat Sandrine ondertussen hertrouwd is met een zekere Anthonis Vandevoorde. Verder leren we dat dat de grond uitgebreid werd van – in de akte van 16 april 1550 – ½ gemet of dus twee vierendelen tot vijf vierendelen en twee roeden land.

20 maart 1564 – De molen in de Oosthoek - Halmen SAP 364

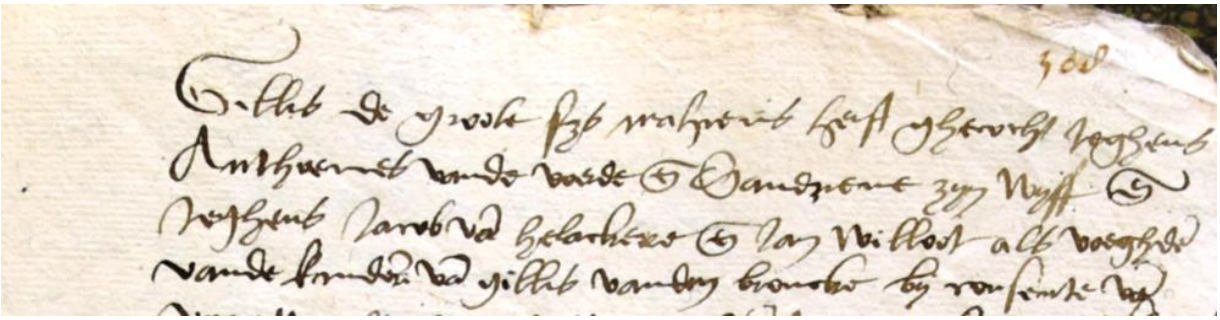

Gillis DeGroote filius Mahieus
heift ghecocht jeghens **Anthoenes Vandevoerde ende Sandriene** zyn wyff
ende jeghens **Jacob van Helackere ende Jan Willoot** als vooghden vande kinderen van **Gillis vanden Broucke** by consente van de uppervoeght van de weezerie van Iperen by drie distyncte haellegheboden,
volghende zeker acte van consente van of ghewaeghende
Eerst vyff vierendeelen ij roeden landts hoofstede metten **muellen waelle**,
metten **meuelene – nr. 1**
ende datter mede gaet
mitgaeders alle de droeghe ende groene catheelen staende up de voornoemde v vierendelen ij roeden
Mitgaeders **de cheyns** van vij vierendelen xv roeden lants toebehoorende **Pieter Verstegghele**
met alle de groene ende droeghe catheelen staende up de voornoemde cheins naer thinhouden van de cheynsbrief –
die wettelycke ghepaesseert es voor cuerheers vande stede van Poperynghe –
streckende de voornoemde v vierendeelen ij roeden- oost ende west –
twesthende ant naervolghende landt –
de nortzyde an de vij vierendelen xv roeden –
de zuutzyde **Olievier de Nuwelaere**
ende tnaervolghende landt ghelaest ter muellenwael in iij pond parisis sjaers **in wyntghelt**
ende in ij bunderens 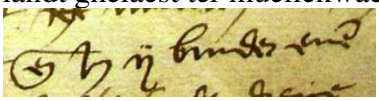
sjaers de heere –
Noch **xxxviij roeden landts** tende dreve **in de Oosthouck** – breet xiiij voeten –
streckende van de vorseide hoofstede zuutwaerts tot den leene van **Matheus Braem** –
de oost ende westzyde Olievier de Nuwelaere –
Noch iiij vierendeel xj roeden lants in de zelve houck – **nr. 2**
de oostzyde Olievier de Nuwelaere –
de westzyde Fransoys Kerne –
tnorthende de vornoemde muellen wael

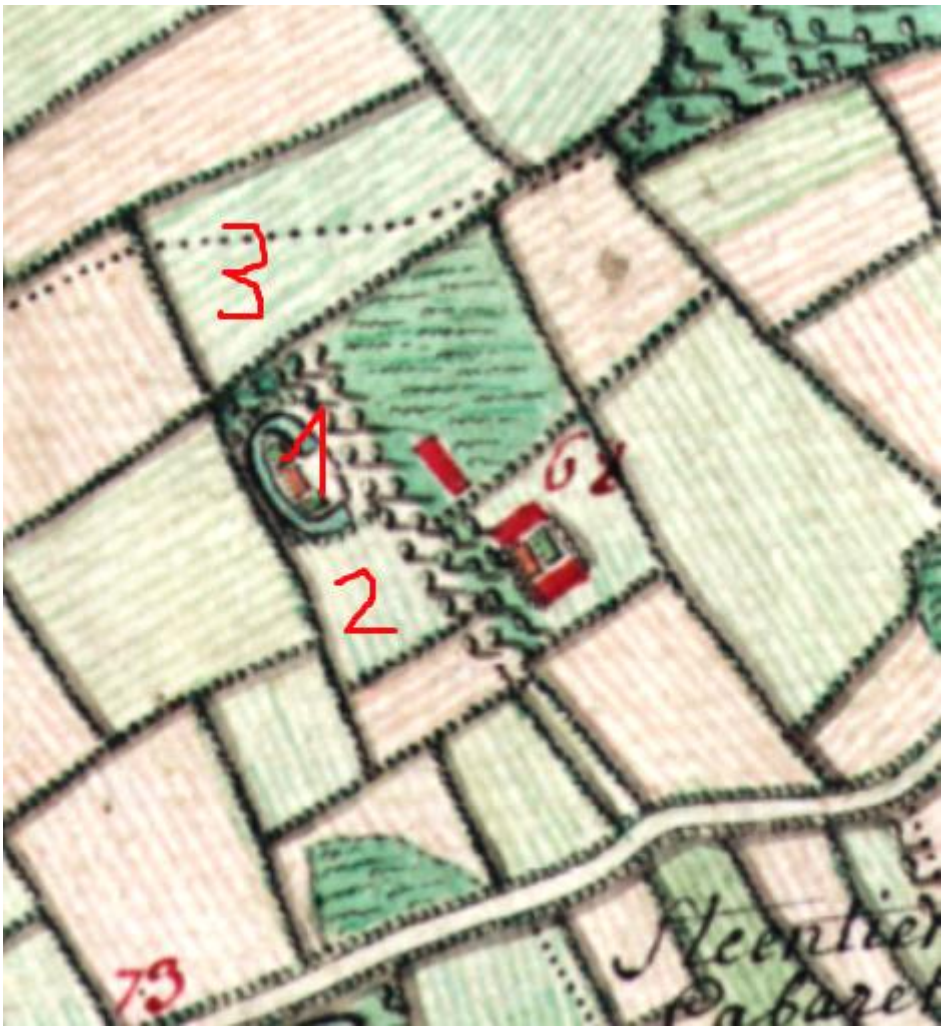

Noch j ghemete iiij roeden lants in de zelve houck –
de oostzyde Pieter Verstegghele –
de westzyde de wedewe van Joeris de Breede –
tzuut hende de voornoemde cheyns

Noch vier ghemeten xv roeden saylants in de selve houck –
de westzyde de gaersbilck van Olivier de Nuwelaere –
de oostzyde de kercke van Sint Jans –
tzuuthende tleen van Mathys Braem –
tnort hende de vornoemde hoofsteede

Noch 1/2 ghemet xv roeden lants in de zelve houck –
de zuutzyde ende de noortzyde de mersch ende saylants van Matthys de Wyckere –
toosthende Pieter Scapshooft

Noch ij ghemeten x lynnen ij roeden lants in de zelve houck teen happesticke –
de westzyde Joes de Nuwelaere –
de zuutzyde Pieter Verstegghele –
van oosten de mersch
van norden Ghelein Kesteman wanof in dit paerchel lants v roeden te coort ghewonnen es

Noch 1/2 ghemeten xv roeden landts in de selve houck teen happende sticke **benoorden van de meullenwaelle** – **Nr. 3 -** streckende metten noorthende tot de mersch van Jan de Nuwelaere
tzuuthende ant naervolghende landt
doostzyde ant landt van Andries de Nuwelaere –
de westzyde Olievier de Nuwelaere

Noch xlv roeden landts ten westhende van van de hoofsteede daer Anthoenes woenende es **bewesten van den voornoemde muellenwael – nr. 4 -** streckende metten westzyde ende westhende ant lant van Olievier de Nuwelaere – tnorthende tot de voornoemde 1/2 ghemete

xxxv roeden – de oostzyde de hoofstede daer Anthoenes woenende es, scheidende up twee treckwulghen staende ten zuuthende ende tnorthende van de voornoemde sticken

Omme de somme van drye hondert eendertich ponden grooten
drye ponden parisis ende xij grooten
waerof dat competert de wedewe van Gillis vande Broucke over de coope van 5 ghemeten in de voorseide hoofsteede,
mitgaeders twee deelen ende thalf vierendeele in de muellene over haerlieden portie de somme van l ponden grooten ende de reste bedraghende over de portie van **Anthoenes Vandevorde** –
de somme van ijc iiijxxj ponden vj schele grooten ten laeste van de blivere
Ghealmpt vorts over erffe de xx in maert xvc lxiij –
tdese jaeren verhuert staende voer xxj ponden grooten sjaers

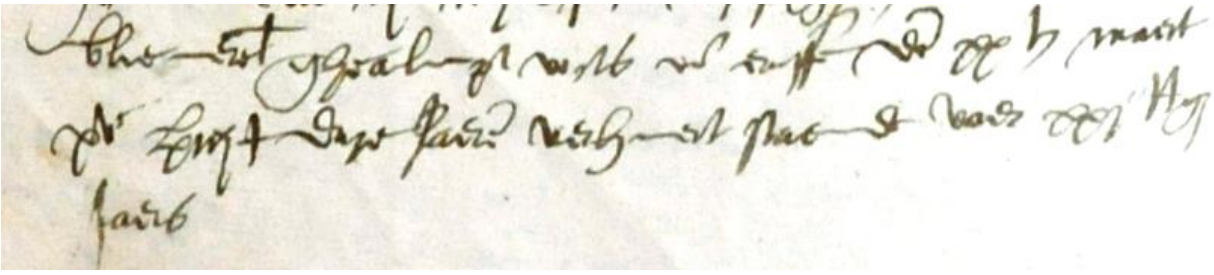

Generaal Mercer, ‘the forgotten General’**, de hoogste in rang op Lijssenthoek (Poperinge)**

Hans Vandenbroucke

De Westhoek is de rustplaats van minstens vier generaals van het Britse Gemenebest. De meest bezochte onder hen, is **Generaal Mercer**.
Zijn graf ligt in Lijssenthoek te Poperinge. Hij is er één van de oudste gesneuvelden (59), maar vooral de hoogste in rang, nl. Generaal-Majoor van de Derde Divisie van het Canadese leger, Mercer was een beroepsadvocaat uit Toronto, gesneuveld bij Mount Sorrel, niet ver van Bellewaerde Ridge. Dit zijn vaak de vermeldingen die we als gids meegeven.
Is er over deze topgeneraal nog iets meer te vertellen? Een bezoek aan Toronto in 2018 wekte onze nieuwsgierigheid.

1. Afkomst en opleiding

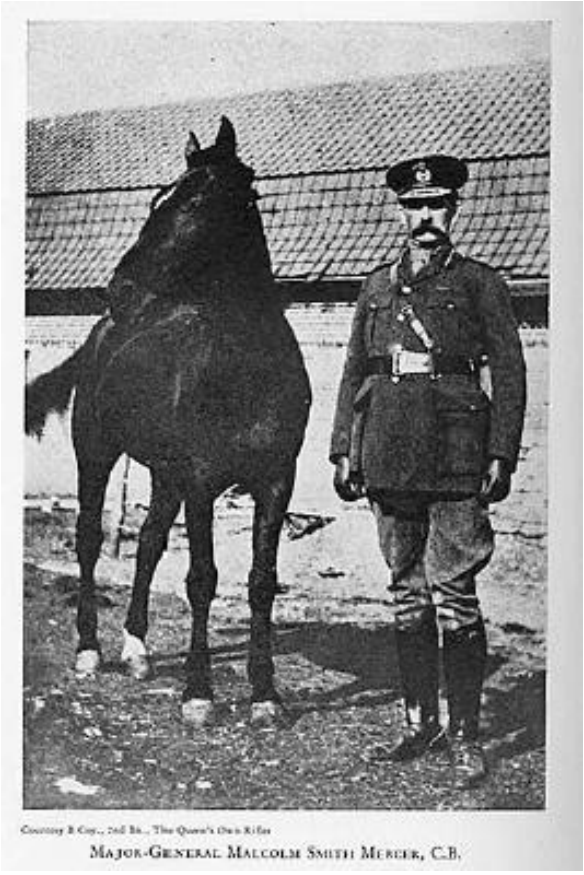

Malcolm Smith Mercer wordt geboren in een landbouwersfamilie op 17/09/1856 als zoon van Thomas Mercer en Mary Smith.
Hij is de derde van negen kinderen en groeit op op de hoeve in Etobicoke ten noord-westen van Toronto. De Mercers waren afstammelingen van Hugenoten die Frankrijk ontvluchtten en zich vestigden in Nederland. Later migreerden ze via Engeland naar Noord-Ierland. Het was een familie van protestantse loyalisten, trouw aan het Britse Rijk en Orangistisch (denk aan de Oranjemarsen in Noord-Ierland). Malcolm is een plichtsbewust student en tegelijk een echte boerenzoon.
Hij blijft op de hoeve werken tot zijn 25ste en combineert dit met zijn universitaire studies.
In 1881 start hij zijn Bachelor in de Filosofie.
In 1885 gaat hij Rechten studeren en in 1888 start hij aan de balie. Hij is dan al 32 jaar.
Reeds aan de universiteit sluit Mercer zich aan bij een prestigieus bataljon reservisten, ‘the Queen’s Own Rifles of the Non-Permanent Active Militia’. Hun motto luidt ”in pace paratus”,

“in peace prepared”. Later zou ook John McCrae er lid van worden tijdens zijn medische studies in Toronto en er zelfs de graad van kapitein behalen!
Mercer doorloopt alle stadia van de hiërarchie bij de QOR (Queens Own Rifles) en in 1911 wordt hij op zijn 51ste luitenant-kolonel van QOR, de hoogste in rang in Toronto.

Op sportief vlak blinkt Mercer uit als schutter en hij neemt deel aan diverse nationale en internationale competities. In 1909 komt hij zelfs naar Engeland als adjudant van het Canadese team voor de Bisley Rifle Competition.

2. Carrière en vrije tijd

Mercer start in 1889 een kleine, maar bloeiende advocatenpraktijk. Hij vestigt zich samen met zijn vennoot S.H. Bradford in hartje Toronto. Mercer is het type van de ‘rustige vastheid’. Hij vermijdt publiciteit en leeft stil en onopvallend. In zijn praktijk probeert hij met zijn cliënten steeds hun zaken op te lossen zonder tussenkomst van de rechtbank.
Mercer is nooit getrouwd en heeft geen nakomelingen.

Hij is een groot kunstminnaar, en wordt zelfs een soort mecenas voor de jonge en beloftevolle schilder Carl Ahrens.

Hij belooft in 1908 alle schilderijen van Ahrens op te kopen die hij zal maken tussen 1908 tot 1911. En in 1911 worden alle werken tentoongesteld als ‘the Mercer Collection’ in de prestigieuze hal van de stadsbibliotheek van Toronto. De gok blijkt een succes. Liefhebbers willen een fortuin bieden voor het werk, maar Mercer verkoopt niets. Ahrens is gelanceerd. De collectie wordt zelfs uitgenodigd naar België, doch de oorlog gooit roet in het eten. Mercers collectie wordt pas openbaar verkocht in 1928. Naast werk van Ahrens had hij een uitgebreide collectie Europese schilders (oa de Belg Eugene Verboeckhoven, Landschap met vee, 1874), beeldhouwwerk, porselein en antieke meubelen…

Mercer (in vrijetijdskledij) met familie Carl Ahrens 1914

Mercer werd lid van de loge van Toronto. De loge had in die tijd een zeer grote invloed binnen het Britse leger. Eén van de loges in Toronto is nu nog naar hem is vernoemd, the General Mercer Lodge.
Later wordt Mercer beschreven door zijn collega's als een man die boven alles een gezonde kijk had op het leven, rustig en gereserveerd, nu en dan met een vleugje cynische humor. Hij was beheerst, vriendelijk en vertoonde een open geest.
Mercer (in vrijetijdskledij) met familie Carl Ahrens 1914

3. Op weg naar de oorlog

In 1914 telde Canada amper 3 000 beroepssoldaten en zo'n 55 000 reservisten. Bij de oprichting van het Canadian Expeditionary Force (CEF) worden –bij gebrek aan beroepsofficieren- zeer vaak staffuncties toegewezen aan reserve-officieren, ook zonder oorlogservaring. Ook Mercer wordt snel benoemd tot Luitenant-Kolonel, hij blijkt immers te beschikken over de juiste visie, politieke ingesteldheid en leiderschapsstijl. Zijn lidmaatschap van de Loge vormt geen enkel bezwaar.
In augustus 1914 staat Mercer aan het hoofd van de 1ste Canadese infanteriebrigade, bestaande hoofdzakelijk uit soldaten van de regio Ontario. Het verhaal gaat dat advocaat Mercer nog tot 12u werkte op zijn kantoor in Toronto en om 12u30 al klaar stond om QOR-troepen toe te spreken. Mercer scheept in op 25 september 1914 in naar Engeland met de eerste Canadese divisie onder algemene leiding van kolonel Victor Williams.

De troepen overwinteren in Engeland in de buurt van Stonehenge (Wiltshire) en krijgen een doorgedreven militaire training mede geleid door Britse officieren. Het is een koude en natte winter en Mercers QOR verblijft de ganse tijd in tenten.
In februari 1915 schepen ze in naar Frankrijk en op dat moment wordt Mercer kolonel. Zijn troepen leveren ondersteunende opdrachten in Noord-Frankrijk en al in maart 1915 wordt Mercer Brigade-Generaal. Mercer wil bewijzen dat hij geen 'château general' is en bezoekt heel vaak (16x) de loopgraven aan het front en de rustkampen. Hij is bekommerd om

2 1 3
1. KING GEORGE V.
2. LIEUT.-GEN. E. A. H. ALDERSON, C. B.
3. LIEUT.-COL. (AFTERWARDS MAJOR-GENERAL) M. S. MERCER
Photographed at Salisbury Plain

het welzijn van zijn mannen.
Begin april 1915 gaat de compagnie van Mercer –door de herschikking aan het front- de Franse troepen vervangen in Ieper Noord, dit over een afstand van 4 km. De Canadezen hebben nog veel opleiding en training nodig.
Op 12 april noteert Mercer echter fier in zijn dagboek *"that General Sir Horace Smith-Dorrien, commander of the 2nd British Army, under whose orders the 1st Canadian Division operated, complimented him and the troops, saying that, "for steadiness and precision this Brigade was the finest Salute he had ever seen."*

4. De Duitse gasaanval, de eerste vuurproef

Op 22 en 24 april 1915 is Mercer gekazerneerd in Vlamertinge en raken zijn troepen verwikkeld bij de gasaanval bij de 2de slag om Ieper.
De Franse koloniale troepen lijden zware verliezen en de Canadezen moeten de bres in de linies gaan dichten.
Velen onder hen hebben amper een doek met urine om zich tegen het gas te beschermen.
Mercer leidt diverse bataljons bij de verdediging bij Kitcheners Wood bij Sint-Juliaan.
Hier sneuvelen zo'n 2000 Canadese soldaten, onder wie de winnaar van de Boston Marathon 1914, James Duffy.
Het Canadees monument van Sint-Juliaan is hiervan nog de stille getuige.
In juni 1915 krijgt Mercer samen met drie andere Canadese Brigade-generaals een vereremerking als lid van de Orde van Bath door Koning George V, dit voor hun degelijk leiderschap onder vijandelijk vuur. In mei 1915 wordt het steeds maar groeiende Canadese leger hervormd tot twee divisies onder leiding van respectievelijk Turner en Currie.
Mercer is dan al de derde generaal in rang en leidt de diverse nieuwe eenheden die stelselmatig arriveren in Frankrijk. Vanaf herfst 1915 smelt hij deze krachten om tot de (later zo) beroemde derde Divisie van het Canadese leger waarvan hij in november 1915 de generaal-majoor wordt.
Mercer beslist om vanaf dan het Britse Lee-Enfield geweer te gebruiken in plaats van het Canadese Ross geweer dat onvoldoende snel te hanteren was in modder en slijk.

5. Op weg naar Hill 62
Begin 1916 probeert Generaal Mercer om zijn derde divisie zo goed mogelijk te trainen voor het front.
Toch missen deze mannen nog heel wat ervaring op het veld.
Net deze divisie wordt eind mei 1916 ingezet in de buurt van Hill 62 en Mount Sorrel, één van de meest vooruitgeschoven posities van de Ypres Salient en nog het enige deel van de Ypres Ridge in handen van de Britten.
Het gebied is een bijzonder lethale zone, het ligt onder Duits geschut iets hogerop en is moeilijk bereikbaar. De loopgraven zijn er die op diverse plaatsen onvoldoende beveiligd.
Het gebied is bijzonder strategisch omwille van hoogteligging en men weet dat de Duitsers azen op de locatie als tussendoel voor een latere aanval op Ieper.
Op 1 juni 1916 graven de Duitsers vlakbij Hill 62 nieuwe loopgraven recht gericht op de frontlijn.
Men verwacht een Duitse actie in de buurt.
Mercer plant een bezoek ter plekke met zijn staf en meldt dit telefonisch.
Doel is om via een gerichte aanval deze Duitse stellingen uit te schakelen.
Het verhaal gaat dat de Duitsers deze lijn konden afluisteren en de kans om enkele generaals gevangen te nemen niet zullen laten liggen.

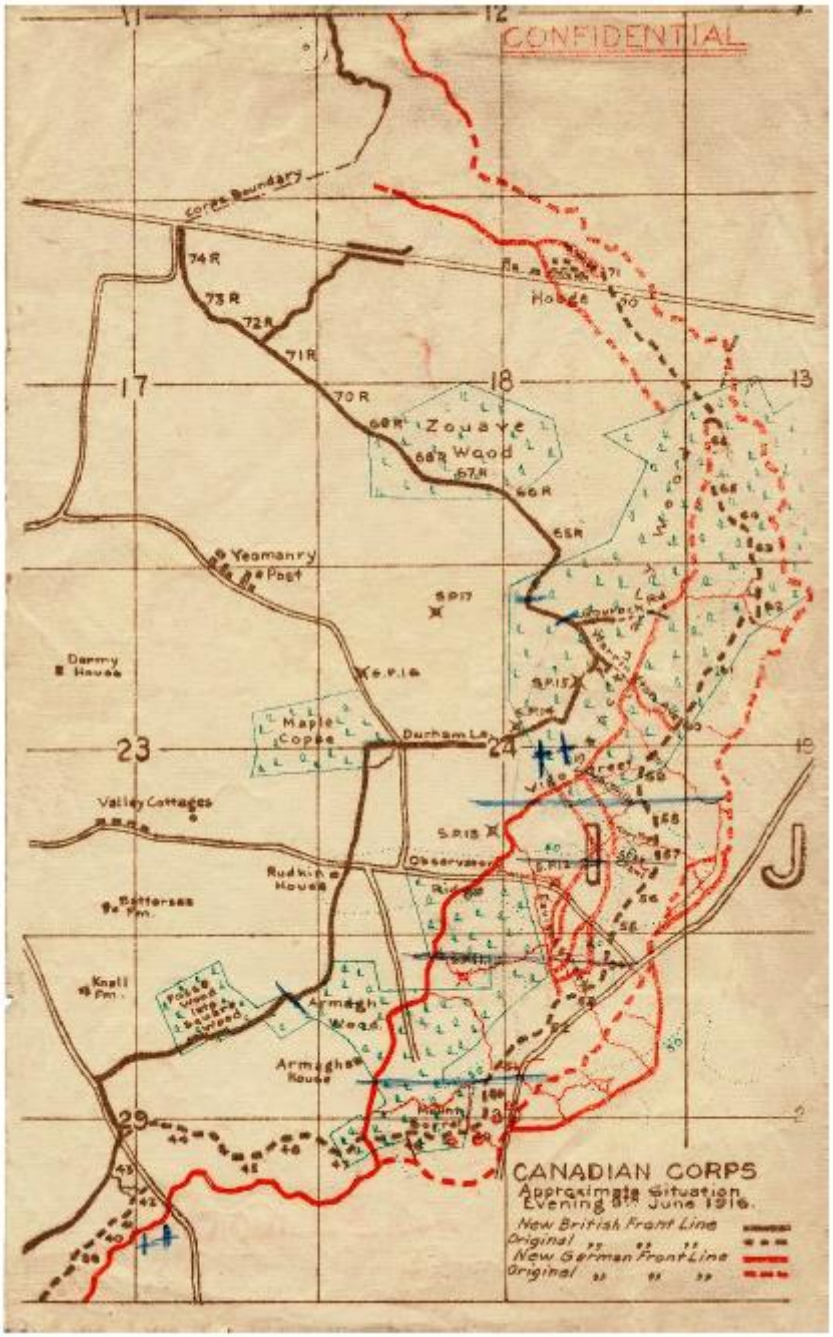

Op 2 juni bezoekt Mercer samen met zijn Brigadegeneraal V. Williams de plaatselijke commandant Luitenant-Kolonel J.F.H. Ussher, in zijn hoofdkwartier vlak bij Hill 62 om de situatie te *bespreken "...in a dug-out in the immediate support trench, about twentyfive yards back of the front line"*.

Om 8.30u, juist nadat de drie generaals hun inspectie van de loopgraven hebben afgerond, breekt de hel los. De Duitsers vallen aan met een intensiteit als nooit tevoren.

6. Killed in action by friendly fire

Mercer en zijn staf zitten midden vijandelijk vuur. De explosie van een granaat scheurt Mercers trommelvliezen en verwondt Williams. Mercer en zijn persoonlijke assistent Kapitein William Gooderham, en Ussher zoeken dekking in het hoofdkwartier van het 4de CMR (Canadian Mountain Rifles). De Duitsers hadden vooraf Mount Sorrel en Hill 62 ondermijnd en brengen dit alles tot ontploffing. De dug-out is niet meer bruikbaar. Assistent Gooderham kan niet anders dan Mercer weghalen, maar de loopgraven zijn nu gevuld met ophoopte aarde en Mercer krijgt hierbij een verdwaalde kogel in zijn been. Gooderham kan de wonde verzorgen en samen verschuilen ze zich uren in een greppel.
De nacht erop bombardeert de Britse artillerie het gebied om Duitse versterkingen te voorkomen. Gooderham noteert dat tussen 1.00u en 2.00u op 3 juni 1916 een shrapnel het hart van de generaal doorboorde. 'Killed by friendly fire.' Hij is op slag dood, 3.5 maand voor zijn 60ste verjaardag. De andere officieren worden door de Duitsers krijgsgevangen genomen. Gooderham blijft bij het lijk van Mercer tot de oprukkende Duitsers hem op 4 juni gevangen nemen. Op zijn vraag begraven ze ter plekke de gesneuvelde generaal. Maar het graf zal enkele dagen later door diverse granaatinslagen omgewoeld worden.

De Canadezen slagen er in om op 13 juni het grootste deel van het verloren terrein terug te veroveren.
Echter in het niemandsland tussen De Canadese linie en de Duitse linie liggen nog heel wat slachtoffers.
Een commando krijgt de opdracht om in de duisternis zo veel mogelijk gesneuvelden te begraven.
Op 21 juni vinden ze het dode lichaam van Mercer, herkenbaar door het uniform en de specifieke epauletten (2 sabels en een ster).
Het lichaam van Mercer wordt geëvacueerd en vervoerd naar het Lyssenthoek-hospitaal waar 2 van de 4 CCS door de Canadezen werden gerund.

Op 24 juni 1916 wordt Generaal-Majoor Malcolm Smith Mercer begraven op Lijssenthoek (Plot VI A.38). Naast hem rusten nog heel wat andere Canadese officieren. Mercer wordt postuum nogmaals vereremerkt door Generaal Sir Douglas Haig.

Sir Max Aitken (Lord Beaverbrook) schrijft hierover *: "It is tragic to think that such a brilliant soldier, who had risen to the command of a division by sheer force of ability, should have died just as his new command was going into its first big action and needed his services so greatly."*
Het verlies van de Generaal is groot nieuws en wordt ook beschreven door priester Achiel Van Walleghem op 2 juni 1916. De priester vermoedt eveneens dat er verraad in het spel was, want : *"Alles was kalm toen zij de loopgraven binnengingen, maar nauwelijks waren zij er, of de Duitsers zonden een regen van obussen naar die loopgraven."*
In totaal verliezen de Britten 78 generaals in WO1 en de Duitsers 70. Alleen al de slag bij Passendale kost het leven aan 3 Britse generaals :

- Gordon, Charles William Eric GOC Infantry Brigade 123rd Brigade kia 23/07/17 : Reninghelst NEW
- Maxwell, Francis Aylmer GOC Infantry Brigade 27th Brigade kia 21/09/17 killed by sniper, Ypres reservoir
- Rawling, Cecil Godfrey GOC Infantry Brigade 62nd Brigade kia 28/10/17 (Passendale), begraven I the Huts Dikkebus

7. Generaal Mercer vandaag

Het graf van Generaal-Majoor Mercer ligt ongeveer in het middelpunt van Lijssenthoek. Op zijn grafsteen staat geen epitaaf. Het lijkt er op dat het weinig wordt bezocht.
Toch wordt Mercer op diverse plaatsen herdacht. In Toronto vind je zijn naam vermeld op diverse herdenkingspanelen, o.a. in de Sint James-Cathedral. Het Queen's Own Rifles of Canada Regimental Museum and Archives bewaart het dagboek van Mercer en zijn militaria, 1 Austin Terrace, Toronto (Casa Loma).
De Loge waar Mercer lid van was bestaat nog steeds en vergadert regelmatig in de Loge-tempel, de General Mercer Lodge, nr 548, gelegen in de Annette Street in Toronto. En de allergrootste eer: in het Sundance Range Park, Alberta wordt een berg naar hem genoemd : Mount Mercer (1704m). Om hem te kunnen beklimmen moet je over een stevige alpine-ervaring beschikken.
De meest sympathieke herdenking is de publieke Basisschool die naar de Generaal is vernoemd, de General Mercer Public School. De school telt meer dan 400 leerlingen en legt een sterk accent op sociale opvoeding en sport. Adres : 30 Turnberry Avenue, Toronto

Bronnen :

1. Gordon McKinnon, **Major-general Malcolm Smith Mercer: the highest-ranking Canadian officer killed in the Great War by friendly fire**. Canadian Military Journal, Spring 2007
2. www.facebook.com/thegeneralmercerlodge
3. Achiel Van Walleghem, Oorlogsdagboeken 1914-1918, Lannoo 2014.

4. Desmond Morton, **Mercer, Malcolm Smith** University of Toronto General Biography 1998-2019
5. https://qormuseum.org/soldiers-of-the-queens-own/mercer-major-general-malcolm-smith/

Nummer 209A **Doos Gazette** **november 2019**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
'k én ossa dikke boeken évoeng'n
Vul van hystoörjen en fyn
Mor o'je moste ol de leugens utdoen
't E zou mo dinne zyn.

Djoos Utendoale
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 620 lezers

Beste abonnee

't Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van 't Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot* **1479.**

https://tneerhofvzw.be/

Jaar 1460

Voor het eerst hebben we echt zicht op de molens die in Poperinghe staan. Poperinghe krijgt het recht op 'issuwe'.
Wanneer iemand Poperinghe verlaat dient hij een 'taks' op zijn eigendom te betalen! De draperie floreert niet meer zoals vroeger. Men verbiedt daarom de invoer van Engels laken en weefsels, maar dat houdt de crisis niet tegen. Daar boven op komt de pest met valse reeuwers!

Jaar 1470

Daar zijn de Fransen weer! En dat is zeker niet goed voor de streek en niet voor Poperinghe!
We krijgen een proces tussen Jan Baroen – de stadsontvanger - en De Ruple! In 1478 verschijnt het klooster van de zusters Penitenten in beeld
en Onze Lieve Vrouw van Sint Jan !

Jaar 1470 - protestlied

Een 'protestlied' dat de tijd overleefd heeft!

Eerst een reactie van John Verpaalen:
Beste Guido,

Vandaag kreeg ik uw *'Doos Gazette'* toegestuurd via maar liefst drie verschillende abonnees, die het artikel over Steentjemolen in Poperinge hadden gelezen. Daarbij wordt onder meer verwezen naar informatie en een kaartje uit *'Molens van het Hoppeland'.* Mooi om te zien dat dit boek nu en dan

nog altijd uit de boekenkast wordt gehaald!

Het is misschien een goed moment om u te vragen, mijn e-mailadres toe te voegen aan uw abonneebestand, zodat ik de Doos Gazette voortaan rechtstreeks in mijn mailbox krijg.
Alvast mijn hartelijke dank!

Komt u trouwens naar de boekvoorstelling op donderdag 14 november in Ieper? In de bijlage vindt u meer informatie hieromtrent. Het zou een mooie gelegenheid zijn om eens kennis te maken.

Vriendelijke groeten,
John Verpaalen

Een reactie van Carlo Jengember:
Guido

Hier nog een aankondiging voorstelling nieuw boek van John Verpaalen.

Ooit heeft mijn broer die langs die wegel land bezat me verteld (we stonden bij het Reepje) dat deze wegel recht naar Brugge liep.
Volgend jaar wordt het onderzoek van archeoloog **Walter Sevenants** rond Romeinse wegen in Vlaanderen afgerond, dan krijgen we een overzicht van deze wegen en hopelijk ook nieuwe inzichten.
In middeleeuwse steden met waterlopen zien we soms hoogstraten en dan laagstraten, in de zomer nam men de laagstraat gelegen langs de waterloop omdat er dan geen overstromingen waren en in de winter de hoogstraat iets hoger gelegen dan de waterloop waardoor me met droge voeten de stad kon doorkruisen, mooi voorbeeld is Brusse met de Zenne. Misschien was die Bruggewegel net langs de Poperingevaart in het middeleeuws handelsverkeer de weg die in de zomer werd genomen, in de winter nam men dan de hoger gelegen Bruggestraat?
Carlo

Expo: Beminde parochianen

Beste,
Graag ter info:
Na de succesvolle tentoonstellingen ‘Operatie Beveren’ en ‘Remember Bremer’ slaan de dienst Mens
& Vrije Tijd Alveringem en de Beverense erfgoedman Dirk Claerhout opnieuw de handen in elkaar
voor de expo ‘Beminde Parochianen’. Deze tentoonstelling legt de focus op de geestelijken van de
Sint-Audomarusparochie.
Al jaren verzamelt Dirk Claerhout informatie, foto’s en documenten van geestelijken die sedert 1577
dienst deden in Beveren-aan-de-IJzer. Zoals pastoor Bayart die in 1897 de verering van de Heilige
Brigida in voege bracht. Verschillende priesters hebben in de loop der jaren (en eeuwen) werken
laten uitvoeren aan de kerk of hebben waardevolle schenkingen gedaan, waaronder gewaden, kelken en ander zilverwerk.
Daarnaast toont de expo ook 26 priesters en paters die hun priesterwijding gedaan hebben in

Beveren. Ook pastoor Jules Leroy van op de wijk Hagedoorn krijgt een plaats. Hij verwierf bekendheid met zijn boeken over onder andere ‘Pieter de Pensejager’ en ‘Karel de Blauwer’. Ook een
50-tal onderpastoors komen aan bod, zoals de zingende kapelaan De Geeter, die bij de bewoners
geld inzamelde om de Heilig Hartzaal te bouwen.
Tegelijk wordt ook aandacht besteed aan de kerk en het meubilair, de bouw van de pastorie, de
inhuldiging van het Heilig Hartbeeld in 1937, de verering van de Heilige Brigida, de processies en nog
zo veel meer. Alles wordt geïllustreerd met affiches, foto’s, prenten en voorwerpen. Foto: Privécollectie Westhoek Verbeeldt
De tentoonstelling wordt geopend op zaterdag 26 oktober 2019, na een aangepaste eucharistieviering om 18 u. Expo: van zondag 27 oktober tot en met maandag 11 november, elke dag van 14 tot 17.30 u. in de Sint-Audomaruskerk Beveren-aan-de-IJzer. Gratis toegang
Info: Mens & Vrije Tijd Alveringem | 058 28 88 81 | cultuur@alveringem.be

Oproep!
Etienne Kaessteker schreef met het volgende:

Guido
Ik las je artikel over steentje meulen – meester Steeland van het tweede studiejaar had de bijnaam ‘Steentje Meulen’ – is er enig verband aantoonbaar?

Beste Etienne
Ik zou het niet weten. Ik heb meester Steeland niet gekend, aangezien ik in de Couter gezeten heb! Maar misschien weet wel iemand van mijn lezers hoe meester Steeland aan zijn bijnaam geraakt is?

Michiel Devooght bezorgde ons deze fotos:

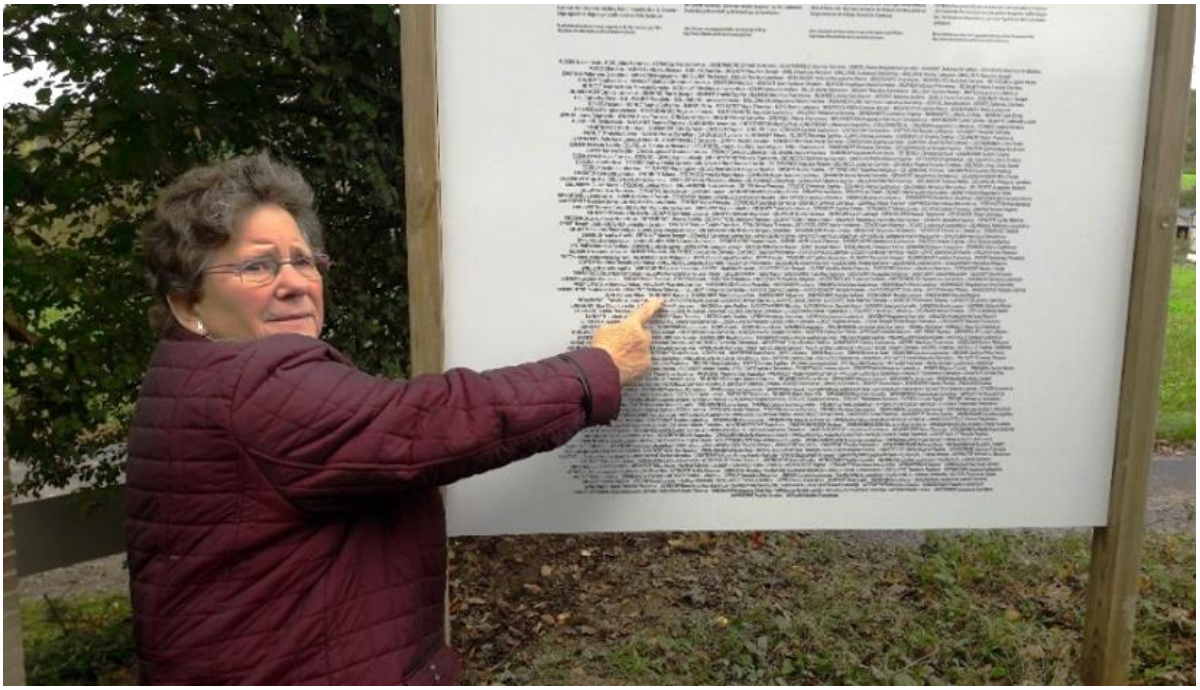

Michiel Devooght
12 uur ·

vandaag inhuldiging van de naamplaat voor de vergeten vlamingen in de Chartreuse waaronder de overgrootmoeder van Maria, ooit begraven op het nu verdwenen kerkhof — met Martje Leeuwerck.

Wetenschappers willen munitiekerkhof weghalen

KNOKKE-HEIST, ZEEBRUGGE – Begin dit jaar bleek dat er kleine hoeveelheden mosterdgas lekken uit het bommenkerkhof De Paardenmarkt voor de kust van Knokke-Heist, naast de oostelijke dam van Zeebrugge. De lekken zijn ernstig, maar vormen nog geen acuut gevaar. Als de bommen mettertijd verder doorroesten of worden aangevaren, dan kan dit wel een gevaar voor de volksgezondheid vormen. Zo'n anderhalve kilometer voor de kust van Heist ligt 35.000 kilogram aan munitie. Het werd daar na de Eerste Wereldoorlog gedumpt en met zand en slib overdekt. In Brussel zochten wetenschappers de afgelopen week naar een oplossing om het – deels chemisch - munitiekerkhof veilig en betaalbaar te saneren. Eind november wordt hun rapport verwacht. ©inknokkeheist.be

Mijn grootvader vertelde mij ooit dat zij na de oorlog ook bommen in de Robaartbeek hadden gelegd … om ze op te ruimen. Zou dit kunnen kloppen?

We troffen **Luc Dequit** *aan toen hij het graf van Andre Clabau aan het kuisen en herschilderen was. En dat in aangepaste kledij! Prachtig werk in voorbereiding op de 11de november!*

Hopsakee! ’t Oud schooltje in ’t Rekhof tegen de grond !

DEC
6

Boekvoorstelling

Openbaar · Georganiseerd door Collaboratie & Repressie Poperinge

Geïnteresseerd | Ik ga | Delen | ···

Vrijdag 6 december 2019 van 19:00 - 22:00

Zaal Palace Poperinge — Kaart tonen

Speuren naar de geschiedenis van jouw huis - Volzet

Geschiedenis

Ooit al willen graven in de geschiedenis van jouw huis? Wanneer je woont in een ouder huis, vroeg je je het zeker al eens af. Wie woonde er voor mij in dit huis? Wie waren die mensen? Hoe leefden ze? Welke transformaties onderging het huis in de loop der jaren? Op al deze vragen kan een antwoord gegeven worden. In twee lessen geeft Kristof Papin aan welke bronnen er ter beschikking zijn en hoe ... Lees meer »

Ooit al willen graven in de geschiedenis van jouw huis?

Wanneer je woont in een ouder huis, vroeg je je het zeker al eens af. Wie woonde er voor mij in dit huis? Wie waren die mensen? Hoe leefden ze? Welke transformaties onderging het huis in de loop der jaren? Op al deze vragen kan een antwoord gegeven worden. In twee lessen geeft Kristof Papin aan welke bronnen er ter beschikking zijn en hoe je informatie kan zoeken.

In samenwerking met CO7, Intergemeentelijk Archief Poperinge - Vleteren

Wie	Kristof Papin
Waar	Toon kaart De Letterbeek Veurnestraat 71 8970 Poperinge
Wanneer	do 14/11/19 van 19:00 tot 21:30
Organisatie	VormingPlus Oostende-Westhoek
Prijs	gratis

Ook op maandag 25 november !

Jaar 1498 – De rosmolen van Rasse Hasebaert – De Heeschemolen -

We komen dit jaar 1498 voor Poperinge, een nieuwigheid tegen met het installeren van een 'rosmolen' te Poperinge door een zekere Rasse Hasebaert. Dit weten we omwille van een stuk dat door Haigneré en Dom Dewitte beschreven is.
We geven hier een vertaling.

Nr. 277 – 6 augustus 1498 – Procuratie van Gadifer Maes, balliu van Poperinghe om het beroep in het parlement van Parijs te beëindigen door hem ingebracht tegen Rasse Hasebaert over **een rosmolen** die te Poperinge gemaakt was.

Een rosmolen of een rossekot is een molen in beweging gebracht door een 'ros' of paard. Hoewel, men mij verteld heeft, dat het meestal een muilezel of een muildier was die de molen trok.
Een muildier is een kruising tussen een paardenmerrie en een ezelshengst.
Een muilezel is het jong van een ezelin en een paardenhengst. Muildieren en muilezels zijn geschikt als lastdier om dat ze de goede eigenschappen van paard en ezel combineren. Ze combineren de zachte, veilige tred, de volharding en de intelligentie van de ezel met de kracht en het doorzettingsvermogen van het paard; bovendien stellen ze lagere eisen aan het voedsel dan een paard. Over het algemeen hebben muilezels naar verhouding meer kracht dan een paard van hetzelfde gewicht.

Aan allen die deze presente letteren zien of horen
Voogd, schepenen en raad van de stad Ieper, saluut
doen te weten
dat vandaag voor ons is gekomen en verschenen in zijn eigen persoon **Gadifer Maes**, baljuw van Poperinge
zeggende en belijdende dat hier enige processen gerezen zijn en zijn hangende voor de raad van de heer de hertog van Bourgondië en zijn kamer van de raad van Vlaanderen
tussen de genoemde eiser en Rase Hasebaert, verdediger,
omwille van een rosmolen, die de genoemde Rasse heeft laten bouwen
zonder het akkoord van de heren religieuzen, abt en abdij van Sint Bertin in Sint Omaar, temporeel heer van Poperinge of van hun afgevaardigde
warbij door de raad er een besluit gegeven werd ten voordele van de genoemde Rasse,
dat echter geappelleerd is geworden door de genoemde Gadifer.

Het is dit beroep dat gesteld is geworden in **het parlement van Parijs** en dat daar nog hangende is en dat door Gadifer en Rasse verder gezet werd, waarrond er nu een akkoord is gemaakt tussen hen en waarvan ze verhopen dat dit zal voldoen aan de koning en zijn hof binnen het parlement. Het akkoord dat gevonden werd, luidt als volgt:
Om een einde te maken aan het proces dat ingesteld werd tussen Gadifer Maes, baljuw van Poperinge en deze Hasebaert, omwille van een rosmolen gebouwd door deze Rasse, **zonder de toelating van de heren religieuzen;** abt en klooster van Sint Bertin te Sint Omaar, en tevens van de temporele heer van de stad Poperinge,
Mijnheren de religieuzen, hebben ten voordele van de genoemde Rasse, geconsenteerd en geaccordeerd dat onder hun permissie, verlof en autoriteit en toelating, dat de genaamde Rasse zal betalen omwille van deze molen aan de heren van Sint Bertin één denier parisis als dankbetoning per jaar, waarbij Rasse de gezegde molen verder mag gebruiken, zonder echter te mogen malen voor anderen, zijn leven en dat van zijn vrouw en kinderen, lang.
Dit echter zonder dat dit andere rechten opent tegenover mijn heren de religieuzen.
Verder is het duidelijk dat zonder het verlof of de toelating van mijnheer er geen dergelijke gelijksoortige molens mogen gebouwd worden, zoals deze die nu gemaakt is geweest door de voornoemde Rasse.
Door dit akkoord wordt er een einde gemaakt aan alle processen zoals dit dat door de genoemde Gadifer ingeleid werd voor het parlement, dit door zijn generale advocaten en speciale afgevaardigden, de meesters Jehan Lautier, Jehan Coignet, Jehan Talleur, Jehan Des Champs, Estienne Pronet en Jacques de Furnes, die deze brief ook zullen krijgen en die door hem geautoriseerd geweest zijn om voor hem op te treden in dit parlement en die dit nieuwe, hiervoor beschreven akkoord aldaar zullen overmaken.
Zij zullen, als de door hem geautoriseerden, er voor zorgen dat hij tot dit akkoord zal veroordeeld worden en dat dit akkoord zal onderhouden worden in al zijn punten en in zijn geheel.
Daarbij stelt de voornoemde apellant al zin goederen, huidige en toekomende, als pand en borg voor alles wat zijn advocaten accorderen en verzorgen.
In getuigenis hiervan, hebben wij, deze presente letteren, doen zegelen met de zegel van de voogd van de stad Ieper, zoals we deze hier gewoon zijn om te gebruiken,
De zesde dag van augustus in het jaar 1498
Getekend Steelen met paraf
Visis litteris compresenti accorde alligatis, si placet curice midi plact, in quantum tangit appellationem et emcudam ac interesse partium proviso quod processus non fuerit visus nec judicatus et quod rex non habeat aminmum interesse quam quam propter emendam appellationis // signatum Le maistre

Daarmee weten we dat er voor Poperinge een nieuw type molen in de stad gekomen was. Rasse Hasebaert was hier de pionier van de rosmolen en hij had nu de toelating om voor 1 denier per jaar deze molen verder te gebruiken. Alle anderen die ook een rosmolen wilden plaatsen, diende echter eerst het akkoord van de heer de verkrijgen. De heer hield vast aan zijn molenrecht.

Bijlage 5

A tous ceulx qui ces presentes lettres verrons ou orront,

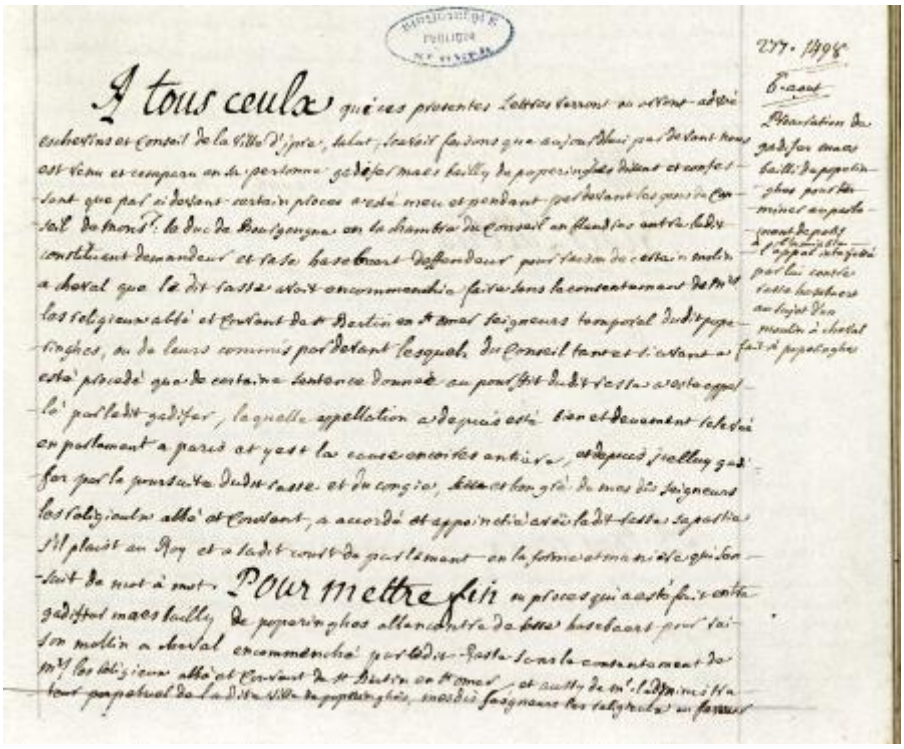

Advoué, eschevins et
conseil de la ville
d'Ipre, salut
Seavoir faisons
que aujour dhui par
devant nous
est venu et comparu
en sa personne
Gadifer Maes, bally
de Poperinghes
disant en confessant
que par ci devant
certain proces a esté
meu et pendant par
devant les gens due
conseil de monsieur le
duc de Bourgongne en
sa chambre du conseil
en Flandres
entre ledit constituent
demandeur et **Rasse**
Hasebaert, deffendeur
pour raison de certain **molin a cheval**
que le dit Rasse avoit encommensché faire
sans le consentement de messieurs les religieux, abbé et couvent de St. Bertin en St. Omer,
seigneurs temporel dudit Poperinghes, ou de leurs commis
par devant lesquels du conseil tantet si avant a esté procedé que de certaine sentence donneé
au proufit dudit Rasse
a este appellé par ledit Gadifer,
laquelle appellation a depuis esté bien et denesment releveé en parlement a Paris
et y est la cause encoires entiere
et depuis icelluy Gadifer par la poursuite dudit Rase et du congie,
de mes dis seigneurs les religieux abbé et couvent,
a accordé et appoinctié avec le dit Rasse
sa partie s'il plaist au roy et a sa dit court de parlement
en la forme et manière qui sensuit de mot à mot
Pour mettre fin au proces qui à esté fait entre Gadifer Maes, bailly de Poperinghes en contre
de sette Hasebaert
pour raison *d'un* mollin a cheval encommenché par ledit Rasse
sans le consentement de messieurs les religieux abbé et couvent de St. Bertin en St. Omer,
et aussy de monsieur l'administratuer perpetuel de la dite ville de Poperinghes,
mesdis seigneurs les religieux en faveur dudit Rasse
ont consenti ete accordé que soubs leur permission congie et auctorité et permy moiennant
que ledit Rasse sera tenu paier a cause dudit molin
a mes dis seigneurs de St. Bertin ung denier parisis de recongnoissance par chascun an,
icelluy Rasse puist prefaire ledit molin pour son usaige
sans povoir maulre pour aultrui sa vie durant de sa femme et de ses enfans
tant seullement et sans pour raison dicelluy estre prejudicie es droix et auctorités de mes dis
seigneurs
qui est tel que sans leur congie et permission ne se peuvent faire telz et semblables molins

au destriment de leur droit, laquelle chose a eté consenteé et accordeé par ledit Rasse,
et par ce moyen sont tous les proces mis jus et despens
compenser et pour recongnoistre ledit traictié et accord en la dite court de parlement, ledit Gadifer a constitué et estably et par ces presentes constitue et establist ses procureurs generaulx et messaiges espenaulx, maitres Jehan Lautier, Jehan Coignet, Jehan Talleur, Jehan Des Champs, Estienne Pronet et Jacques de Furnes ausquelz ses procureurs et a chascun deulx portant ces lettres il a donné et donne plain ovoir auctorité et mandement especial absolut et irrevocable de pour lui comparoir en la dite court de parlement et illec recongnoistre ledit accord et requerir d'être condempné d'icelluy entretenir et acomplir en tous ses poinctes et generalement et especialement dautant faire, diver, passer et recongnoistre comme ledit constituant mesmes seroit de presenter sa personne y estoit, promettrant ledit constitueant soubz l'obligation de tous les biens meubles, chateulx et heritaiges present et advenir d'avoir et tenir ferme et estable a tous jours tout ce que par ses dis procureurs ou de l'un d'eulx sere es choses dessus dites et es d'appendences dit, procuré, accordé, pafié et besongnié.
En tesmoing de ce nous avons ces presentes lettres fait sceller du scel de l'advoué de la dite ville d'Ypre dont l'advoué d'icelle est accoustumé de user Le sixième jour d'aoust l'an mil quatre cens quatre vingt dix huit
Signé Steelen avec parfe
Visis litteris compresenti accorde alligatis, si placet curice midi plact, in quantum tangit appellationem et emcudam ac interesse partium proviso quod processus non fuerit visus nec judicatus et quod rex non habeat aminmum interesse quam quam propter emendam appellationis // signatum Le maistre

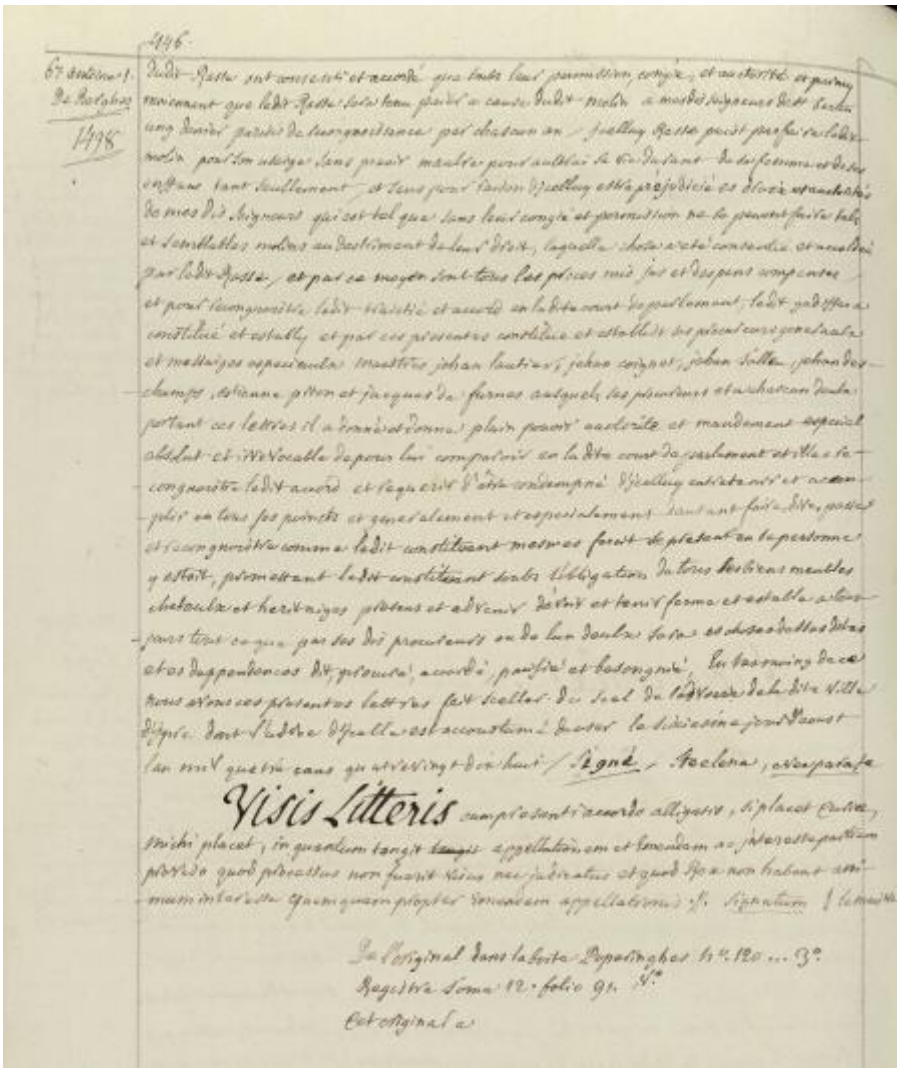
Visis Litteris

We horen over deze paardenmolen van Rasse of Rassoen Hasebaert nog tweemaal iets in de loop der tijden. Enerzijds is er een rekening uit het jaar 1515 waarin gesteld wordt dat de molen **de Heeschuelen** *genoemd wordt en anderzijds wordt het voorgaande document aangehaald in het langdurig proces rond de Pottestraatmolen.*
In de rekening van het jaar 1515 wordt het volgende vermeld:

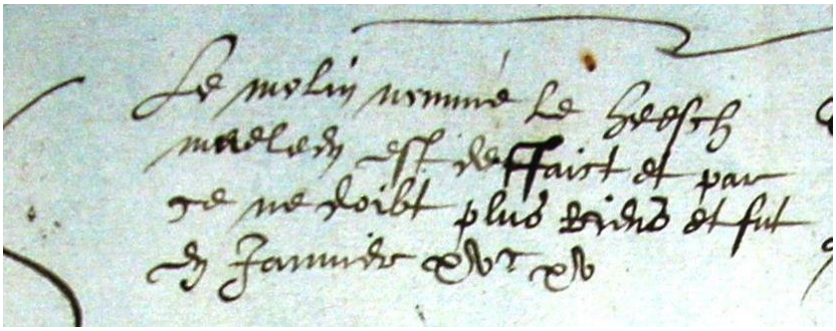

Sur un molin accordé sui Raes Hasebaert

Le molin nommé le **heeschmuelen** est deffaict et par ce ne doibt plus biens et fut en janvier xvc xv

Sur un molin accordé duvant sa vie a luy, sa femme et ses enffans et non plus longtemps sans nouveau congie

Er wordt dus gesteld dat de molen defect is en er daarom geen taksen meer moeten betaald worden. Verder staat er vermeld dat deze molen aan Rassoen, zijn vrouw en kinderen 'geaccordeerd' werd en niet langer zonder nieuwe toelating.

Was deze rosmolen de eerste rosmolen van Poperinge?
Hoogst waarschijnlijk niet, maar het valt – alleszins later – op dat de rosmolens die te Poperinge opgericht werden, steeds afhangen van een andere molen.
We nemen dus aan dat eht nieuwe initiatief dat Rassoen Hasebaert nam, het oprichten van een zelfstandige rosmolen was, wat de abt natuurlijk niet kon tolereren aangezien dat effectief concurrentie was voor zijn molens.

De naam de 'Heeschmuelen' doet bij mij geen belletje rinkelen.

De rosmolen uit Veurne-ambacht zoals hij terug opgesteld werd in het museum van Bokrijk.

Bleef de rosmolen nog langer bestaan? Misschien wel.
We lezen in de 'resoluties' – SAP 467 – folio 138 – nog het volgende:

Gheaccordeerd **Jacob van Heede** den pacht van zinen **lantmuelen** vervolghende de cedulle danoff ghemaect by den ….? … Actum den xxiste july lxvij – *21ste juli 1547* - by wetten ende raden.

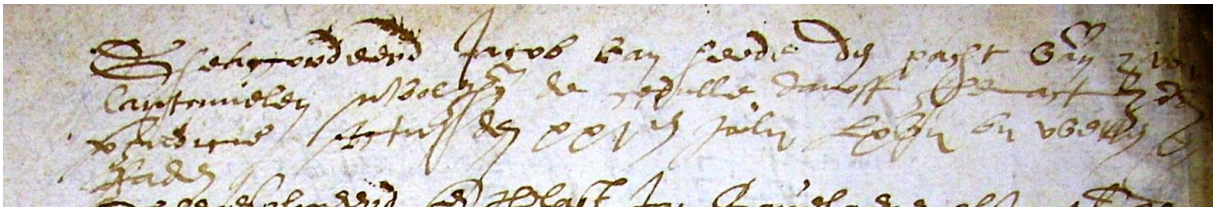

We nemen aan dat een 'lantmuelen' een paardemolen of horsekot is. En zou dit misschien toch nog de 'Heeschmeulen' van Rasse Haesebaert kunnen geweest zijn?

Dat deze paardenmolen het nodige stof deed opblazen, blijkt ook uit de notitie die daarover bestaat in de registers van de Raad van de abdij van Sint Bertin – Departementaal archief Arras – serie H. daar staat Het volgende:

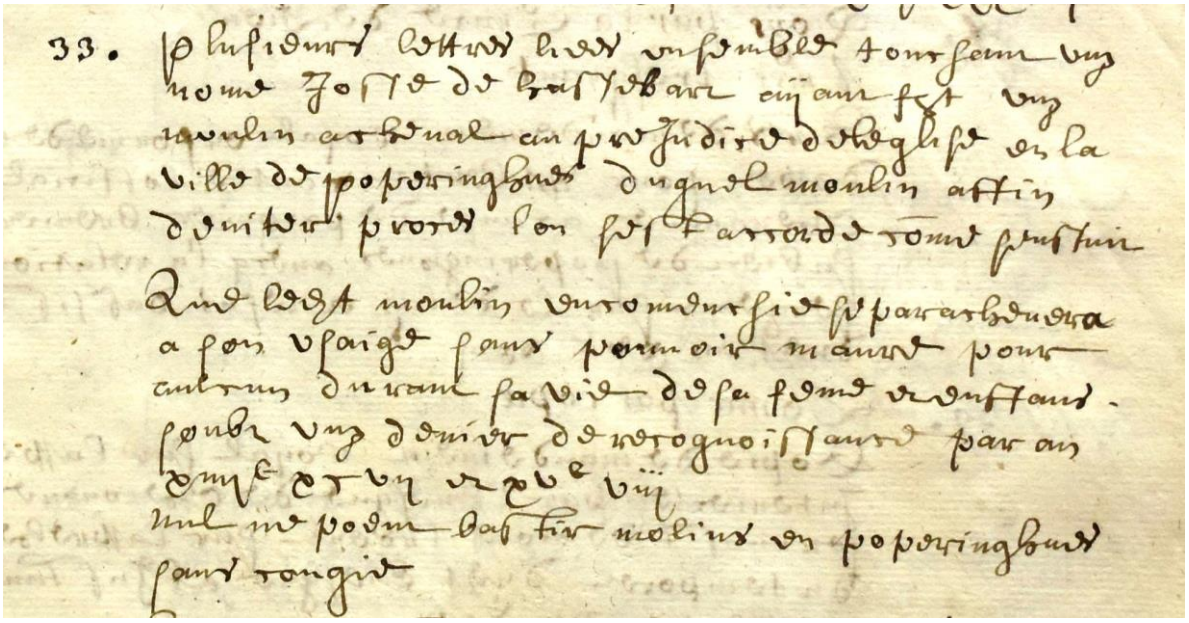

33 – Plusieurs lettres lies ensemble touchant un nommé Josse de Hassebaer, ayant faicte un moulin a cheval au prejudice de l'église en la ville de Poperinghues duquel moulin affin deviter proces – l'on s'est accorde comme s'ensuit:
Que ledict moulin en comenchie se parachevera a son usaige sans pouvoir maure pour aulcun durant sa vie de sa femme et enffans soubz ung denier de recognoissance par an – xiiijc xcvij et xvc viij.
Nul nu poeut bastir molins en Poperinghues sans congie.
Dus : hier zitten verschillende brieven samen, betreffende Josse de Hassebaer, die een paardenmolen gebouwd had, zonder toelating van de kerk en de stad Poperinge, waarover uiteindelijk een proces gerezen is, waarbij men als volgt overeen gekomen is:
Dat hij de gezeide molen voor zijn eigen mag gebruiken zonder dat dit iemand anders mag, gedurende zijn leven en dit van zijn vrouw en kinderen – en dit mits een 'tol' van 1 denier per jaar – 1497 en 1498.
Niemand mag te Poperinghe een molen bouwen zonder toelating.

In het register van de renten – SAP 394 – folio 67 – vond Henri Vandenberghe een rente waarin sprake is van een Jacob Hazebaert, 'meulenare', mogelijk een kleinzoon van molenaar Rasse Hazebaert. We geven hier de getypte versie:

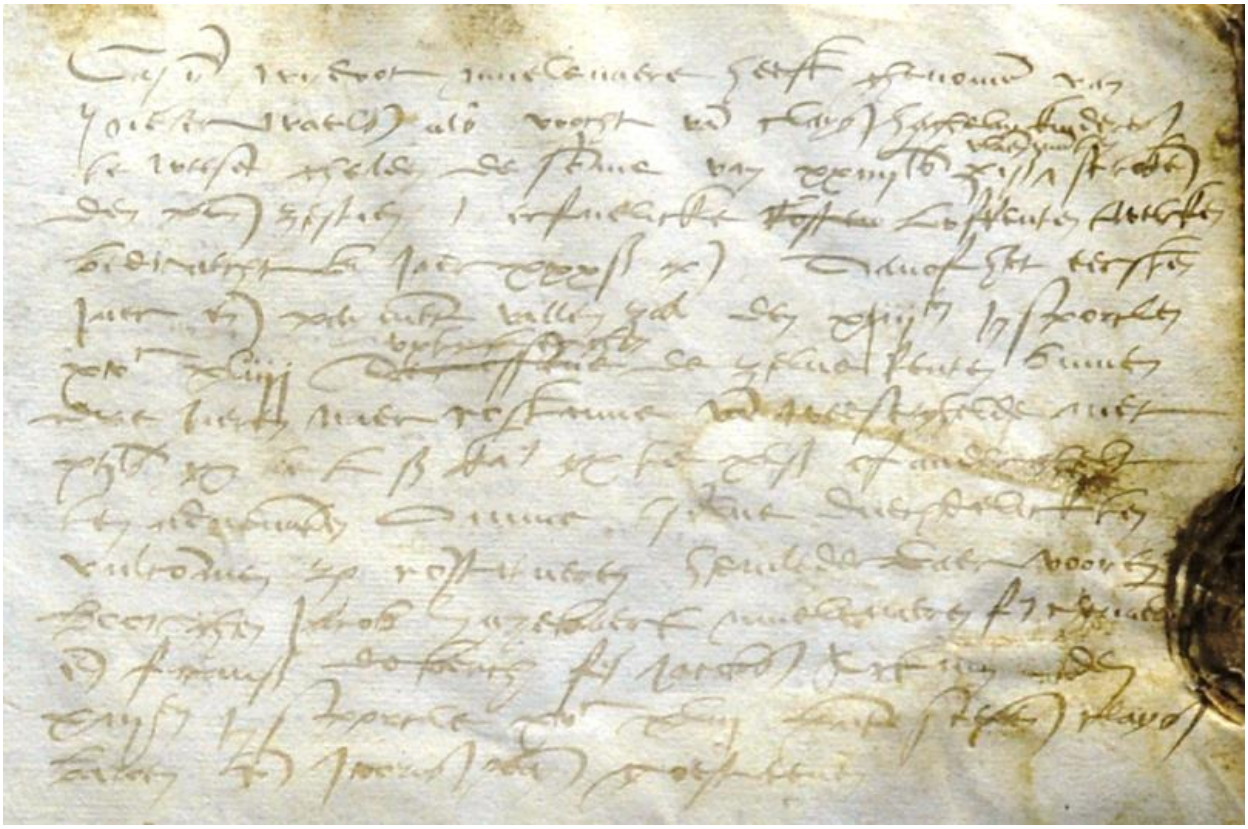

Casen Wydoot, **muelenaere** heeft ghenomen van **Pieter Waels** als voocht van **Clays Haghelin** kinderen te weesenghelde,
de somme van xxiiij pond xj schele vlaemsch – streckende den penninck zestien – erfvelicke losrente twelcken bedraecht bi jaere xxx – *30* - schele x – *10* - deniers –
danof het eerste jaer ende payement vallen zal den xiiij – *14de* - in sporcle xvc xliiij - *1544* –
de zelve rente binnen dat jaeren naer costume van tweeseghelde –
met Philipsgulden te L – *50* - schele parisis – Carolusgulden XL – *40* – schele of ander ghelt ten navenande
omme tselve dierghelicken ten vutcommen –
zo consitueren hemlieden daer vooren voorghen **Jacob Hazebaert, muelenaere filius Christiaen** ende **Frans Deberch filius Jacobs**
Actum den xiij de in sporcle xvc xliij – *1543* - present scepenen **Clays Baroen ende Jooris van Goesteene**

Het is natuurlijk vooral die naam 'Hazebaert' die opvalt. Jacob Hazebaert staat hier echter vermeld als zoon van Christiaen. Het is echter mogelijk dat deze Christiaen de zoon is van Rassen, doch we kunnen dit – gezien het gebrek aan documenten - niet meer bewijzen.
De mogelijkheid blijft echter open dat Jacob Hazebaert een kleinzoon was van Rassen Hazebaert.

De consolekes in de Sint Bertinuskerk

De Sint Bertinuskerk is een 'open' kerk, wat inhoudt dat ze vrij te bezoeken is – en als je door de deur loopt zie je je daar twee wat eigenaardige 'consollekes' staan.

Aan de ene kant van deze houten pilaartjes zie je een soort 'indiaanse' Incafiguur op afgebeeld staan – met een wel wat 'aparte' pruik op haar hoofd. Aan de andere kant staat er een soort gestileerde plant op. Wat het juist is, is mij onduidelijk.

We gingen eens kijk op de website van het 'KIK' of Koninklijk Instituut voor Kunstpatrimonium wat zij over deze consollekes weten te zeggen.

[© KIK-IRPA, Brussels (Belgium), **cliché M075728**]
Fotograaf: Renard, Jean-Pierre
Objectnaam: negatief z/w
Datum: 1973
Objectnaam:
consoletafel
Gemeente:
Poperinge[deelgemeente]
Instelling:
Kerk Sint-Bertinus[Poperinge]

Vervaardiger:
onbekend (beeldhouwer)
Datum: 1501 (onzeker) - 1600 (onzeker)
Materiaal:
hout
Techniek:
gebeeldhouwd, geschilderd
Afmetingen:
hoogte: 70 cm
Beschrijving:
reeks van twee

Veel is dit niet. Het zijn dus houten sololetafels en ze zouden dateren uit de 16de eeuw.
Dat verbaast mij alleszins echt.
Hoe de opstelle van de fiche tot dit besluit komt is compleet onduidelijk. Als de person in kwestie gelijk heft – dan zijn ditvan de oudste bewaard gebleven voorwerpen te Poperinge.
Ze zouden dan dateren van voor de beeldenstorm.

Het lijkt mij eerder een console uit de 18de eeuw – maar zit er ergens een kunsthistoricus die ons hierbij kan behulpzaam zijn?
Wanneer werden dergelijke figuren in 'meubels' gebruikt?
Hoe kan men dergelijke stukken echt dateren?

Poperinge verbeeldt !

Op 18, 19 en 20 november 1947 werd de operette 'Sepp'l' door de rederijkerskamer De Langhoirs-Victorinen uitgevoerd, met links Jeanne Battheu als Sepp'l en rechts Marie-Louise D' Amour als Lori

WESTHOEK VERBEELDT.BE

Waar ligt ’t Sappeleen?

’t Is een eenvoudige vraag, maar waar ligt het Sappenleen?
We vonden in ons Stadsarchief in de oudste register van de Halmen of verkopen een akte waarin het ‘sappenleen’ vermeld wordt. Deze luidt als volgt:

15 januari 1560 – Frans Kerne koopt van Mael de Groote - SAP 364 - Folio 130

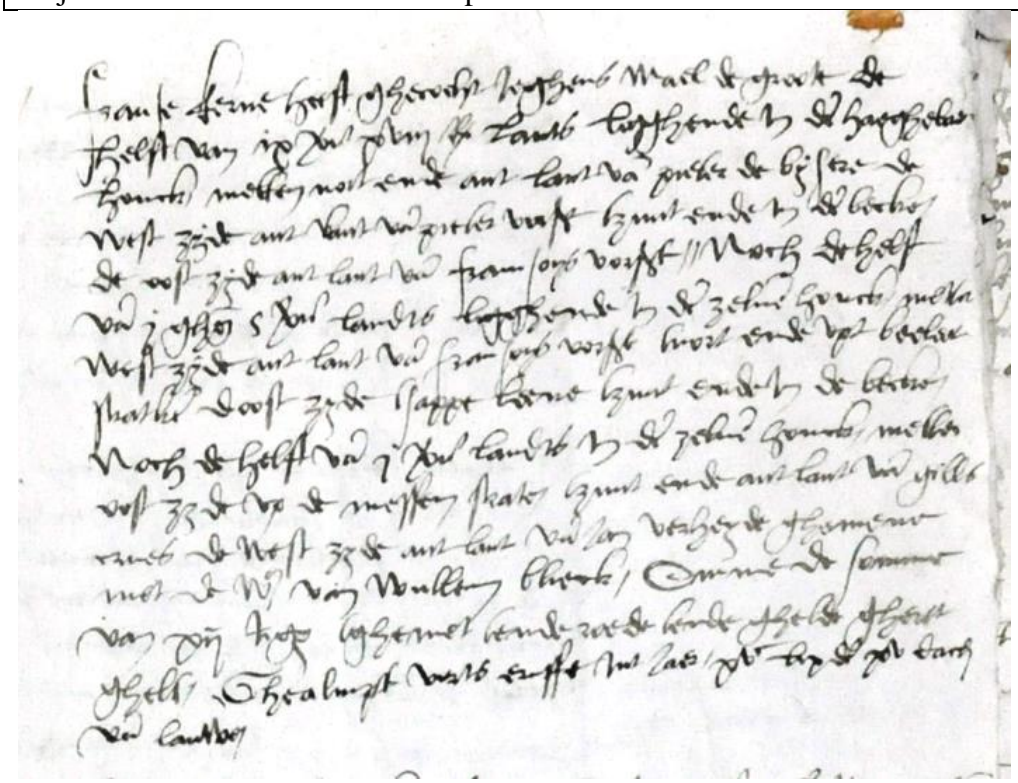

Frans Kerne heeft ghecoocht jeghens **Mael de Groote**
de helft van ix vierendeel xviij roeden lants ligghende in **de Haghebaerthouck** -
metten nortende ant lant van Pieter de Bysere - de westzide aant lant van Pieter vorseit -
tzuutende in de beike - de oostzyde ant lant van Fransoys vorseit -
Noch de helft van j ghemet 1/2 vierendeel landts ligghende in den zelven houck - metter westzyde ant lant van Fransoys vorseit - tnorthende upt **Beeledstratken** - *Beleedstraatje* - doostzyde **tSappeleenne** - tzuutende in de beike
Noch de helft van j vierendeel landts in de zelven houck meter oostzyde up de **Messenstrate** - tzuutende ant lant van Gillis Crues - de westzyde ant lant van Jan Verheyde - ghemene met de weduwe van Jan Blieck -
Omme de somme van xij pond grooten tghemet - tende roede - tende ghelde - ghereet ghelt
Ghealmpt vorts over ervffe int jaer xvc lix den xv dach van lauwe

Ofwel:
Frans Kerne heeft gekocht van **Mael de Groote**
De helft van 9 vierendelen 18 roeden land liggende in de **Hagebaarthoek**
Met het noordeinde aan het land van Pieter de Bysere – de westzijde aan het land van Pieter voorzeid
Daarbij nog de helft van 1 gemet en een half vierendeel land – liggende in de zelfde hoek – met de westzijde aan het land van Frans voorseid – het noordeinde op het **Beleedstraatje** – de **oostzijde 't Sappenleen** – het zuideinde in de beke –
Nog de helft van 1 vierendeel land in de zelfde hoek met de oostzijde op de Mezenstraat – 't zuideinde aan het land van Gillis Creus – de westzijde aan het land van Jan Verheyde – gemene met de weduwe van Jan Bliek.
En dit om de som van 12 pond grooten per gemet – 't einde roede, teinde gelt – meteen te betalen.
Gehalmpt voort over erve in het jaar 1559 de 15de dag van lauwe – *of de 15de januari 1560.*
We halen er even de kaart bij –

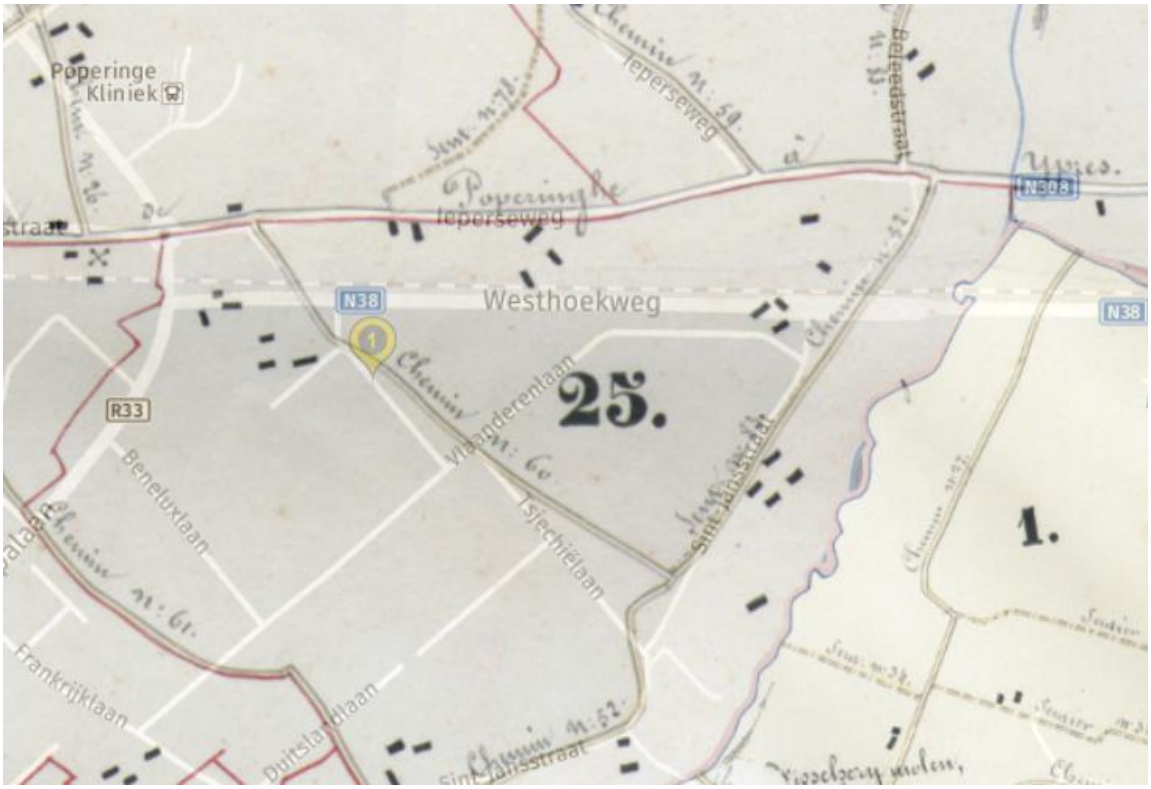

Via 'Geopunt Vlaanderen ' combineren we hier een moderne kaart met de Atlas der Buurtwegen uit 1841.

Het Beleedstraatje werd de Sint Jansstraat

Hier zien we dan ook dat het Beleedstraatje van uit de Edewaarthoek eertijds doorliep in de Hagebaarthoek. Nu verandert de naam van deze straat in de Hagebaarthoek in de Sint Janstraat, maar we mogen stellen dat de straat – mits enige correcties – nog de zelfde loopt volgt als de vroegere Beleedstraat.

De 'chemin nummer 60' mogen we zien als **het Sappeleenstraatje**. *Hiervan is er sprake in een verkoopsakte van de derde december 1617. Deze luidde als volgt:*

3 december 1617 – Clays Devos koopt van Fransoys Delleboo -

Clays de Vos heeft ghecocht inde selve verhooghynghe jeghens **Fransoys Delleboo**
zo over hem zelven als machtich by procuratie over **Annae Weyns** huusvrauwe - de zelve procuratie ghepassert voor voorseide schepenen ende raedt der stede van Belle in date vanden xxiiij novembris 1616 –
den zeghel van zaeken daer up in groenen wasse ghedruckt ende ondertekent - De Poorter -
de vercoopynghe in twee lynden ende xij roeden zaeylant inde **Haghebaerthouck** -
streckende metten oostende op **tSappeleenstraetken** ende vorts jeghens de stede ende tlant van Matheus Trystram
Item noch de helft van vyf lynden ende xlvj roeden ghemene met de kynders van Pieter de Bert - streckende metten noorthende op de hofstede vanden voornomde Tristram - de oostzyde den zelven - de westzyde tlant van Maillaert vander Slype –
de voorseide twee partyen houdt in pachte Christiaen Torsy danoff zyn pacht noch duert vyf jaeren - inneghegaen te baemesse 1617 -
voor xxiij pond parisis tssjaers de loopende jaerschaere - tscoopers proffytte -

suver ende onbelast goedt
ende dit omme xx schele parisis te godspennynck –
ghelycke xx schele parisis voor de kercke van Sint Bertens
Item een dobbel ducaet voor tscervoopers huusvrauwe –
viij pond parisis te lyfcoope - trecht vanden clerck ende de rouper
metghades erfven ende onterfven al tscoopers laste
ende van principalen coope de somme van xxiiij pond x schele grooten vlams tghemet - tende mate tend ghelde – te betaleen al teenen paeymenete metter erfvenisse –
den cooper proffitteert de helft van de verhoochpennynck - te weeten iij pond parisis op tghemet
Aldus wettelick verkent ende ghehalmpt over erfve opden voorschreven xv iij decembre 1617

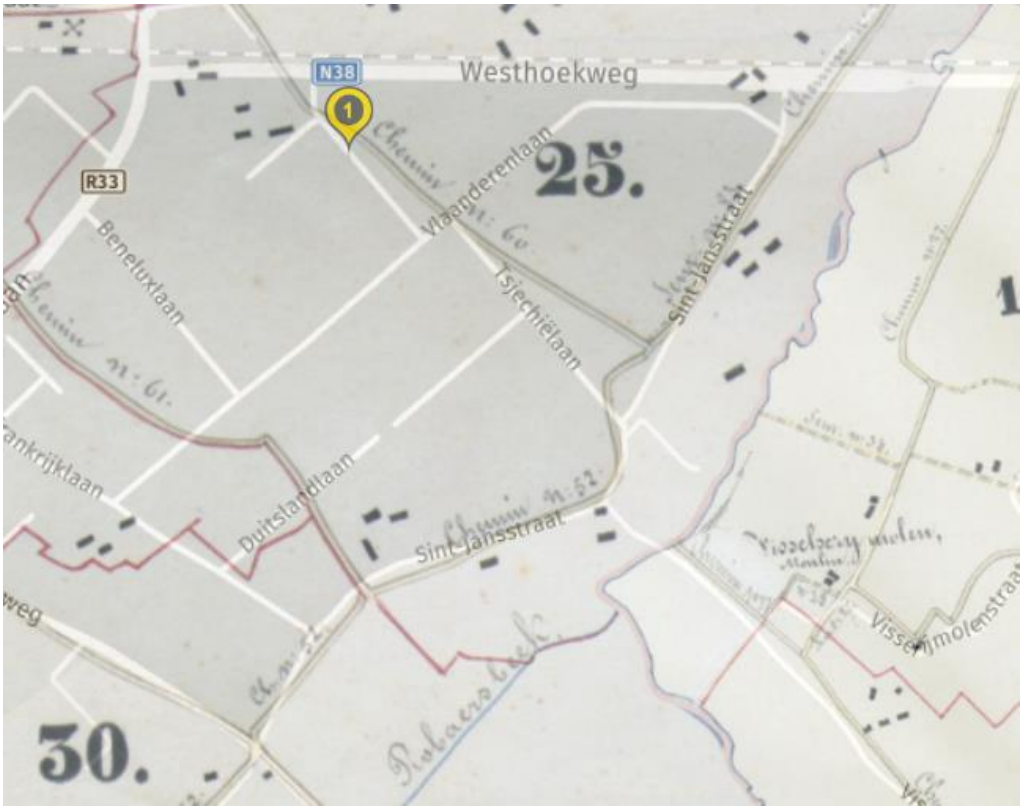

Het Sappeleenstraatje kwam uit op het Sappeleen

Zoals vroeger de straten consequent genoemd werden als de straat leidende naar een bepaalde plaats, mogen we aannemen dat deze straat leidde naar het Sappenleen. We zien door de kaarten op elkaar te leggen, dat het Sappeleenstraatje deels vervangen werd door de Tjechiëlaan- dus daar op dit kruispunt kunnen we gaan verder zoeken.
Alleen weten we de contouren van het Sappenleen hiermee nog niet.
In de akte van de 15de januari 1560 leren we dat het verkochte stuk land zich bevindt tussen het Beleedstraatje en de beek – in het noorden bevindt zich het Beleedstraatje en in het zuiden de beek.
Als we de kaart bekijken zien we dat de oriëntatie voor een kwart gedraaid is – wat niet uitzonderlijk is voor een akte uit deze tijd, we komen dat meer tegen.
Het Sappenleen ligt aan de oostzijde van het verkochte stuk grond of in werkelijkheid – gezien de voornoemde oriëntering – in het noorden.

*We moeten dus zuidelijker gaan kijken op **de Ferrariskaart** om het Sappenleen te vinden. De Ferrariskaart dateert van rond 1775 en benadert alleszins beter de situatie zoals deze was in het jaar 1560, het jaar van het opmaken van de verkoopsakte.*
Op deze kaart vinden we een groot stuk land, dat we met zwart omringd hebben - wat het Sappenleen was.

Het verkochte stuk land ligt dus ten zuiden hiervan en hebben we met rood omringd.

We gingen ter plaatse kijken en daar lag het Sappenleen; hier gefotografeerd vanaf de Sint Jansstraat. We zien in de verte de hoek met de Visscheriemolenstraat en het herinneringspark voor de Chinezen van de Grote Wereldoorlog.

Hert Sappenleen gefotografeerd vanaf de Robaertbeek en hieronder de beek zelf.

Het lijkt mij niet moeilijk om de betekenis van de naam te achterhalen, gezien het drassig terrein – het Sappenleen zal wel zo genoemd zijn omwille van zijn drassigheid.

De Galg van Poperinge

1 april 1560 – Jacop Loodyck koopt van Pieter Gillis- **De GALG** van Poperinghe - SAP 364 - Folio 143 verso

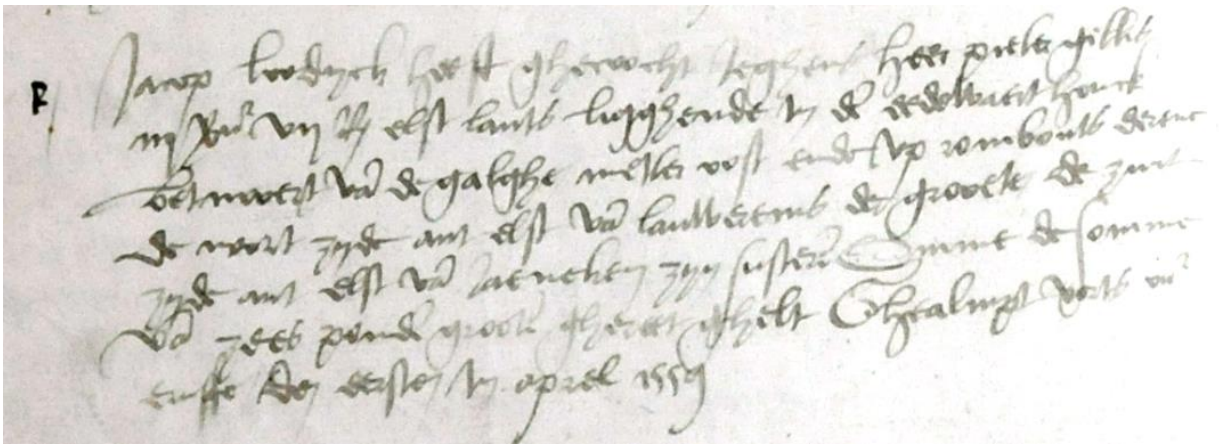

Jacop Loodyck heeft ghecoocht jeghens heer **Pieter Gillis**
iij vierendeel vij roeden **elstlants** ligghende in de **Eedewaerthouck**
betnoort – *nog noorderlijker dan* - van **de galghe** -
metter oostende up **Romboutsdreve** - de noortzyde ant elst van Lauwereins de Groote - de zuutzyde ant elst van Jaeneken zyn sustere
Omme de somme van zes ponden grooten - ghereet ghelt
Ghealmpt vorts over ervffe den eersten in april 1559

Fricxkaart – 1712

Op de Fricskaart uit 1712 wordt de 'justitie van Poperinghe – ook op deze plaats vernoemd. Verder zien we dat in 1712 deze streek – die aansloot op de tegenwoordige Galgebossen – nog sterk bebost was – zodat we hier de 'elsten' van de 'stovebossen' van Jacop Loodyck en Pieter Gillis kunnen vinden.

Hoewel de Edewaarthoek normaal gezien kwam tot aan de Robaertbeek – zodat de Galg van Poperinghe voor de Robaertbeek moet gestaan hebben – kan dit in deze tekst **niet** *kloppen. Dan zou er sprake moeten geweest zijn van deze beek en/of van het Beleedstraatje dat in deze periode al consequent zo genoemd werd.*

We vergelijken deze plaats ook eens op de kaart van de atlas van Vandermaelen uit 1850.
Na het Beleedstraatje is er nog maar één dreef richting Vlamertinge.
We nemen dus aan dat de huidige Meiboomstraat – de vroegere **'Romboutsdreve'** *was.*
We mogen verder ook aannemen dat de Galg langs **de 'Iperstraat'** *lag, op de hoek met de huidige Meiboomstraat - waar ze duidelijk te zien zal geweest zijn als waarschuwing voor alle vreemdelingen die zouden twijfelen aan de justitie van Poperinghe.*

Nummer 209B **Doos Gazette** **november 2019**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Een goed begin
Is groot gewin
En, geeft het eer
’t belooft nog meer !
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 620 lezers

Beste abonnee

‘t Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van ’t Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot* **1499.**

https://tneerhofvzw.be/

Jaren van 1480 tot 1489

De jaren 1480 lijken voor Vlaanderen nog wel redelijk mee te vallen. Men zingt er alleszins al vuile liedjes, zoals dit van het ‘Kromhout’.
In het kruidenboek van Peter Schoyffer zit er ook een afbeelding van de hop en Poperinge krijgt een officiële zegel van zaken!

Jaar 1490

De jaren 1490 beginnen met de pest – wat men in Ieper wel liederlijk kon beschrijven. In Poperinghe werd de taks op de wijn en het bier verhoogd en de problemen tussen Ieper en Poperinghe in verband met het laken werden weer heel actueel!
Te Brugge hadden de Poperingse pijnders problemen en raar maar waar – de eerste ruimtevaarder was een Poperinghenaar!

Ook DiMHop werd aangevuld met twee stukken !

Jaar 1371

Van het hopbier in Vlaanderen – de grote doorbraak! hoppe in Tricht en het Caedegruut! – hop in Heusden Nederland! -
Het banpaanhuus in Peer – De brouwerij in Alden Biesen en het Apostelhuis

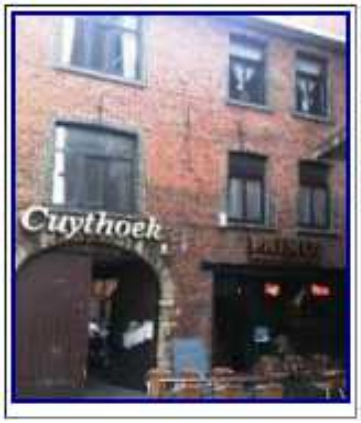

Jaar 1392

D'ordonnanche van de hoppen te Dendermonde – de Duitse Hanze op drift – de lege tonnenverzamelaar van Sluis – Keytebier of koyt of cuyt - Hop hop hop hopbier!

Van **Dries van Hove** *kreeg ik het volgende interessante mailtje in verband met de pilasters van de Sint Bertinuskerk*

Beste Guido,
Over de twee pilasters van de St. Bertinuskerk. Ik heb ze niet eerder bestudeerd, maar mij lijkt toch dat een kunsthistoricus dit op het laatste (kwart) van de 16de eeuw zou toewijzen.
Dit is duidelijk geïnspireerd op het thema rolwerk/grotesken en termen waarvan vanaf 1555-1570 volop gedrukte prenten in omloop kwamen.
Zie Hans Vredeman de Vries, zie Cornelis Floris, zie J.A. du Cerceau (FR) naast Italiaanse en Duitse gepubliceerde prenten.
De twee zuiltjes lijken me onderdeel van een architecturaal geheel (altaar?) en pas later als losstaande consoles hergebruikt.
Dus niet van voor de beeldenstorm, maar van kort daarna.

Met vriendelijke groeten,
Dries Vanhove

ir. architect
msc. in conservation

Dus zoals ik het nu begrijp – zijn dit dan toch van de oudste 'pronkstukken' van Poperinghe! Van **Patrick Debyser** *kreeg ik het onderstaande mailtje als reactie op de foto met Muc Dequidt, aan het werk op het oud kerkhof van Poperinge.*

Hello Guido,
Heb juist de foto gezien van Luc Dequidt op kerkhof van 't Rekhof.
En het bewuste graf is dat van de eerste echtgenoot van mijn tante Leentje uit Marke. Er is nog een zoon in leven en een halfzus.
Is dit graf puur toevallig uitgekozen? Of is er een band met Luc?
Ik ga volgend jaar op bezoek bij die nicht en zal zeker getuigen van deze mooie geste.
Kunt u mijn bericht doormailen aan Luc of mij zijn adres sturen dan zend ik hem een letter vanuit new york.
Alvast bedankt en de groeten aan Kristina.
Seeupdb – Patrick Debyser

Ondertussen zijn Luc en Patrick met elkaar aan het corresponderen rond het bewuste graf. Zoals al eerder gesteld: Doos Gazette brengt de mensen samen!!!!

DEC
6

Boekvoorstelling

Openbaar · Georganiseerd door Collaboratie & Repressie Poperinge

Geïnteresseerd | Ik ga | Delen | ···

Vrijdag 6 december 2019 van 19:00 - 22:00

Zaal Palace Poperinge — Kaart tonen

Het **In Flanders Fields Museum, Familiekunde Vlaanderen** *regio Ieper-Diksmuide* en de **Vrienden van het in Flanders Fields Museum** nodigen u uit op de boekvoorstelling

Dinsdag
19 NOVEMBER
om 19u30

MUSEUMCAFÉ

Maurice Quaghebeur

Mijn herinneringen uit den Wereldkrijg 1914-1918

*door **Noël Boussemaere***

Maurice is zestien jaar als de oorlog uitbreekt en zeventien toen de gaswolk hem en zijn familie vanuit Boezinge op de vlucht joeg. In juni 1916 werd hij opgeroepen om soldaat te worden en verbleef een aantal maanden in het opleidingskamp. Vanaf 1917 werd Maurice naar het front gestuurd. Hij raakte gewond tijdens het eindoffensief en kwam in een hospitaal in Londen terecht. Door alle verschrikkingen werd hij zeer snel volwassen. Pas vele jaren later noteerde Maurice Quaghebeur zijn oorlogsherinneringen in twee cahiers, die bol staan van de authentieke details.

PROGRAMMA

Verwelkoming door Dimitry Soenen, schepen voor musea en voorzitter van het In Flanders Fields Museum

Piet Chielens over het belang van egodocumenten.

Noël Boussemaere over het wedervaren van Maurice Quaghebeur tijdens de Eerste Wereldoorlog

Muzikale omlijsting door Caesar's Nose met oa Hans Quaghebeur, de kleinzoon van Maurice

Tijdens de presentatie worden een aantal authentieke fragmenten uit het herinneringsboek voorgelezen

In aanwezigheid van de schoondochter en de (achter) kleinkinderen van Maurice Quaghebeur

IN FLANDERS FIELDS MUSEUM

Na de boekvoorstelling wordt u een drankje aangeboden en is er mogelijkheid tot aankopen van het boek

Gratis inschrijven via heemkcentrum@ieper.be of 057 239 450

LAKENHALLEN
GROTE MARKT 34 - B 8900 IEPER
WWW.INFLANDERSFIELDS.BE

InFlandersFieldsMuseum

Het Rekhofstraatje
& Het Onze Lieve Vrouwerekhof

In de oudste Halmenregister – SAP 364 - *die we in ons Stadsarchief bezitten staan de twee onderstaande akten geschreven. De eerste luidt als volgt:*

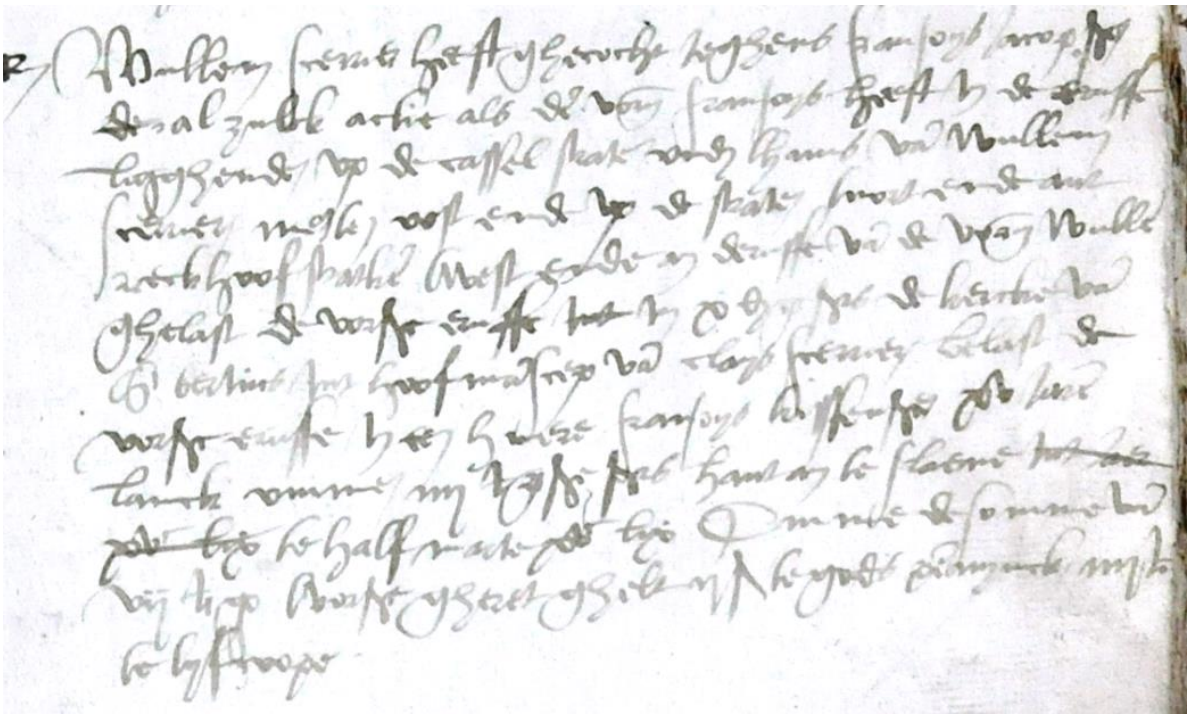

1 april 1560 – Willem Scerrier koopt van Fransoys Jacopssoene - SAP 364 - Folio 146

Willem Scerrier heeft ghecocht jeghens **Fransoys Jacopssoene** -
alzulck actie als de voornoemde Fransoys heeft in de ervffe ligghende op de **Casselstrate** onder thuus van Wullem Scerrier -
metten oostende up de straete - tnoortende ant **Reckhoofstratken -** twestende an dervffe van de voornemde Wullem –
ghelast de voorseide ervffe in x deniers parisis sjaers de kercke van Sint Bertins int hoofmanscep van Clays Scerrier - belast de voorseide ervffe in een huere van Fransoys Trissensoene - xv jaeren lanck omme iiij pond parisis sjaers - hant an te slaene te half marte xvc lix
Omme de somme van vij pond grooten tvorseide gheret ghelt - ij schele te godspennynck - iiij pond te lyfcoope

Het erf dat Willem Scerrier *koopt van* Fransoys Jacopssoene - *en waar hij ook woont – ligt in* **de Casselstraat** *op de hoek van* **het Reckhoofstratken**.
We weten uit andere stukken dat er in Poperinge sprake is van drie 'rekhoven'.
Over het Rekhof in de Pottestraat horen we maar in één akte en de ligging is niet te betalen.
Het 'Hooghe Reckhof' is het bekendst en lag in de tegenwoordige Rekhofstraat – maar hier is sprake van het Onze Lieve Vrouwe – Rekhof – gelegen schuin tegenover de Onze Lieve Vrouwekerk – wat men nu het Burgemeester Mahieuplein genoemd heeft.
Het straatje van de Casselstraat naar het Onze Lieve Vrouwe Rekhof werd dus het **Reckhoofstratken** *genoemd.*

Willem Scerrier woonde dus in het huis op de hoek van de Casselstraat en dit Rekhofstraatje. We situeren dit op de Ferrariskaart en op de Kaart van de Buurtwegen.

Ferrariskaart - 1776

Kaart Buurtwegen – 1850

1 april 1560 – Willem Scerrier koopt van Jan Scerrier - SAP 364 - Folio 146 verso

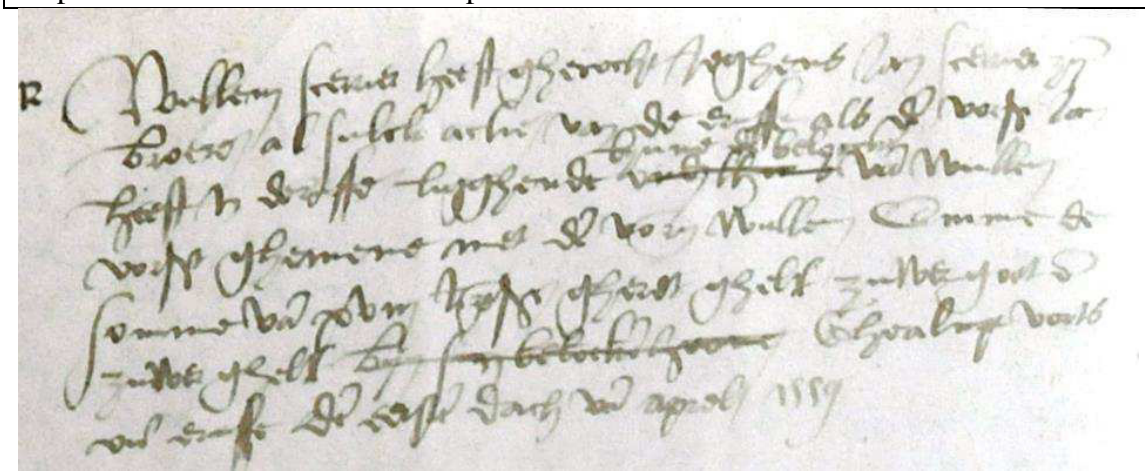

Wullem Scerrier heeft ghecocht jeghens **Jan Scerrier ende broers**
alsulck actie vande ervffe als de vorseide Jan heeft in dervffe ligghende bynnen de

beloeken van Wullem - ghemene met de voornoemde Wullem
omme de somme van xviiij pond parisis gheret ghelt - zuver goet ende zuver ghelt - Ghealmpt vorts over ervffe den eersten dach van aprel 1559

Op dezelfde dag koopt Willem Scerrier van Jan Scerriers en zijn broers alle rechten die zij hebben op dit erf – liggende binnen de beloeken van Willem.
Het 'beloken' of het beluik van Willem wil dus zeggen – niet alleen onder zijn huis, maar de rechten van de gehele grond of het gehele perceel van grond.

Naar aanleiding van het artikel rond de Heeschemolen van Poperinghe bezorgde Carol Jengember mij een aantal foto's van de paardenmolen van Volckeringhove.

Problemen in de herberg 'De Wyngaert'
14 november 1778 - SAP 230B

Tussen de papieren van de processen van het jaar 1693 vond Jacques Destailleur de onderstaande akte. 'De Wyngaert' werd toen uitgebaat door Fransoyse Duribreu maar was eigendom van Jan Laconte, die de herberg aan Fransoyse verhuurde.
Hij wilde blijkbaar dat ze haar bier haalde waar hij het het best vond – zij antwoordde als volgt:

Allegatie by gheschryfte omme **Fransoyse Duribreu –**
herberghierige in de herberghe draeghene voor uytspanninghe **den Wyngaert** op de **Casselstraete** binnen dese stede –
gedaegde verweerdereghe ter eender
jeghens **Jan Laconte** landtsman - woonende op het **Bystiervelt** deser jursidictie –
heescher by verbode ende interdictie van datens **14de 9bre 1778** ter andere
voor myn heeren burghmeesters ende schepenen e st'ede ende jursidictie van Poperinghe
De verweerdereghe naer communciatie ghenomen te hebben van s'heeschers frivol impertenent ende van alle gefondeerde reden beroofde mandaet van verbode ende interdictie hiervooren –
seght het selve voor sulcx te rejecteren – *verwerpen* –
mitsgaeders an den heescher te ontkennen alle regt - cause ende actie omme s'verweerdereges laste soo hy bestaen heeft te agieren –
te meer de selve herberge by haer ghebruyckt wort uyt crachte van behoorlycken ende deughdelycken tytel van pacht –
door den heescher aen de verweerdereghe verleent –
door welcken hy syn ghemeditteert imperium heeft afghestapt ende ghevolgentlyck men sustineert wel uytdruckelyck dat het aen hem heescher geensints toe en staet van sigh te

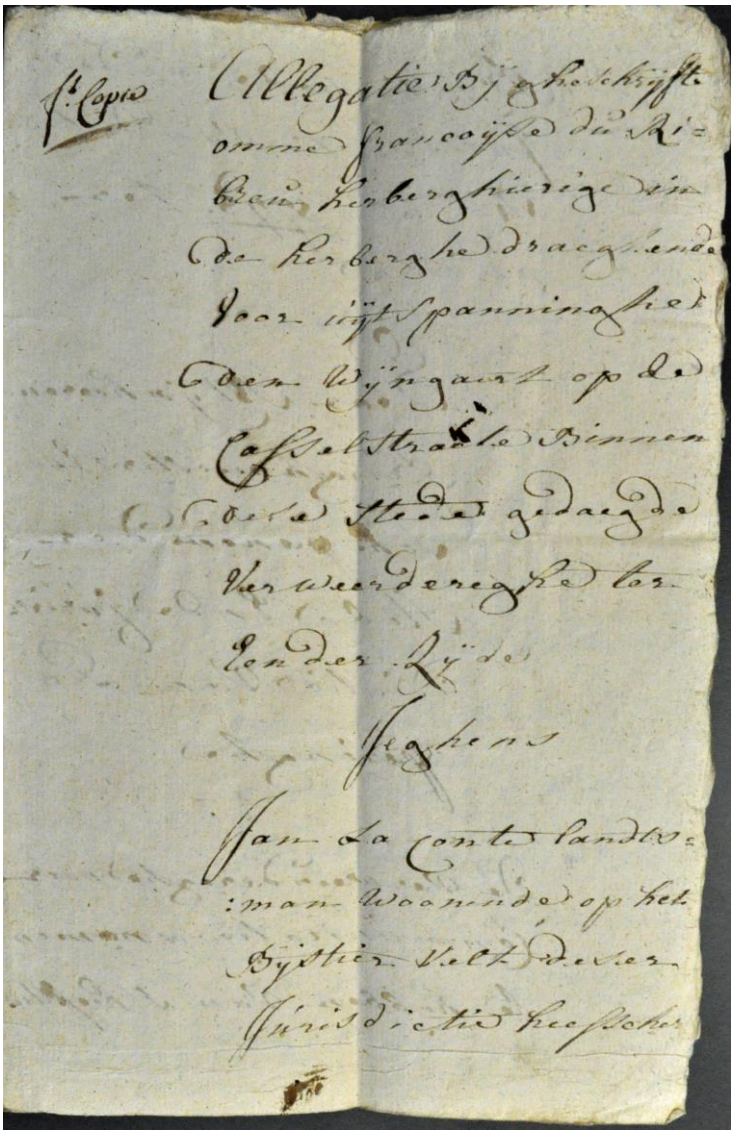

bemoeyen ofte om soo te segghen **synnen neus te steken** in 's veweerdereghes paysible affairens als hem deselve gheensints rekende noghte aen en gaen ende dat het haer verweerderege ten vollen vrystaet **van haer bier te haelen benevens haer ghelt te draeghen** naer sulckdanighen brauwer als sy te rede werdt – sonder hem heesscher selfs daer over te moeten consulteren – veele min syne gheboden daer ontent af te wachten ofte achtervolghen
Mits welcken de verweerdereghe concludeert ten eynde den heescher in synne fynen ende conclusien s'verweerdereghens laste genomen sal worden – verclaert te wesen niet ontfanghelyck - noghte ghefondeert
ende ten voorderen dat hy sal worden ghecondemneert in de costen van synen fryvollen betrecke ende de gonne van den vervolghe ter tauxatie
Marie Fransoise Durebreu
J.B. Vandeputte

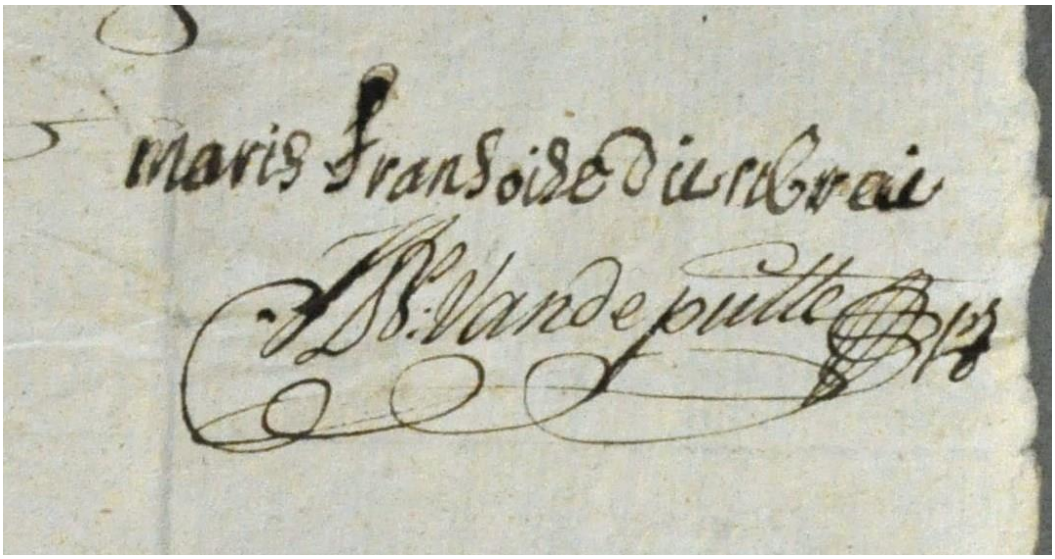

****** H * O * P * ****** Humulus Lupulus

Wie afdaalt in het verleden en elk millennium is een tree,
bevindt zich na zes treden van dit heden
aan de borders van het aardse Paradijs,
voor onze geest duurt dit seconden, maar intijd is dit een lange reis ...

Daar achter een magische omheining bevindt zich een wonderbare wereld van voor ons
ongekende schoonheid en pracht,
je kan deze tuin niet betreden, het ligt buiten ieders menselijke macht...

In zoete rust van hemelse extase is alles daar in harmonie, planten, dieren, vogels,
bloemenin een scala van exotische kleuren,
want zie je daar die bont geschakeerde kolibrie ...

In deze tuin schiep God twee mensen als man en als vrouw,
hen was dit alles door HEM geschonken,
het enige wat hij verwachtte was hun onvoorwaardelijke trouw ...

Daarom stond er in het midden van dit oogverblindend schouwspel een heel sierlijke
plant waarvan men de vrucht niet mocht eten,
want dan werd de betovering verbroken
en had men zijn ziel en zaligheid aan Lucifer verpand ...

Een plant haar oorsprong mysterieus verborgen,
treedt thans in 't volle licht als Humulus Lupulus oftewel de HOP,
toont zij het surplus van haar vrouwelijk aangezicht ...

Ze is daarmee met verve de meest vrouwelijke plant en daarom kunnen we nu begrijpen
het waarom van Eva en Adam verband ...

De Hop heeft door de vrouw onze val uit het Paradijs bevrucht,
maar zes treden weer terug naar onze tijd,
is mede door haar onze wijsheid en kennis meer en meer verbreid ...

Zo dadelijk staan wij letterlijk weer aan de poorten van het Paradijs,
maar met onze millennia ervaring toegespitst,
weten we nu datgeen we ooit hebben gemist ...

De Hop, O heerlijke plant, je laat jezelf dagelijks zien,
maar slechts weinigen weten, dat in haar oorsprong
Eva, Adam van haar vrucht lieten eten ...

We mogen daarom dankbaar zijn, dat deze plant nog steeds zijn voortgang maakt,
En daardoor vele Eva's en Adams in wederzijdse vrolijkheid hun harten raakt ...
Wie daarom proost op 't heerlijk gerstenat, weet nu haar diepe waarde, koester daarom
steeds de Hop als koningin van onze aarde ...

Karel D. Jongepier Veendam 29 oktober 2019

Poperinge verbeeldt !

Foto van kort na de Eerste Wereldoorlog bij de kruideniers- en speelgoedwinkel-Bastoen in de Bergenstraat in Roesbrugge. In de etalage stond er ieder jaar met elf november een ja-knikkende Sint-Maartenpop, die alle gestelde vragen dus positief beantwoordde.De kinderen die bij de winkel rondhangen groeten de soldaten, misschien in de hoop om ook iets van hen te krijgen.

ALLEMAN MOO LEIVE, WIT EN ZWET. KARABOUGIA !

November 11, 2019 at 9:39 am Johan Depoortere 3 comments

Door Lucas Catherine
Op 11 november worden de oudstrijders uit WO I herdacht. Dit is het verhaal van één van de Kongolezen die vochten aan de Ijzer: Simon Lisasi, alias Johny, de man die de Karabougia uitvond.

Herdenking van de Kongolese oudstrijders in Schaarbeek

Nadat België officieel Kongo van Leopold II had overgenomen waren de Kongolezen niet langer onderdaan van de Kongo Vrijstaat maar werden ze Belgisch onderdaan. Vanaf 1909-1910 arriveerden dan ook enkele tientallen Kongolezen in Brussel. Het waren ex-matrozen die gediend hadden op Kongoboten, boys die tijdens de vakantie van de koloniale familie waarvoor ze werkten waren gaan lopen, of ontslagen waren. Ze vestigden zich vooral in de wijk rond de Beurs en op de Vlaamse Steenweg.
Op het nummer 14 van die steenweg, op zo'n vijf huizen van de Kathelijnemarkt ontstond zelfs een soort opvangs- of doorgangs huis. Officieel woonden er François Usekebambola en Antoine Boïmbo, maar er passeerden tientallen Kongolezen die er een tijdje hun intrek namen. Eén van de Kongolezen die er verbleven was Simon Lisasi, bijgenaamd Jo(h)ny. Hij raakte verliefd op een Brussellès, Hermine Van Welde en ze wilden trouwen. Maar dit kon niet want zijn papieren waren niet in orde.
Hij leerde er ook bakker Vos kennen die iets verder op de Vlaamse steenweg woonde, op nr 146. Die fabriceerde *guimauves* (schuimpjes in het Nederlands) en ook wat men in het Brussels maskesvlies of nonnenbillen noemt. Simon bracht hem op het idee om de brokjes die achterbleven te hergebruiken door ze samen tot een harde, zwarte suikerplaat te bakken die gearomatiseerd werd met anijs. Die werd daarna met een hamer in brokjes geslagen. Het kreeg een swahili-naam karabougia (van kara : brok en bugia : snoep).

Karabougia

Eerst werd het verkocht op de nabijgelegen Kathelijnemarkt. Simon, zeg maar Johny, deed dat heel spectaculair. In de zomer met enkel een strooien rokje en een halsketting van schelpen en hij danste en hij prees zijn waar niet alleen in het Frans aan, maar ook in het Brussels, geleerd van zijn Hermine : Karabougia, Karabougia ! Bolle vi de valling ! Bolle vi den oest. Alleman moo leive, wit en zwet. Karabougia !

Als het kouder werd stak hij zich in kostuum en droeg een bolhoed. Een marktkramer moet opvallen. Hij werkte voor zijn brood ook als mecanicien. Lisasi kreeg veel navolging en na een tijdje werkten er tientallen Kongolese karabougiaverkopers voor Simon Lisasi in opdracht van bakker Vos.

Karabougiaverkoper

Het werd een erg populaire zoetigheid die in Brusselse cafés zal worden verkocht tot in de jaren zestig. Dat iedereen het kende mag ook blijken uit het Kuifjesalbum *De Krab met de Gulden Scharen*, daarin speelt de boot van kapitein Haddock een hoofdrol en die boot heet, jawel, Karaboudjan. Het werd trouwens ook door Kongolezen verkocht op de markten van de dorpen en de streek rond Brussel.

Toen de oorlog uitbrak werd Simon Lisasi, net als 32 andere Kongolezen oorlogsvrijwilliger. Hij diende ondermeer in het 9de Linie waarmee hij vocht rond Nieuwpoort . Hij vocht ook bij Lombardzijde waar hij gewond raakte en in het militair hospitaal belandde. Daarna werd hij doorverwezen naar het hospitaal in Calais. Het bleek dat zijn longen aangetast waren door de Duitse gasaanvallen.

Gifgasaanval

Na de oorlog keerde hij naar Brussel terug maar zijn oud appartement was nu door anderen bewoond en al zijn bezittingen waren verdwenen. In 1919 was hij één van de medestichters van de eerste vereniging van Kongolezen in België, *L'Union Congolaise*. Hij trouwde met Hermine en ze vestigden zich in de Spoormakersstraat (bij de Beurs), later in Schaarbeek, waar hij werkte als mecanicien. Hij zal er in 1929 sterven, als gevolg van zijn oorlogsverwondingen.

Het vergeten kerkhof bij de Chartreuseabdij van Neuville -

Zopas kreeg ik van **Carlo Jengember** *een samenvattende tekst rond het vergeten Belgisch Kerkhof bij de Chartreuseabdij van Neuville – ik geef het hier graag onder weer.*

In het najaar van 2014 kwam de vergeten Belgische begraafplaats ter sprake op het Westhoekoverleg. Deze begraafplaats was ontstaan tijdens de Eerste Wereldoorlog, toen de Chartreuseabdij van Neuville diende als opvangcentrum voor Belgische vluchtelingen. Tot kort na de oorlog verbleven meer dan 5000 mensen in de abdij. Meer dan 600 mensen overleden er in hoofdzaak door ontberingen van de vlucht, ziekte of hoge leeftijd. De begraafplaats raakte in de decennia na de oorlog steeds meer in verval. Dit leidde ertoe dat de bovengrondse tekenen van de begraafplaats op het einde van de jaren ’50 van de vorige eeuw volledig werden verwijderd. Op vandaag is enkel nog de verhoging in de weide en de stenen sokkel van het kruis terug te vinden, waar meer dan 100 jaar geleden de begraafplaats werd aangelegd.

Om de herinnering aan deze periode en de overledenen in ere te herstellen ondernam Westhoekoverleg met de steun van de Provincie West-Vlaanderen de nodige stappen om op zijn minst te zorgen voor een indicatie ter plaatse van de begraafplaats. Hiervoor werden de nodige contacten met de gemeente Neuville en de Chartreuseabdij gelegd. In samenspraak met de Federale overheid wordt er

Belgische Begraafplaats Neuville-sous-Montreuil
gestreefd naar een volwaardig eerherstel. Tevens werd de lijst van de overledenen van Neuville verder definitief uitgeklaard op basis van de gemeentelijke archieven. Bijzondere inspanningen werden hiervoor geleverd door twee heemkundigen Aurel Sercu en Joeri Stekelorum. De lijst van de overledenen van de vergeten begraafplaats van Neuville kunt u hier raadplegen.
Op 24 september 2016 werden twee infopanelen ingehuldigd In Neuville. Deze infoborden werden aangemaakt in de huisstijl van de bebording zoals deze n.a.v. de honderdjarige herdenking van de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek terug te vinden is. Eén bord (cf. infra) werd geplaatst t.h.v. de ingang van de Kartuizerabdij. Het tweede bord (cf. infra) werd in de nabijheid van de vergeten begraafplaats aangebracht. Tevens is bewegwijzering aangebracht vanaf de departementale weg die er langs passeert.
De inhuldiging werd georganiseerd door de Stichting van de Chartreuse van Neuville. Dit gebeurde in aanwezigheid van een delegatie van Westhoekoverleg bestaande uit Wout Cornette (schepen Lo-Reninge), Christof Dejaegher (Burgemeester Poperinge), , Marc Lewyllie (Burgemeester Heuvelland), Toon Vancoillie (Burgemeester Kortemark en Voorzitter van Westhoekoverleg), Ann Vansteenkiste (Burgemeester Houthulst), Jef Verschoore (waarnemend burgemeester Ieper) en Paul Breyne (Commissaris-generaal voor de Belgische overheid voor de herdenking van de Eerste Wereldoorlog).
De Stichting van de Kartuizerabdij zorgde voor de organisatie van een geslaagde herdenkingsplechtigheid om de inhuldiging van de borden in te kaderen. Ter nagedachtenis van de mensen die er begraven liggen werden 603 kaarsjes ontstoken in de kapel van de Kartuizerabdij.
Een vijftigtal mensen woonden de plechtigheid bij. De aanwezigen waren in hoofdzaak Vlamingen die er begraven familieleden hebben. Ze waren afkomstig uit verschillende Vlaamse provincies. Er werd een uitgebreid verslag gemaakt voor VRT.

De afstammelingen van Fam. Verslype, aanwezig op 24 sep. ’16 t.h.v. de vergeten Belgische begraafplaats te Neuville

De familiegetuigenis die ter plaatse werd voorgelezen door Mevr. Ann Huyghe en Mevr. Colette Verslyppe kan hier worden nagelezen.

Delegatie Westhoekoverleg – inhuldiging infoborden 24/09/2016 v.l.n.r. Dieter Hoet (Coördinator Westhoekoverleg), Dorine Sioen (Assistent Westhoekoverleg), Toon Vancoillie (Voorzitter Westhoekoverleg – Burgemeester Kortemark), Wout Cornette (Schepen Lo-Reninge), Marc Lewyllie (Burgemeester Heuvelland), Christof Dejaegher (Burgemeester Poperinge), Jef Verschoore (Wnd. Burgemeester Ieper), Ann Vansteenkiste (Burgemeester Houthulst) en Paul Breyne (Federaal Commissaris-generaal voor de herdenking van de Eerste Wereldoorlog – Ere Gouverneur West-Vlaanderen).

603 kaarsjes werden ontstoken ter nagedachtenis aan de 603 begraven Belgen.

In hoofdzaak Vlaamse afstammelingen waren aanwezig op het herdenkingsmoment op 24/09/2016.

Infopaneel in de huisstijl van de honderdjarige herdenking van WOI. Toelichting omtrent de geschiedenis van de Belgische vluchtelingen op basis van persoonlijke verhalen door Aurel Sercu (Heemkundige).

2014-18

100 jaar Groote Oorlog

Le cimetière belge presque oublié

De bijna vergeten Belgische begraafplaats
The almost forgotten Belgian cemetery
Der fast vergessene belgische Friedhof

D'avril 1915 à 1919, la Chartreuse de Neuville-sous-Montreuil a servi d'hôpital civil et de centre d'accueil pour plus de 5000 réfugiés belges, pour la plupart originaires du Westhoek.
Environ un dixième de ces réfugiés ont perdu la vie pendant qu'ils séjournaient au monastère, essentiellement à cause du typhus, des privations durant la fuite, de leur âge avancé et de la grippe espagnole. Jusqu'à cinq personnes par jour ont été inhumées, parfois dans une même fosse, dans le pré, à distance de marche au nord-ouest de l'abbaye. Dans les années 1950, tous les signes apparents du cimetière ont été enlevés. Aujourd'hui, il ne reste plus que le soubassement en béton de la croix du cimetière dans le pré d'en face, sur lequel on pouvait lire : « ici reposent les corps de 603 civils belges décédés à l'Hôpital de la Chartreuse pendant la guerre de 1914/18 ».

The Carthusian monastery of Neuville-sous-Montreuil was used as a civilian hospital and shelter for more than 5,000 Belgian refugees, mainly from the westernmost part of Flanders, between April 1915 and 1919.
About one tenth of the refugees died at the abbey, mainly due to typhoid, hardships during their flight, old age or the Spanish flu. Up to five people were buried each day, some of them in joint graves, in the meadow within walking distance northwest from the abbey. In the 1950s, all above-ground signs of the cemetery were removed. What is left today in the meadow across the road, is the concrete base of the crucifix of the cemetery, on which was inscribed in French: "Here lie the bodies of 603 Belgian civilians who died at Chartreuse Hospital during the War of 1914-18".

De Kartuizerabdij van Neuville-sous-Montreuil deed van april 1915 tot 1919 dienst als burgerhospitaal en opvangcentrum voor meer dan 5000 Belgische vluchtelingen, in hoofdzaak afkomstig uit de Westhoek.

Das Kartäuserkloster Neuville-sous-Montreuil diente von April 1915 bis 1919 als Zivilkrankenhaus und Auffangzentrum für mehr als 5000 belgische Flüchtlinge, die hauptsächlich aus der Westhoek stammten.

Infobord Begraafplaats

Infopaneel Abdij

Nummer 210A **Doos Gazette** **december 2019**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Die zijn plicht, wel verricht
Vindt vermaak in zijn zaak!
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 620 lezers

Beste abonnee

't Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van 't Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot* **1510.**

https://tneerhofvzw.be/

Jaar 1507

Een heel oud huis van Vleteren staat nu in Bokrijk. We gingen een kijken nemen ... ga maar mee!

Jaar 1510

In een tijd van jodenvervolging en 'ketterse' ideeën krijgt Poperinge van de abdij van Sint Bertin een 'hoptoezichter' toebedeeld.
De lakenstrijd tussen Poperinghe en Ieper wordt op het scherp van de snede uitgevochten. Kan Nicolaes Geeraert het laken naar zich toetrekken?
En daarbij krijg je het oudste wezenregister uitgetypt.

Nu de winter nadert en de avonden zo lang zijn – permitteer ik het mij om een klein ‘boek’ in Doos Gazette op te nemen: het verhaal van **het Weeuwhof**.
Zeker in het kader van een nakende restauratie is het belangrijk dat we de ontstaansgeschiedenis van dit ‘hof’ gedenken.
’t Is niet altijd gemakkelijke materie, maar ik weet dat ik van mijn lezers een inspanning mag verwachten.

Op het vorige nummer kwam er een reactie van **Bertin Deneire***:*
Beste Do

Een zeer interessant artikel over de Congolese oud-strijder Lisasi.
Misschien interessant om weten, is dat er ook in Poperinge op verschillende evenementen (vooral grote sportwedstrijden bijv. rond de jaarlijkse kermis) soms van die Congolese carabougia-verkopers te zien waren. Ik herinner me dat er op de paardenkoersen aan de Woestenseweg (de Grote Heerlijkhede) en ook op de motorcrossen soms zwarte verkopers waren die dat snoepje aanboden. Heb er nog gegeten uit zo'n wit puntzakje.
Ik herinner me ook de witte voorschoot van die man en zijn hagelwitte tanden. Hij riep daarbij "Carabougia, Carabougia, goed voe de bost". De man stond ook zo bekend. Niemand kende zijn echte naam maar hij werd ook zelf Carabougia genoemd..
Het was trouwens één van de eerste keren in mijn jonge leven dat ik een 'neger' van dichtbij zag. Ik spreek van begin jaren '60 maar zeker niet later. Misschien kan Eric Vande Casteeele eens uitzoeken tot wanneer die die crossen en de paardenrennen gehouden werden. Ik denk dat ik een jaar of tien was toen ik die man leerde kennen (1962?). Na '65 was hij er niet meer te zien.
mvg - Bertin Deneire

Beste Guido,
In verband met "Karabougia" herinner ik me, lang geleden op een foor t.g.v. "Ieper Thuindag", een kraam te hebben
opgemerkt waar een donkere kerel luidkeels reclame maakte voor "Karabougia" als volgt:
"Karaboejaaaaaaa,
goed voor de borsta en de keelaaaaaaa,
vijf frank de zakaaaaaaa.!!!!!!".
Bij verkoop sloeg hij, met een hamertje, de stukjes los van een zwart gekleurd stuk.
Groetjes.
Andréas Sercu, Zillebeke.

Hulp gevraagd!

Een tijdje terug vond ik de onderstaande ‘halm’ of grondverkoop bij ons in het Satdsarchief van Poperinge. Hij luidde als volgt:

14 mei 1565 – Fransois de Leghere koopt van Fransoys vander Maerle en Cristiene – Noordstraat – Hondstraat – Halmen – Folio 343

Fransoys de Leghere heeft ghecocht jeghens **Fransoys vander Maerle ende Cristiene** zyn wyff

een behuusde hoofstede, erffe ende cathelen, moertelvast, naeghelvast, metten alaem van der **backerye** staende up de **Nortstrate an de houc vande Honstraete –**
ghelast in vij schele parisis sjaers den disch ende
een huere van x jaeren Christiaen de Leghere voer xlviiij pond parisis sjaers
Omme hondert xx pond te betaelene iiij xx viiij pond grooten te nemen te loosrente - de pennynck xvj -
ende xx pond grooten te **Resseyemaert eerstcommende**
ende de reste voer de vulle betaelinghe bedraeghende xij pond grooten vutganck van oeust 1565 dies moet Christiaen de Leghere verbynden inde handen van de vercooper iiiij ghemeten erffe ligghende Seghers Jans cappele ten laeste vande blivere
Ghealmpt vorts over erffe den xiiij dach van meye 1565

Kan iemand mij vertellen wat de 'Resseyemaert' – waarschijnlijk te Ieper - was?

Van de website van de 'History lovers Heuvelland' – *Moest dat in het Engels?*
Mattias Pattyn *aan* **History lovers Heuvelland**

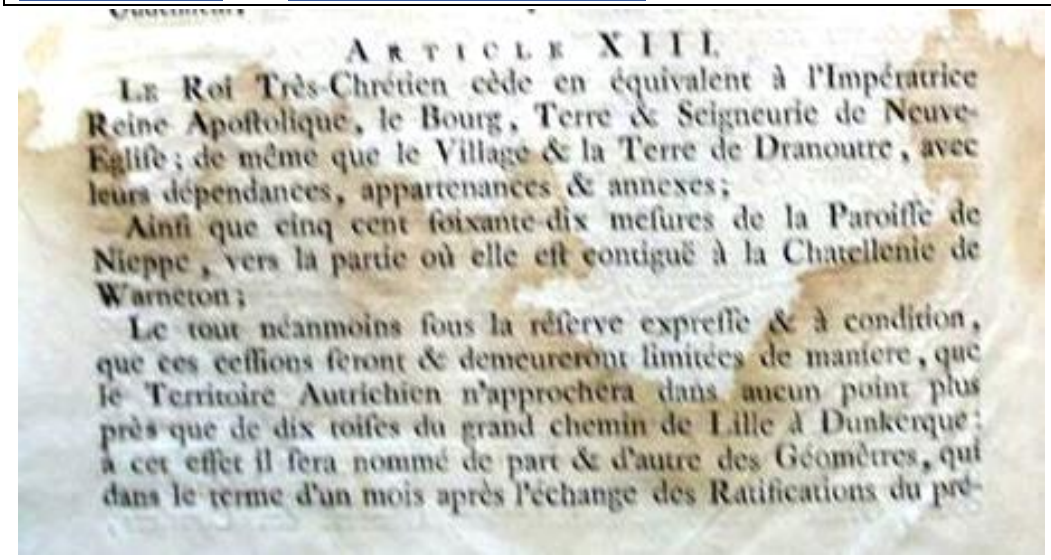

ARTICLE XIII.

Le Roi Très-Chrétien cède en équivalent à l'Impératrice Reine Apostolique, le Bourg, Terre & Seigneurie de Neuve-Eglise; de même que le Village & la Terre de Dranoutre, avec leurs dépendances, appartenances & annexes;

Ainsi que cinq cent soixante-dix mesures de la Paroisse de Nieppe, vers la partie où elle est contiguë à la Chatellenie de Warneton;

Le tout néanmoins sous la réserve expresse & à condition, que ces cessions seront & demeureront limitées de maniere, que le Territoire Autrichien n'approchera dans aucun point plus près que de dix toises du grand chemin de Lille à Dunkerque: à cet effet il sera nommé de part & d'autre des Géomètres, qui dans le terme d'un mois après l'échange des Ratifications du pré-

Wist je dat

we een bijzondere verjaardag in deze periode vieren want de Frans-Oostenrijkse grenspalen van **1769** blazen **250 kaarsjes uit**.

Na het grensverdrag van 16 mei 1769 werd bepaald in het 13de artikel dat 570 gemeten land te Nieppe door de Franse koning aan het Oostenrijkse keizerrijk werd afgestaan. Na een gedetailleerd proces-verbaal dat op 28 oktober 1769 werd opgesteld trok men langs de grens om grenspalen te plaatsen. Op 16 november 1769 en de volgende dagen werden die grenspalen geplaatst.

Foto's (v.l.n.r.): detail van de grenskaart van 1769 met de hoeve Oosthove in de Mitoyenstraat (de letters in de linkeronderhoek verwijzen naar de grenspalen), fragment van het grensverdrag met onderaan het "article XIII", een grenspaal uit 1769.
— 🎂viert een verjaardag.

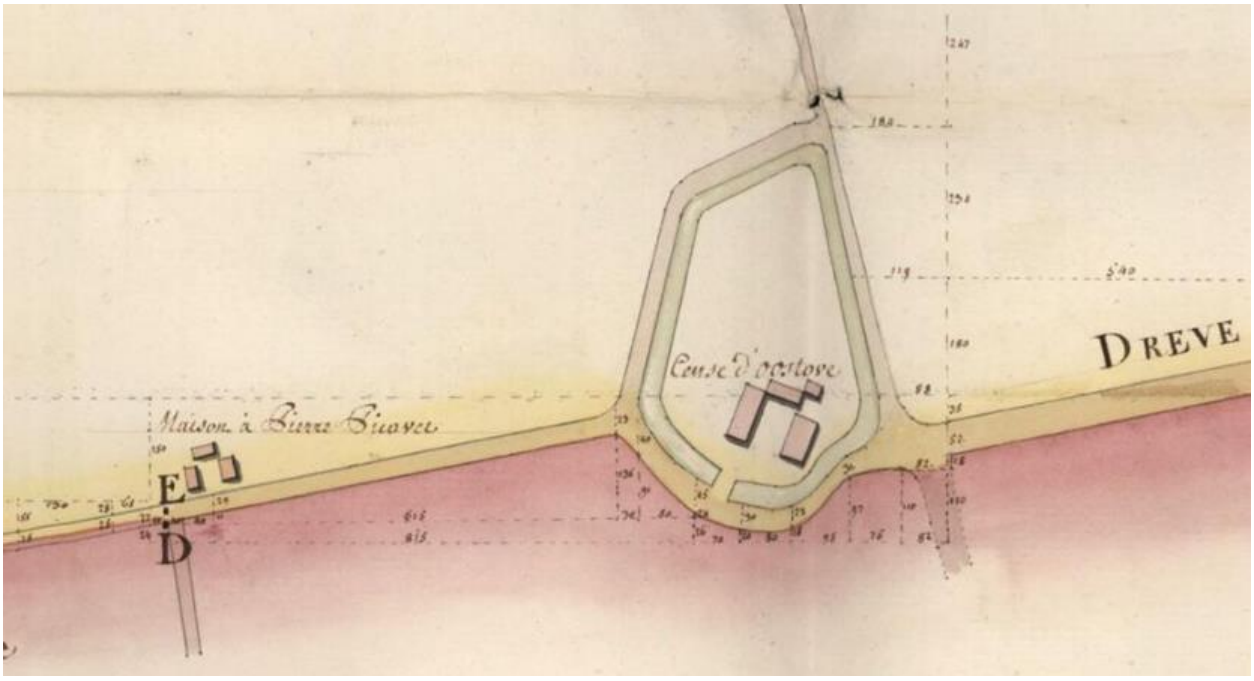
Maison à Pierre Piquée
E
D
Cense d'Oostove
DREVE

DEC
6

Boekvoorstelling

Openbaar · Georganiseerd door Collaboratie & Repressie Poperinge

Geïnteresseerd | Ik ga | Delen | ···

Vrijdag 6 december 2019 van 19:00 - 22:00

Zaal Palace Poperinge — Kaart tonen

99-jarige Watounaar, Cyriel Moeyaert schrijft boek

Cyriel Moeyaert is schrijver, oud-voorzitter van het Komitee voor Frans-Vlaanderen en Frans-Vlaanderen-kenner.
Cyriel Moeyaert was priester-leraar. Later werd hij aangesteld tot diocesaan inspecteur.
Hij heeft zich ook ingezet voor de verspreiding van het Nederlands in Frankrijk en Wallonië.

Op 1 december 2019 stelt hij zijn nieuwste boek **'Het Nederlands te Sint-Omaars door de eeuwen heen'** voor te Abele.

Hilde Ockier
16 november om 23:17 ·

Op 1 december 2019 heeft, in de kerk van Abele, de voorstelling plaats van het boek van Cyriel Moeyaert "Het Nederlands in Sint-Omaars door de eeuwen heen".
Om 10.30 u. begint de boekvoorstelling met een woordje van Cyriel. Gastspreker is Henri Vaassen.
Om 11 u. Eucharistieviering, voorgegaan door Cyriel, bijgestaan door Gijs van Ryckeghem. Waarom op 1 december ? Op die datum begint een nieuw kerkelijk jaar. In dat jaar viert Cyriel zijn 75-jarig priesterschap en naar we hopen zijn 100ste verjaardag.
Waarom in Abele ? Die kerk is de enige op Frans grondgebied waar de liturgie in het Nederlands gevierd wordt. Cyriel was er regelmatig de voorganger.
Na de viering gaan we naar het eethuis "De Hanekamp".
Vooraf inschrijven is vereist en de plaatsen zijn beperkt (60).

"De Hanekamp" , Hanekampweg 20-22, 8978 Abele
Menu: halve kip, frieten en sla, feestgebak
U kunt hiervoor inschrijven door 25 € te betalen op de bankrekening van Euvo 'Argenta BE11 9731 0693 4248'.
Of: Credit agricole FR76 1670 6000 7853 9550 6983 471
Of: Bankcheque sturen naar Euvo Frans-Vlaanderen 162 Rue des Goélands, apt 122 in 59123 Bray-Dunes
Uiterlijk 26 november 2019.

Het boek "Het Nederlands in Sint-Omaars door de eeuwen heen" kost 12 €.
U kunt het boek op 1 december krijgen door voorafbetaling op de bankrekening van het MDLB - het Huis van de Veldslag.
Credit Agricole : FR76 1670 6050 1016 3916 7110 201
Of: Bankcheque sturen naar MDLB Huis van de Veldslag 200 Rue de la Mairie 59670 Noordpene. Uiterlijk 26 november 2019.

Wie niet aanwezig kan zijn kan het boekje ook thuis ontvangen door een overschrijving van 16 euro naar het MDLB (zie hoger). Stuur bij een overschrijving een E-Post met uw adres.
" maisondelabataille-noordpeene@wanadoo.fr "

Oproep!

Wie nog Westvlaamse gedichten bezit – die van Djoos Utendale heb ik ! - mag ze gerust doorsturen naar mij!

De grotten van Lourdes – De grot van Westvleteren

Robrecht Degersem *is er in geslaagd om de relieken van Bernadette naar Poperinge te halen en dit voor het tridium in maart van O.L.Vrouw van Sint Jan. Ze zullen aldaar te zien zijn 12 – 13 en 14 maart 2019 Vanf de 15de maart tot de 20ste zijn ze nog te zien in de Basiliek van Dadizele.*

Naar aanleiding van deze gebeurtenis werden een aantal grotten in onze omgeving door ons bezocht en werden er vier filmpjes gedraaid met de medewerking van Nathalie en Franky.
Zeer het bekijken waard, al zeg ik het zelf.
Het eerste filmpje is nu te vinden op de facebookpagina van Guido Vandermarliere.
Dus allen daarheen om dit te delen!
Van **Frans Devos** *kreeg ik de onderstaande uitleg over de bouw van de grot.*

DE LOURDESGROT SINT SIXTUS WESTVLETEREN.

Naast de Lourdesgrot in de gastentuin is de grot in het bos de meest bekende. Onder de oorlog 1914-1918 lag de abdij vlak achter het front, zij was omgezet in een kazerne, eerst van het Franse leger, daarna vooral door de Engelsen, en ten slotte door het Belgisch leger; er was een kamp van Engelse soldaten vlak achter de gebouwen, en een barakkenhospitaal een weinig verder. Toch had zij slechts zeer geringe schade te lijden, en er was maar één gasalarm, maar ook dat bleef zonder ernstige gevolgen. In die omstandigheden werd het idee van de grot geboren: "Tijdens de oorlogsjaren had hij (Dom Bonaventura) beloofd, ter ere van Maria, de Koningin van den Vrede, een 'grot van Lourdes' op te richten, zo de abdij van vernieling gespaard zou blijven. Daar zijn wens ten volle verhoord was geworden, moest hij ook zijn gelofte vervullen"

Op aanvraag van Dom Bonaventura liet Dom Henricus Kuypers, abt van de abdij Rochefort, zijn monniken de nodige bergstenen zoeken in hun bossen en naar hier overbrengen. " En Dom Bonaventura met een paar Paters en Broeders toog aan 't werk…".

De eigenlijke grot was voltooid op het einde van 1921. En nu staat zij daar…als een blijvend monument van dankbaarheid, opgericht ter ere van de Koningin van den Vrede: DIVInae reglnae paCis, beLLo flnlto, ConstrUCtUM". (1921) Zij kon worden ingezegend op 28 mei 1922. In 1923 werden in een rondgang rond de grot nog Staties van de VII Weeën van L. L. Vrouw, aangebracht, beeldhouwwerk van artist Demey uit St. Denys Westrem. En in 1929 werd hieraan nog "een steenen predikstoel" toegevoegd.

Grotte de Lourdes. S. Sixte — *Westvleteren.* Grot van Lourdes.

Het werd een druk bezochte grot, zowel individueel het hele jaar door, als door groepen en parochies, vooral in de meimaand. Zij werd in 1968 overgemaakt aan de parochie Westvleteren, die er in de meimaand bedevaarten organiseert. - 19 februari 2002.

De Biermanswal

Van **Renaat Devos** kreeg ik het onderstaande mailtje doorgestuurd:

Dag Guido, Henri, Tijs en Wouter,
Een schoonbroer van mij (broer van Roos) uit Galmaarden die ook gebeten is door geschiedenis en archeologie, stuurt mij onderstaande mail. Is hierover iets bekend bij ons?
Groeten,
Renaat.

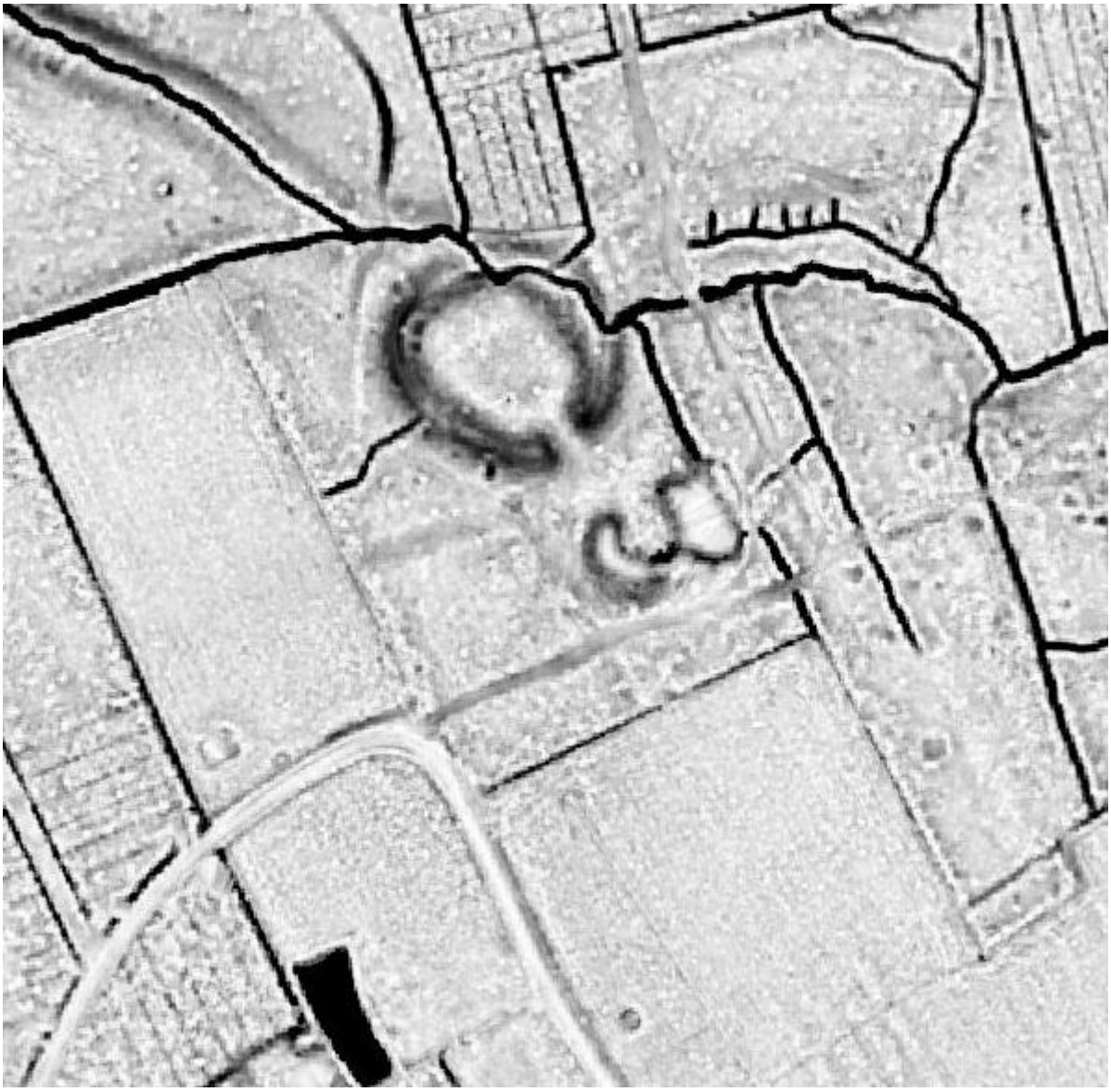

Na even zoeken, herkende ik deze plaats als **de Biermanswal** *gelegen in het Helleketelbos – ten minste het onderstaande gedeelte – met de plas water – wordt momenteel nog zo genoemd.*

Van het bovenste gedeelte – het 'opperhof' – het ik nooit geweten dat het er was. Dat was ook voor mij een ontdekking.
Het brengt natuurlijk de legende die rond de Biermanswal bestaat in een ander licht.

In de Vlaamse Volksverhalenbank komen er drie vermeldingen voor van de Biermanswal.

Twee daarvan halen we aan:
In de eerste getuigenis wordt het volgende vertelt:
D'n Biermanswol, 't is dao nog e groot waoter te zien, wao da dat kasteel estaoen ed. jaot, 't is verzoenk'n, 't e verienst ewist. En ze kunn'n nu nog sten'n uutaol'n dao.

Deze verteller haalt dus alleen aan dat er een kasteel heeft gestaan en dat het verzonken is en als 'bewijs' haalt hij aan dat er nog stenen te vinden zijn.

In een variant wordt het volgende vertelt:
Ze zegg'n ier, 't ed ier nog e kasteel ewist. En 't is nu verzoenk'n. moa 't is lange eleên, wi. Ja, in wuffer eeuwe? I'n tiede van de Tempeliers. En overtied, 't t woaer'n ier ol eerliked'n, eni. En kiek, d'n wol is nu nog dao. En dat kasteel noemt nu nog, 't e nu nog de naome: 'D'n

Biermanswol'. En 't is doa lik e, lik **e ligte**, en je kuste doa voar'n, van dao tot an d'ofsteej van dien boer dao, van Eegher. Dao dat was ol water en ze kust'n doa en die ligte, ja, in de stikk'n , ze ein daoar upevuld, nu eni, moaer ier achter ku j't nog zien, wi.

Hier krijgen we een aantal andere gegeven.
Het kasteel verzonk in de Tempelierentijd – wat we zullen interpreteren als de volle middeleeuwen – 14de eeuw. Wat wel origineel is aan dit vertelsel, is het idee dat men er kon 'varen met een boot' en dat de vijver opgevuld zou geweest zijn.

In mijn boek 'De Helleketel – Het Sagenboek' dat ik eertijds schreef – vertelde ik dit verhaal zo:
Daar op dat eilandje was vroeger het kasteel Camelotte e"n daar woonde een oude koning Knorrepot, een ridder die veel dronk en daarom Bierman genoemd werd. En hij had twee prinsesjes: de kinderen van zijn dochter die jammerlijk verdronken was.
En één van die prinsesjes was heel lief en heette Marie – Magdalene – Theresia mar werd gewoon Treesje genoemd. En zij had ros haar.
Haar baldadig zusje heette Belletrieneke maar iedereen noemde haar Belletje, ze moesten wel, anders begon ze een litanie van scheldwoorden naar hun kop te smijten. En achter haar rug noemden zij haar 'rosse' want ook zij had ros haar.
En zo op een zonnige dag, klopte er een oude vrouw aan de kasteelpoort en kwam een aalmoes vragen. Belletje moest er niets van eten en duwde haar de poort uit en zij zei: 'Ga jij maar garen spinnen en spellewerken, oude trien in plaats van als een hippie hier te komen schooien.'
Maar Treeske liet haar hart beroeren en zij zei: 'Hier zo madam, je krijgt een appel van mij'.
Maar de oude koning had dit gezien en hij riep van uit zijn toren: 'Vuile schooister, maak dat je hier wegkomt en dat ik je nooit meer mat zien en geeft die appel terug aan dat kind! Oude tang! '
En zij gaf die appel terug aan Treesje.
En op dat moment werd de oude vrouw een achter heks. En zij vervloekte heel het kasteel en iedereen die daar zat, en het kasteel begon in het water te zinken. Steeds verder weg en de heks lachtte oorverdovend.
En toen beet Treesje in de appel. En ze viel in slaap en toen kwam daar een jonge prins veel te laat op zijn wit paard gereden met een kaasstolp in zijn hand en hij kon nog net die stolp over Treesje heen zetten, vooraleer ook zij in het water werd meegezogen.
En even later was alles weer stil en de lijkwitte prins op zijn witte schimmel keek in het water en zag daar beneden het rode haar van Treesje schitteren in de zon en hij werd week en triestig.
De hekst zag dat gebeuren en zij zei tegen de prins: 'Zeg, prins, zit er maar niet mee' in. Treesje is niet dood, ze is alleen maar aan het slapen, maar iedere keer als de maan vol is, zal zij onder haar stolp vandaan komen en de oever opklimmen en dan met haar lang ars haar over haar bloot gat hier de weide rondlopen.
Dien witte prins, heette Kalle – en hij loopt er nog rond. Eeuwen ouder geworden en eeuwen lelijker en bij iedere volle maan slaat hij zijn haak uit om Treesje te vangen….

Dat de naam **'Biermanswal'** oud is blijkt uit één van de halmen die we terug vonden – gedateerd op de 15de mei 1608 (SAP 367)- en deze luidde als volgt:

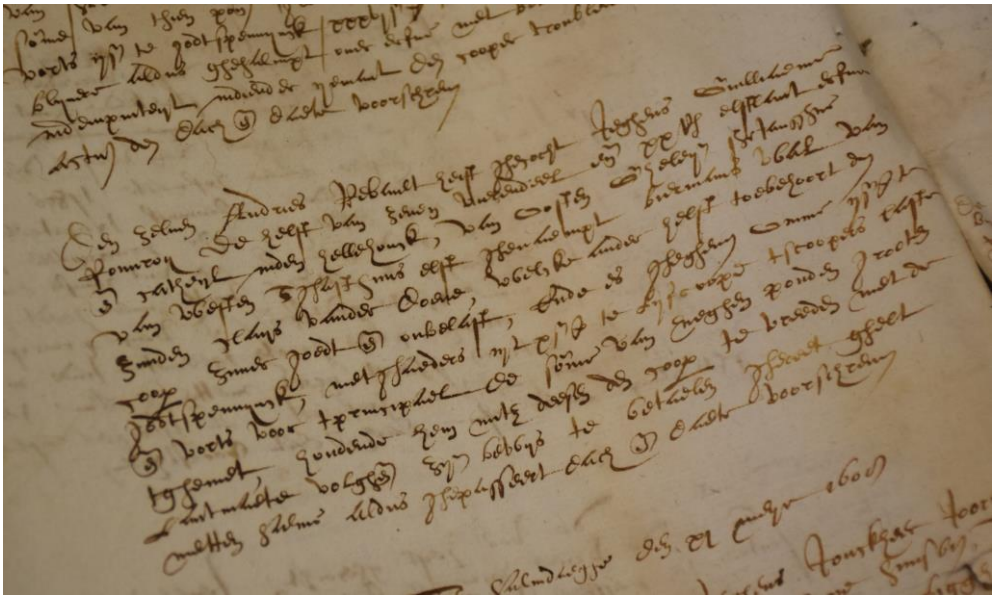

Den zelven **Andries Rebault** heift ghecocht jeghens **Guilleaume Rouvroy** de helft van zeven vierendeel ende xx roeden elstlant, erfve ende catheyl **inden Hellehouck** - van oosten Gheleyn Tserjanssone - van westen tghasthuus elst ghenaempt **Biermanswal** - van zuuden Clays vander Doene, welcke andere helft toebehoort den cooper –
zuuver goedt ende onbelast
ende is ghegheven omme ij schele parisis te godtspennynck metghaeders iiij pond xj schele parisis te lyfcoope tscoopers laste
ende voorts voor tprincipael de somme van neghen ponden grooten tghemet houdende hem mitz deesen de cooper te vreeden met de lantmate volghende zyn bewys te betalen - ghereet ghelt metten halm aldus ghepasseert dach ende daete voorschreven **15 mei 1608** –

Voor alle duidelijkheid: Het is dus Andries Rebault die een stuk grond koopt van Guilleaume of Willem Rouveroy. Het stuk is 7 vierendeel groot – of dus 1 gemet ¾ en het is 'elstland' of dus bos dat men speciaal kweek om er brandhout uit te halen.
Het ligt in de Hellehoek en we geven het nummer 1.
Van oosten – zie 2 - Ghelein Tserjanssone – van westen is **de Biermanswal** dat eigendom is van het Gasthuis van Poperinge – van zuiden ligt de eigendom van Clays vander Doene.
Met de aankoopt van de helft van dit stuk bos – nummer 1 – verkrijgt Andries Rebault de eigendom volledig.

We konden het natuurlijk niet laten en sprongen dus in de wagen om even te gaan kijken.

De wal van de motte

De wal is uitzonderlijk goed bewaard, maar men had gekapt en de wal lag dus spijtig genoeg vol met takken en afgehakte bomen. Toch was het nog heel gemakkelijk om volledig rond de motte te gaan en ik kon dus zien dat de wal nog volledig was en nergens ingevallen – met uitzondering de plaats waar eertijds de oprit lag. We zien op het nevensstaande plaatje goed dat één van de bronnen van de Bommelaarsbeek langs de wal loopt – zodat de keuze van deze plaats voor de middeleeuwse mens ook duidelijk was. Men had steeds water in de buurt en men kon het water in de wal regelen naar wens;

Nu dat het 'opperhof' terug ontdekt is, en daarmee misschien wel één van de oudste nog bewaarde vestigingsplaatsen en gezien de nog uitstekende kwaliteit van de in de terug vinden – moeten we wel de vraag stellen, wat hiermee dan verder moet gebeuren.
Het bos is eigendom van 'Bos en Groen'.
*Toen 'Bos en Groen' of het agentschap "Natuur en Bos het nabij gelegen '***Grote Gasthuisgoed'** *aankocht - hebben ze bewezen dat ze veel respect dit erfgoed konden restaureren, waarbij ze tevens de wal terug aanlegden. Ik ben er van overtuigd dat ze nu ook een gepaste oplossing zullen vinden.*
Wel stel ik voor om de wal boomvrij te houden en misschien eens met een metaaldetector op de motte zelf rond te gaan, om te kijken of men op deze weinig ingrijpende manier, toch iets vindt.

De Biermanswal vooraan langs de wandelweg 12 november 2019

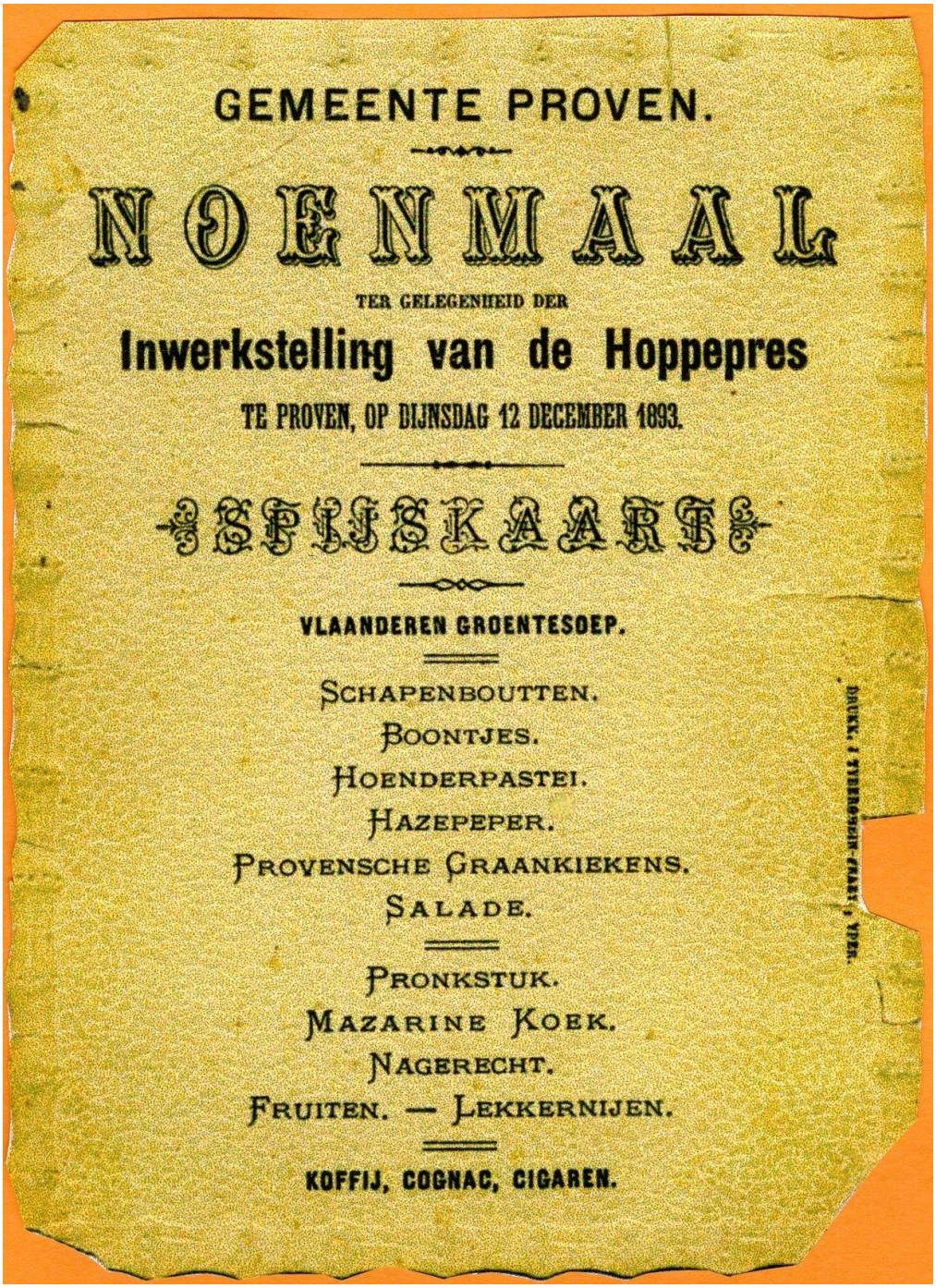

GEMEENTE PROVEN.

NOENMAAL

TER GELEGENHEID DER

Inwerkstelling van de Hoppepres

TE PROVEN, OP DIJNSDAG 12 DECEMBER 1893.

SPIJSKAARTE

VLAANDEREN GROENTESOEP.

SCHAPENBOUTTEN.
BOONTJES.
HOENDERPASTEI.
HAZEPEPER.
PROVENSCHE GRAANKIEKENS.
SALADE.

PRONKSTUK.
MAZARINE KOEK.
NAGERECHT.
FRUITEN. — LEKKERNIJEN.

KOFFIJ, COGNAC, CIGAREN.

DRUKK. J. STEENBOER-GRAEF, YPER.

Het feestmenu bij de ingebruikname van de hoppepers van Proven op 12 december 1893. Misschien een ideetje voor de komende feestdagen?

WESTHOEK VERBEELDT.BE

Het Weeuwhof te Poperinge

Stempel van F.I.F. Proventier

Guido Vandermarliere

1730 - Kanunnik Proventier & het Sint Sebastiaanhuis te Ieper -

Proventier Ferdinand Ignatius Franciscus *werd te Poperinge geboren op de* **30ste april 1699.** *hij was de zoon van Ignatius Laurentius en van Marie Clare Warneys. Hij zou overlijden op de* **1ste oktober 1771.**

De familie Proventier had een schild met daarop verschillende pijlen en een doorboord hart.

Hij werd 'gegradueerde kanunnik' en de zesde president van het seminarie van Ieper.
Hij was een verstandige maar strenge man.
In september 1727 werd hij de nieuwe subregent van het beschoppelijk seminarie te Ieper. Als confrater en directeur had hij de strenggelovige **Jean – Baptist Villers** die hem ten allen tijde adviseerde.
5 jaar later, **1732,** kwam hij aan het hoofd van deze instelling en toen besliste hij dat de pint bier die de seminaristen iedere dag om 4 uur in de namiddag kregen te drinken, diende afgeschaft te worden.
's Anderendaags werd hij via een anagram – Proventier, de pinteroover – gedoopt en die bijnaam zou hij blijven houden.
Onder zijn leerlingen was onder andere Van Roo, die later als kanunnik, in zijn leven een belangrijke rol zou spelen.

DECRETUM
ILLUSTRISSIMI AC
REVERENDISSIMI
DOMINI
GUILIELMI
SUPER OBSERVATIONE
STATUTORUM DIOECESIS
IPRENSIS.

Ipris, apud Petrum Jacobum de Rave,
Typographum Illustrissimi D. Episcopi. 1733.

In hetzelfde jaar 1732 werd **Guilielmus Delvaulx** de Ieperse bisschop.
Hij voerde een stabiel **pastoraal beleid**, waarvoor hij op enkele medewerkers kon rekenen, waaronder vooral kanunnik Proventier en vooral kanunnik Van Roo.
Hoofdbekommernissen waren: de vorming en het levensideaal van zijn priesters - waarbij hij onder andere het semnarie liet renoveren – en de verinnerlijking van de geloofsbeleving.
Hij bracht een bijvoegsel aan bij de catechismus en publiceerde een kleine catechismus voor de *mindere en de eerst beginnende jonkheid*.
Hij werd ook geconfronteerd met het probleem van de gemengde huwelijken in zijn bisdom. Bezettingstroepen en garnizoenen waren daartoe vaak de aanleiding. Maar steeds zocht hij naar een pragmatische oplossing.

Deze kannunnik heeft vooral na 1750 een grote rol gespeeld in de armoedebestrijding te Poperinge.

Het Sint Sebastiaanhuis

Aen mijn heeren
Mijn heeren Burghm.s
ende Schepenen
midtsgaders
Raeden ende notabels
der Stede ende jurisdictie
van Poperijnghe

Reeds in 1730 – op 31-jarige leeftijd – nam Proventier zich voor om weesmeisjes en andere jong dochters in een gesticht op te nemen. Hij sprak hierover met een jonge en rijke priester in het seminarie **Hynderyck** en deze bewkam van zijn tante, **juffer M.C. Hynderyck,** dat zij al haar rijkdom hiervoor ter beschikking stelde.
Rond die tijd kwijnde de Sint Sebastiaangilde te Ieper en diende deze hun gildenhuis te Ieper , in de Beenhouwersstraat te verkopen. Juffrouw Hynderyck kocht het huis voor 450 ponden in het jaar 1736. Na de nodige herstellingen ging de juffrouw het huis in 1739 bewonen. Zij was toen 62 jaar oud.
Niet zo lang daarna, vervoegde de juffrouw **Ghislene Messer**, die pas 26 jaar oud was, haar en het is deze laatste die heel wat werk verzet heeft.
In 't **jaar 1741,** op de feestdag van O.L.V. Visitatie aanvaarde men de 3 eerste weeskinderen. Het gesticht werd het Sint-Sebastiaanhuis genoemd.
De weeskinderen leerden er 'spellewerken' en men voegde al snel een kosteloze school bij het instituut. De juffrouwen waren dus eigenlijk geen kloosterzusters, zij spraken geen geloften uit, maar leefden wel streng en volgden een regel juist alsof het waarlijk nonnen zouden geweest zijn.

1730 – De schoolmeester en de arme kinderen -

Om een idee te krijgen van de armoede in de stad Poperinge in de 18de eeuw, halen we enkele akten aan omtrent het onderwijs van de jeugd, één van de stokpaardjes en bijzondere interessen van Ferdinandus Proventier.
Frans Dupont was in 1730 stadsonderwijzer en schreef de volgende beden aan het magistraat.

Aen myne heeren
Myne heeren burgemeester ende schepenen mitsgaders raeden ende notabels der stede ende jurisdictie van Popeirnghe
Supplieerende verthoont met alle respect **Frans Dupont fs. Pieter** - modernen stadtschoolmeester by u ed. geadmitteert te kennen gevende hoe dat van over soo veele jaeren de voornoemde stadtschoolmeester altyt ghehadt hebben een pensioen in consideratie van hunne interventie tot doen onderhouden de silentie vande kynderen inden catechimus, metsgaders inde publique processien,
als oock tot vergeldinghe van **het leeren de aerme kynderen** der stadt ende de gonne hier zijn gheannexeert (twelcke uedele voor aleer te disponeeren op myne voorgaende requeste verbaelick hebben versocht) dewelcke sy daeghelicx ende van tyt tot tyt is leerende tot welcke

leeringhe den suppliant hem geirne wilt verbynden, ende sal trachten zoo hy verhoopt deselve eene eerelicke educatie te geven ende bequaem maecken, opdat door den middel de voornoemde **aerme ende dissche kynderen**, **souden getrocken worden uyt de duysterheyt van hunne schaedelicke onwetentheyt ende soo souden connen gheraecken tot de bequaemheyt van eenen loffelicke staet ofte styl**
ende alsoo hy verthoonder onder een redelick pensioen, ten discretie van myne heeren, ofte ten minsten maentgelt tot salaris ofte recompense voor het leeren vande voornoemde aermen ende dissche kynderen niet wel en can zijn selven nochte familie mainteneeren,
ende dat van alle tyden alle de voorgaene stadtschoolmeesters door middel van een pensioen hebben moeten ghesustineert en ondersteunt zijn, ter oorsaecke dat (besonderlick inter tydt) de schole alleene sonder eenen anderen styl (twelcke tsamen niet en can gheoeffent worden, niet capabel en is omme eenen schoolmeester met de schole sonder een pensioen naer zijnen staet ende conditie te mainteneeren – reden waeromme hij sich ten uyttersten ghepraemt vynt te keeren tot uwe edelheden.

Deselve oodtmoedelick biddende ghelieve ghedient te zijne te considereeren de penninghe deser, te meer om dat in dese ende alle wel ghereguleerde steden ende dorpen hunne stadtschoolmeesters, die de aerme kynderen ende die vanden disch zijn leerende, ontfanghen ende altyt ontfanghen hebben eenighe retributie ofte recompentie voor het leeren der selve aerme, naer de merite vande plaetse ende conjecture vanden tyt, tot welvaert vande voornoemde aerme, ende tot subsistentie vanden schoolmeesster betrauwende op ued consideratie ende mildtheyt twelcke doende etc…
Waeroppe ghedelibereert zijnde by d'heren van de drie collegien is gheresolveert by d'heeren van de magistraet toe te legghen aenden suppliant voor zijne diensten tot den dagh van heden vier ponden grooten vlaems.
De resolutie vande heeren raeden is als d'heeren van het magistraet soo oock is de resolutie vande heeren notabels – actum in camer 11den oust 1730
T'orconde ende was onderteeckent als penionnaris J.B. Raule

In het pakket van SAP – Het bestuur over 1730 zit er bijkomend een lijst met de arme kinderen die de schoolmeester in zijn klas gehad heeft en dit in zijn prachtig geschrift:

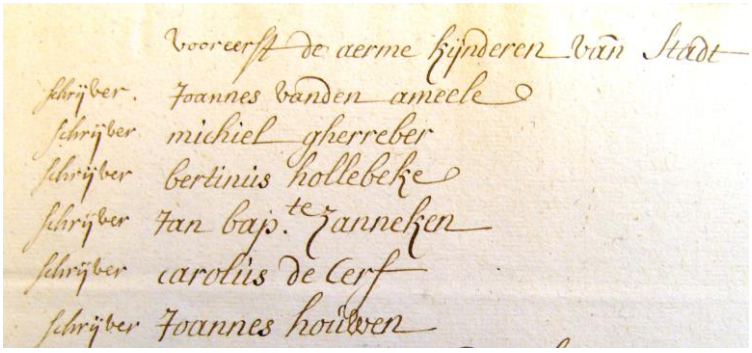
Voorerst de aerme kynderen van Stadt
schrijber. Joannes vanden ameele
schrijber michiel gherreber
schrijber bertinus hollebeke
schrijber Jan bap. te Zanneken
schrijber carolus de Cerf
schrijber Joannes houwen

Voor eerst **de aerme kynderen vande stadt** : Joannes Vanden Ameele, Michiel Gherreber, Bertinus Hollebeke, Jan Baptist Zanneken, Carolus Decerf, Joannes Houwen

De aerme vande disch : Joseph Soury, Pieter Vertinus Danneel, Guilliamus Hameeuw, Pieter Pittelioen, Joannes Danneel, Christiaen Ramouwt, Joannes Callier, Joannes Vermeysch, Frans Vermeysch
Ende noch twee van jo. Vermeysch die noch corts sullen comen.
Alle dese bovenschreven zijn de gonne die daghelickx de 2 voorgaende jaeren te schole comen, behalven datter viere zijn die van dese somer eenighen tijdt thuys ghebleven hebben, te weten Ameele, Gherreber, Hameeuw en Bertin Danneel

Ende dese volghende zijn de gonne die in de twee voorleden jaeren te schoole hebben ghecomen: Claes Rely, Claes Hasebroeck, Matthijs Cijs, twee van Pieter Bekaerts ende twee van den Toupers.

Dat een dergelijke 'requeste' geregeld herhaald diende te worden, blijkt uit het vervolg dat we in het jaar 1732 vonden.
Nogmaals de Schoolmeester

Aen myn heeren
Myn edele heeren burghemeesters ende schepenen, midtsgaders raeden ende notabels der stede ende juridictie van Poperynghe
Suppliërende verthoont met alle schuldigh respect Frans Dupont stadtsschoolmeester te kennen ghevende hoe dat hij op u edelhedens prealable versoeck heeft notitie ghehouden over het leeren soo vande arme kynderen van de disch als vande arme schole deser stede ende dat 't sydert 1° augustus 1730 tot ende met 1° augustus 1732 ende alzoo hy ten jaere 1730 in consideratie dies uyt meedoghentheyt van syn afghesleghen pensioen (by syne voorsaeten nochtans ghenoten) aende suplliant by u edelheden is toegheleijdt gheweest een seker somme op 't verthoon by requeste van sijn ghedaen deboir,
soo ist dat hij als nu insghelijcks ootmoedelick is biddende om eenen ordinairen toelegh van schoolghelt by hem ghemeriteert, over het leeren vande voornoemde arme en dissche kynderen deser stede ende jurisdictie, soo hier te sien is by sijne productie van notitie, hier annex ter intentie van u edelheden dieshalvens opghestelt ende ghehouden: 't eynde van welcken den verthoonder betrouwt eenen redelicken toelegh te hebben, midts hij bij ghebreck des selfs niet wel met sijne familie en can subsisteeren om dat dese sijne fonctie hem blet van iet anders te connen exerceeren ende dat men in alle ghereguleerde omligghende plaetsen de schoolmeesters, 't zij van stads ofte dischweghe tot het leeren vande arme kynderen, voorsiet ende ondersteunt van een redelick pensioen, oorsaeke waeromme de suppliant (gheen ander recours hebben) hem keert tot u.l.
Edelheden
De selve ootmoedelick biddende ghelieve ghedient te zijn te considereren de premysen deser ende dat hij betrouwt ten uyttersten te voldoen in 't fait van sijne fonctie ende hem noch meer als sijne predesseurs belast vyndt ter cause vande **catechismus die als nu alle sondaghe 's morghens in sijne schole** voor de arme kynderen deser stede ende jurisdictie **ghehouden wordt** ende dat alle zijne voorsaeten in dese syne fonctie altijdt by middel van een pensioen hebben moeten ondersteunt zijn sonder welcke consideratie sij niet en hadden connen hunne familie onderhouden, met het incomen van de schole alleen, ghelyck het in dese arme conjecture van tyde aende verthoonder noch meer onmoghelick waere zijne familie naer staete te mainteneeren – ende alsoo het menighmael ghebeurt dat de heren van de drie collegien maer en vachieren eens s'jaers ende datter om de menighvuldighe affairen ende corten tijdt als dan gheen depeche op alle requesten die de drie collegien sijn regardeerende en can vallen,
soo ist dat den suppliant niet min by desen u edelheden is bidden te willen disponeeren tot becomen betaelynghe van sijn jaerlicks ghedaen devoir (in het leeren vande arme kynderen vermelt) by notitie telckens te thoonen ende daer toe te authoriseeren ende laeten in consideratie ende uytspraeke van min edele heeren van het magistraet, omme jaerlicks op sijn verthoon ghetaxeert ende toeghestemt te worden naer de merite van syn ghedaen deboir 't welcke doende tec.

De requeste deser met het extrait aldaer annex vooren ghelesen zijnde gheweest aende heeren van de drie collegien waer oppe ghedelibereert zynde is by pluralitteyt van voisen

gheconsenteert te verleenen eene ordonnatie op den tresorier van **tsestich ponden parisis** over de devoiren by requeste gheexponeert met expres last dat den suppliant in het toecomende gheen kynderen en sal opnemen by sijne declaratie ten zij alvooren hebbende een certificat van de dischmeesters van hunne armoede ende insolventie van te connen betaelen hun maendghelt war mede voldaen wordt sijne devoiren tot den 1ste augustus 1732 – actum in camer 4° 7bre 1732
Toorconde als pensionaris ende was onderteeckent J.G. Raulé

1734 - De regels van de zondagsschool -

Deze regels zijn te vinden in één van de oudste archiefdozen uit het O.C.M.W.-archief en dienden als voorbeeld voor het opstellen van een latere regelgeving. En we zagen bij de 'supplicatie' van de schoolmeester Frans Dupont in 1720 en 1732 dat de zondagsschool iedere zondagmorgen bij hem in het schoolgebouw gehouden werd. De zondagsschool was voor veel arme leerlingen, waarvan de ouders de gewone school niet konden of wilden betalen, de enige vorm van 'onderwijs' die ze konden krijgen.
Aangezien de werking van de zondagsschool te Poperinge, onlosmakelijk verbonden is met het Sint Annahof, nemen we hier in deze nota de werking van deze school, een grote bekommernis van Ferdinandus Proventier, over.

Regels die de schoolieren vande sondagschoole moeten onderhouden, dewelcke ingestelt is door authoriteyt van sijn hooghweerdigheyt den bisschop van Iper ten jaere 1734
In den naem des vaders ene des Soons ende des heiligen geest amen.
Tot meerder eere ende glorie godts en tot zaligheyt van de zielen, wort dese schoole begost tot welckers volherdinge ende voortganck wy ootmoedelyck versoecken gods zegen ende benedictie.

1ste regel
Alsoo de vreese gods is het beginsel ende fondament van alle wijsheyt ende wetenschap, soo ist dat alle die dewelcke willen komen om geleert te worden moeten godtvreesende ende godtvruchtig sijn, hierom wel freysen wat dat de thien geboden gods gebieden ende verbieden als ook de vijf geboden dat niet doende en sullen geenen voortganck doen nog en verdienen niet te komen in dese vergaderynge.
2de regel
Omdat godt al is, en de reste niet, daerom moet iedereen godt boven al eeren, dienen ende beminnen vervolgens moeten voor het crucifix knielen als sij komen in de schoole en lesen heel devotelyck eenen onsen vader ende weest gegroet, om wel te leeren, gelyck ook naer de schoole, als wanneer men ook sal leesen de gebeden van de schoole met de acten van geloof, hoop ende liefde ende aenbiddynghe. Ider moet bidden met de handen tegaere, sonder achterwaerts of van syden te sien daerom moet ieder een kerckebouck ofte een roozenhoeyken hebben om godt door de heylige maget Maria devotelyck te bidden om zalig te worden en al die konnen, moeten de lessen leeren van den catechismus en in hun prochie te catechisatie gaen en s'morgens en savonts voor hun capelleken hun gebedt doen.
3de regel
Idereen moet hem wachten vanden naem godts sonder noot te seggen bij exempel Jesus, godt, sacramenten, Maria etc of te sweiren, mijn ziele, ik wilde dat ik versoucke, ik en wil mijn leven van hier gaen etc. als ook alle verwenschynge, **den duyvel draegt u wech, verdomden hondt,** sij moeten ook met eerbiedynghe geerne hooren de sermoenen ende andere onderwijsingen en daertoe wel toeluisteren, stil eerbiedigh en welgemaniert wesen in de kercken ende in de schole.

4de regel
Peysende dat Godt spreekt door den mondt van de priesters, dese schoolieren moeten ook de benedictie vraegen van de priesters als sij thunnen thuys kommen of op den weg hun tegen komen ende groote moeten alle maenden ten mynsten eens te biechte gaen ende kleine alle hooftijden, als oock alst hunne ouders ende schoolmeesters ofte vrouwe sullen geradigh vinden.
Zondaegs ende t'heyligdaegh moet ideren schoolier alle de diensten hooren die hun aengewesen sijn om wel te kunnen leeren hun settende op de plaetsen voor hun aengewesen sonder achterwaarts te sien, laechen ofte clappen op de maniere die men hun leeren sal.
5de regel
Alle die komen om geleert te worden, moeten gehoorsaemen en eeren hun vader en moeder, meesters ende vrouwen, sonder tegenspreken,
geerne doen dat sij seggen, want godt allemachtig belooft aen die benedictie,
daerom ieder moet in de schoole sonder clappen of lacchen neerstelyck leeren en ider moet van wat jaeren dat hij is, geerne doen, het geene hunne schoolmeester ofte schoolvrouwe (die sij sullen hebben ende houden) segt, sonder een woordt tegen te spreken, soo wel als aen den regeerder.
Ende men sal alle zondaegen en heilige daegen de schoole beginnen op de selve ure, als wanneer ider sich sal vynden, ten waere om wettelyck beletsel, hetwelcke sij aen den regeede te kennen sullen geven den naesten keer dat sij komen. Men moet ook, alle die opden weg tegen komen beleefdelyck groeten en s'morgens en s'avondts van vader en moeder ofte oversten de benedictie vraegen.
De schoolmeesters ende schoolvrouwen moeten de jonckheyt voorgaen met goedt exempel in alle dese regels wat hun kan aengaen te onderhouden en kommen op de gestelde plaetse naer aengeroepen te hebben de gratie vanden heilige geest,
sullen beginnen te leeren tot de vespers, naer dewelcke men twee en twee stillekens sal gaen, sonder loopen, d'eene nae d'ander, en soo naer de vesperen wederkeeren om de catechisatie te hooren ofte onderwesen te worden inde christelijcke leeringhe waer naer de schoole sal deuren in de wynter tot den vieren en in den somer tot den vijf uren en die nochtans langer sullen believen te blijven, sullen tselve mogen doen, en naer de schoole komende moeten sonder haperen komen en naer huys kerende oock rechtuyt naer het gebodt van hun ouders ofte oversten.
6de regel
Omdat men aen niemant en mag doen het geen men aen zich selven en wilt gedaen hebben, niemant en mag iet nemen tegen den wille van hun vader ofte moeder, meester ofte vrouwe, nog gelt, nog iet om te eten, niet het mynste sonder te vraegen. Sij en mogen ook elders iet buyten huyse, nog van andere iet nemen ofte steelen, t'sy houdt, oft terve, of haver of boonen, tsy cools of raepen, tsy appels of peiren, veele min eenige meerder dyngen, men mag ook niemant eenige schade doen met haegen te breken, of uyt te trecken of t'graen te trappelen, met heysen of baillien open te laeten of met zeuren of spelen, of iemant te bedriegen.
7de regel
Omdat de eerbaertheyt aen den alderhoogsten godt ten uytersten behaegt, daerom moeten alle de schooliers wel, en schoon gewasschen ende gekamt sijn, het is verbooden de knechten met de dochters te spelen en elk in sijn toegelaten spel sal sonder bedrogh ofte kyven, alle eerberheyt in reden en manieren onderhouden en ider sal schroomen van vuyle reden en woorden te hooren spreken, van onbeschaemde menschen, vervolgens de groote moeten van de herbergen, roosenhoeks en koeckespeelen schroomen, als ook van speelen met de caerte ende alle onbetaemelickheit en onbeschaemtheit odner elckanderen.
8ste regel

Omdat niemant geerne quaet gedaen en wordt en mag aen ander geen quaet doen, krysen of gram maken en sy moeten hun nog meer wachten van vechten, slaen of smyten, schoppen, by't haer trecken of schraeven etc. ider moet ook toesien om hem te swychten van quaet geselschap in't spelen of handelen, want daerop sal seer gelet worden en goede worden quaet door quaede.

9de regel

Idereen moet hem swichten van liegen, selfs om beters wille, want eenen leugenaer wort aensien als eenen dief, het liegen is spreken anders als men peyst met de waerheyt en ook men mach niemant verachten door uytlacchen, oornaemen of andersynts en ook noyt eenig quaet seggen van andere, ten sij overdraegen aen vader, moeder ofte overste en dat secretelyck en selve men mag ghenen achterclap hooren, bij exempel dien heeft gestoolen, gevochten, dronken geweest etc. of t'is eenen leugenaere hetwelck niemant van sijn eygen en soude willen gedaen, Ja selfs geen quaet peysen van een ander hetwelcke niemant van zijn eygen en soude willen gedaen hebben etc. maer iedereen moet aenden regeerder deser schoole overdraegen, soo iemant een van dese regels kome te overtreden.

10de regel

Niemant en mag sijne gedachten besig houden met eenige vuyle gepeysen, die dickwils komen van onkuysheden te hooren of onbeschaemde dingen te sien, dat moet gewacht sijn als de pest, als ook de menschen die sulckx spreken ofte doen sonder schaemte.

11de regel

Omdat de jonckheyt seer genegen is tot moeyaerdien, leckernien en gelt, daerom moeten sij hun wachten van gelt, eenige leckere dyngen of moeyaerden sonder consent te nemen coopende ende te begeeren men mach maer willen hebben het geene met recht toe kan komen ofte toekomt.

12de regel

Die dus iet sullen misdaen hebben ofte overtreden eenige van dese regels ofte andersynts straffen sullen verdiend hebben moeten daer over penitentie doen, den eersten en den tweeden keer tegen de regels misdaen hebbende, maer soo sy hun de twee eerste keeren niet en beteren, sullen uytgejagt worden als onweerdig van de weldaeden die men hun wilt doen.
Et erant alligate actus fidei spei et charitates.

Zoals te merken is, is dit reglement eerder gericht op het goed gedrag van de 'scholieren' en veel minder op het leren van van vaardigheden of een ambacht. Binnen het bisdom Ieper, werd er zowel door Ferdinand Proventier, als door Kanonnik De Roo, initiatieven genomen op he vlak van onderwijs. Vooral De Roo zal aan de basis liggen van verschillende zondagsscholen in de streek.

2 april 1737 – De waterput – SAP – Archief O.C.M.W. – St. Annahof

Het oudste stuk dat rechtstreeks met het Sint Annahof te maken heeft, is een processtuk van de 2de april 1737over een waterput, die op de plaats lag waar nu het Sint Annahof staat.

Aen myn heeren
Myn heeren burghmeesters ende schepenen der stede ende jurisdicitie van Poperynghe

Supplierende vertonen reverentelick de onderschreven inwoonders deser stede ter **Watoustraete** by forme van clachte datter achter hunne huysen ende erfven is gheleghen een **grooten waterput** die aldaer is gheweest van alle oude ende memoriale tyden, danof het waeter als deze selven put te vol was altyt heeft syn cours ghenomen door derfve van den huyse ende herberghe van Duynkerken -

Alsnu aenghetrocken ende bewoont door **Jan Baptist van Mechelen** – nemende synne val inde bgreppe vande Werfstraete ghelyck door de andere ghebeuren van ontrent sullen connen gehtuyghen, noodigh synde, welken cours alsnu door den selven van Mechelen wort opgehouden waer door het waeter vande selven put door den ghedeurighen reghen heeft opgheresen ende noch daeghelickx is oprysende dat het selve is lopende op hunne erfven ende ende in de huysen, ende groote incommoditeyt ende schaeden ende interesten is causerende, de vertoonders omme daerinne ontlast te wesen,
addresseren hun aen ulieden mynen voorseide heeren
Oodtmoedelick biddende gheconsidereert de premisen deser van daer inne te willen voorsien van effatie weghen twelcke doende etc.

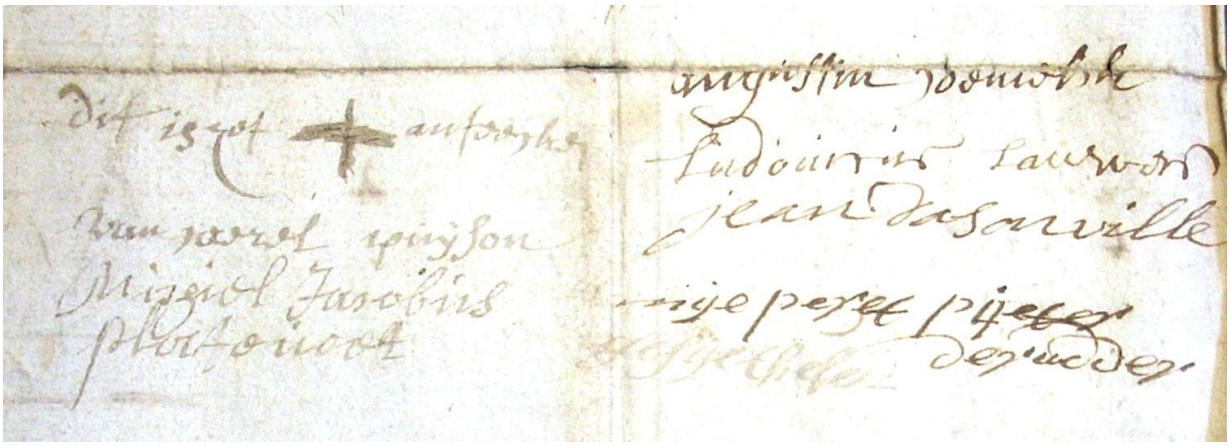

Getekend door verschillende inwoners : Caerel Puyson – Michel Jacobus Plaetevoet – Augustin Coemelck – Ludovicus Lauwers – Jean Desauville – Maye Peret – Pieter Derudder

De onderschreven ghebeuren van het huys en herberghe Duynkerke inde Watoustraete attesteren waer ende waerachtigh te syn, dat den corus van het waeter vanden waterput by de voorenstaende requeste vermelt synne cours heeft ghenomen ter platse als by de selve requeste hebbende in trecken der waerheyt dese onderteekend –
Toorconde den **2 april 1737** –

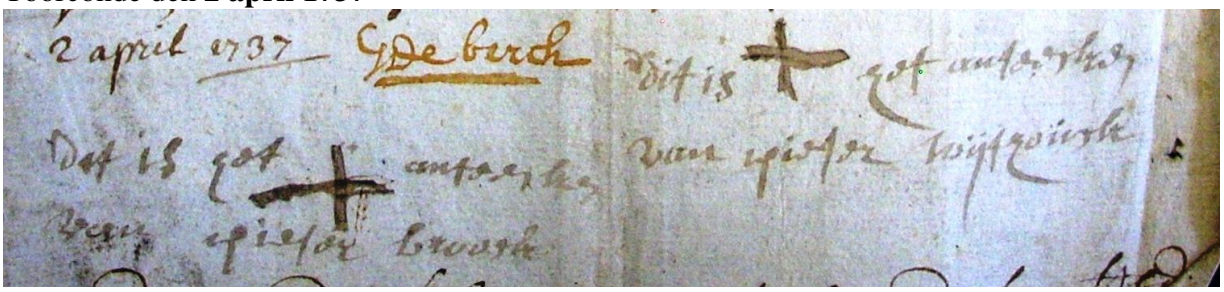

G. Deberch – Dit is + het anteecken van Pieter Twyfhouck – dit is het + anteecken van Pieter Broeck
Den onderschreven messagier deser stede

De wet gesien dese requeste met het cerificat daeronder staende ende daer op gehoort verbaelyck **Jan Baptist van Mechelen**, ordonneert hier by provisie het waeter hier by requeste gheroert syn cours te doen hebben door syn erfve naer de Werfstraete ende dat binnen den tydt van vierentwyntich uren naer insinuatie deser op peyne dat het van officieweghe sal ghedaen wesen – actum desen 3de april 1737
Toorconde als greffier Leliegeois

De wet - op de clachten van nieuws gedaen door de gebeuren ten subject als in desen geroert adheren aende appostille hier boven - ordeneert aen via Jan Baptist van Mechelen, het water synen cours te geven soo als hier vooren is gheordonneert ende dat binnen de vierentwtintigh ueren naer d'insinuatie deser op peine dat het sal gedaen worden door het officie –
Actum in camer dese **10de maerte 1770** toorconde als greffier P.L. Vandebroucke

1738 – De erbarmelijke toestand te Poperinge -

(Sap – bestuur 1738)
Op de 31ste maart 1738 antwoord men op een vraag van de Algemene Goevernante van de Nederlanden, Marie Elisabeth, over de economische toestand van de stad Poperinge. Ten minste hen werd gevraagd een lijst door te geven van de beroepen, de bedrijven en fabrieken die in de stad bestonden. Het antwoord was kort.
Wij hebben de eer om te verklaren dat er in onze stad geen enkel bedrijf of fabriek overgebleven is. Ten gevolge van de voorbije oorlogen zijn alle werklieden van de fabrieken vertrokken naar Engeland en naar Holland en andere plaatsen, met uitzondering van **10 tot 12 linnenwevers** die alle moeite hebben om te kunnen blijven bestaan en te leven van hun bedrijvigheid.
Het is wel waar dat er in onze stad een aantal beroepen beoefend worden – waarvan een lijst in bijlage – *die we niet vonden* – maar hieruit blijkt eerder de erbarmelijke toestand van onze stad. De enige en unieke handel die ons nog rest bestaat uit de **hophandel en houthandel,** waarvan het merendeel van onze inwoners dient te bestaan.

Gezien deze weinig stimulerende toestand te Poperinge probeert men oplossingen te bedenken. In de geheel streek probeert men dezelfde regelst te gaan opleggen en komt men tot een 'concordaat' in eerste instantie om het bedelen tegen te gaan. Om ook de uitwasemingen van deze armoede tegen te gaanzoekt men verschillende middelenen legt men verschillende verboden op. Eén van die positief gerichte middelen is natuurlijk de **zondagsschool.**
Hoewel dat deze reeds van vroeger bestond kreeg ze toch een nieuw elan op initiatief van de priester **Jacobus Gislenus Wenis**.
Deze gaf immers een lening van 40 ponden grooten vlaams aan Louis Pillaert, een smid, die de interest terug betaalde aan de zondagsschool van de 'arme knechten'.

7 juny 1738 - Rentebrief van Louis Pilaert

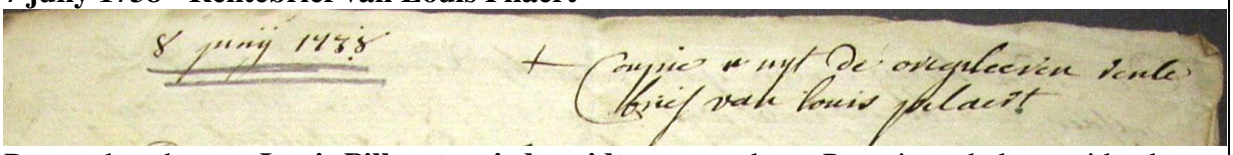
8 juny 1738 + Copie van de obligatie van Rentebrief van Louis pilaert

Den onderschreven **Louis Pillaert, peirdesmidt**, woonende tot Poperinge, bekent midts desen ontfangen te hebben van **J. G. Wenis**, pbre,
voortgaende **tot fondatie van een sondagschoole der arme kneghtjens** binnen de selve stede
de somme van veertig ponden grooten vlaems, de croonstucken tot ses ponden thien schellynghen agt deniers parsisis voor welcke somme hy belooft inrtrest te betaelen in advenante van den procetn twintig inganck nemende date onderschreven ende vervolgens t'eerste jaer verschynen sal aghsen juny seventhien hondert negen en dertigh ende alsoo contineuren tot den opsegh die den selven onderchreven sal mogen doen in twee stonden te weten de helft van het capitael ende verloopen seffens in syn cun op de evaluatie als vooren veroblifierende hem niet min de sevle somme ende verloopen te versekeren dan af te

verleenen goede ende suffissante hypotheque ten allen tyden daer toe wegens den voornoemde **Wenis** aensoght zynde
Actum binnen de stede van Poperinge desen aghtsen juny seventhien hondert aghtendertigh
Was getekent Louis Pillaert

1739 – De bedelaars en hun honden -

Alsoo het concordaet ende reglement tot onderhoudt van den armen is uytghevonden tot beletten het bedelen
ende bannen de ledigheyt om naer exempel van die van Oostvlaenderen
niet alleenlick de doghterkens maer oock de mannelycke jonckheyt van de elde van seven tot twalf à veerthien jaeren werckstelligh te maecken aen een spinnewiel ende leeren stoppen gaerne ende vlasch spinnen,
frequenterende 't sondaegh ende 's heylighdaeghs met hemlieden ouders den goddelicke dienst der hooghmisse in hunne respective prochie kercken
ende 's naermiddaeghs **de sondaghschole ende catechismus** aen christelicke kynderen betaemende,
ende dat men gheinformeert is tot groot misnoughen datter veele kynderen door de lafhertigheyt ende quaet exempel,
soo van hunne ouders als andere ondeughtsaeme persoonen
dit godtvrughtigh voorstel onteeren
door het ongheoorloft spelen ghedeurende den goddelickedienst der hooghmissen ende vesperen, ende het loopen langhs de straeten,
jae dat meer is datter verscheyde dierghelycke persoonen niet alleenelick
en sijn honden ende andere beesten queeckende met het uytghedeelde broodt,
maer oock frequenterende de buyten herberghen
aldaer drynckende, tuysserende ende spelende tot verergernisse van andere neerstighe ende spaerende werclieden,
waer door de armoede van dierghelyck lafhertighe ende ondeughtsaeme persoonen meer ende meer is aenwassende tot verdriet van het ghemeente
in den tydt dat de levens middelen van broodt wel tot de helft alsnu vermindert syn ende oock de armoede soude moeten verminderen,
soo ist dat myn heeren van het magistraet deser stede ende jurisdicitie
naer examen van den nombre der aermen,
soo groote als cleene, tot bannen de ledigheyt ende de andere saecken hier vooren,
hebben verboden ende gheinterdiceert, soo sij verbieden ende interdiceren by desen
aen de heeren directeurs van de dissche middelen ende andere die wekelickx laet broodt uytdeelen,
van in het toecomende broodt te gheven aen de gonne
die hun niet ontmaeckt en sullen hebben van hemlieden honden binnen den tydt van acht daeghen naer de publicatie deser,
soo oock aen die de welken sedelick ghesproken, sonder legitime redenen hebben naerghelaeten van te frequenteren den goddelicke dienst van de hooghe misse ende vesperen, mitsgaders hunnen onderjaerighe kynderen,
niet toeghestiert en hebben naer **de sondaghschole ende den catechismus**
ende buyten de gheboden heijlighdaeghen hun niet en sullen doen begheven tot het spinnen van stoppe, vlasch ofter wolle
ende wel naementlick aen die de welke sullen bevonden hebben gheweest drynckende of spelende in eenighe herberghen waer toe grooten toesight sal ghenomen worden ende de plightighe ghecorrigeert worden, soo het behoort.

Actum in't camer desen **24° februari 1739.**
Ondertekend J. Mazeman
Ter marge staet:
Den onderschreven ghe-eden clercq ter greffie der stede ende jurisdictie van Poperynghe certifieert ghepubliciert te hebben den inhoudt van 't gonne in texte ter bretesque ordinerende deser stede ende jurisdictie desen 24° februari 1739

1739 – Een voorlezer in de Arme knechten schole

Nog in het jaar **1739** *komt* **Pieter Joannes Catteeuw** *zich aangeven, om tegen kost en inwoon, 'voorlezer' en opvoeder te worden in* **d'arme schole der mannelicke joncheyd.**
Die 'schole' die gelegen was op het huidige Oudstrijdersplein, werd op de 20ste juli 1654 gesticht bij testament door de heer ***Jacques Schevele,*** *de heer van* ***Vergeloo****. Vergeloo is een heerlijkheid die in West-Vleteren ligt maar enkel bestaat uit bos.*
Daarmee is deze stichting één van de oudste sociale stichtingen van Poperinge, Het is bijna evidant dat de familie Mazeman en Ferdinand proventier, hier ook een rol gingen spelen.

7 november 1739
Copie vanden opdragt ende conventie van P. Catteeuw

Comparerende **Pieter Joannes Catteeuw fs. Joannes David**,
jonghman alsnu ter elde van vieren dertigh jaeren ofte daer ontrent,
welcken comparant verclaerde soo hy doet by desen dat hy ontrent een jaer geleden genegentheyt hebbende om te woonen in **de armeknegthens schoole** deser stede ende sigh te contenteren met den tafelcost van den meester ende kinderen aldaer –
ten dien eynde, heeft hy bygegaen heer ende meester **Jacobus Gislemis Wenis**, bestierder van de goederen der selve schoole, hem biddende van den comparant te gemoet te commen in synen geestelicke yver die hy hadde van aldaer stillekens te leven met dese cleyne mannelicke jonckheyt
ende met draght van stille kleederen,
synen tydt te bestieren in synen heere en godt te dienen als oock in t'lesen ende hooren lesen van Godvrugtighe boecken
ende alsoo syn leven te eyndigen in dese welgeregeleerde platse
voor welck onderhoudt in eete ende dranck, sieck ende gesondt,
cost ende cleederen syn leven langh gedeurende ende het genieten binnen dien tydt twee stuyvers te weke t'synder dispositie.
Hy wenschte te geven eens eene somme van hondert ene dertigh ponden grooten vlamsch spaensch courant geldt met last noghtaens van naer syne doodt begraven te moeten worden met den derden uytvaert ende tot laevenisse van zyne zyele gelesen te moeten worden twintigh missen van requiem waer jegens deselven arme schoole soude profytteren alle syne cleederen, lynen, lynwaeten en al het t'gonne voorder hem behorende soude te bevinden in de arme schoole.
Dan als den voornoemden heer Wenis hem comparant naederhandt heeft toegelaeten den tydt van beproevinghe sedert den twintigsten van juny 1739 tot den dagh van heden
ende hy voorsiende dat hy door het coopen van syne tafel met andere accessoiren de voornoemde syne pennyngen allengxkens souden mogen opgeeten ende verteert worden
ende ten langhe lesten soude mogen commen tot eene armoede, wenschtete om aldaer aen te prevenieren en de versekert te sijn van sijne noodige alimentatie te geraeken
tot eene conventie met de directeurs van de geseyde schoole

aen wie hy den vermelden offre van hondert en dertigh ponden grooten vlaemsch op de modificatien hier vooren gedregen andermal was reiterende
soo ist dat d'heeren en meester **Jean Philippe Benoit Petyt**, burghemeester van de weth ende **Jacques Frans de Langhe,** schepen ende directeurs van de voornoemde arme schoole ter adjunctie van **Mre. Jacques Mazeman**, **maeghschap vanden fondateur alhier,** medecomparerende in sluythinghe der versoghte conventie den voorschreven eersten comparants offre over de vermelde arme schoole hebben geaccepteert midts by hem doende de reële traditie van de voornoemde penningen in handen van den voorseyden heer in handen van den voorseyden heer bestierder Wenis de welcke alreede in volgreckinge van diene gebeurt is ter reserve van thien ponden grooten vlamsch, Spaensch coruant geldt,
die syn rustende in handen van Jan Hamecu landsman in de Peselhouck deser jurisdictie geaccepteert van t'selve restant van dito Hamecu te sullen gaen haelen ende ontfangen die des beneffens de andere sal moeten employeren volgens de intentie van de selve tweede comparanten de welcke midts desen syn consenterende ende aenneemende ten laste van de voornoemde arme schoole het onderhouden van den eersten comparant sieck ende gesondt, syn leven lang gedeurende op den voet ende maniere als hier vooren is geseyt te wesen dat hy sal genieten twee stuyvers te weke tsynder dispositie,
dat hy sal moeten content wesen met den dragt van stille cleederen midtsgaeders met de eete ende dranck van den meester ende arme kinders aldaer als voor desen den sieck synde dat hy sigh sal moeten gedragen inde voorsienige directie van den bestierder der selve schoole ende eyndelinge als hy uyt dese weereld sal commen te schyden dat hy sal begraven worden met den derden uytvaert
ende tot lavenisse van syne zyele gelesen worden twintigh missen van requiem waer jegens door de voornoemde arme schoole sal geproffyteert worden syne cleederen, lynwaeten met de voordere goederen hem competerende ten daghe van syn overlyden te bevinden in de selve arme schoole,
aldus gedaen tot Poperinghe ten contentemente van partien ende presentie van de onderschreven schepenen deser stede ende jurisdictie van Poperinghe desen **sevensten november seventhienhondert negen en dertigh.**
Toorconde J.B. Proventier – B.J. Reyphins

17 februari 1744 – Jacobus Wenis nogmaals in actie – Rentebrief ten laste van de stede van Poperinge -

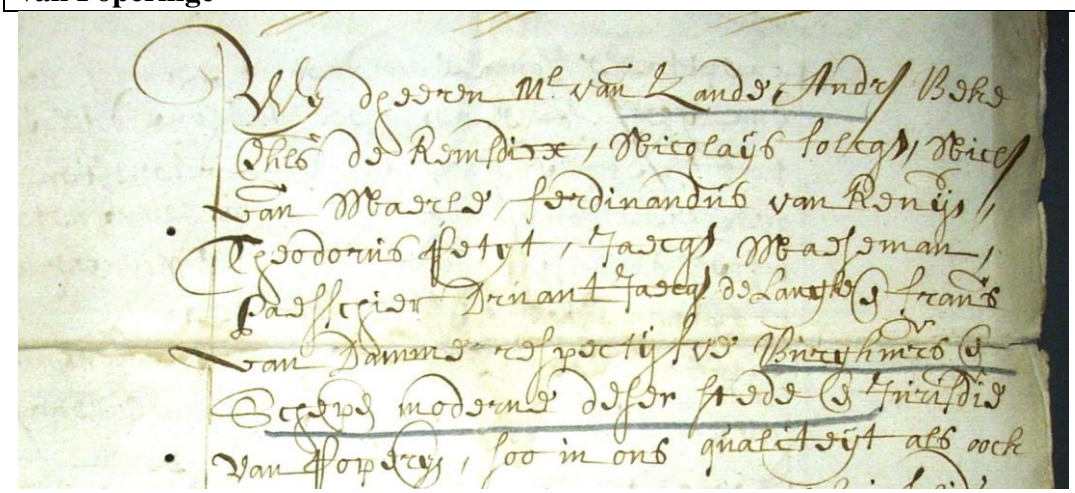

Wy, d'heeren meester van de Zande, Andries Beke, Charles de Rensdicx, Nicolays Folcque, Niclays vande Maerle, Ferdinandus van Renynghe, Theodorus Petyt, Jacques Maeseman,

Paesschier Druant, Jaecques delanghe ende Frans van Damme, respectyfve burghmeesters ende schepenen moderne deser stede ende jurisdictie van Poperynghe,
Soo in ons qualiteyt als oock in priveen naem, elck in solidum sonder divisie ofte excussie, kennen by desen ontfaen te hebben van **jo. Anne Clara Cheys, weduwe van sieur Jan van Renynghe,** de somme van hondert sevenvyftigh ponden achthien schellynghe en vyf grooen claems ten advenante van patagons te acht en veertich stuyvers 't stick – de schellyngen te ses stuyvers het stuck daer vooren de voorschreven heeren onder de clausule solidaire als vooren beloven te betaelen jaerelickx interest in advenante van de pennynck xvj beginnen het jste jaer croys hedent daete deser xvij april xvjc vier en tachtentich ende alsoo continueren sal totten oplegh vande capitaele pennynghe met te verloopen van diere naer raete van tyde, onder belofte vande voornschreven capitaele pennynghen te besetten souffisantelick up gronden van erfven solidairelick als vooren met welck capitaele somme voldaen is een wisselbrief van ghelicke somme aen dheer **Anthony d'Allays** tot Iper, ghesproten van intresten over vier hondert pystolen by hem ghetelt ofte door zyn ordre door siuer Wackerny, coopman tot Ryssel aen de heer capitain de quardes van syne konynkclicke hooghheyt den hertoogh van Orleans toegestemt door de voornoemde heeren burghmeesers ende schepenen voorsaeten in wette, ten jaere **xvjc seventseventich** in redemptie van leverynghe van fouraigie aldaer ende alsdan ghepretendeert op seyne van daer toe gepraemt te wesen by middel van executie militaire
Actum desen xvij april 1684
Toorconde Beke, Vander Zande etc.

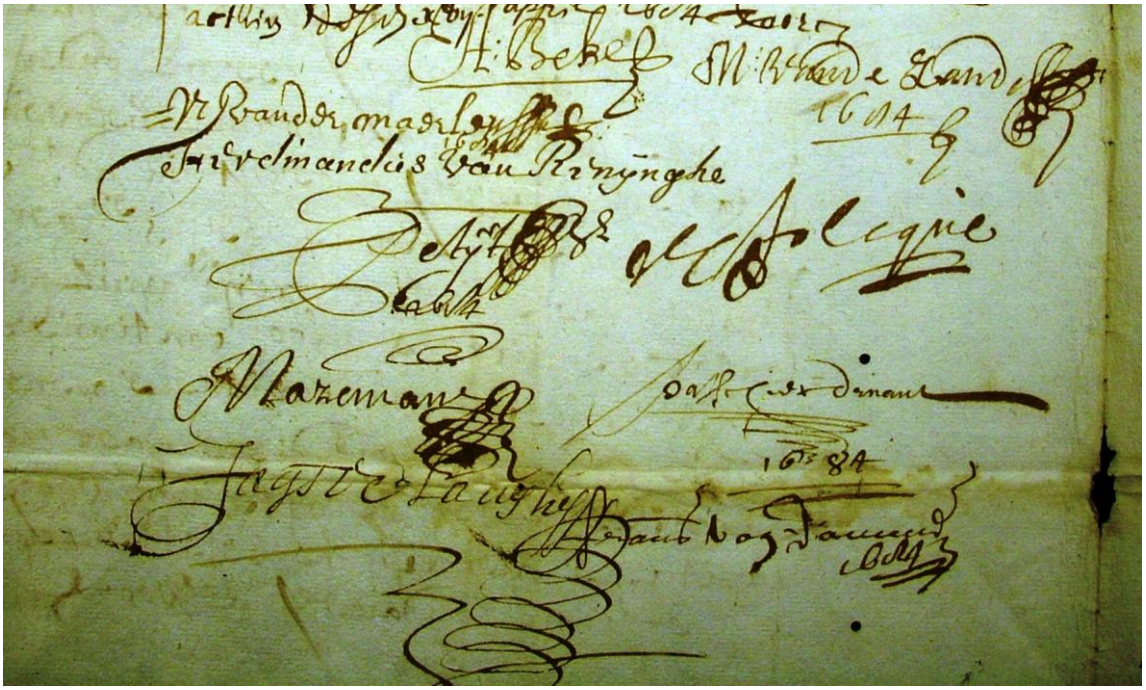

Ende onderschreven **Frans Ignatius Emanuel Isenbrant**, als in huywelick hebbende joffrouw **Anne Trese van Renynghe** ende uyt hoofde vande voorschreven rente, kent by desen de selve te vercoopen, cederen ende vertransporteren aen ende in profytte van heer ende meester **Jacobus Gislenus Wenis**, synde dese cessie, transport ende coop beschieet voor de somme van een hondert, een en tsestigh ponden seventhien schellynghen grooten vlams, courant, over het capitael synde de voorder augmentatie van wisselgelt op courant aen den cessionaris ghelaeten ende gheschonken voor ende in profytte vande armen ende van de somme van achtendertigh ponden drye schellynghen grooten vlams op vier jaeren thien

maenden verloop der selve rente ghenomen tot hedent, soo veel desen veraghtert is in advenante noghtans van de pennynck twyntigh volghens de reductie eertyts danof gheschiet – Beennende den cedent de voorseide twee somen vanden cessionaris hedent te hebben ontfanghen – samen tweehondert ponden grooten vlams, dienende dese voor absolutte quittantie ende maekt den cessionaris van dese voorenstaende retne ende onbetaelde verloopen maghtigh vermogende om danof te jouisseren als van syn ander goet verleenende cessie van actie soo het al hoort
Aldus desen transport, coop ende cessie van actie ghedaen ende verleent binnen Poperinghe
Desen xvij februari 1744 – Ter presentie….

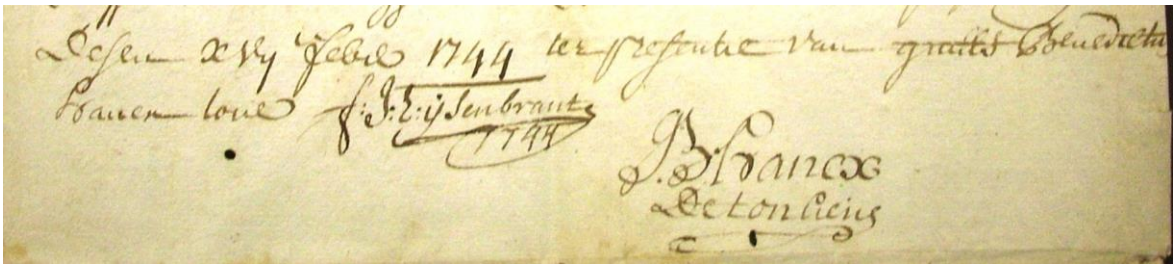

Compareerde voor my **Pieter Frans de Baenst**, openbaer nottaris der residentie van Poperynghe, ter presentie vande naerbenaemde ghetuyghen in persoone, heer ende meester **Jacobus Guislenus Wenis**, pbr, uyt crachte van transport, proprietaris der voorenstaende rente, welcken heer comparant kent by desen deughdelick ontfanghen te hebben **van jo. Marie Guislene Messer** ende consoorten de somme van een hondert een en t'sestig ponden seventhien schellynghen grooten vlaems courant over het capitael der voorschreven rente, synde de voordere augmentatie van wisselghelt op courant, beneffens alle de verachterde verloopen tot dacte deser gheschoncken aende voorseyde joffrauwe Messer ende consoorten ten proffyte vande aermen, gevende den heer comparant by desen aen hun cessie van actie, midtsgaeders tranport als vooren, omme van het vermelde capitael end alle de verloopen te joussieren ende disponeeren gelyck van hunne andere goederen,
Aldus gepasseert binnen t' voorseyde Poperinghe

Desen derthienden novembre xvijc ses en vyftigh - 13 november 1756

Ter presentie van d'heer Pieter Rouseré, ende van Jan Bpatist Dieusaert, getuygen hiere toe ghebeden
Toorconde Wenis – Dieusaert – Rouseré – De Baenst

We zien dat de oorspronkelijk lening oud is en nog een gevolg van de oorlogen in de jaren 1677 en komt uit de familie Van Renynghe. Deze lening werd door Jacobus Wenis – in het kader van de zondagsschool - opgekocht van Frans Ignatius Emanuel Isenbrant de man van Anne Therese van Renynghe. Het is dan weer Wenis die deze lening doorgeeft aan Juffrouw Messer in 1756.
Maar we gaan even terug – of beter we blijven even op dezelfde dag in 1744 - toen aldaer een stuk grond verkocht werd.

17 februari 1744 - **De verkoop van het huis Maes** - Halmen– SAP 382

Actum desen 17de february 1744 ter presentie vande onderschreven schepenen der stede ende jurisdictie van Poperinghe ondertekend Pieter F. De baenst, B.J.F. –Reyphins, G.S. Hancx de Tonlieu, J.D.J. vande Goesteene ende Jacobus Lebbe.

Comparerende in persoone **joffrouw Elisbeth Maes** filia dheer ende meester Jan Baptist gewonnen by joffrouw Marie Anne van Heule, geestelicke dochter t'haer selfs by competente ouderdom, welcke comparant bekent ende declareert by desen te geven met warmer hant donatione inte rvivos aen ende in proffyte vande **heer ende meester Jacobus Guislenus Wenis,** priester, de naerschreven goederen,

eerst de drye deelen van viere van een huys met de erfve, groot 225 roeden daer onder ende daer achter – ront in steenen ende plackmeuren – met eenen dweersmeur in het midden ende aubette aldaer, gesaen ende geleghen ten suytoostsyde vande Werfstraete binnen dese stede met ghelicke advenant vande scheure, stallynghen, hoppekeete, cleen huyseken onbewoont, contigue aen de selve hoppekeete, mitsgaders van alle de voordere edifitien, groene ende drooghe cathelen daer op staende,

die met alles t'gonne hout, steen, naeghel, moortel ende caevelvast is, soo ende op de maniere als t'selve gestaen ende gelegen is, mitsgaders gebruyckt is geweest door wylent **jo. Marie Anne Maes,** overleden weduwe van dheer Jan Rytman, den 25ste oust 1743 ende gelyck tselve alsnu door de joffrouw comparante gebruyck wort, synde nochtans gereserveert drye schilderyen staende in ende aende boeseryen inde eetplaetse, ende sallette, abbouterende t'selve huys ende erfve in het geheele van suytoosten t'lant van d'heer Christiaen Ignatius Huyghe – causa uworis – van Pieter De Baene ende 't gonne vande weduwe jan cayseele van zuytwe'sten een straetjen loopende vande Casselstraete naer de geseyde Werfstraete ende van noort oosten t'naervolgende huys, gebruyckt by Jan Bruneel, d'erfve van Jan Baptist van Mechelen ende hete voorgaende lant van d'heer Huyghe.
Item geeft als vooren geseyde drye deelen van viere van een huys ende erfve cortigue aen het voorgaende presentelick gebruyckt by Jan Bruneel – wanof de pachten tot halfmaerte toecommende blyven ten proffyte vande donatrice met geseyde advenant vande onderlatten daer achter,
voorts geseyd drye deelen van viere van het huys noort daer aen synde onbewoont, dienende ende gedeint hebben voor peerdstal ende remisen – dit met d'erfve daer onderen achter medegaende – abbouterende de twee leste huysen ende erfven in het gheele van suytoosten d'erfve van de voornoemde Van Mechelen, zuytwesten teerste huys hiervooren, noortwesten de Werfstraete ende van noortoosten thuys ende erfve van d'heer Nicolays van Renynghe bewoont by via Pieter Goudenaere, dit alles met syne vryheden ende onvryehden soo als de selve goederen gestaen, gelegen ende gebruyck syn, van alle welcke voorschreven goederen de helft aende joffrouwe donatrice is toegecommen by den doodt vande voorseide haeren vaeder ende van der vierde by successie ten sterfhuyse vande voornomede Joffrouw Anne maes, haere suster, geschiedende dese gifte met warme hant opde naervolgende conditien, te weten dat de joffrouw donatrice in haet eerste gegeven huys ofte in een deel van diere thaerder geliefte sal moghen blyven woonen, haer leven lanck gedeurende - met eene maerte in dient haer belieft, graris ende sodner vergelt, voorts den heer donatis sal verolbigieert syn van jaerleycks te beaelen aende donatrice haer leven gedeurende eene lyfrente van acht ponden groote vlaems die cours ende inganck sullen nemen opden dagh van hedent ende naer het overlyden van de joffrouw donatrice, in cas dat damen Josephine ende Agnes Maes, haere twee susters religeusen reseptivelick in d'abdijen van Rousbrugghe tot Ipre ende tnieuw clooster tot Berghen , beede in het leven syn, soo sal den heer donatis aen elck van hun beede, hun leven gedeurende, moeten betaelen elck vier ponden grooten s'jaers lyfrente, die inganck sullen nemen met den dagh van haer overlyden ende in cas d'een ofte d'ander vande voornoemde religieusen daer naer quaeme te overlyden, ofte ter doodt vande donatrice alreede overleden waere; so sal de langhst levende moeten genieten ses ponden grooten vlams lyfrente, ende alsoo de gegeven goederen alreede bealst syn met eene lyfrente van vier ponden groote vlaems by jaere gecreert in proffyte vande voornoemde dame Agnes Maes, vallende

telcken 11de 9bre – volgens de affectatie danof gedaen den 4de 8bre 1729 de selve lyfrente sal blyven volgen den gront, dit met de rate ende verloop t'sydert valdagh 1743
ende den heer donatis sal verobligieert syn de sevle jaerlicks te betaelen sonder regres, synde de gegeven goederen ten voorderen suyver ende onbelast van alle losselick voorder renten ende in cas de selve beswaert waeren met eenighe saisyen, de donatrice verobligieert haer de selve te doen ontlasten onder verbant als naer rechte, al het wlecke den voornoemde heer Wenis hier present, heeft geaccepteert ende de joffrouw donatrice hooghelyckx bedankt, hebbende den selven heere ten volcommen effect ende executie van lles t'gonne hier vooren verbonden syn persoons ende goet, present ende toecommende met t'gonne van syne hoirs ende naercommers in solicum, boven dat de gegeven goederen altydt sullen verbonden ende geaffecteert blyven met alle de voorschreven lyfrenten, hebbende de joffrouw donatrice aen de heer donatis overgelevert de sleuteren vande voorseide huysen ende eensweeghs gedaen den eedt te weten sy inde forme ende maniere ordinaire ende den heer donataris in verbo sacendetis manu pector apposita dat dese donatie is deughdelick, loyael ende in niemants prejuditie geschiet, nochte om de selve goederen te brenghen in dooder hant, directelick nochte indirectelick
ten waere met expres cosnent ende speciael octroy vande souverein mits welcken soo is de joffrouwe donatrice van alle de voornoemde gegeven goederen wettelick ontuyt, otnfoet ende onterft ende den heer conataris daer in wettelick gegoet ende geerft met de solemniteyten in gelycke geuseert ende gerequireert met de lasten als hiervooren.

Nadat de eerste ¾ van het huis gekocht waren, kon Wenis op de 3de juni 1746 ook de rest aankopen.

3 juni 1746 - De koop van het laatste deel van het huis Maes -

Actum ter extraordinaire vergaderynghe desen 3de juny 1746 -
Ter presentie van de onderschreven burghmeesters ende schepenen
Toorconde ondertekent J. Mazema – P.F. De Baenst – A. Danty – J. Delanghe ende J./D.J. vande Goesteene

Compareerde in persoone **Guillaume Benedictus Hancx**, maghtigh by speciaele procuratie over joffrouw **Elisabeth Maes** filia d'heer Jan Baptist, gepasseert voor myne heeren burghmeesters ende schepenen deser stede in daten 17de xbre 1745 – ondertekent als greffier De Swarte ende geseglt ten passeeren deser gesien, gelesen ende gerestitueert, welcken comparant over ende uytten naeme van de voorsedie joffrouw Maes kent wel ende deugdelick vercoght te hebben aen ende in proffytte van **de heer ende meester Jacobus Guislenus Wenis,** presbiter, het gerecht vierde part van een huys ende erfve – groot drye vierendeelen ofte daer ontrent – rontom in steenen ende plackmeuren gestaen
ende geleghen **ten suytoostsyde** vande Werfstraete binnen dese stede met gelyck advenant van de scheure – stallynghen, hoppekeete, cleen huyseken, contigue aende selve hoppekeete, mitgaeders vande voordere edifitien, groene ende drooghe cathelen daer op staende ende medegaende, met alles t'gonne hout, moortel, naeghel ende cavelvast is –
soo ende op de maniere als het selve gestaen, geleghen ende presentelyk by de voornoemde joffrouw Maes gebruyckt wordt,
ten reserve nochtans van drye schildeyen staende in de boiserye vande eetplaetse ende salette, abbouterende tselve van d'heer **Christiaen Ignatius Huyghe** , **Pieter de Baene ende tlant van de weduwe Jan van Cayseele,**
van zuydwesten een straetjen loopende vande Casselstraete naer de geseyde Werfstraete

ende van noortoosten tvolgende huys gebruyck by Jaspar Creus, d'erfve van Jan Baptist van mechelen ende t'lant vande voornoemde Huyghe,
Item kent vercoght te hebben aende voornoemde **heer Wenis**, present, alles accepteerende ende bekennende gecoght te hebben gelyck vierde part van een huys ende erfve –
noort oost aen het voorgaende mitsgaders van een ander huyseken dienende ende gedient hebbende voor peerdstal ende remyse, daer aen met gelyck advenant van de onderlatten ende voorder edifitien daer acher met de erfve daer onder ende achter medegaende – abboutterende de twee leste huysen ende erfven t'samen van **suytoosten** d'erfve van Jan Baptist van Mechelen – de meuren incluys,
zuyt west t'eerste principael huys hier voren
ende **noort west de Werfstraete**, ende van nooroosten thuys ende erfve van d'heer Niclays van Eenynghe –
Dit alles met hunne vryheden, soo active als passive ende soo als de selve goederen gestaen ende geleghen syn aen s'comparants mandaete toegecommen by der doodt van joffrouw Marie Anne Maes, haere suster,
van welcke goederen de drye ander vierde parten competeren aen den cooper by erfvenisse vande 17de febraury 1744, dies de besproken woonste by de selve erfvenisse blyft subsisterren sonder hier door gealterert te worden – synde desen coope geschiet omme voor godtspennynck seven stuyvers ende van coop principaele de somme van een duyst guldens spaens courant gelt, die den vercooper bekent vande coope te hebben ontfanghen –
Dienende dese voor vol, wettelick ende absolute acquit sodner van ander te moeten doceren, bry suyver goet voor vry suyver gelt,
Ten syn met een lyfrente die volght den geheelen gront ende huysen breeder by de voorseide acte erfvenisse van de 17de febrauryi 1744 gespecifieert ende waer waen om corthede gereferert wort ten dien regarde ende andere restrictie daer by vermelt even eens de selve alhier geinserreert waeren, hebbende den comparant vercooper in de ziele van sijne mandante gereitereert den eedt die sy ten passeeren vande voorseide procuratie heeft ontloken ende den heer cooper heeft geaffirmeert bye ede in verbo sacerdotis manu pectori apposita dat dese vercoopynghe is geschiet loyael ende in niemants prejuditie, nochte omme de hiervooren vercoghte vierde parte te brenghen in dooden hant – directelick ofte indirectelick – ten waere met espres consent ende octroy van de majesteyt,
Depost is alhier medevercoght eenighe duyst brycketten liggende voor den selve huyse ende mits welcken so ois den comparant over syne joffrouw mandante ontuyt, otgoet ende onterft ende den heer cooper daer in gegoet ende geerft.

Nummer 210B **Doos Gazette** **december 2019**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Altijd spelen zou vervelen
Maar die blijken geeft van vlijt
Mag ook spelen op zijn tijd
En dan is hij dubbel blijd
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 620 lezers

Beste abonnee

't Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

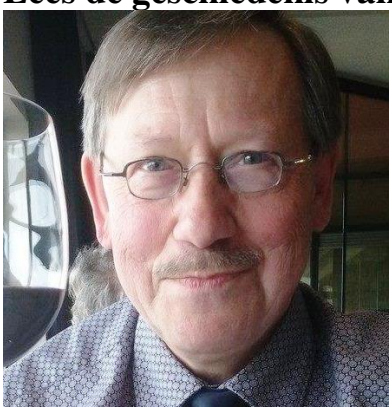

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van 't Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot* **1510.**

https://tneerhofvzw.be/

In de rubriek DiMPop vind je de volgende nieuwe stukken:

Jaar 1515

De Penitenten komen zeker op de Iperdamcouter wonen. Vlaanderen herverdeelt de belastingen en Poperinghe moet daar toch wel een grote hap van betalen, en het Luthernisme begint zijn kop op te steken.

Jaar 1515

De keuren van de zaale van Ieper zijn ook belangrijk om de keuren van Poperinghe te kunnen begrijpen en geven ook een heel goed beeld van de gebruiken op het platteland.

En in de rubriek DiMHop kwamen de twee volgende stukken bij:

Jaar 1410

De Costumen voor de Ieperse browers en het Iepers bier

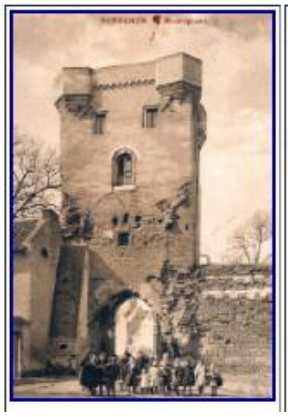

Jaar 1418

Terug naar Limburg – en het Tongers bier

Naar aanleiding van mijn stuk over de 'Biermanswal' – zie vorig nummer – kreeg ik nog de volgende reactie van **Pol Herman** *– de tipgever.*

Goede avond,

Ik ben geïnteresseerd in geschiedenis, maar wat u allemaal uit het verleden te voorschijn kunt toveren is indrukwekkend. Het moet een levenswerk zijn. Ik ben jaloers.
Naar aanleiding van mijn vondsten van Romeinse overblijfselen in Galmaarden, ben ik enkele weken geleden uitgenodigd geweest in het archeologisch depot in de kelders van het Romeins museum te Velzeke. Het is mij duidelijk geworden dat men niet zit te wachten op nog meer potscherven. De hoeveelheid nog te onderzoeken archeologische vondsten is onvoorstelbaar. Slechts een heel klein deel kan aan het publiek worden getoond. En de overheid stelt maar heel schaarse middelen ter beschikking om het bodemarchief te onderzoeken, laat staan te redden. Het behoud van ons verleden berust op de inzet van enthousiastelingen.
Ik werd er wat moedeloos van. De boer hij ploegt voort met altijd diepere ploegen. En we blijven overal bouwen en industrieterreinen leggen.
Beste groeten.
Pol Herman - (schoonbroer van Renaat)

Beste Pol
Bedankt voor het compliment!
En ‘t is waar – ons verleden wordt – letterlijk en figuurlijk – met de voeten getreden.
Maar wie uit het verleden niet leert – zit verkeerd -
en wie zijn verleden niet wil kennen – geraakt getraumatiseerd
groetenis
en nog bedankt voor de tip !
Guido

Oproep!

Van **Marc Adriaen** kreeg ik de volgende interssante mail:

Dag Guido
In jouw Gazette zag ik het wapenschild van de familie Proventier te Poperinge.
Merkwaardig is dat het verwantschap heeft, maar niet volledig gelijk, met een wapenschild dat op een schouw in kalk aangebracht was in een woning in de Casselstraat 67 te Poperinge, rechts naast de vroegere slagerij Liefooghe.
We hebben dit gerecupereerd. Ik was ervan overtuigd dat er een geestelijke gewoond had, en ik dacht toen reeds aan Proventier.
Aan jou om dit verder uit te zoeken..
Met dank en groet
Mark Adriaen

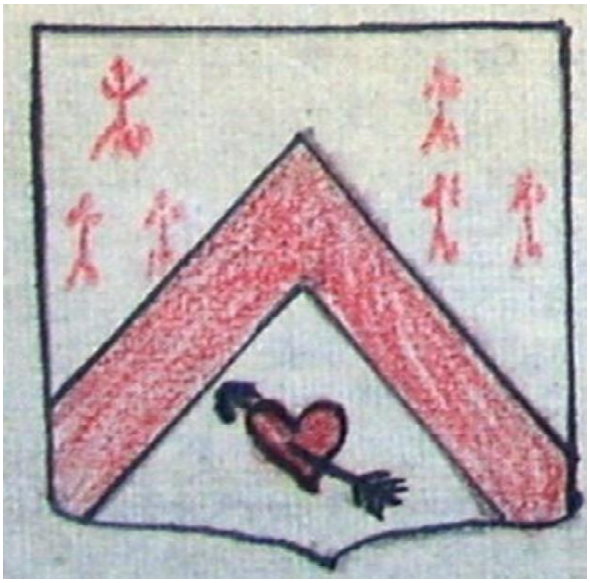

Vandaar mijn vraag:
Is er iemand die mij kan uitleggen wat een Dergelijke balk heraldisch betekent – en wat die soort rare kinderlijke mannekes kunnen betekenen ?

De grotten van Lourdes – De grot van Westvleteren

Robrecht Degersem *is er in geslaagd om de relieken van Bernadette naar Poperinge te halen en dit voor het tridium in maart van O.L.Vrouw van Sint Jan. Ze zullen aldaar te zien zijn 12 – 13 en 14 maart 2019*

Naar aanleiding van deze gebeurtenis werden een aantal grotten in onze omgeving door ons bezocht en werden er vier filmpjes gedraaid met de medewerking van Nathalie en Franky.
Zeer het bekijken waard, al zeg ik het zelf.
Het eerste filmpje is nu te vinden op de facebookpagina van Guido Vandermarliere.
Dus allen daarheen om dit te delen!
Naar aanleiding van Kerstdag publiceren we op dezelfde facebookpagina eveneens het gedicht 'kerstdag' van Djoos Uytendoale – of Joris Declercq – door hemzelf voorgedragen – met dank aan Stef Ryon!

Kerstoavond, vuf minuten vor Middernacht.

’t Wos Kerstoavond, ’t woaide en ’t buste en ’t wos koed,
Henri en Silvie, ze woaren bykans tachentig joar oud,
de Leuvensche stove brandde vul vier,
’t Wos werme, mo te wos doar gin plezier.

Aak in nulder ’n zetel, peisden ze up overtyd,
ze sproaken nie, mo z’hadden olle twee spyt.
Jef nulder’n zeune, z’hadden in joaren nie mee e zien,
ze peisden d’rup, olle twer,
Henri mi de katte up zyn knien.

De klokken hoorden ze luiden van verre,
Ze kékén na ’t stalleke, mi derboven e sterre.
Mor ol met ekee, vuf minuten vor middernacht,
gebeurde er e woender danze nie e hadden verwacht.

De deure gink open, ze verschoiten zyder ferme,
nulder’n zuene kwam binnen, mi zyn wuf, e kindje up ’n erme.
“wal e kommen”, zei Henri,” “Wal e kommen olle drie, en Marja gaf ’t kindje an Silvie.
Ze bekeek het en hoalde neur neusdoek uit neur beuze, en snoite ekee ferme neur neuze.
Drienkt e teugshe kaffie mi e luksche derbie,
m’ hen nu nuzzen joeng were, ze zyn zalfs mi drie.

Gerard Declercq,
Westouter.

Met mijn dank aan Willy Decaesteker

Oproep

Zoals onze lezers weten, doen we geregeld pogingen om ons prachtig dialect – het zuid-westvlaams – aan bod te laten komen in ‘Doos Gazette’ en op de facebookpagina van mezelf: Guido Vandermarliere.
Vandaar dat we een oproep willen doen om dialect-poezie en volksgedichten door te sturen naar de ‘redactie’ : guido.vandermarliere@telenet.be

De moeilijke beginjaren van de CWGC – Bertin Deneire

Eind januari 2018 kreeg ik de kans om een seminarie bij te wonen rond het thema 'De beginjaren van de Commonwealth War Graves Commission in West-Europa', meer bepaald over de situatie in de sleutelregio's Noord-Frankrijk (Arras) en West-Vlaanderen (Ieper). Zonder in herhaling te willen vallen over de gecompliceerde eigendomskwestie, wou ik met volgend artikel een aantal interessante zaken op een rijtje zetten. Op deze manier kan de lezer een beter beeld krijgen van het ontstaan en de moeilijke beginjaren van de Britse militaire begraafplaatsen in onze streek.

Het prille begin

Een eerste vermeldenswaard feit is dat het weinig gescheeld heeft of er waren helemaal geen Britse militaire begraafplaatsen in West-Europa. Toen de Imperial War Graves Commission in mei 1917 werd opgericht, wist men nog niet welke vorm men de dodenverering zou geven. Maar in november 1918, bij de publicatie van de basisvisie voor de slachtofferherdenking, kwam er een storm van protest vanuit alle lagen van de bevolking. De families van de gesneuvelden reageerden fel tegen het zogenaamde 'Kenyon Report', dat een aantal strikte bepalingen bekendmaakte.
Zo zou er geen enkele repatriëring toegestaan worden (de logistieke problemen waren onoverzichtelijk), de grafzerken moesten uniform zijn (omwille van het gelijkheidsbeginsel) en er zouden geen kruisen toegelaten worden (om geen onderscheid in godsdienstovertuiging te maken). Frederic Kenyon, de samensteller van het document, hoopte bovendien dat de aanwezigheid van de grote begraafplaatsen en monumenten in 'the old battlefields' een permanent statement van het Imperium zou worden. De Commissie wou overigens uitsluitend met ex-militairen werken. Op die manier wilde ze de band behouden tussen haar werknemers (veelal oud-strijders dus) en hun gesneuvelde strijdmakkers. Zodoende hoopte ze 'ambassadeurs' te creëren voor de familieleden en bezoekers.
Toen de bevolking verontwaardigd reageerde, is de Commissie een charmeoffensief gestart om aan te tonen dat haar voorstel de beste optie was. Haar spreekbuis werd Rudyard Kipling, 's lands grootste levende held en Nobelprijswinnaar voor Literatuur, die bovendien zelf zijn zoon in de oorlog verloren had.
Ondertussen waren enkele van Engelands meest gerenommeerde architecten aangesteld. Daarmee hoopte de Commissie de families te tonen hoe ernstig ze haar taak opnam. Dat waren onder meer Herbert Baker, Reginald Blomfield, Charles Holden en Edwin Lutyens, die zowel de begraafplaatsen als de monumenten voor hun rekening zouden nemen. Die zouden in hun grootsheid een waardig en bestendig eerbetoon moeten worden voor de gesneuvelden van the Great War.

Kipling, van zijn kant, publiceerde 'Graves of the Fallen', een rijkelijk geïllustreerd boekje als bewijs van de nobele intenties van de Commissie. De brochure toonde prachtige sites met

indrukwekkende, hagelwitte monumenten die temidden een zee van groen fel contrasteerden met ‘de verwoeste gewesten’ van de Salient.
De Commonwealth-begraafplaatsen leken meer op Engelse landschapstuinen dan op mistroostige dodenakkers. Doorlevende bomen en onberispelijke gazons straalden een sfeer uit van eeuwige rust: het leven na de dood in de ultieme ‘Garden of Eden’. De ideeën voor de beplanting kwamen van botanist Sir Arthur Hill, de onderdirecteur van de Royal Botanical Gardens (Kew) maar later zou de befaamde tuinarchitecte Gertrude Jekyll nauw samenwerken met Kipling en ook haar stempel drukken op deze ‘tuinen van eeuwige rust’.
Kiplings aanpak leek te werken maar toch heeft het tot 4 mei 1920 geduurd (toen de Commissie al een jaar effectief bezig was met het uitvoeren van haar plannen) voordat alle oppositie van de baan was en het voorstel -dankzij de diplomatie van toenmalig volksvertegenwoordiger Winston Churchill- door het Parlement geraakte.
Het bezoek van Koning George V in 1922 opende de weg naar de eerste pelgrimstochten van de getroffen familieleden. Vele begraafplaatsen waren toen nog niet afgewerkt maar de bezoekers zagen hoe goed de Commissie haar werk deed, en iedereen leek eindelijk overtuigd van de ingeslagen weg. Door het vele handwerk (het graveren van één zerk nam gemiddeld een week in beslag) zou het uiteindelijk tot 1927 duren vóór alle begraafplaatsen afgewerkt waren.

Vaste voet aan de grond

Maar hoe zat dat met die gronden? In het begin van de oorlog werden slachtoffers uiteraard -net zoals de burgerlijke doden- op het Stedelijke Kerkhof begraven. De eersten die in Poperinge stierven, dateren van 21 oktober 1914. Maar eens de oorlog in alle hevigheid losbrak, begon men te beseffen dat al deze militaire slachtoffers onmogelijk in gemeentelijke en stedelijke kerkhoven konden ondergebracht worden. De vraag rees dan ook wat er met die militaire dodenakkers zou gebeuren eens de oorlog voorbij was.
Na de Derde Slag bij Ieper in 1917 (zowat het ergste jaar wat het aantal slachtoffers in deze streek betreft) werd het duidelijk dat de vele plaatsen waar Britse soldaten werden begraven ooit een definitieve herdenkingsbestemming zouden krijgen. Het heeft echter nog een half jaar na de Wapenstilstand geduurd tot in het kader van de Vrede van Versailles een bilateraal akkoord werd afgesloten: het zogenaamde ‘Commonwealth Belgische Oorlogsgravenakkoord’
van 13 juni 1919.
Dit was op zijn beurt het gevolg van een eerder afgesproken basisakkoord dat reeds op 9 augustus 1917 in Le Havre (waar de Belgische regering naartoe was gevlucht) gesloten werd tussen de Britse, Belgische en Franse regeringen. Dit gebeurde -wellicht niet toevallig- kort na de oprichting van de (toenmalige) ‘Imperial War Graves Commission’ (21 mei 1917), die in 1960 de ‘Commonwealth War Graves Commission’ zou worden. Bovendien was er eigendomsoverdracht nodig want de gronden zouden voor eeuwig aan het Britse volk geschonken worden: ‘leased for perpetuity’, zoals men dat toen noemde.
3
Wat Lyssenthoek betreft, weten we dat de onteigening in 1920 plaatsvond (de akte werd echter pas in 1926 verleden) en dat Poperinges grootste begraafplaats in 1924 volledig afgewerkt was. Ook hier had men dus niet zitten wachten op een consensus, want al in 1919 was men gestart met de voorbereidende werken. Zelfs Duitse krijgsgevangenen werden nog ingezet o.a. om de terrassen aan te leggen.

De eerste begraafplaatsen

Ondertussen had de Commissie al in 1919 beslist om in Frankrijk drie 'testbegraafplaatsen' te bouwen. Dat waren: Le Tréport, Forceville en Louvencourt. Daarvan leek Forceville het meest geslaagd. Op basis van de ervaringen die men daar had opgedaan, werd in 1920 overgegaan tot de aanbesteding van 27 prioritaire begraafplaatsen.
Niet minder dan zeven daarvan lagen in Poperinge, wat bewijst hoe belangrijk onze regio was in de planning. Lyssenthoek was daar uiteraard één van. Tyne Cot zou pas twee jaar later afgewerkt worden. Deze was namelijk een zogenaamde 'concentratiebegraafplaats', m.a.w. de site werd samengesteld uit slachtoffers afkomstig van kleinere begraafplaatsen in de omgeving. Op die manier zou 't Ennekot' -zoals het in de volksmond genoemd werd- de grootste dodenakker van het Westelijk Front worden met net geen 12000 graven.

'Lyssenthoek Cemetery' in 1919. De grootste militaire begraafplaats van Poperinge was verbonden aan een enorm veldhospitalencomplex.
De begraafplaats nabij café De Boonaert langs de Boescheepseweg werd ook 'Remy Siding' genoemd, naar de nabijgelegen hoeve die vlakbij de toenmalige spoorweg (later de Frans-Vlaanderenweg) lag.
Quaghebeur was reeds kort na het uitbreken van de oorlog overleden, en de hoeve werd verder uitgebaat door zijn weduwe. 'Lyssenthoek' telt meer dan 10000 graven, het merendeel in Hopton Wood.
Dit grijsachtig kalksteen -waaruit o.a. de graftombe van Oscar Wilde in het Parijse Père-lachaise is gehouwen werd minder gebruikt voor grafzerken dan het traditionele witte Portland-steen waaruit ook de meeste oorlogsmonumenten (zoals het Offerkruis en de Herdenkingssteen) zijn gemaakt.

Deze foto van Lyssenthoek uit 1919 toont het eerste ingangspoortje waar later Blomfields grote boog zou komen,zonder twijfel een vingeroefening voor zijn meesterwerk in 1927: de Menenpoort.
In de achtergrond zijn de hutten van de hospitalen nog zichtbaar. Die zouden er nog tot eind van de jaren '20 overeind blijven voor enkele werknemers van de Commissie, nadat het hospitaal in september '21 naar Frankrijk was verhuisd. Links achteraan is de Hoeve Quaghebeur duidelijk zichtbaar.

De twee tuinmannen hier aan het werk in 1919 zijn een haagje aan het planten. Het gaat hoogstwaarschijnlijk om Walter Sutherland (vader van George) en Fred Cross. Rechtsachter is het toenmalige Café De Boonaert (het huis van de Sutherlands) duidelijk zichtbaar. Van een Cross of Sacrifice is nog geen sprake.
5

De pioniers

Het is belangrijk om de situatie van de eerste arbeiders even onder de loep te nemen. In tegenstelling tot wat men zou denken, waren zeker niet alle werknemers Britse ex-soldaten die met een plaatselijk meisje trouwden en hier hun nieuwe thuis zouden vinden. Er waren in deze eerste fase wel degelijk ook Britse Commissie-werknemers die -indien reeds gehuwdhun vrouw naar Frankrijk of België lieten overkomen; ook soms hun (doorgaans heel jonge) kinderen.
De beslissing om er te gaan werken hield een ernstig risico in want op dat moment was het lang nog niet zeker of de bouwprojecten van de Commissie wel effectief zouden uitgevoerd worden. Uiteindelijk werd de motie pas op 4 mei 1920 in het Parlement aanvaard.
Ook de leef- en werkomstandigheden van deze pionierfamilies waren allesbehalve. Om te beginnen was de huisvesting een prangend probleem. Door de oorlogsschade waren er haast geen huizen beschikbaar voor de plaatselijke bevolking - laat staan voor de expat-families.
In België waren na de Eerste Wereldoorlog 78000 woningen vernield of onbewoonbaar. Daarnaast waren 22000 andere woningen beschadigd. Er was toen nog geen sprake van de noodwoningen van het Koning Albertfonds want deze 'tenten' zouden er pas vanaf 1920 komen (net buiten Ieper woonde een gezin zelfs een tijdje in een gestrande tank!)
In Frankrijk was de toestand op bepaalde plaatsen zo precair dat de Commissie met rijdende kampementen werkte. Dat waren een soort mobiele werkcaravans waar de werknemers quasi als zigeuners in leefden en van de ene naar de andere bouwsite mee verhuisden.
De eerste 'residentiële' werknemers woonden vaak nog in houten barakken, sommigen zelfs in Nissen-hutten (met de bekende metalen golfplaten). Eén onder hen klaagt over de extreme koude in zo'n barak. Men moet blijkbaar het bestek eerst in lauw water dopen opdat het niet aan de handen zou blijven kleven. Maar deze mannen hadden natuurlijk veel erger meegemaakt!
In Poperinge was de situatie al niet veel beter. Fred Cross, de hoofdtuinman van Dozinghem, woonde in een houten barak aan de Werf. De damp stond er op de muren. George Sutherland (*1921) vertelt over die schamele accommodatie van de eerste tuinmannen die in de onmiddellijke omgeving van Lyssenthoek woonden. In tegenstelling tot zijn vader, Walter, die in 1919 met een Belgische was gehuwd en in het café De Boonaert woonde, verbleven sommige Poperingse werknemers in de oude houten hospitaalhutten (van de CCSveldhospitalen
die er sedert 1915 opgetrokken waren). Die toestand zou nog tot op het einde
van de jaren '20 zo blijven.
Bovendien was de taak van de Commissie-werknemers (vooral die van de zogenaamde 'Army Graves Registration Units') een allerminst prettig werk. Overal in de velden en langs de wegen vond men kleine groepjes graven van inderhaast begraven soldaten. In de eerste maanden na de oorlog werden nog zo'n tweehonderd lichamen per week ontdekt. Voor deze oud-strijders moet het op zijn minst confronterend geweest zijn om steeds opnieuw met de menselijke resten van overleden strijdmakkers te worden geconfronteerd. Het terrein was bovendien zeer gevaarlijk want de streek lag nog vol onontplofte munitie.
6

Tuinmannen aan het werk op Buff's Road Cemetery aan de Hoge Ziekenweg in Ieper. Het maaien gebeurt nogmechanisch. Het Offerkruis doet dienst als parking voor het toenmalige transportmiddel van de IWGCwerknemer: de fiets.

Werken in het veld

Het werk zelf was uiteraard zware handenarbeid. Er waren dan ook heel wat manschappen nodig om de begraafplaatsen te onderhouden. Een groepsfoto uit 1924 toont een 15-tal werknemers op Lyssenthoek. Er was toen nog geen sprake van mobiele ploegen. In die jaren was er trouwens nog geen gemotoriseerd materiaal voorhanden.
George Sutherland herinnert zich nog goed de grote grasmaaier die door twee arbeiders werd bediend: één die trok terwijl de andere stak. Er was echter maar één zulk metalen monster beschikbaar, dus wanneer het bijvoorbeeld van Dozinghem naar Mendinghem moest verhuisd worden, werd het te voet over de openbare weg gerold… 's Morgens heen en 's avonds na de maaibeurt weer terug - elke week opnieuw.
Waar het om kleine gazons ging, reed een tuinman daar alleen naartoe. Zo trok George Sutherland elke week met een klein machientje op het bagagerekje van zijn fiets gesjord naar Grote Beek om er het gras te maaien. Zelfs in het begin van de jaren '60 was lang niet alle onderhoudswerk reeds gemechaniseerd. Persoonlijk herinner ik me nog levendig hoe Wilfred White, een CWGC-tuinman uit onze buurt, elke morgen naar het werk vertrok - de spade horizontaal aan de dwarsbuis van zijn fiets gebonden….

Bovendien leken de eerste Commissie-arbeiders op het Continent minder betaald dan hun Britse collega's thuis. De vrouwen van hun kant klaagden dan weer over de slechte huisvesting, het gebrek aan sanitair, de eenzaamheid…. Ook voor de kinderen waren er weinig of geen voorzieningen. Door de afgelegen locaties van sommige begraafplaatsen, moest men vaak ver te voet gaan om bijvoorbeeld bij winkels in de stad te geraken of om de kinderen naar school te brengen.
Daar zou in de jaren dertig duidelijk verbetering in komen. In Ieper -waar de Belgische staat de Britse zaak zeer genegen was- gaf de Commissie de aanzet voor de vooruitgang. Door de chauvinistische houding van de Franse staat leek de samenwerking in dat land moeilijker te verlopen dan in België (men tekende zelfs verschillende keren bezwaar aan tegen de geplande

Commonweatlth-monumenten aan de Somme).

7
Met de bouw van de Saint George's Church en de opening van de bijgaande Eton Memorial School (vanaf 1929) in de Elverdingestraat in Ieper begon de Britse expat-gemeenschap steeds meer vaste voet te krijgen. Ze kreeg zelfs een zeker aanzien en prestige in de streek. De kinderen droegen een keurig schooluniform en waren een toonbeeld van discipline. Poperingenaar Pierre Kestelyn (*1924) -toen een Iepers schooljongetje- kan nog plastisch vertellen over de quasi middeleeuwse 'veldslagen' tussen de collegejongens en de Ieperse 'jampotten'. Op haar toppunt telde de school zo'n 120 leerlingen maar zou na de Tweede Wereldoorlog niet meer heropgestart worden.

Alle werknemers kregen nu een beter beroepsstatuut en een hogere verloning. Ook het sterke pond in die tijd was een bonus (op een bepaald moment bereikte het pond ongeveer driemaal zijn nominale waarde tegenover de Belgische frank). Er kwamen voorzieningen voor medische verzorging, sociale zekerheid en compensatie voor bezoeken aan 'the Mother Country'. Alle arbeiders droegen nu het uniform van de IWGC: een zwarte battledress plus bijpassende militaire muts met de bekende 'lamp badge' (toevallig of niet - het symbool lijkt sterk op de Toc H-lamp). Voordien droegen de werknemers enkel een groene armband met gouden letters om te tonen dat ze werknemers van de IWGC waren.

De Ieperse gemeenschap kreeg een 'Education Committee' (schoolraad) en een 'Welfare Club' (clubhuis) met een kleine bibliotheek en een 'wireless' (radio) zodat men er al bridgen naar de BBC Home Service kon luisteren. Dat alles zorgde ervoor dat de IWGC-werknemer zich een waardig leven van 'British expat' kon permitteren.
Het is mij altijd opgevallen dat de Commissie doorheen al die decennia veel meer blijkt te zijn geweest dan enkel een werkgever, maar een soort tweede familie - een beetje zoals een regiment voor zijn soldaten zorgt. Deze bijzondere werkgever toonde al van in de beginjaren een beschermende zorgzaamheid voor zijn personeel, een ingesteldheid die trouwens nog altijd van toepassing is. Maar de betrokkenheid werkte meteen ook in de andere richting: de werknemers toonden een grote loyaliteit voor hun werkgever en een sterk engagement voor hun werk. Een illustratie hiervan zijn de drie generaties Sutherland (Walter, George en Alex) die gezamenlijk 126 jaar voor 'hun' Commissie hebben gewerkt. Zoon Alex ging in 1963 zelfs expres voor drie jaar bij het Britse leger, omdat die specifieke voorwaarde om voor de Commissie te mogen werken in die jaren nog gold.
Maar er waren nog andere dergelijke voorbeelden van trouwe Commissie-families in Poperinge: vader en zoon Wheaton (Harold senior en junior) en Albert White en zijn drie zonen: Walter, Alfred en Wilfred, plus na hen nog kleinzoon Stanley. Na een ruwe telling van de gemengde Brits-Belgische huwelijken in Groot-Poperinge schat ik het aantal ex-pats op minstens een dertigtal. In de jaren '70, wanneer de meeste van deze pioniers gestorven waren, was de opvolging binnen deze expat-families niet meer zo evident en nam de ondertussen herbenoemde 'Commonwealth War Graves Commission' steeds meer plaatselijke (Vlaamse) werknemers in dienst.

De hele familie van deze eerste werknemers was echter van in den beginne bij de 'missie' betrokken; m.a.w de neuzen stonden in dezelfde richting. Een macabere anekdote illustreert dit gedeelde groepsgevoel. Toen zo'n Britse pioniersfamilie op een zondagnamiddag ergens in Frankrijk op het platteland ging wandelen, was het het dochtertje van het gezin dat als eerste weer een nieuw soldatengraf vond - nog vóór haar vader het ontdekt had!
8

Harry Styles, een typisch voorbeeld van de vele Britse tuinmannen die in de Westhoek kwamen werken. We zien hem hier op Poperinge New Military Cemetery in de Deken De Bo-laan.
Hij leerde Maria Maerten, een Poperings meisje, kennen, huwde met haar in 1920 en kreeg twee kinderen. Hij woonde in de Bruggestraat nabijde Sint-Janskerk. Na zijn pensionering begin jaren '50 vestigde het gezin zich in zijn geliefde Royal Tunbridge Wells (Kent), waar hij later overleed.

De Nine Elms begraafplaats langs de Helleketelweg werd genoemd naar een bekende wijk in Zuid-Londen. Deze foto uit 1922 toont de situatie toen de toegangspoort nog geen rondboog had.

De Tweede Wereldoorlog

De periode van de Tweede Wereldoorlog blijft een nog vrij onbeschreven blad in de geschiedenis van de Commissie, want er zijn bitter weinig getuigenissen van de toestand

tijdens de bezetting. De meeste IWGC-personeelsleden waren al in mei 1940 via de Kanaalhavens naar Engeland gevlucht, terwijl hun Belgische familie veelal in België achterbleef. De meesten van hen zouden meer dan vijf jaar van hun familie gescheiden zijn.
9
Wat we wel hebben kunnen achterhalen, is dat een aantal Belgische arbeiders die voor de filantropische organisatie 'Nos Tombes' werkten, sporadisch op de begraafplaatsen ingezet waren en via het Rode Kruis betaald werden. Voor zover ik heb kunnen uitmaken, ging het in Poperinge om drie tuinmannen die met personeel werkten: Gerard Rabout, Joseph Van Bruwaene, en Roger Beauprez. Hun werknemers waren Leon Decroos, Gilbert Deraedt en Adolf Geeraert. Ik vermoed dat ook nog een aantal plaatselijke vrijwilligers meehielpen, wellicht uit vaderlandslievende overtuiging. De Duitsers leken het onderhoudswerk te tolereren. Waarom, trouwens, zouden ze de begraafplaatsen onteerd of gevandaliseerd hebben; er lagen tenslotte ook heel wat Duitse soldaten tussen die Britten…

De staff van de Lyssenthoek begraafplaats bij de Stone of Remembrance in 1947. Boven vlnr: George Wall, Walter Sutherland (vader van George), Harold Wheaton (senior). Midden vlnr: George Sutherland, Harold Wheaton (junior), George Hawkes. Onder vlnr: Bill Boucher, Bert Whitehead

En daarna?

Het onderhoud was tijdens de bezetting -begrijpelijk- slechts minimaal en sporadisch gebeurd. Het is dan ook niet te verwonderen dat bij de terugkeer van de IWGC-werknemers veel begraafplaatsen in een erbarmelijke staat waren geraakt. Bomen noch struiken waren in jaren gesnoeid. Veel bloemperken waren verwilderd, en op sommige plaatsen stond het onkruid even hoog als de grafzerken.
De eerste Britse werknemers kwamen al eind 1944 terug en begonnen meteen aan de

wederopbouw van hun dierbare ‘Silent Cities’. Nog anderen (zoals George Sutherland, Harold Wheaton en de broers White) zouden pas twee jaar later weer in dienst treden nadat ze als vrijwillige soldaten in het Britse leger nu eindelijk gedemobiliseerd waren. Het zou echter nog vijf jaar duren vóór alle begraafplaatsen weer hun benijdenswaardige tuinperfectie terug hadden. Maar dat kon enkel dankzij de betrokken en gemotiveerde inzet van werknemers die hun taak altijd als een ‘labour of love’ zagen.
Bertin Deneire augustus 2019

Met dank aan: Johan Claerhout, Dr. Tom Deneire, Andrew Fetherstone, Christine Ketels, George & Alex Sutherland, Willy Tillie, Eric Vande Casteele, het archief van de CWGC en de Beeldbank Westhoek Verbeeldt.

Lyssenthoek revisited

A vast expanse of headstoned graves,
the place we’d stop to take a rest.
Refreshed by weeping willow waves
I walked - a lad - in Sunday best.
My dad and I - we passed each plot;
he’d point to where the skylarks sing
and speak of soldiers and their lot,
of Mercer, Snaddon, brothers King.
All left their parents or their wives;
so many names - to me - unknown
to pay for freedom with their lives,
and now they sleep in grass fresh-mown.
Sometimes it seems as if they speak;
I hear them asking why they died.
For answers is what they too seek
and why they had their lives denied.
Today I show the pilgrims round;
like me, all wonder how they fell.
I tell their stories, what we’ve found,
as none survived this fighting hell.
And yet, for all I’ve come to know,
-however much it means to me-
I gaze upon the umpteenth row
and think - whoever could they be?
Long after we have left this earth
their headstones still will stand.
So too their efforts and their worth
recalled beyond their loving land.

Lyssenthoek revisted

We hielden er ooit halt en laafden onze leden
aan ‘t wiegen van de wilgen:
een vader en zijn zoon.
Perfecte perken, ranke rijen, een leeuwerik erboven

bezong de namen op elk zerk
als drone des doods.
De jongens die hier lagen -wij kenden hen niet eens-.
Een stille stad van vreemde namen
op graven in het groen.
Het leek wel of ze spraken en vroegen "waarom wij?"
Ik bleef het antwoord schuldig,
hun levensrecht ontzegd.
Nu toon ik and'ren zelf die plek, vertel slechts wat ik weet.
Geen ziel ontsnapte deze hel, maar vond
haar hemel in de dood.
Hoe veel ik meen te weten, hoe sterk het mij beroert;
ik zal hen nimmer kennen;
hun vragen zijn mijn pijn.
En later -als wij er niet meer zijn- zal ieder graf nog staan.
Zo houden wij hen hier in eer, zoals hun moederland
dat blijvend doet.
© Bertin Deneire

Poperinge verbeeldt

Kerstkaartje van 31 december 1938

Het Weeuwhof te Poperinge – Deel 2

Tot en met 1750, tot na de oorlog tussen Frankrijk, Engeland en Holland tegen Oostenrijk, hiel men het algemeen armenbeleid voornamelijk bij besluiten tegen de bedelaars.

De jongere versie van Maria Theresia

Ook Maria Theresia laat op de 8ste augustus 1749 nogmaals een besluit uitvaardigen tegen de 'ledighghangers'.
Met de armoedig die zich uitbreidt, wordt het ook noodzakelijker om tussen de gemeenten van West-Vlaanderen tot een akkoord te komen rond de opvang van de armen, die natuurlijk ook niet 'honkvast' zijn.
Daarom wordt er een onderzoek verricht naar de 'afgezetenen' of 'vreemdelingen' in de verschillende steden en dorpen.
***Ook te Poperinge** wordt er onderzocht hoeveel 'vreemdelingen', mensen afkomstig uit de naburige parochies, in Poperinge wonen.*
Aan de 'hoofdmannen' van de verschillende hoeken van Poperinge wordt er gevraagd om een lijstje van deze mensen op te stellen.
We vonden de volgende hoeken terug:
Hamhouck – 10 vreemdelingen
Edewaartshouck – 15
Haeghebaerthouck – 17
Lyssenthouck – 13
Peselhouck – 4
Wypperhouck – 12
Hipshouck – 10
Eeckhouck – 8
Schoudemonthouck – 4
Helhouck – 5
Totaal 98
Voor de stad zelf, 'binnen de porte' vonden we echter geen gegevens.
Mede op basis van deze gegevens, vonden er verschillende vergaderingen plaats.
Op de **19de juni 1750,** *heeft het overleg van de steden en gemeenten van de Westhoek of West-Vlaanderen, een belangrijk resultaat in de vorm van gedeelde afspraken rond de armenzorg.*
Vandaar dat we geheel dit besluit hieronder over nemen.

19 juni 1750 – Het Concordaet over de armen -

REGLEMENT VOOR HET ONDERHOUT DER AERME.

ALſoo dagelyckx geſchillen vooren vallen op het Onderhoudt van d'Armen tuſſchen de Magiſtraeten van d'Hooft-Collegien van het Weſt-Vlaenderen ende van het Zee-kantigh Vlaenderen, de gheſeyde Magiſtraeten om alle Conteſtatie te ſchouwen, hebben gereguleert ende vaſt geſtelt 't gonne volght.

EERSTE ARTICKEL.

DAt alle Lieden 't zy dat ſy Gebortigh zyn van Weſt-Vlaenderen, 't zy dat ſy gebortigh zyn van het Zeekantigh Vlaenderen ghetrauwt zynde ofte onghetrauwt, Familie hebbende ofte geene, ſullen vermoghen vryelyck te gaen woonen in alſulcke Stadt, Dorp ofte Prochie van de voorſeyde twee Departementen, de welcke beſt aen hunne Intreſten ſal Convenieren, ſonder gehouden te zyn van Acte van Garant over te brenghen ter ontlaſtynghe van den Diſch der Plaetſe van hunne nieuwe woonſte, behoudens de voorſeyde Perſoonen overleveren een behoorelyck Certificat van den Paſtor ende Wethouders ofte Hooftmannen van hunne laeſte Woon-plaetſe proberende dat ſy belyden de Roomſche Catholycke Apoſtolycke Religie, ende dat ſy zyn van goedt leven ende zeden, ende bovendies dat ſy zyn doende eenen Styl, Ambacht ofte Vaccatie om hun ende hunne Familie te onderhouden in hunne nieuwe Woonplaetſe.

Uyt onse vergaedering van de 19 juni 1750
Wij hebben d'eere van Ulieden toe te senden een exemplair van het reglement voor het onderhoudt der aerme, het gonne wij gaen doen publiceren op alle prochien ende heerlijckheden van ons ressort, u lieden sullen sien dat d'heeren staeten van Ryssel, Douay ende Ochies het selve reglement oock hebben geadopteert, wij hebben alhier den drucker belast vande plaete te laeen liggehn voor eenige daeghen tot alderstont dat hij van u lieden soude ontfanghen het formulaire van ulieden ordonnantie van publicatie, ende dat hij soude wetenen hoe veele exemplairen ulieden believen te hebben.
Wieshalvens uliedende goetheyt sullen hebben van aenden drucker Moerman hunne orders te senden.
Wij hebben d'eere van te wesen met veele grootachtinge
Ulieden oodtmoedighe en onderdaenighe
Ballieu ende schepenen
Zaele ende casselrie van Ipre

REGLEMENTEN
Soo raeckende het onderhoudt der aerme, als jegens de bedelaers
Reglement voor het onderhoudt der aerme
Alsoo dagelyckx geschillen vooren vallen op het onderhoudt van d'aermen tusschen de magistraeten van d'hooft collegien van eht West-Vlaenderen ende van het Zeekantig Vlaenderen, de gheseyde Magistraeten om alle contestatie te schouwen, hebben gereguleert ende vast gestelt 't gonne volgt.

Eerste artickel
Dat alle lieden't zy dat sy geboortigh zyn vanWest-Vlaenderen, 't zy dat zy geboortigh zyn van het Zeekantigh Vlaenderen, ghetrauwt zynde ofte ongetrauwt, familie hebbende ofte geene, **sullen vermoghen vryelyck te gaen woonen in alsuclke stadt, dorp ofte prochie van de voorseyde twee departementen**, de welcke best aen hunne intresten sal convenieren, **sonder gehouden te zyn van acte van garant** over te brenghen ter ontlastinghe van den disch der plaetse van hunne nieuwe woonste,
behoudens de voorseyde persoonen overleveren een behoorelyck **certificat van den pastor** ende wethouders ofte hooftmannen van hunne laetste woonplaetse proberende dat sy belyden de Roomsche Catholycke Apostolycke religie,
ende dat sy zijn van goedt leven ende zeden,

ende bovendies dat sy zyn doende eenen styl, ambacht ofte vacatie om hun ende hunne familie te onderhouden in hunne nieuwe woonplaetse.
2.
Dat alle persoonen, geboortigh van West-Vlaenderen ofte Zeekantigh Vlaenderen aldaer woonende, die zyn ofte zullen kommen buyten staete ter oorzaecke van hunne **incomoditeyten, caduciteyt, ofte andre ongeval** van hunnen kost te winnen ende aldaer te subsisteren met hunne familie,
gehouden zullen wesen sigh **te vertrecken naer de plaetse van hunne gheboorte** om aldaer ghelyck d'andere behoeftighe onderhouden te worden,
alwaert zoo dat de voorseyde peroonen door eenighen disch gheholpen wierden ofte gheholpen hadden gheweest 't zy uyt krachte an ghewysde ofte uyt welcken anderen hoofde het soude konnen gheschiedt wesen.
3.
By middel van het gonne gestatueert by de voorgaende articulen sullen alle acten van Garant gegeven door de directeurs der prochien van de departementen van West-Vlaenderen ende van het zeekantigh Vlaenderen zyn ende blyven nul, van onweerden ende als niet verleent, verbiedende voor het toekomende acten van garant te vraeghen ende te geven.
4.
De vrauwen ende de weduwen sullen volghen de conditie van haerlieder mans, ende de kinderen niet zynde ghetrauwt, nochte meerderjaerigh, de gonne van hunne vaders ende moeders gheduerende het leven van hunne voorseyde vaders ofte moeders in sulcker voeghen dat eene weduwe hebbende kinderen van een ofte meer voorgaende houwelycken –
soo wel sy als haere kinderen niet meerderjarigh zynde, nochte ghetrauwt van welck houwelyck die mochten wesen,
sullen onderhouden moeten worden
selfs naer de doodt van haeren lesten man soo langhe sy sal blyven in haeren weduwelycken staet **door den disch van de prochie der gheboorte van haeren lesten man,** wel verstaende dat naer de doodt van den lesten man ende van syne weduwe **alle de voornoemde kinderen sullen versonden worden elck ten laste van den disch van syne respective geboortplaetse,** alwaer oock sullen versonden worden gheduerende het leven van de gheseyde vaders ende moeders de kinderen meerderjaerigh ofte ghetrauwt zijnde.
5.
De casuële gheboorte en sal geen recht geven van alimentatie maer sullen dusdanighe kinders gereputeert worden geboortigh te zyn van de plaetse van de actuële woonste van hunne vaders ende moeders, danof in dit geval mentie sal gemaeckt worden op de doopregisters.
6.
Dat alle de bastaerden zonder exceptie, nochte distincite gehouden sullen zyn als gebooren van de plaetse der geboorte van hunne moeders, dat die sullen volghen haere conditie ende moeten onderhouden worden door den disch van de geboortplaetse van hunne geseyde moeders 't sy dochters ofte weduwen.
7.
Dit jeghenwordigh reglement sal onverbrekelyck achtervolght ende onderhouden worden tusschen de geseyde magistraeten van het West-Vlaenderen ende van het Zeekantig Vlaenderen,
vernietighende alle voorgaende reglementen door hun gemaeckt contrarie aen het jeghenwoordigh ende nopende de geschillen die in toekommende tyden zouden konnen rysen op d'executie van dit jegenwoordig reglement, partyen sullen gehouden zyn van sig te voorsien elck voor synen competenten rechter om door hem recht gedaen te worden in het bestreck van zyn ressort sonder forme nochte figure van proces ende sonder onkost soo het sal behoren.

8.
Verklaerende de overeenkommende partien, dat het jeghenwoordigh vriendelyck accoort ofte reglement, sal oock wederzyts plaetse grypen ten opsichte van de andere magistraeten van Oost, Wals, ofte geretroceedeert Vlaenderen, de welcke daer aen sullen willen adhereren ofte accederen, welcke adhesie ofte accessie sal haere volkomen ende volmaeckte uytwerkinghe genieten wegens de gemelde overeenstemmende partien, 't zy die gedaen worde ten versoecke van de magistraeten van het zeekantig Vlaenderen, 't zy dat die geschiede op het versoeck van 't een of 't ander magistraet van West-Vlaenderen.

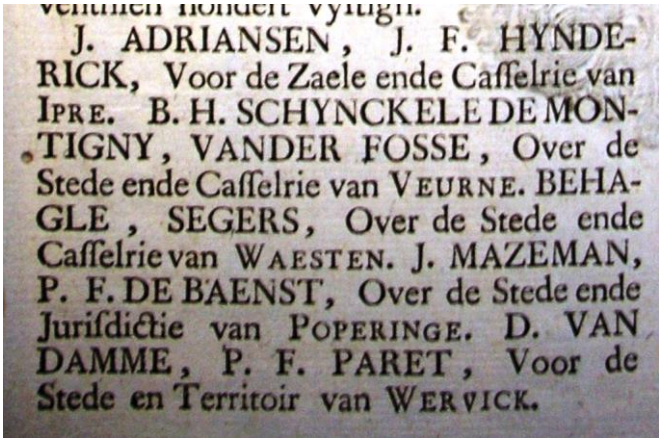
J. ADRIANSEN, J. F. HYNDERICK, Voor de Zaele ende Caſſelrie van IPRE. B. H. SCHYNCKELE DE MONTIGNY, VANDER FOSSE, Over de Stede ende Caſſelrie van VEURNE. BEHAGLE, SEGERS, Over de Stede ende Caſſelrie van WAESTEN. J. MAZEMAN, P. F. DE BAENST, Over de Stede ende Juriſdictie van POPERINGE. D. VAN DAMME, P. F. PARET, Voor de Stede en Territoir van WERVICK.

Actum tot Ipre den sesden juny 1750

We bemerken dat in het jaar 1753 de stad **Menen**, *zowel als de stad* **Kortrijk**, *zich bij deze regeling voegen en deze onderschrijven. (SAP Bestuur 1753)*

En als 'sluitstuk' op het voorgaande akkoord rond het bestrijden van de armoede, komt er 'weer eens' een verbod op het bedelen. Het 'concordaat' had als belagnrijkste gevolg voor de werking van de Joeffrauwen, dat ze nu bij de opname van weeskinderen gemakkelijker de dis van herkomst konden aanspreken om een betaling en/of een gedeeltelijke tussenkomst af te dwingen.
De 'jouffrouwen' hadden nu al een christelijk geïnspireerde werking voor arme kinderen te Poperinge in het kader van de zondagsschool en hiervoor kregen ze op de 20ste mei 1750 een rente doorgeschoven, nogmaals van de voorgaande priester Wenis. .

20 mei 1750 – Transport van lening naar de zondagsschool -

De renteakte van de **7de juni 1738**, *waarbij de priester* **Jacobus Wenis** *in het kader van de zondagsschool een lening geeft aan de smid Louis Pillaert, wordt op de 20ste mei 1750 'vertransporteert' naar Juffrouw Messer, als initiatiefneemster van de zondagsschool.*

Ick- onderschreven kenne midts desen ontfaen te hebben van **jouffrouw Marie Gislene Messer** voor dese obligatie van 40 ponden het capitael loopende tot vyfve par cent ten laste als nu van de weduwe van Louis Pillaert, gelycke veertigh ponden, als volle weerde van de capitale somme, de onbetaelde verloopen laetende ten behoeve van de kneghtjens van de sondagschole onder hare sorge midts welcke ick by desen verxlaer aen haer ende haere consorten te cederen ende transporteren al myn regt, cause ende actie ten alste van de geseyde weduwe Pillaert, sonder garrant.
Aldus gedaen ter goeder trauwe tot Poperinghe desen 20 mey 1750.
Ende was getekent toorconde J.G. Wenis
Voor my ende consorten M.G. Messer

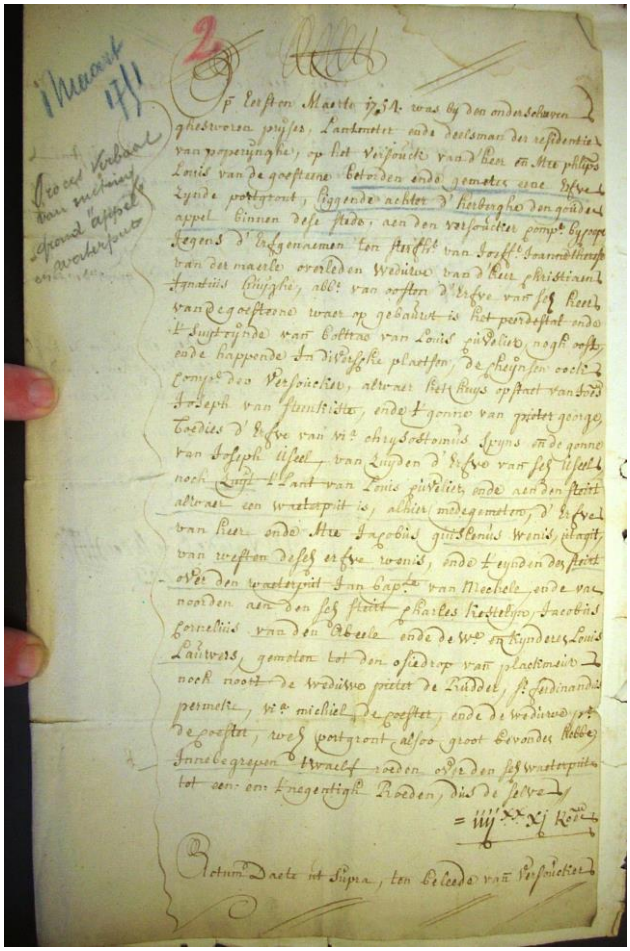

5 mei 1751 – De schole van de arme dochterkens – *stadsrekening 1751*

De 'zondagsschool' was ook als organisatie niet 'gemengd', er was er één voor jongens en er was er één voor meisjes. Voor de meisjesschool was er al een donatie van Juffrouw Clara vande Zande, datrend van de 25ste augustus 1744. Deze som geld was als rente uitgezet geweest aan de gemeente Poperinge, zodat we de jaarlijkse betaling hiervan, in de stadsrekening vinden.

Believe mijn heeren burghmeesters ende schepenen der stede van Poperinghe verleenen ordonnantie van betaelynghe in profitte vande schole van de arme dochterkens deser stede **over een jaer verloop van rente van tsestich ponden parisis** by jaere commende by donnatie van **Joffrouw Clara vande Zande,** verschenen 25 ougst 1744 , 't welcke doende etc…

Den tresorier deser stede sal betaelen aen de heer **Pieter Vande Zande** agierende **over de schole der arme dochterkens** de somme van tsestigh ponden parisis over een jaer verloop rente verschenen 25 ougst 1744 mits dese ene acquit sal valideren in mysen synder rekeninghe
Actum in caemer present de wet desen 5de mey 1751
L. B. Proventier – J.B. Petyt – Mazeman

Het project dat de juffrouwen te Poperinge wilden realiseren, kreeg zijn duidelijke lijnen. Enerzijds wilde men de zondagsschool verder uitbouwen en anderzijds wilde men een weeshuis voor meisjes realiseren.
We zijn niet zeker of proventier toen al, reeds dacht aan de realisatie van kleine woningen voor 'oude wyfs' op de plaats waar nu het Sint Annahof staat, maar op de 1ste maart 1751 liet Philips vande Goesteene, de gronden daarachter, - eveneens liggende langs de Watoustraat, nu Duinkerkestraat, uitpalen en opmeten. Daar is er weer sprake van die 'waterput'.

1 maart 1751 – proces verbaal van meting grond 'Appel' en Waterput – SAP archief O.C.M.W. – St. Annahof

Opden eersten april 1751
was by den onderschreven ghesworen pryser lantmeter ende deelsman der residentie van Poperynghe,
op het versouck van d'heer ende meester **Philips Louis vande Goesteene** betorden ende gemeten eene erfve zynde portgront, liggende **achter d'herberghe den Gouden Appel**, binnen dese stede,

aen de versoucker competerende by coope jeghens d'erfgenaemen ten sterfhuyse van d'erffenisse **Joanne Therese van der Maerle**, overleden weduwe van d'heer **Christiaen Ignatius Huyghe –**
abbouterende van oosten d'erfve van de selven heer **van de Goesteene**,
waer op gebauwt is het peerdestal ende t'suyteynde vande boltra van **Louis Cuvelier**,
nogh oost ende happende in diversche plaetsen, de ceynsen oock competerende den versoucker, alwaer het huys op staet van Joannes Joseph van Steenkiste, ende t'gonne van Pieter George, toedies d'erfve van via Chrysostomus Spyns ende de gonne van Joseph Useel, van zuyden d'erfve vande selve useel noch zuyt t'lant van Louis Cuvelier ende aen den steirt alwaer een waterput is, alhier medegemten, d'erfve van heer ende meester Jacobus Guislenus Wenis – ut agit van westen desen erfve Wenis, ende t'eynden den steirt over de waeterput Jan Baptist van Mechelen – ende van noorden aen den selven seirt Charles Kestelyn, Jacobus Cornelius vanden Abeele ende de weduwe ende kynders Louis lauwers, gemeten tot den osiedrop vande plaekmeur ende noch noort de weduwe Pieter de Rudder, sieur Ferdinandus permeke, via Michiel de Coester, ende de weduwe Pieter de Coester, welcke portgront alsoo groot bevonden hebbe, innebegre)pen twaelf roeden over den selve waterput, tot een en t'negentigh roeden, dus de selve = iiijxx xj roeden
Actumdaete ut supra, ten beleede vande versouckers

Ende **Louis Cuvelier**, gebruycker van diere – toorconde ende is ondertekent J.B. Berten
Depost noch gemeten den portgront van het peirtstal ende t'zuyteynde vande boltra vande voornoemde Cuvelier ende by hem ghecheynst groot bevonden drye roeden en half
Toedies d'erfve onder vooren ende achter het huys van Joseph van Steenkiste, oock cheynsgrondt - groot bevonden elf roeden en half
Ende eyndelick d'erfve vooren, onder ende achter den huyse van Pieter George, zynde van gelycken cyensgrondt, groot twaelf roeden ende is ondertekent J.B. Berten

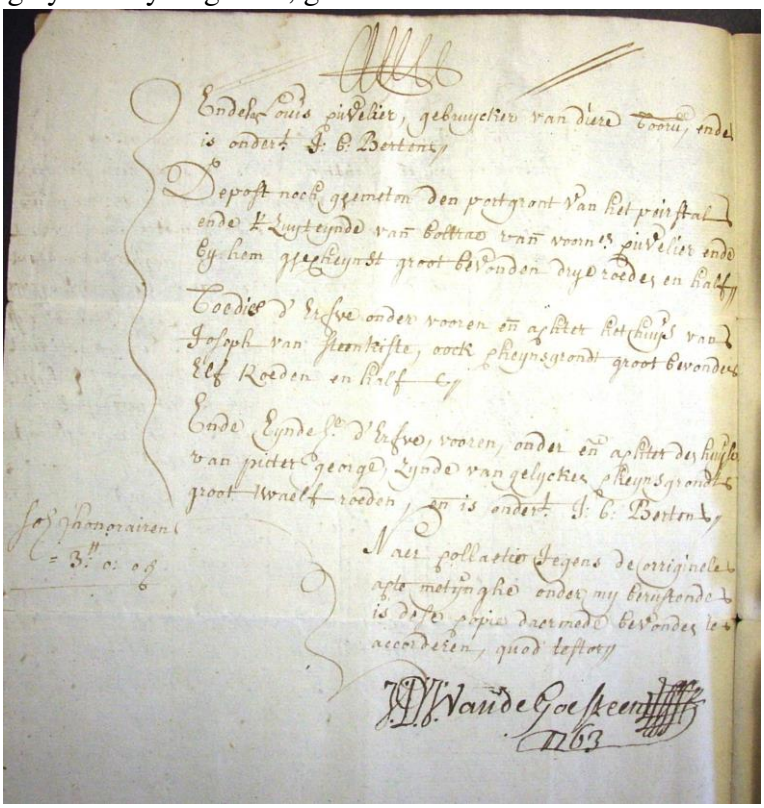
Ende Louis Cuvelier, gebruycker van diere toorc, ende is ondert. J. B. Berten
Depost noch gemeten den portgront van het peirstal ende t'zuyteynde van boltra van Louis Cuvelier ende by hem ghecheynst groot bevonden drye roeden en half
Toedies d'erfve onder vooren en achter het huys van Joseph van Steenkiste, oock cheynsgrondt groot bevonden Elf Roeden en half &c
Ende Eyndelyck d'erfve, vooren, onder en achter des huyse van pieter George, zynde van gelycken cheynsgrondt groot twaelf roeden, en is ondert. J. B. Berten
Naer collatie jegens de originele acte metynghe onder my berustende is deser copie daermede bevonden te accorderen, quod testor
P.J. Vande Goesteene
1763

Naer collatie jegens de originele act metynghe onder my berustende ende is deser copie daermede bevonden te accorderen, quod testor
P.J. Vande Goesteene – 1763

In 1751, meer bepaald op de 11de mei, - zo leren we uit de Poperinghenaar van de 7de december 1930 - werd op aanvraag van Ferdinand Ignatius Proventier, de president van het seminarie, een relikwie van Sint Obrecht geschonken door Dom Bernard Legoeul, abt en het kapittel der reguliere kanunnikken van Kamerijk. Die relikwie wordt nog bewaard in de Sint Janskerk, en is een deel van het armbeen van de heilige kerkvoogd.

Het oorpronkelijk bewijsstuk van die gift , draagt de drie blazoenen van de abt Legoeul, van het kapittel en van Proventier.

*Het jaar daarop – op 11 april 1752 – sticht Proventier '***een studiebeurs',** *maar dan wel een beetje een speciale.*

11 april 1752 – Beurze voor een Schooljuffrouw *SAP Register der resoluties*

In het **register der resoluties** *van het jaar 1777 staat er een uitgebreide akte over de evolutie van de stichting der beurzen tot het betalen van het 'pensioen' of wedde van schooljuffrouwen. De eerste akte dateert van* **11 april 1752** *en behelst een beurs gesticht door onze Ferdinand Proventier. Het is een studiebeurs, maar dan een speciale.*

Ick, onderschreven verclaere midts desen gegeven te hebben aende onderschrevene jofvrouwen ende hunne consoorten jegenwoordige ende toecommende acht hondert ponden grooten vlaemsch brabants coruant geldt,
met last ende ten eynde dat dese souden uytgegeven worden onder suffisante hypotheke ofte genoegsaeme borghe, rentewijs, oft ander baetig incommen, om met het incomen des selfs **eene beurse te creëren** voor een welgebooren, eerlicke ende beqaeme vrouwspersoone niet genoegh begoedert om haer selven te stellen tot **eenen geestelickden ofte de weirelt afgesonderden staet ende conditie van levens.**
Ende waer het saeke dat het conde gebeuren ofte voorviele datter twee alsulcke jufvrouwen hun presenteerden, ende laet het incomen van dese capitaele somme conden tot genoegsaemheyd voorsien worden, beneffens hun goet, ofte andere middelen die hun van andere kanten souden toecomen, alsdan sal men dit inkomden verdeelen ende aen ider van dese toepassen het deel die haer noodigh ofte gneoegsaem sal geoordeelt worden tot haer onderhoudt.
Met dit last noghtans dat de geene die dese beurse genieten sal
ofte in cas datte verscheyde van de selve souden profyteren,
datter ten minsten eene van die, met dese beurse ofte eene andere uyt consideratie van dese, tot **Poperinghe** haer besteden soude **tot onderrichtinge der jonckheyd**,
soo in de interne ende externe werkscholen, als in de sondagscholen
ende besorgen dan de **arme sieken,** volgens de maniere gepleegt in de bedieninghe van soo geseyde charitié ofte keuken der aermen.
De collatie ofte het toepassen van dese beurse voor soo veele ende voor soo langen tijt als de boven geseyde jufvrouwen sullen gheoordeelt worden noodigh te hebben ofte van de selve hun te dienen volghens mijne alhier gedeclareerde intentie, s
al wesen in mijn leven tmynder dispositie ende naer my ter dispositie van mijn heren proviseurs van de sondagscholen tot Poperinghe
ter presentatie noghtans van de geseyde jufvrouwen met consoorten,
ten oordeel van die sij naer tweejaerigh werderzijdig beproef by pluraliteyt van voysen sullen tot hunne gemeensaemheyd verkosten hebben.
Ende in voorval dat het inkomen van dese burse stil stonde door oplegh van eenig capitael ofte wettelick verminderende, niet genoegsaem in en braghte naer advenante van de volle toegeseyde burse,
mijnen wille ende intentie is voor alsdan, dat **de bursierige** deselve bekortheyt lijden sal ende niet de fondatie om door desen middel te bewegen om de opgeleyde penningen met den eersten te beleggen, ende alsoo de burse in staete te houden,
mijne intentie wesende van de selve op geender maniere te laeten ervallen en daer toe noodigh synde, in het afsterven ofte verlaten van dese bursierige, de burse te laeten vacheren tot erstellen ofte voordeel van dese fondatie,
voor soo veele ende soo lange als het aen de heeren proviseurs sal noodigh ofte geraetsaem gheoordeelt worden,

voorders versoekende ende beveelende dat de bursierige selve ende niemant anders al hebben den ontfanck ende administratie deser burse ende vervolgens datter altijt van dese burse ende haere capitaelen, ten minste alle vier jaeren door dese bursierege eener bijsondere **rekeninghe** worde opgestelt ende vertoont aend voorseyde heeren proviseurs op dat sij haeren staet kennen souden, ende bemercken of sij haere lasten ende baeten draegt, jae, mogelick sijnde tot het selve eynde,
ende op de geseyde maniere souden accresseren door de vacherende vrughten ofte door het overschot ende de niet gheemployeerde vrughten van dese conditie bij een vergadert,
om ten deele ofte ten gheele ende dierghelycke burse te creeëren, alsoock omdat men altijd weten souden door wie dat dese burse genoten wort, end dat haere vrughten buyten myne intentie niet ghediverteert en worden tot andere saeken.
Ende waer het saeke dat de geseyde jofvrouwen niet meer en wilden ofte en conden dese myne penningen besteden tot het onderhoudt van eene soo geseyde jofvrouwe,
ten eynde ende op de maniere als boven,
ofte waert dat het voorviele datter iemand, wie het wesen soude, dese mijne dispositie ende gifte wilde ofte tragte tebreken ofte beletten sijn uytwerksel te nemen, op welcke maniere het soude mogen wesen,
of oock waer het saeke dat de jofvrouwen bursierige eens in gebreke bleeve van rekeninghe van d'adminsitratie der burse op sijnen tijde aen de geseyde proviseurs te doen ende over te geven, geve julieden voor alsdan ende verleene door dese mijne dispositie, volle maght ende reght aen de genaemde proviseurs met de geseyde jofvrouwen van te disponeren van dese myne geseyde penningen ende die te geven aen sulck gemeente ofte gheauthoriseerde hand als sij sullen geraedig vinden met last noghtans ende ten eynde dat sy sullen conforme vinden aenden bovengeseyde mijne dispositie,
mij reserverende mijn leven gedeurende de faculteyt van de conditiën van dese fondatie te veradneren ende by te voegen het gonne ik oordeelen sal beter te wesen ende te connen strecken tot cragtiger ende orden te lichten uytwerkinge van dese
hier toe dese bij forme van voordere conditie, verclaringe van mijne intentie ende breeder uytlegginge van het gonne soude connen qualick verstaen worden ofte duyster syn in de fondatiebrief van des burse ten voordeel van eene jofvrouwe die haer besteden soude tot de goede wercken alsoo geseyt is,
alles by forme van donatie ende verbyndende contract met de meergeseyde jofvrouwen aengegaen binnen consciëntie daer mede belastende hebbe ik dese onderteekent met mijn handschrift ende bezegelt met mijnen ordinairen zegel op de **11 april 1752**

Op de 18de oktober 1752 wordt er door Proventier een rente verleend aan de jouffvrouwen **Mary Gislene de Messer** ende **Regina de Baenst,** *die zij mogen beleggen om de intrest* **tot hooft ende noodt van de aerme sieken,** *te besteden.*

18 oktober 1752 - Sint Michiel

Ick onderschrevene
verklaere mits desen gegeven te hebben aen de jouffvrouwen **Mary Gislene de Messer** ende **Regina de Baenst,**
beyde gheestelicke dochters ende consorten,
driehondert ponden grooten vlaems Brabants courant gelt, met last ende ten eynde dat dese souden rentewyse beleit woorden,
ende datter uit het incomen van de selve 300 groten,
een derde van dies, soude door hun, ofte door de geheen sy souden geraedigh vinden,

met hun ofte naer hun, besteedt ende uitgedeelt woorden aen de aerme ende behoeftighe sieken deser stede van **Iper** ofte daer ontrent,
ende de twee andere deelen van het jaarlickx incomen uit de bovengeseide 300 groten vlaams, door hun selven ofte door die dewelcke sy geraedight vinden, **aen gelycke aerme ende behoeftighe sieken in de jurisdictie ende clockslagh van Poperynge,**
ende dat gheensins in gelde, maer **in spysen ende dranck,**
als andere noodwendigheden van de sieken volghens hunne maniere van sorghen voor de aerme siecken, die sy **de charitate** noemen,
niet toelaetende iet van dit incomen, aen andere armen die niet sieck en syn, te geven ofte uit te deelen;
nochte ook het capitael te laeten vervallen ofte te niet gaen,
hiertoe middelen souckende om het in state te houden ende waer het saeke dat sy tot Iper niet en bleeven woonen, **maer woonachtigh wierden tot Poperynge**,
alwaer sy gemackelicker ende nuttigher al het incomen van de geseide 300 groten vlaams, souden connen besteeden **tot hooft ende noodt van de aerme sieken,**
mijne intentie is dat sy vermoghen al het selve aldaer te besteeden, ofte doen besteeden.
Bovendien declareere mijne intentie ende wille te wesen,
dat in voorval dat de bovengeseide jouffvrouwen met consorten ende succaffierenes,
niet voorder en willen ofte en conden dese myne dispositie ende intentie executeeren
op de maniere ende ten einde hier boven geseit,
ofte waer het sake datter iemant, wie het wesen mochte,
dese myne gyfte ende dispositie wilde beletten, syn uitwercksel te hebben,
ofte trachte (teghen myne uitterste wille) te breken op welcke manier het soude mogehen wesen,
gheeve ick door dese, myne voorder dispositie volle macht ende recht aen de meergeseide jouffvrouwen, van te disponeeren van dese myne pennynghen ter somme van 300 ponden grooten vlaemsch, ende alle hun produit
ende die te geven alwaer ende aen wie sy naer rijpen raet, sullen geraedigh vinden,
ende conformer aen dese, myne bovengeseide dispositie ende intentie,
onder het selve last ende terselver einde, soo veel moghelick wesende.
My reserverende de faculteit, van by dese,
Myne dispositie ende gyfte te vorighen, ofte in de selve te veranderen alsulcke conditien als ick nuttigher ende geraedigher vinden sal tot beter uitwerkinge ende bestieringe van dese myne gyfte ende intentie,
Biddende dese jouffvrouwen op dese maniere hunne liefde te besteeden ten dienste, hooft ende hulpe van de aerme, sieke litmaeten van onser overgrooten heer,
Godt, meester ende salighmaker, aldus dese by forme van contrackt met dese jouffvrouwen aengegaen, hunne consciantie daer mede belastende,
hebbe ick dese onderteekent, ende met mijnen ordinairen zeghel bezeghel
desen **18 october 1752**
F.J.F. Proventier

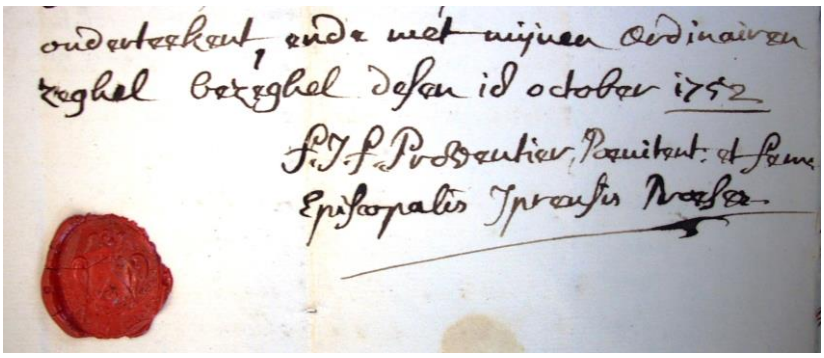
onderteekent, ende met mijnen Ordinairen
zeghel bezeghel desen 18 october 1752
F.J.F. Proventier, Pauitent. et Sam.
Episcopalis Ipresis Notar.

Wij onderschreven, erkennen mits desen ontfangen te hebben van den eerweerdigen heere F.J.Proventier,
penitencair ende president etc.
de bovengemelde **drijhondert ponden grooten vlams** – beloovende ende ons verbindende, soo veele menschelyck mogelyck,
besorgt te wesen om die te besteden ende te employeeren ten eynde ende op de maniere als er gezeydt is, tot troost ende hulpe van de arme sieken, ten derden deele voor die van **Iper** ende voor de twee andere derden, voor die van **Poperinge** –
ons oock belastende van te voorsien ende bezorgt te wesen
dat dit goedt werck niet en onder onderblyve, maer door ons, ofte door andere,
alwaer ende in welcke plaetse wy connen ende vermogen, suiver het seker te doen onderhouden, ende uyt te wercken,
ende belet wesende het zelve te doen in de platsen door den eerweerdighen heer weldoender aengewesen,
Aldus gedaen ende geaccepteert met mogentheyt van te subrogeeren
ende in onse plaetse te steken ter selver bovengezeyde eynde,
ende op de seker maniere alsulcke persoonen ofte
persoon als wy sullen geraedigh vinden
Desen **24 8ber 1752** voor ons en consoorten
M.G. Messer
R.L. De Baenst
c.t. de Salmon

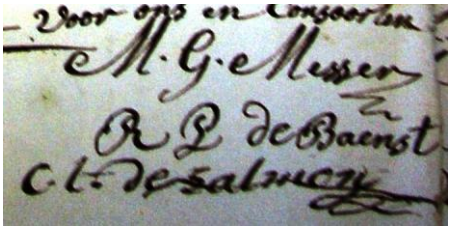

Uit de akte hiervoor, mogen we met zekerheid besluiten dat de 'Jouffrouwen' in 1752 reeds een werking hadden te Poperinge rond de 'arme zieken' en tevens mogen we besluiten dat het de bedoeling en de hoop van Ferdinand Proventier reeds was, dat zijn jouffrouwen ook een huis te Poperinge zouden stichten.
Uit het jaar 1753 halen we de volgende akte.

Ick hebbe ten jaere 1751 in twee diversche stonden **tot coophandel** gegeven aen Marie Joseph Broignaert 319 – 1 – 1 grooten vlamch, de welcke sy belooft heeft te laeten dryven in haeren handel, ende het profit te laeten keeren ten behoeve van het huys van charitate ende sondaghschoolen uyt welkers middelen dese penningen getrocken syn, de grifkens van avancement ofte leeninge geteekent vande voorseyde Marie Joseph Broignaert rusten by een ander haer raekende in myne bewysen aengaende de wercken van liefde.
Depost Ten jaere 1752 10 mey hebbe ick met marie Joseph de penningen aen haer gegeven met ander door haer becommen voor haere schoole en ander gesproten uyt haeren coophandel de welcke sy ookc aende schoole gegeven heeft ende daer naer rentewys van my ontfangen heeft, bedragende in ses sommen 840 pond vlamsch ofte 42 pond vlaems s'jaers van wlecke rente ick haer gelaeten hebbe te vallideren in betaelinge 25 pond s'jaers te besteden in coop van prysen voor de dochterkens vande sondaghschoole, wel verstaende dat in dese 25 pond vlames s'jaers begrepen syn de 5 pond vlamsch gestelt door den eerweerde heer Proventier te ontfangen van de joffer van het huys Sint Sebastiaen t'Iper aen welcke wy getransporteert hebben de capitalen van drie renten t'samen bedraegnde 1025 croonstucken
Voldaen het jaer 1753
Item noch aende selve Marie Joseph Broignaert gegeven in twee stonden 400 croonen ofte 100 guineen ende den 13 8bre 1752 rentbrief ontfaen.

Voldaen het 1ste jaer gevallen 1753
Item noch een obligatie van 200 croonstucken ten laste van M.J. Broignaert – 1ste valdagh 14 augst 1554.

8 mei 1754 – De Joffrouwen in het Sint Michielshof en de zondagsschool -

De gift van Proventie – was blijkbaar voor de Jouffrouwen genoeg opdat zij de stap naar het stichten van het Sint Michielshof gingen zetten.
In 1754 werd er een bijhuis te Poperinge gesticht. Het waren de juffrouwen **Ghislene Messer,** die juffrouw Hinderyck (+ 13 septembe 1750) als overste had opgevolgd, **Catherine Thérèse de Salmon en Regine Debaenst.**

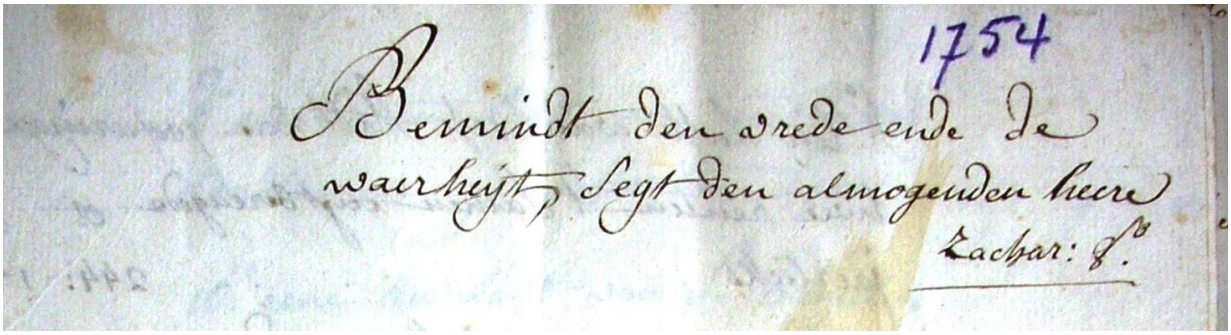
1754
Bemindt den vrede ende de
waerheyt, segt den amogenden heere
Zachar: 8.

Bemindt den vrede ende de waerheyt, segt den amogenden heere – Zacharius

Wij onderschreven, kennen bij desen wel ende deugdelick, in onse aenkomste tot Poperinghe **den 8ste meye 1754**, om te beginnen de wercken van liefde, t' sedert door ons ghepleegt, ontfangen te hebben van **heer ende meester Jacobus Guislenus Wenis**, priester ende dienaer der aermen, alle de hiervolgende goederen ofte middelen tot ondestandt ende vervoorderinge van de geseyde goede wercken, te weten
1° Het huys me de aenhangende edicifien, door ons bewoont ende in de respective contracten bekent
2° De naervolgende renten ende obligatien :
1 – Ten laste van dese stadt van Poperinghe twee renten 't samen uytbrengende jaericks – 244 – 14 – 3
2 – Een rente ten alste van de kinderen van Jacobus Reuse op Moorslede gevende jaerlicks – 270 – 0 – 0
3 – Een obligatie ten laste van de weduwe van Louis Pillaert uytbrengende jaerickx 24 – 0 – 0
4 – Eene ten laste van de weduwe Boone op Stavel uytbrengende s'jaers 24 – 0 – 0
5 – Een ten laste van de weduwe van sieur Simon Pieter Bonte, uytbrenghende sjaers 93 – 0 – 0
6 – Een ten laste van de kinderen Verhaege uytbrenghende s'jaers 60 – 0 – 0
7 – Een ten laste van de weduwe Jacobus de Quidt s'jaers – 24 – 0 – 0
8 – Een ten laste van Michiel Lemeryck uytbrengende s'jaers modo Simon Gadt – 12 – 0 – 0
9 – Eene ten laste van Joannes Devos, lantsman op Westoutre s'jaers 48 – 0 – 0
10 – Eene ten laste van Sieur bruneel, huydevetter tot popernge s'jaers 48 – 0 – 0
11 – Eene ten laste van sieur Frans Bollengier, brouwer tot Poperinge, uytbrengende by jaere – 96 – 0 – 0
12 – Een ten laste van de weduwe sieur Ternynck, brouwer tot Poperinge bij jaere – 68 – 0 – 0
13 – Een ten laste van Frans Bruyne uytbrengende s'jaers – 72 – 0 – 0

14 – Het croos van twee hondert ponden vlams gegeven door Fr. De Belver – 96 – 0 – 0
15 – Een ten laste van Pieter Forquenoy, lantsman op Haeringe uytbrengende by jaere – 192 – 0 – 0
16 – Een ten laste van joffrouw de weduwe sieur Larmiseau bij jaere – 48 – 0 – 0
17 – Eene ten laste van Pieter Voye bij jaere – 6 – 0 – 0
18 – Eene en laste van Pieter Roeles op Vlamertnge s'jaers 55 – 4 – 0

Obligatien in croonstucken – capitael
1 – Eene ten laste van den graeve van Vleteren van – 1550
2 – eene ten laste van Francois Oudoore van – 200
3 – Eene ten laste van de weduwe van Louis Crousel van 100
4 – Eene ten laste van de kinderen Michiel Schoonaert van 60

Tot bekomen alle bovenschreven verkochte ende getransporteerde middelen den oock onderschreven heer **Wenis,** declareert by desen besteedt te hebben
1° Het gonne hy van den eerweerder heer proventier, canoninck ende president in het seminarie van Iper, in twee stonden ontfangen heeft
1 – 200 pondt vlams
2 – 395 croonstucken, met welcke hy volbracht heeft het testament van sijne ouders, - in faveur van de scholen – bedraegende duysent guldens ende oock het welcke hij belooft hadde in het instellen der scholen tot koop van jaerlicksche prysen.
2° De particuliere giften van eenige weldoenders – tot coop van prysen, aen de joffrouwen schiftelick kenbaer gemaekt, bedragende 605 – 13 – 4.
3° Het gonne den eerweerde heer Jacobus Bruyer, wylent pastor van Dadizeele, aen hem tot goede werken in handen gestelt heeft.
4° Sijn noch idnen koop van de bovenschrevne renten te rekenen 300 croonstukcen welke d'heer ende meeser **Lodewyck vande Goesteene**, priester, verschooten hadde ende door de joffrouwen aen hem gerestitueert syn.
5° Een somme welckede joffrowuen gegeven hebben tot koop van een deel van de rente ten alste van den heer grave van Vleteren, bedragende 500 croonstucken.
In de marge staat er – de somme die de joffrouwen gegeven hebben bestaet in 500 croonstlucken ende 250 croonstucken uyt de masse van den aermen tot betaelen al welcke bovenschreven middelen, wij onderschreven bekennen ontfaen e hebben in leeninge de noodige penningen van den geseyden heer Wenis endeandere, en welkers restitutie bij ons quydt gescholen heeft, behoudens ende op conditie, ende voor soo lange als wij sullen quyten de naervolgnede lasten.
1° - Het las van twee lyfrenten aen de religieusen Maes, t'saemen bedraegende 12 ponden wlams s'jaers.
2° - Het last van opvoedinge van vyf dochterkens in hunne interne schole.
3° Het last van eene wekelische misse ter eeuwigheyt ter intentie van de bovengenoemde joffrouw De Belver.
4° - Het last van te onderwysen ende te besorgen de jaerlicsche prysen aen de kynderen van beyde de sondagscholen nemaer den geseyden heer Wenis daer naer bemerckt hebbende dat de geseyde lasten te groot waeren, naementlick het last te voorsien aen het groot getal van persoonen nodig tot het onderwysen van soo veel kynderen, heeft wel gewilt t'synwaerts houden dit last voor de sondagschole de dochterkens, welkers directie hy sig altydt gerserveet ende geoeffent heeft, in de gewoonelick leerplatse, door de jegenwoordige leervrouwen besorgt ende gedaen bouwen ten jaere 1749 ende maer ter goeder trouwe begrepen is geweest in het coopcontract van het huys genaemt Sint Michielshof, op dat de schole naermals verlaeten synde van haere leervrowuen ofte hunne naersaeten, sonder voorder forme ofte

contract ende vallen ende blyven t'onsen ofte 't onser naersaetens gerieve, van welcke goede trouwe wij hier schriftelicke getuygenisse gevende, bekennen te moene en beloven de geseyde leervrouwen te sullen in vrede laeten in hunne godtvruchtige oeffennge, soo lange als sy die sullen willen continueren -
Welke van hun ofte hunne naersaeten verlaeten synde, verbinden wij ons, de selve te sullen aennemen ende afdraegen de lasten soo lange te weeten als wy sullen geraedig vynden ons verblyf te houden tot Poperinge –
welck verlaetende, wij ofte onse naeresaeten sullen gesaen met alles het gonne wy alhier van den meergeseyden heer Wenis genoten hebben te stellen in handen van de directeurs van de sondagschole der dochterkens, alwelck wij declaereren ter goeder trouwe gedaen ende ondertekent te hebben voor godt ende ter presentie van de eerweerdige heeren **Jacobus Guislenus Rouseré ende Dominicus Ignatius Rouseré**, priesters als getuygen hier toe gevraegt, renoncierende aen alle weirelts recht, chicanen of tegenseg, die den vrede ofte waerheyt deser souden konnen stooren ofte hinderen.
Actum tot Poperinge

Voorder declareert den boven ende onderschreven **heer ende meester Wenis** in de coopsommen van bovenschreven middelen, noch begrepen te wesen de somme van twee hondert ponden vlamsch welcke hy gelaeten heeft tot onderhoudt van het geseyt huys der geseyde joffrouwen tot Iper, genaemt Sint Sebastien – welke somme alhier niet en sal moeten wederkeeren, soo lange het geseyde huys sal dienen tot onderhoudt ende opvoedinge van deaerme dochterkens.

31 mei 1754 – Aankoop 3 huizen op het Sint-Michielserf -

Op de 31ste mei 1754 *kochten ze aan* ***E.H. Wenis****, presbiter, drie huizen, groot 225 roeden met de erve daaronder en achter, zoals de voorgaande akten bechrijven. Het erf sloot in het oosten aan op het land van* ***de heer en meestere Philip Van de Goesteene****,*
in het westen aan het ***Gaepaertstraatje,*** *en in het noord oosten aan het erf en huis van de heer Nicolas Frans van Reninghe de Voxvrie.*

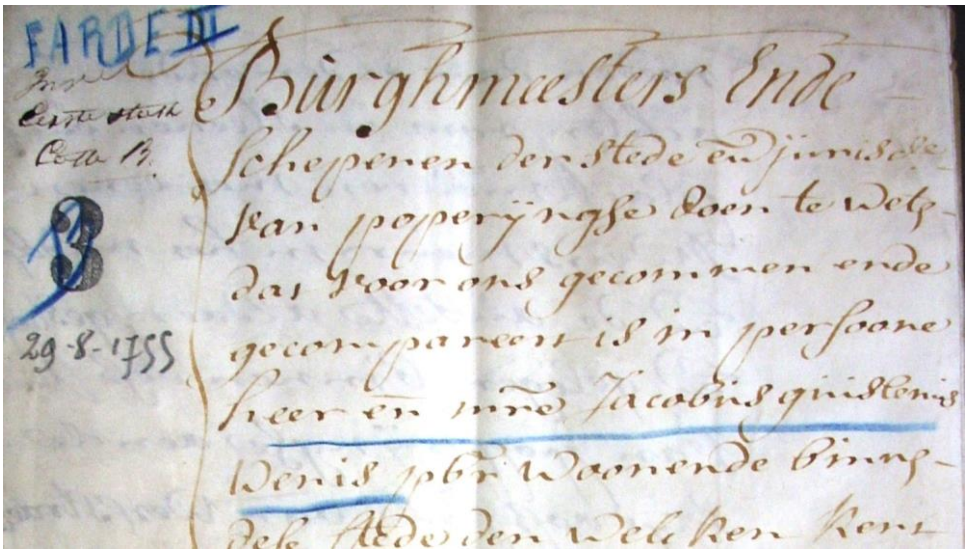

Burghmeesters ende schepenen der stede ende jurisdictie van Poperynghe doen te weten dat voor ons gecommen ende gecompareert is in persoone heer ende meester **Jacobus Guislenus Wenis,** pbr, woonende binnen dese stede – den welcken kent op 31ste mey 1754 voor den notaris Godtschalck tot Ipre ende getuyghen uytte hant vercoght te hebben aen ende ten proffyte mitsgaders acceptatie **van jo. Marie Guislaine Messer ende consoorten**, de selve jo. Messer hier oock medecomparerende, kennende gecoght te hebben

We voegen hier de Ferrariskaart erbij om alles enigszins te kunnen situeren.

Eerst een huys met de erfve – groot twee hondert vyf en twyntigh roeden daer onder ende achter, ront in steenen ende plackmeuren met eenen dweirsmeur in het middel ende de aubette - aldaer gestaen ende gelegen binnen dese stede van Poperynghe aen de suyt oost syde vande werfstraete – wordende mede vercoght de scheure, stallynghen, hoppekeete, cleyn huyseken, houdende aende selve hoppekeete, met de voordere edifitien, groene ende drooghe cathelen daer op staende – met alles wat daeraen wortel, naghel, caevel, hout ende aerdevast is,
Abboutterende t'selve huys ende erfve in t'geheele van suyt oosten t'lant van d'heer ende meester Philips Louis van de Gosteene, van Pieter de Baenst ende t' gonne van weduwe van Jan van Cayseele,
Van suyt westen een straetken leedende van de Casselstraete naer de geseyde Werfstraete – van noortwesten de selve Werfstraete ende van noortoosten t' volgende huys, d'erfve van Jan Baptist van Mechelen ende t'lant vande selven d'heer vande Goesteene,.

Voorts kent den heer eersten comparant noch vercoght te hebben ter acceptatie als vooren **een huys ende erfve houdende aen het voorgaende met de onderlatten daerachter.**

Eyndelinge noch een huys, noort daer aen gedient hebbende voor peirdestal ende remyse met de erfve daer onder ende achter liggende - abboutterende de twee leste huysen derfven van suyt oosten d'erfve vande voornoemde Van Mechelen,
suyt westen t'eerste huys hier vooren,
noort westen de noghgeseyde Werfstraete
ende van noort oosten t'huys ende erfve van d'heer Nicolais Frans Van Renynghe de Voxvrye, dit alles met synne vryheden, onvryheden, appendentien ende dependentien daer mede gaende ende gelyck sigh actuelyck alles bevynt, den heer vercooper daer aengerecht uyt wysens de twee acten erfvenissen gepasseert voor myn heeren burghmeesters ende schepenen van t'voornoemde Poperynghe, respectivleyck den 17de february 1744 ende 3de juny 1746 *(zie aldaar)* beyde ondertekent Leliegeois ende gesegelt,
wesende de voorenstaende goederen suyver ende onbelast ten sy met de lyfrenten ende voorder lasten by de selven acten gedreghen ende waer aen ten desen pointe gerefereert wort, alle twelcke sullen wesen ten laste vande jo. coopeghe, sonder deductie opde naer schreven coopsomme, mits welcken de jo. coopeghe aen dese voorseide goederen hant ghesleghen heeft,
gejouysseert ende geproffyteert, t'sydert den vermelden **31ste mey 1754** voorenwaerts mits by haer betaelende ende afdraegende de geordonneerde ende onbetaelde reffectien, ten voorderen is des vercoopynghe gebeurt voor godtspennynck, vier schellynghen grooten ende **voor somme principael acht hondert ponden grooten brabants courant gelt,**
de welcke den heer vercooper -

present den vermelden notaris ende getuyghen, ten daeghe vande vercoopynghe vande jo. Coopeghe kent ontfanghen te hebben,
passeerende daer over als voor desen volle ende absoluytte ende inrevocable quittancie, d'oncosten van 't onterfven, erfven ende de gonne uytde vercoopynghe ende coop resulteerende syn ter laste van de jo. Coopeghe –
hebbende den heere vercooper onder eedt geaffirmeert - in verbo sacerdotis manu pectori apposit – ende de jo. Coopeghe op de gewoonlycke maniere gedaen den eedt, respectivlyck dat dese vercoopynghe ende coop gebeurt is sincerelyck ende ten goeder trauwe, niet in fraude ofte in prejuditie van iemant,
nochte oock om dese goederen te brenghen in dooder hant – directelyck, nochte indirectelyck, bekennende de joeffrouw coopeghe ingetrocken te hebben de twee origninele erfbrieven in desen geciteert – waermede sy haer hout voor content, dienvolgende – soo is den heer vercooper vande voorschreven goederen wettelyck ontuyt , ontgoet ende onterft, mitsgaders de joeffrouw coopeghe daer in wettelyck gegoet ende ge-erft met de solemniteyten in gelycken geuseert ende gerequireert

In kennisse der waerheyt hebben wy burghmeesters ende schepenen voonoemd van dese voornoemde stede ende jurisdictie ende doen teeckenen door den greffier vande halm geseyt clercq vande heere, de welcke voor ons verkent ende gepasseert waeren ten extraordiniaere halmdaeghe vande 29ste oust 1755

Toorconde Leliegeois

Het 'eerste' Sint Michielshof was dus het huis van de geestelijke dochter Elisabeth Maes.
De aankoop was op de 29ste augustus een feit. De juffrouwen hadden al langer een liefdadige werking in Poperinge.
Toch duurt het nog tot de 22se maart 1757 vooraleer de stadsambtenaren officieel constateren dat het Sint Michielshuis bewoond wordt Er komt een officiële inspectie.

1757 – Sint Michiel langs de Werfstraat is bewoond – *Uit het resolutieboek*

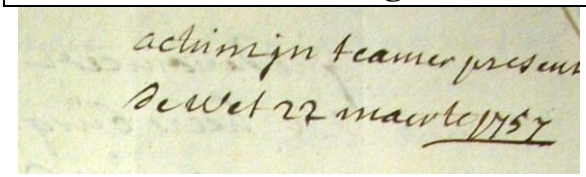

Ten desen daeghe voorenghehouden synde datter in het huys als nu ghenaemt **de schole van Ste Michiel langhst de Werfstraete** deser stede waeren onderhouden ende **ghedetineert** eenighe vrouwpersoonen sonder voor als nogh in kennis ghedaen te hebben aen het magistraet,
waerom ter wat causen ende ten wiens versoecke ende authoritheyt de selve persoonen aldaer waeren beweeght - contrarie aen eene goede politie ende superintendentie vande regierders van alhier.
Waer op ghedelibereert synde syn tot doen benoodghe visitie ende examniatie aldaer ghedenomeert gheweest den heere burghemeester vande commune ende dheer Charles Florens de Hulster, schepen, mitsgaders den heer pensionaeris om ter adjonctie van de heere bailliu deser stede ende jurisdictie gheseyde visite aldaer te doen
ende danof t eynden dies rapport te doen, om daer van note te houden ende daer in voorsien te worden soo het behoort.
Actum date als vooren toorconde als greffier onderekend J. Mazeman

Actum eodem ter presentie als vooren
Naer het retour vande ghedaen visite heeft den heer pensinonaeris rapport ghedaen, dat zy aldaer hebben bevonden in eene camer vande opperste stage **Marieanne de Turck, Joanne Looghe ende Barbara Blommaert** gheboortigh der stede van Ipre ende **Marie Therese Caestryck** gheboortigh van alhier, de welcke op de vraeghe aen hun ghedaen eenpaerlick ghedeclareert hebben dat sij aldaer sijn comen woonen **uyt hun eyghen motif ende vrye wille** sonder bedwanck,
ende dat het aen hun liber staet van vandaer te vertrecken als het hun belieft,
hebbende den schepen heer pensionaris oock gherelateert dat de jouffouwe directrien aldaer ghedeclareert hebben van niemant te sullen ontfanghen door bedwanck ende bovendien dat sy sulcx niet en souden willen doen buyten de participatie ende wille van het magistraet
Actum eodem toorconde als griffer ondertekend J. Mazeman
Actum in tcamer present de wet **25 april 1757** daer toe behooren gheconvoceert hebbende gheweest

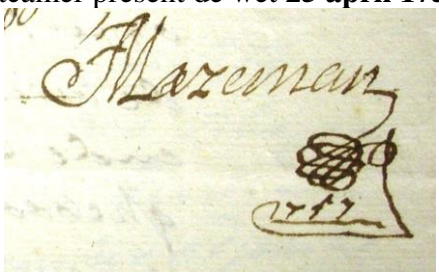

Het 'gesticht' werd dus gevisiteerd en goed bevonden, de juffrouwen konden hun werking verder zetten en hun behartiger Wenis, zorgde voor bijkomende 'beursen' om de opvang van de wezenkinderen verder mogelijk te maken en uit te breiden.

13 december 1757 – Sint Michiels – Twee beurzen van de heer Bruyer -

Wij onderschreven, kennen bij desen, voor ons ende consoorten, ontfangen te hebben van den seer eerweerdigen heere **Wenis,** executeur testamentaire vanden heer **Eerw. Heer Bruier,** overleden pastoor tot **Dadizeele,**
de somme van drij hondert ponden grooten vlaams courant, in weclkers consideratie wij ons mits desen verbinden twee arme meyskens in onse scholen te onderhouden van cost, kleederen, immers in alle betaemelycke onderrichtinge, goede zeden ende handtwerk, alsulke kinders betaemende volgens den eysch van hunne bequaemheydt ende conditie ende maniere van onze schoole.
Welckers presentatie sal geschieden door den voornoemden eerw. Heere Wenis, zijn leven gedeurende, maer de meyskens om te connen genieten van dezen hulpmiddel, moeten waerlyck arm wesen, afgestorven ten minsten van één van hunne ouderen, dischgenoten, ofte op den disch vallende, in het diocese van Iper, oudt seven jaeren ende niet meer als negen, gesont van sinnen en vrij van alle besmettelyke odte schrickelyke siekten en sullen vergonden wesen, oock door contract van hunne ouderen ofte dischmeester, in de schoole te blyven ten mnsten tot de een en twintigh jaeren compleet ende sullen alsdan volgens het oordeel der jouffrouwen van onze associatie, ingevolgens hunne verdiensten ende gedragh uytgestelt worden met een nieuw gekleetsel, ses nieuwe hemdens en de reste naer proporte, - *dan werd er een deel van de tekst doorstreept* – nochtans connen worden uytgesonden voor het expireeren van den geseyden tijdt om wederspannige ongehoorsaemheydt ende gedragh schaedelyck aen hunne medegesellinnen sonder dat de jouffrauwen sullen gehouden zijn daer van te moeten aen wie het wesen soude rekeninge te doen – de welcke nochtans terstont sullen geremplasseert worden door ander meyskens van gelijcke qualiteydt als boven, altijdt prefereerende die de welcke maeghschap souden wesen ofte eenighsins bestaende aen den

Eerw. Heer Bruier hebbende de meer geseyde quaeliteyten, welcke plaetsen gedeurigh door andere sullen vervult worden, soo lange als de shoolen van onse associatie sullen subsisteeren ofte het capitael (naer onschuldige sorge) in zijn wesen sal blijven – ons verbindende mits desen – in cas dat wij het voorseyde capitael niet meer en conden ofte en wilden behouden, ofte het last dier, bestieren - van de somme de welcke als dan sal subsisteeren over te zetten ten selven eynde ende met het selve last gepropostioneert aen de existentie der somme - aen

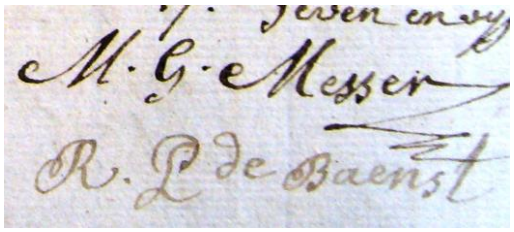

eene gefondeerde schoole, aldus gesloten ende geaccepteert desen derthienden december 17honderd seven en vijftig

M. G. Messer – R.L. De Baenst